

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

**DANİMARKALI ORYANTALİST FRANTS
BUHL'UN ESERLERİNDE HZ. PEYGAMBER
ALGISI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HACİEMİN KÖSE

BURSA-2024

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

**DANİMARKALI ORYANTALİST FRANTS
BUHL'UN ESERLERİNDE HZ. PEYGAMBER
ALGISI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hacıemin KÖSE

Danışman:

Prof. Dr. Saadet MAYDAER

BURSA-2024

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim İslam Tarihi Bilim Dalı'nda **702122009** numaralı **Hacıemin Köse'nin** hazırladığı "**Danimarkalı Oryantalist Frants Buhl'un Eserlerinde Hz. Peygamber Algısı**" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 02/04/2024 günü 11:00-12:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. Saadet MAYDAER

Bursa Uludağ Üniversitesi

02/04/2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 20/03/2024

Tez Başlığı / Konusu: “ Danimarkalı Oryantalist Frants Buhl’un Eserlerinde Hz. Peygamber Algısı”

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin, 20/03/2024 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı 17 % dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

20/03/2024

Adı Soyadı: Hacıemin Köse
Öğrenci No: 702122009
Anabilim Dalı: İslam Sanatları ve Tarihi
Programı: İslam Tarihi Yüksek Lisans
Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Prof. Dr. Saadet MAYDAER

20/03/2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “Danimarkalı Oryantalist Frants Buhl’un Eserlerinde Hz. Muhammed algısı” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Hacıemin KÖSE

Öğrenci No: 702122009

Anabilim Dalı: İslâm Tarihi ve Sanatları

Programı: İslâm Tarihi

Tezin Türü: Yüksek Lisans / ☒ Doktora / ☐ Sanatta Yeterlilik ☐

ÖZET

Yazar adı soyadı	Hacıemin KÖSE
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim dalı	İslâm Tarihi ve Sanatları
Bilim dalı	İslâm Tarihi
Tezin niteliği	Yüksek lisans
Mezuniyet tarihi	/...../20....
Tez danışmanı	Prof. Dr. Saadet Maydaer

DANİMARKALI ORYANTALİST FRANTS BUHL’UN ESERLERİNDE HZ. PEYGAMBER ALGISI

19-20. yy. oryantalistleri arasında zikredilen Frants Buhl, farklı üniversitelerde aldığı eğitim ile Doğu araştırmaları ve Kitâb-ı Mukaddes alanlarında çalışmalar yapmıştır. Şarkiyatçılık bünyesinde birçok kitap ve ansiklopedi maddeleri yazmakla birlikte en tanınmış eseri “*Muhammeds Liv*” (Muhammed’in Hayatı)’dir. Bu çalışmada da onun bu eseri ana kaynak olarak kullanarak Hz. Peygamber hakkındaki görüşleri zikredilmiş ve İslâmî kaynaklarda bulunan rivâyetlerle birlikte değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. O, Peygamber dönemini Mekke ve Medine dönemi olarak ayırmış, Medine döneminde Hz. Muhammed’i artık dini öğretileri için savunan bir adam yerine politika ve siyâsî gücü olan bir kişi olarak nitelemiştir. Buhl, özellikle Hz. Peygamber ve İslâm hakkındaki değerlendirmelerinde sert üslubu ile dikkat çekmiştir. Yazar, klasik oryantalistlerde olduğu gibi rivâyetlerin birçoğunu uydurma olarak kabul etmiş, bu nedenle olayların sebeplerine bakmaksızın Hz. Peygamber’e savaşçı, politikacı gibi çeşitli ithamlarda bulunmuştur. Ayrıca Buhl, Hz. Peygamber döneminde yaşanan olayları genellikle Yahudilik ve Hristiyanlık bağlamında ele alarak onun semâvi dinlerden etkilendiğini savunmaya çalışmıştır. Çalışmanın amacı bir oryantalist olarak Frants Buhl’un Hz. Peygamber’i nasıl ele aldığını göstermeye çalışmaktır.

Anahtar kelimeler:

Oryantalizm, Frants Buhl, Muhammeds Liv, Kitâb-ı Mukaddes

ABSTRACT

Name and Surname	Hacıemin KÖSE
University	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitute	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Field	İslâm Tarihi ve Sanatları
Branch	İslâm Tarihi
Degree Awarded	Yüksek lisans
Degree Date	/...../20....
Supervisor(s)	Prof. Dr. Saadet Maydaer

THE PERCEPTION OF THE PROPHET IN THE WORKS OF DANİSH ORIENTALİST FRANTS BUHL

Frants Buhl, who is mentioned among the orientalist of the 19-20th century, worked in the fields of Eastern Studies and the Bible with the education he received at different universities. Although he wrote many books and encyclopedia articles within the scope of orientalism, his mostwell-knownwork is “Muhammeds Liv” (The Life of Muhammad). In this study, his views on Muhammad were metioned, using this work as the main source, and were evaluated together with narrations found in İslamic sources. He divided the periods of Muhammad into the period Mecca and Medina, and during the period of Medina, he described Muhammad as a person with political power instead of a man who defended his religious teachings. Buhl attracted attention with his harsh style, especially in his evaluations about Muhammed and İslam. The author, like the classical orientalist, accepts many of the narrations as fabricated, and therefore makes various accusations against the Prophet as a warrior or a politician, regardless of the reasons for the events. In addition, Buhl generally discussed the events that took place during the time of the Prophet in context of Judaism and Christianity and tried to argue that Muhammad was influenced by them. The aim of the study is try to show how Frants Buhl, as an orientalist, handles the Prophet.

Key Words:

Orientalism, Frants Buhl, Muhammeds Liv, Bible, İslam

ÖNSÖZ

Hız. Peygamber'in hayatını incelemek ve onun hakkında eserler kaleme almak sadece Müslümanlara özgü bir durum değildir. Hız. Muhammed ile ilgili biyografilerin çoğunluğunun İslam'a mensup kişiler tarafından yazılmasına rağmen, Batı'da da Hız. Muhammed hakkında araştırmalar yapılmış ve eserler yazılmıştır. Hâlâ da yazılmaya devam edilmektedir. Modern dönemde çağdaş Batılı araştırmacılar tarafından yazılan biyografilerin birçoğunda araştırmacılar önyargı ile İslam ve Hız. Peygamber'in hayatını ele almış ve eleştirmiştir. Böylelikle her ikisine karşı bir nefret oluşturulmaya çalışılmıştır. Eleştirel metot ile yapılan bu çalışmalar bazı insanların ilgisini çekmiş, bazılarının da kafasını karıştırmasına sebep olmuştur.

Oryantalistlerin en çok yaptığı şey, İslam'ı ve Hız. Muhammed'in getirdiği öğretileri insanî bir boyuta indirgemektir. Onlar, İslam ve Hız. Muhammed hakkında yorumlar öne sürerken, bunu bilimsellik etrafında yaptıklarını ve gerçekleri gün yüzüne çıkarma niyetlerinin olduğunu dile getirmektedirler. Fakat bu değerlendirmeler objektiflik ve bilimsel metotlardan uzak, önyargılı ve taraflı bir şekilde yapılmaktadır. Çünkü bu şekilde yapılan bir çalışmada kendisinde haklılık payı bulundurmamak için rivâyetler çarpıtılmakta ve bazen yok hükmünde görülmektedir. İşte yapılan bu çalışma bir değerlendirme ve tespit çalışması olup, bu çalışmanın hem Frants Buhl'un hem de bazı oryantalistlerin görüşlerini ortaya koymada, modern dönem ile Müslümanların Hız. Muhammed algılarını karşılaştırmasında ve insanların bu biyografilere nasıl bir yaklaşım sergilemesi gerektiği hususunda yardımcı bir kaynak olacağı kanaatindeyiz.

Bu araştırma giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde oryantalist Buhl'un hayatı ve bu çalışmada kullanılan ana eserleri ele alınmakta ve değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. İkinci bölümde ise Buhl'un Hız. Peygamber öncesi Mekke dönemi ve onun Mekke dönemine bakışı incelenmektedir. Burada Hız. Muhammed öncesi dönemdeki din, siyasî, ekonomik hayat ele alınmaktadır. Sonrasında Buhl'un Peygamber'in on üç senelik Mekke dönemi hakkındaki görüşlerinden bahsedilmekte ve değerlendirilmektedir. Üçüncü ve son bölümde ise Hız. Muhammed'in en önemli dönemi olan Medine'de gerçekleşen seriyyeler, gazveler ve siyasî olaylardan bahsedilmekte ve Buhl'un görüşleri çerçevesince ele alınmaktadır. Ayrıca Medine ve Mekke dönemi karşılaştırılmış, İslam Tarihi literatüründen katkılar ile olaylar değerlendirilmektedir. Bunun yanında Buhl'un Hız. Peygamber'in kişiliği hakkındaki yorumlardan da bahsedilmektedir. Bu şekilde Buhl'un Hız. Muhammed çerçevesince aktardığı görüşler belirtilmektedir.

Son olarak araştırma sürecinde yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Saadet Maydaer'e ve çalışmanın editörlük aşamasında desteğini esirgemeyen kuzenim Yasemin Akgöz'e her anımda aile ve huzur ortamı sunarak yanımda olan eşim Dilek Köse'ye ve aileme şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
Oryantalizm nedir?	1
1.Araştırmanın Konusu	3
2.Araştırmanın Amacı	4
3.Araştırmanın Önemi	5
KAYNAK KULLANIMI, ANLATIM METODU VE ÜSLUBU.....	6
1.Tezde Kullanılan Yöntem.....	6
2.Buhl'un Kaynak Kullanımı	7
3.Buhl'un Anlatım Metodu ve Üslubu	9
1. BÖLÜM	
HAYATI VE ESERLERİ	
A)Hayatı	16
B)Eserleri.....	23
1.Muhammeds Liv (Muhammed'in Hayatı).....	24
2.Muhammads Religioese Forkyndelse Efter Quranen (Muhammed'in Kur'ân'a Göre Dinî Vaazları)	26
3.Muhammaddenismen Som Verdensreligion (Dünya Dini Olarak Muhammedinizm).....	27
4.Ansiklopedi Maddeleri	29
2. BÖLÜM	
FRANTS BUHL'UN RİSÂLET ÖNCESİ DÖNEME BAKIŞI	
2.1.Hz. Muhammed'in Doğduğu Ortam	33
2.2.Risalet Öncesi Hz. Muhammed'in Hayatı.....	41
3. BÖLÜM	
FRANTS BUHL'UN RİSALET SONRASI HZ. MUHAMMED'İN HAYATINA VE MEKKE DÖNEMİ DÖNEMİNE BAKIŞI	
3.1.Vahiy ve İlk İnen Ayetler	51

3.2.Tebliğ Süreci, ilk Müslümanlar ve Mekkelilerden Gelen Tepkiler.....	55
3.3.Hz. Peygamber'in Mekkelilerden Gelen Tepkilere Karşı Hamlesi ve Garânîk Hadisesi	63
3.4.Arayış ve Hicret.....	67

4. BÖLÜM

FRANTS BUHL'UN MEDİNE DÖNEMİNE BAKIŞI

4.1.Hz. Peygamber'in Medine'de İlk İcraatları.....	76
4.2.Hz. Muhammed'in Medine'ye Geldiğinde Yahudiler ile İlk İlişkileri	81
4.3.Hz. Peygamber Döneminde Seriyeler, Gazveler ve Siyasî Antlaşmalar.....	87
4.3.1.Savunma harekâtından sonra karşı koyuş: Seriyeler	87
4.3.2.Bedir Gazvesi.....	91
4.3.3.Benî Kaynukâ' Gazvesi ve Sonrasında Gelişen Olaylar	96
4.3.4.Uhud Gazvesi, Recî Vak'ası ve Bi'rîmaûne Olayı	98
4.3.5.Benî Nadîr, Hendek Gazvesi ve Benî Kurayza.....	103
4.3.6.Benî Müstalikoğulları Gazvesi, İfk Hadisesi, Hudeybiye Antlaşması ve Sonrasında Gelişen Olaylar	107
4.3.7.Hükümdarlara Gönderilen Davet Mektupları	115
4.3.8.Hayber'in Fethi, Kaza Umresi ve İslâm'a Davet Mektupları Sonucu: Mûte Savaşı	118
4.3.9.Mekke'nin Fethi, Tâif Muhasarası ve Tebük Seferi	124
4.4.Hz. Muhammed'in Veda Haccı ve Vefatı	135
4.5.Frants Buhl'un Hz. Muhammed'in Karakteri Hakkındaki Yorumları	137
SONUÇ.....	144
KAYNAKÇA	150
A)Eser ve Makaleler:.....	150
B)Ansiklopedi Maddeleri	159
EKLER.....	163
A)İslâm Tarihi Eserleri.....	163
B)Diğer Eserleri	163
C)İslâm Tarihi ile ilgili Makaleleri.....	165
D)Diğer Makaleleri:	166

KISALTMALAR

(Sav): Sallallahu Aleyhi ve Sellem

b. : (ibn) oğlu

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

Çev.: Çeviren

Hz. : Hazret-i

Muh.: Muhaddis

Nşr.: Neşreden

s. : Sayfa

Şhr.: Şerh eden

thk. : Tahkik eden

trc. : Tercüme eden

Vd.: Ve daha fazlası

vs. : Ve saire

y.y. : Yüzyıl

GİRİŞ

Oryantalizm nedir?

Oryantalizm (şarkiyat) kavramının kökeninde Fransızcadan İngilizceye geçen ve “doğu” anlamına gelen “orient” kelimesi bulunmaktadır. İlgili kavram hakkında tarih içerisinde anlam farklılığı ve birçok tarif yapılsa da tarihte kabul edilen en kapsamlı tarif, Edward Said’e aittir; O: “*Antropolog, sosyolog, tarihçi veyahut dilbilimci olsun özel ya da genel bir açıdan Şark’ı (Doğu’yu) öğreten, yazıya döken yahut araştıran kimse şarkiyatçıdır ve yaptığı şey şarkiyattır.*” diyerek tanımlamaktadır. Basit anlamıyla Batı’nın Doğu hakkında çalışmalar yapması, Hz. Peygamber hakkında hükümler vermesi ve Batı’yı Doğu ile ayıran bir düşünüş biçimidir.¹

Oryantalizmin bir disiplin olarak ortaya çıkması 19. yy. olsa da Batı’nın Doğuya ilgisi Batı ve Doğu’nun varlığı kadar eskidir. Başlangıç tarihi hakkında görüş birliği yoktur. Bir kısmı Antik Yunan’a kadar götürürken, bir kısmı da 1312 Viyana konsilinde alınan karar ile Doğu bilimleri kürsülerinin kurulması ile başlatır. Bazıları da 1798 yılında gerçekleşen Mısır işgaline kadar geciktirmesine rağmen, Robert İrwin gibi şahıslar Guillaume Postel (1510-1581) ile ya da en geç 17. yy. ile başlatır.²

Danimarka’da oryantalizm ile ilgili eser veren veyahut araştıran tek şahıs Buhl değildir. Onun dışında August Ferdinand, Michael van Mehren, Christen Hermansen, Johannes Oestrup, Johannes Pedersen vd. sayılabilir. Bu oryantalistler arasında August van Mehren üstat olarak bilinir. Danimarka’da bulunan oryantalistler mutlaka ondan ders almıştır. Birçok eseri bulunmasına rağmen İslam ile ilgili yazısına örnek olarak “*Fremstilling af de İslamitiske Folks alm. GeographiskeKundskaber*” (İslam halklarının

¹Yücel Bulut, “Oryantalizm”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmaları Merkezi, 2007), 33/428.

² Robert İrwin, *Oryantalistler ve Düşmanları* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008), 12. Daha geniş bilgi için Mustafa Yanç, *Carl Brockelmann Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 2-3.

genel coğrafyası hakkında bilgi) verilebilir. Fakat Buhl'un izinden giden ve öğrencisi olan Johannes Pedersen ise genel olarak oryantalizm, özel olarak İslam ile ilgili birçok eser ve makale kaleme almıştır. Örnek vermek gerekirse “*Muhammedansk Mystik*” (Muhammedî Mistisizm), “*İslams Kultur*” (İslam’ın Kültürü), “*İslam og Dens Forhistorie*” (İslam ve Onun eski tarihi) verilebilir.³ Bu eserler içerisinde “*İslams Kultur*” (İslamî kültür) İslam’ın kültür tarihi hakkında bilgi vermesi sebebiyle en önemlileri arasında zikredilmektedir. Oryantalizm hakkında yukarıda sayılan eserler hariç birçok yazı kaleme alınmakta, fakat konu daha çok Buhl ile ilgili olması hasebiyle kısa tutulmaktadır.

1. Araştırmanın Konusu

Oryantalistler genellikle Hz. Muhammed’in hayatını kaleme alırken ilk önce yaşadığı ortam ve coğrafyayı ele almışlardır. Daha sonra Hz. Muhammed’in doğumundan vefatına kadar neredeyse bütün olayları sıralamakta ve yorumda bulunmaktadırlar. Bazı oryantalistler çalışmalarını sadece Hz. Muhammed’in hayatıyla sınırlandırmayıp; tasavvuf, Arapça gibi alanlarla ilgili de eser yazmışlardır. Bu şekilde dinle bağlantılı eserler kaleme alınarak aynı konuda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Çünkü her insanın fikir ve zihin kapasitesi farklı olduğundan zıt görüşler de öne sürülmüştür.

Objektiflik özellikle bu ve benzer çalışmalarda çok önemlidir. Araştırmayı yapan kişinin sosyal bir varlık olması hasebiyle yaşadığı ortam ve çevresinin vermiş olduğu bazı ön kabuller olsa da aktardığı bilgiyi bozmadan değerlendirebilmesi gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada bilimsellikten söz edilirken, ana konunun Buhl olması sebebiyle onun Hz. Peygamber hakkındaki görüşlerinin objektifliği ve bilimselliği değerlendirilecektir.

Buhl’un İslam Ansiklopedisi’nde Muhammed, Kur’ân gibi önemli maddeleri kaleme almış olması ve Hz. Peygamber’in hayatı hakkında yazdığı “*Muhammeds Liv*”

³Daha fazla bilgi için: Semih Ceyhan, “Pedersen, Johannes”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmaları Merkezi, 2007), 34/219.

(Muhammed'in Hayatı) adlı eserinin 20. yy.'da Hz. Peygamber'in biyografisi hakkında yazılan en önemli eserler arasında zikredilmesinden dolayı bu konu seçilmiştir. Ayrıca tezin yazarı olarak Danimarka'da doğup büyümem ve oranın diline hâkim olmamın da bu konuyu seçmemde etkisi bulunmaktadır. Bu tezde ortaya konulacak sonuç; Buhl'un siyer hakkındaki görüşleridir. Çalışma başında Hz. Muhammed'in yaşadığı ortam ve risâlet öncesi Mekke hayatı hakkındaki görüşleri incelenecektir. Daha sonra onun nübüvvet sonrası Mekke ve Medine hayatı ele alınarak değerlendirme yapılacaktır. Aynı zamanda Buhl'un Hz. Peygamber'in karakteri hakkındaki kişisel görüşleri ile Mekke ve Medine döneminin karşılaştırılması yapılarak çalışma tamamlanacaktır.

2. Araştırmanın Amacı

Oryantalistler Müslümanlar gibi Hz. Peygamber'in rol model/örnek ya da Allah tarafından seçilmiş olmasına inanmamaktadırlar. Onlara göre Hz. Peygamber Müslümanların gözünde yüceltilmiş ve ona ait olmayan birtakım özellikler yüklenmiş bir şahsiyet olarak ortaya çıkmaktadır. Böylelikle oryantalistler, müslümanların yüklediği özelliklerin ona ait olmadığını Hz. Muhammed'in Araplar içerisinde ortaya çıkmış üstün özelliklere sahip olmayan birisi olduğunu anlatmak için çabalamışlardır. Bunun yanında İskoç asıllı İngiliz şarkiyatçı Sir William Muir (1819-1905) gibi bazı oryantalistler de Hz. Peygamber'i Hz. İsa ile karşılaştırmış, Hz. Peygamber'in gazvelerini ve siyasî özelliklerini çarpıtarak onun Peygamberliğine leke sürmeye çalışmış ve onu savaşçı olarak nitelemiştir. Bunun yanında Buhl Hz. Muhammed döneminde neredeyse tüm olayları Yahudi ve Hristiyanlık bağlamında ele almış ve semâvi dinlerin etkisinden bahsetmiştir. Bu şekilde bazen döneminden çıkartılıp farklı yerlerle kıyas edilerek bazı sonuçlara ulaşılmış olup; benzer sonuçları tez içerisinde görmek mümkündür.

Bu ve bunun gibi birçok nedenden dolayı bu çalışmada Buhl'un Hz. Peygamber'in hayatına dair görüşlerinin tespit edilip, bunların İslamî kaynaklar ve objektiflik kavramı açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu çalışma ile Buhl'un öne sürdüğü iddiaların

çarpıtılıp çarpıtılmadığı ve tutarlı olup olmadığı hususunu ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

3. Araştırmanın Önemi

Araştırmacılar tarafından müslümanların hayatı boyunca örnek aldığı ve Allah'ın kitabı olan Kur'ân'ın açıklayıcısı olan Hz. Peygamber birçok yönden ele alınmıştır. Örneğin İslam ile ilgilenen tarihçi, müftü, vaiz gibi şahıslar genel olarak Hz. Peygamber'in hayatını olumlu bir şekilde ele alıp insanlara aktarmışlardır. Batılılar tarafından Hz. Muhammed hakkında kaleme alınan yazılar ise hem olumlu hem de olumsuz yönde kaleme alınmıştır. Ancak yapılan araştırmalar incelendiğinde olumsuz yazıların olumlulara nazaran daha fazla olduğu görülmektedir. Zahirde bu araştırmaların amacı Hz. Peygamber'in hayatını objektif ve özgün bir şekilde ortaya koymak olurken, derinliğine inildiğinde amacın daha çok İslam'dan uzaklaştırmayı teşvik ettiği görülmektedir. Benzer yorumlar Müslümanların onlara karşı reddiyeler yazmasına ve insan ufkunun genişlemesine fayda sağlamaktadır. Çünkü yazılan bu reddiyeler veya değerlendirmeler insanları Hz. Peygamber'in gerçek hayatını anlatmaya ve delillendirmeye yöneltmiştir. Bunun sonucu olarak İslam ve Hz. Peygamber hakkında yazılan eserler de çoğalmıştır.

Türkiye'de oryantalizmin genel kanaati, kapsamı, düşünceleri ve iddiaları hakkında birçok çalışma yapılmış ve hala yapılmaya devam edilmektedir. Fakat İslam Ansiklopedisi'nde 100'ü aşkın maddesi olan ve 20. yy. oryantalistleri arasında zikredilen Danimarkalı Buhl hakkında hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmayla, Buhl'un görüşleri daha fazla kitlelere ulaştırılarak literatüre katkıda bulunulacak ve belki onun hakkında daha fazla çalışma yapılmasına vesile olacaktır. Buhl'un, Alman oryantalistler Julius Wellhausen (1844-1918), Nöldeke (1836-1930) ve Carl Brockelmann (1868-1956) gibi oryantalistlerin akranı olmasına rağmen onun tanınmaması da ayrı bir merak konusudur. Bundan dolayı onunla ilgili yapılacak her bir çalışmanın değerli olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAK KULLANIMI, ANLATIM METODU VE ÜSLUBU

1. Tezde Kullanılan Yöntem

Araştırmada kullanılan yöntem kaynak taramasıdır. Konu belirlendikten sonra ilk adımda Siyer ile ilgili bir araştırma yapılmış, daha sonra Buhl'un hayatı, arka planı ve aynı zamanda oryantalizmin ne olduğu hakkında bilgi edinilmiştir. Ardından Buhl'un "*Muhammeds Liv*" (Muhammed'in Hayatı), "*Muhammeden is men Som Verdensreligion*" (Dünya Dini Olarak Muhammedinizim), "*Muhammads Religioese Forkyndelse Efter Qoranen*" (Muhammed'in Kur'ân'a Göre Dinî Vaazları) adlı eserlerinin bu çalışma ile ilgili bölümleri tercüme edilmiştir. Bu çalışmalar olduğu gibi alınmamış fişleme yöntemiyle düzenli hale getirilmiştir.

Buhl'un üslubunu ve yöntemini anlamak, ortaya koymak ve açıklamak için onun İslam Ansiklopedisi ve çeşitli yerlerde bulunan makaleleri incelenmiş, Hz. Peygamber hakkındaki yorumları ve görüşleri aktarılmıştır. Buhl'un görüşleri nakledilirken tüme varım yöntemi ile sebep ve sonuç ilkesinden hareket edilmiş ve bu şekilde değerlendirilmiştir.

Hz. Peygamber veya İslam ile ilgili olayların ismi verilirken ya da olayların kendisinden bahsederken, yazarın görüşüne değinilmiş, aynı zamanda karşılaştırmalı nitel analiz yöntemi kullanılarak ona benzer görüş atfeden ya da ona karşıt görüş bildiren oryantalistlerin yorumları da aktarılmıştır. Ardından bu görüşler mantık kurallarından, ilk dönem İslam Tarihi literatüründen, tefsirlerden, biyografi eserlerinden vd. gibi ana kaynaklarla mukayese edilmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Buna örnek vermek gerekirse İslamî kaynaklardan İbn Hişâm, Vâkıdî, İbn Sa'd gibi kişiler ve Kur'ân yolu tefsiri verilebilir. Oryantalist kaynaklardan ise Wellhausen, Nöldeke, Muir gibi şahıslar sayılabilir. Bu çalışmaları değerlendirmeye tabi tutarken şahsî yorumlara da yer verilmiş, bu şekilde bütüncül bir yapı kurulmaya çalışılmıştır.

İbn Hişâm'ın "Sîretu'n-Nebeviyye" adlı eseri Buhl'un görüşleriyle mukayesede birçok kez kullanılmaktadır. Buhl da Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen olayları aktarırken bu kaynağa atıfta bulunmaktadır. Burada ince bir ayrıntıya dikkat çekilmek istenmiştir; tezin içerisinde Buhl, İbn Hişâm'a kaynak atfederken onun Ferdinand Wüstenfeld tahkikli versiyonunu kullanmıştır. Fakat değerlendirmeler yapılırken İbn Hişâm'ın Mustafa es-Sekkâ vd. tarafından neşredilen eserinden istifade edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada iki farklı İbn Hişâm baskısı kullanılmıştır.

Buhl'un görüşleri aktarılırken onun ele aldığı ve üzerinde durduğu meselelere değinilmektedir. Onun İslam tarihi ile ilgili yukarıda zikredilen eserleri ve ansiklopedi maddelerinde bahsedilen konulara yer verilmiş ve bu şekilde çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları çizilmiştir. Bazen Buhl iki kanal aracılığı ile tezat görüş bildirmiş, bunlar tespit edilip değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Örnek vermek gerekirse İslam Ansiklopedisi'nde onun uzun bir inkişaf ve devamlı bir düşünme sonucunda Hz. Peygamber'in seçildiğini anlatmakla birlikte, "Muhammeds Liv" adlı eserinde bunu reddetmektedir.

2. Buhl'un Kaynak Kullanımı

Buhl'un İslam tarihi ile ilgili eserlerinde, ansiklopedi maddelerinde ve makalelerinde kullandığı kaynaklar arasında Wellhausen, Nöldeke, Avusturya asıllı oryantalist Aloys Sprenger (1813-1893) gibi şahsiyetler ön plandadır.⁴ Fakat bunun dışında başka oryantalist isimlerden de alıntı yapmaktadır. Genele bakıldığında onun en çok batılı yazarlardan istifade etmekle birlikte İslam dünyası klasiklerini de kullandığı görülmektedir. O, ayrıca İbn Hişâm, Vâkıdî, İbn Sa'd, Taberî gibi İslam Tarihi alanında eser vermiş ilim adamlarından da istifade etmiştir.⁵ Fakat Buhl, İslamî kaynaklardan

⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*(Kopenhag: Gyldendalske Forlag, 1903), 14, 24, 128 vd.; *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Qoranen*, 100, 101 vd.;

⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 175, 125, 257 vd.; *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Qoranen*, 195.

alıntı yaptığında onların batılı yazarlar tarafından tahkik edilen eserlerini tercih etmektedir. Bunun yanında Kur’ân ayetlerine de birçok yerde atıfta bulunmaktadır.⁶

Buhl tezde en çok başvurulmuş kaynak olan “*Muhammeds Liv*” adlı eserinde dipnot sistemini yeterli bir şekilde kullanmaktadır. O bazen bilgi vermek bazen de kaynağın kendisini göstermek için dipnot vermektedir.⁷ Buhl, yer ismi verdiğinde o yerin konumu veya ismiyle ilgili bilgiden dipnotta bahsetmektedir.⁸ “*Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Qoranden*” (Muhammed’in Kur’ân’a göre Dinî Vaazları) adlı eserinde ise bazen dipnot vermekte bazen de sûreleri kaynak olarak kullandığı için bunu metin içinde göstermeyi tercih etmektedir.⁹ Son olarak “*Muhammedanismen Som Verdensreligion*” (Dünya Dini olarak Muhammedenizm) adlı eserinde Buhl, hiçbir şekilde dipnot sistemini kullanmamaktadır.¹⁰ Eserlerine genel olarak bakıldığında onun sabit bir sistemi olduğunu söylemek mümkün değildir. O bazı dipnotlarda hem açıklama yapmış hem de kaynak belirtmekle birlikte bazen sadece kaynak göstermekte bazen de açıklama yapmaktadır. Ayrıca onun İslam tarihi hakkında yazılan bu üç eserin hiçbirinde herhangi bir kaynakça bulunmamaktadır. Sadece “*Muhammeds Liv*” adlı eserin sonunda İbn Hişâm, Vâkıdî, Taberî gibi eserlere ithafen kimin yazdığını belirtmektedir. İslam ansiklopedilerinde aynı kaynaklardan istifade etmekle birlikte kaynakları maddelerin sonuna eklemektedir.¹¹

Buhl, Hz. Peygamber ile ilgili bir olaydan bahsettiğinde bazen Hristiyanlık veya Yahudilikten alıntı yapmakta fakat kaynak olarak herhangi bir eser dile getirmemektedir. Örnek vermek gerekirse onun davet mektuplarıyla birlikte gönderdiği elçileri, Hristiyanlık tarihinde farklı kabilelere gönderilen İsa’nın öğrencilerinin taklidi olduğunu ifade etmekte fakat herhangi bir kaynak göstermemektedir.¹²

⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 319; Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 49, 50 vd.; Buhl, *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Qoranden*, 12, 13, 14 vd.

⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 324, 326 vd.

⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 3, 4 vd.

⁹ Buhl, *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Qoranden*, 12, 15, 16 vd.

¹⁰ Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 1, 2, 3 vd.

¹¹ Buhl, “Muhammed”, 470.

¹² Buhl, *Muhammeds Liv*, 290.

Yazar Kur'ân'dan örnek gösterdiğinde bazen bilinen Kur'ân ayetlerinden farklı numaraları vermektedir. Fakat onun delil için kullandığı ayetlerin yerleri tespit edilmiş ve doğru ayet numaraları verilmiştir.

3. Buhl'un Anlatım Metodu ve Üslubu

Buhl'un görüşlerinin bulunduğu eserleri, ansiklopedi maddeleri ve makalelerinden meydana gelen eserleri çalışmamızda yöntem bakımından da değerlendirilmeye çalışılacaktır. Buna göre bazen farklı oryantalistlerin görüşlerinin de katıldığı göz önüne alındığında karşılaştırmalı metoda da başvurulduğu aşıkardır. Seçilen oryantalistlerin Batı'da yetişmiş olmaları ve aynı çağa mensup olmaları ortak yönlerini oluşturmaktadır. Böylelikle Buhl'un fikirlerinin hangi amaçla yazıldığı, hangi yorumlarının diğerlerinden farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu çalışmamız ile Batı'nın modern dönemde Hz. Peygamber'e bakış açısının belirlenmesi ve asırlar boyunca belirli bir önyargıyla hareket eden Batı'daki Hz. Muhammed algısının güncellenip güncellenmediği de tespit edilecektir. Bu amaçla öncelikle Buhl'un kullandığı metot ve yoğunlaştığı konular tespit edilip incelenmiştir. Genellikle “*Muhammeds Liv*” adlı eseri ve ansiklopedi maddelerinden hareket edilerek onun görüşleri belirlendikten sonra onun bu yorumlarının İslamî kaynaklarda bulunan bilgilerle örtüşüp örtüşmediği tespit edilip değerlendirilmiştir. Bu şekilde onun aklî çıkarımları, şahsî yorumları da ortaya çıkmıştır. Yukarıda bulunan bilgileri açacak olursak; Buhl önyargısız bir anlatım metoduna sahip değildir. O da diğer oryantalistler gibi orijinalini aramakta olduğunu aktarsa da birçok subjektif görüşle birlikte kaynaklara ters düşen açıklamalar yaptığı tespit edilmiştir. Buhl'un anlatım metoduyla alakalı olarak onun, bazen olayları olduğu gibi aktarıp yorum yapmadığı, bazen de kişisel yorumlara başvurduğu görülmüştür. O, ifk hadisesini Hz. Âişe'nin “*talihsiz masalı*” olarak adlandırmaktadır.¹³ Bunun yanında Buhl, Medine vesikası ile ilgili olarak başından beri sadece Müslümanları ilgilendirdiğini, Yahudilerle Hz. Muhammed'in anlaşmazlık sonrası kendilerinin hiçbir şekilde dile getirilmediğini, büyük ihtimalle sadece bazı durumlarda geçerli olduğunu ifade etmektedir.¹⁴

¹³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 275.

¹⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 210-211.

Yazar, Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili rivâyetleri aktarırken genellikle birden fazla örnek vermiştir. Örnekleri sebep-sonuç ilişkisine dayanarak değerlendirmiş ve kendisine göre en sahih olanı tercih etmiştir. Örnek olarak Bedrü'l-Mev'id hadisesi verilebilir. Buhl, bu konuyla alakalı iki rivâyetin bulunduğunu, ilkinde Hz. Muhammed ve ordusunun Bedir'e gittiğini ve bir müddet sonra tekrar Medine'ye döndüğünü; İkinci rivâyette ise Hz. Peygamber'in ordusuyla birlikte Bedir'e gittiğini, orada çarşayı gezdiğini ve Ebû Süfyân'ın buraya gelmek istemediğini ve Mekke'de kaldığını aktarmıştır. Buhl, son rivâyette yer alan hadisenin Zilkade ayında gerçekleşmesi ve onun Haram ayı olduğunun bilinmesi sebebiyle olayın gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını dile getirmiştir. Bunun yanında Hz. Peygamber'in çarşayı gezdiği düşünüldüğünde rivâyette tezatlık olmadığını da eklemektedir.¹⁵

Buhl, Hz. Peygamberle ilgili olan birçok rivâyeti uydurma olarak görmektedir. Bunun nedeni genellikle onun önyargısından kaynaklanmaktadır. Örneğin Hz. Peygamber'in hicretiyle alakalı gerçekleşen olayları kabul etmemektedir. Aktarılan rivâyetlerin Hz. Muhammed'in hayatını süslemek için uydurulduğunu ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in aleyhine olan rivâyetleri araştırmaksızın tercih etmekte, fakat olumlu gösteren rivâyetleri her bakımdan tahlil etmektedir. Bunun sonucunda genellikle olayın ya uydurma ya da şüpheli olduğu kanaatine varmaktadır. Buna Garânîk hadisesi örnek olarak gösterilebilir. Olayları tahlil etmeksizin Hz. Peygamber'in olayda gerçekleşen sözlerini dile getirdiğini ve onu suçsuz gösteren rivâyetlere itimat edilmediğini dile getirmektedir. Ayrıca sonrasında gerçekleşen olayların onu teselli mahiyetinde olduğunu da eklemektedir.¹⁶

Buhl, genellikle bir olayı aktarırken sebep-sonuç ilişkisine dayandırmaktadır. O, önce olayın sebebini aktardıktan sonra sonucuna gidip değerlendirme yapmaktadır. Bu arada kendi yorumunu da cümlelerin içinde aktarmış olmaktadır. Örneğin Buhl, Hz. Peygamber'in Medine ile ilişkisini ele alırken, Medinelilerin Buâs Savaşı sebebiyle yorgun olduğunu ve düşmanlıkların bitmesini istediklerini nakletmiştir. Bunun yanında

¹⁵Buhl, *Muhammeds Liv*, 263.

¹⁶Buhl, *Muhammeds Liv*, 181.

onların bir kurtarıcıya ihtiyaç duyduğunu ve öncesinde Yahudiler sayesinde Hz. Muhammed hakkında bilgi aldıklarını zikretmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in de bir koruyucuya ihtiyaç duyduğunu ima ederek birbirilerini bulduğunu aktarmaktadır.¹⁷ Buhl, Hz. Muhammed'in gazvelerine ilişkin yorum yaparken yine sebep-sonuç ilişkisinden hareket etmektedir. O Bedir ve Uhud Savaşlarının gerekçesini kervan olarak görürken¹⁸, Yahudilerle yapılan savaşları ile ilgili "bahane" bulmada Hz. Peygamber'in sıkıntı çekmediğini ifade etmektedir.¹⁹ Böylece Hz. Muhammed'in Yahudi düşmanı olduğunu vurgulamaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere Buhl, farklı oryantalistlerin yorumlarını eklemekle birlikte görüşleri değerlendirmeye tabi tutmuştur. Örnek vermek gerekirse yazar, Sprenger'in "Muhammed'in Hudeybiye Antlaşmasını bir anlık bitkinlik ile kabul ettiği, onun bu anlaşmayla enerjisinin ve cesaretinin yok olduğu"²⁰ yorumunu yanlış bulduğunu ve Hudeybiye Antlaşmasının Hz. Muhammed'in yararına olduğunu ifade etmiştir.²¹ Bu sonuçların ileride görüldüğü de bilinmektedir.

Yazarın bazı tarih anlatımlarında akıl yürüttüğü ve mantıkî delillerle argümantasyon yaptığı görülmektedir. Yazar, hem kendi bilgi birikiminden hem de bazı karakteristik özelliklerden hareketle yorum yapmaktadır. Örnek vermek gerekirse yazar, Hz. Muhammed'in Hz. Hatice ile evliliği hakkında iki rivâyetin bulunduğunu fakat bir rivâyetin onun hayatına zıt bir anlatımda bulunduğunu aktarmaktadır. O, Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber ile evlenebilmesi için babasına içki içirdiğini nakleden rivâyetin uydurma olduğunu, Hz. Hatice'nin özgür ve ticaretle uğraşan bir kadın olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca rivâyetin Arap romantik özellikleri barındırması sebebiyle de reddedildiğini eklemektedir.²² Bunun yanında Hz. Hatice ile evliliğinden sonra Hz. Peygamber'in varlık sahibi olduğunu aktarmaktadır.²³

¹⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 188-203.

¹⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 234-236, 246-248.

¹⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 243, 258.

²⁰ Aloys Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed* (Berlin: Nicolatsche Verlagsbuchhandlung, 1861), 3/247

²¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 285.

²² Buhl, *Muhammeds Liv*, 131-132.

²³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 133.

Anlatımlarını tarih kaynaklarında bulunan rivâyetler etrafında şekillendirmesi ve bundan hareketle akli çıkarımlarda bulunması onun tarihçiliğini ortaya koymaktadır. Örneğin Buhl, Uhud Savaşı'nda Müslümanların kaybettiğini söylemesi üzerine bunu gören çevre kabilelerin Hz. Muhammed'e karşı saygılarını yitirdiğini açıklamıştır. Bunu da çeşitli kabilelerin ona karşı saldıracağı haberiyle delillendirmiştir.²⁴

Ara ara benzetme yöntemlerine başvuran Buhl, Huneyn Savaşı'ndan sonra ganimetlerin dağıtımında İslam'a yeni girenlerin ısındırılması için malların birçoğunu onlara tahsis etmiş, Ensar da bu duruma itiraz etmiştir. Bundan sonra da Hz. Peygamber'in onlara "*kendisinin onlara yeteceğini*" söylemesi üzerine Ensarın tatmin olduğu aktarılmaktadır. Buhl bu olayı Abşalom²⁵'un isyanından sonra Hz. Davut'un Efrayimlilere²⁶ ve Yahudilere karşı tutumunu hatırlatarak bir benzetme yapmaktadır.²⁷

Karşılaştırma yöntemini kullanan Buhl, Arabistan'ın yüzölçümünü ve nüfusundan bahsederken oranın beş milyon nüfusu ve yaklaşık 3.000.000 kilometrekare alana sahip olduğunu aktarmaktadır. Buna örnek olarak, Portekiz nüfusunun Avrupa'nın dörtte birine yayılması gibi olduğunu zikretmektedir.²⁸ Ayrıca Mescid-i Nebevîyi de Yahudilerin sinagoguna benzetmesi de bir diğer örnektir.²⁹

Hz. Peygamber'in nübüvvetin ilk ayetleri hakkında etimolojik tahliller yapan Buhl, ilk ayetteki "*oku*" manasının çeşitli anlamlara gelebileceğini söyleyip bağlam etrafında değerlendirmeye çalışmaktadır. O "*oku*" manasının ayetin geneline bakıldığında "*yüksek sesle oku*" manasında değil "*bildiklerini oku*" anlamında olduğunu varsaymıştır. Çünkü o kendi içinde birçok öğretileri hakkında bilgisi olduğunu bunun artık dışarıya aktarılması gerektiğini öne sürmüştür.³⁰ Etimolojik köken ile alakalı bir diğer iddiası ise

²⁴Buhl, *Muhammeds Liv*, 254-255.

²⁵Eski Ahit'te bahsi geçen Davud Peygamberin oğludur.

²⁶Tora'da adı geçen on iki İsrail Kabilesi'nden biridir.

²⁷Buhl, *Muhammeds Liv*, 310.

²⁸Buhl, *Muhammeds Liv*, 1.

²⁹Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 26.

³⁰Buhl, *Muhammeds Liv*, 143-144.

Kur’ân’da birçok Habeşçe kelime bulunduğuna dairdir. O, “*Münafık*” kelimesini de buna örnek olarak göstermektedir.

Buhl, “*Muhammeds Liv*” adlı eserinde Hz. Muhammed’e geçmeden önce Arabistan’ın genel durumunu ve Hz. Peygamber’in geldiği ortamı anlatmaktadır. Burada Arap Yarımadasının ikliminden, vahalarından ve dağlarından bahsetmektedir. Ayrıca oranın sosyal, ekonomik, dini ve siyasî yapısına da değinmektedir. Bu şekilde Hz. Peygamber’in hayatına geçmeden önce Arap Yarımadasının arka planını incelemektedir.³¹

Ansiklopedi maddelerinin tamamı incelendiğinde onun İslam ülkelerinde bulunan şehirlere ve bölgelere hakim olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü o, İslam Ansiklopedisi’nde birçok yer ismiyle alakalı madde kaleme almıştır. Ürdün³², Cebele³³, Cereş³⁴, Ebvâ³⁵ örnek olarak verilebilir. Ayrıca Buhl, coğrafi bir mekânı anlatırken etrafında neler olduğunu, eninin ve boyunun kaç derece olduğunu da aktarmaktadır. Örneğin Mekke’den bahsederken onun etrafında birçok kayaların olduğunu, onun doğusunda Ebûkubeyns dağının bulunduğunu zikretmektedir.³⁶

Buhl, bazen diğer oryantalistlerin uzunca bahsettiği olayları sadece iki cümle vermekle yetinmiş, bazen de bir konu hakkında uzunca bahsetmeyi tercih etmiştir. Uzunca bahsettiği konulardan birisi Yahudi-Müslüman ilişkisidir. O, Hz. Muhammed’in Medine’ye geldikten sonra Yahudiler için birtakım değişikliklere gittiğini fakat onların kendisine inanmaması sebebiyle yöntem değişikliğine gidip Yahudilere düşman olduğunu aktarmaktadır. Bu düşünce eserlerinin tamamı ve ansiklopedi maddelerinin ilgili kısımlarında her daim hissedilmektedir. Örnek vermek gerekirse Buhl, Hz. Muhammed’in savaşlarını anlatırken Yahudilere karşı acımasız olduğunu ve çeşitli

³¹Buhl, *Muhammeds Liv*, 1-124.

³²Bkz. Frants Buhl, “Ürdün”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 13/113-115.

³³Bkz. Frants Buhl, “Cebele”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 3/36-37.

³⁴Bkz. Frants Buhl, “Cereş”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 3/108-109.

³⁵Bkz. Frants Buhl, “Ebvâ”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 4/103.

³⁶Buhl, *Muhammeds Liv*, 115

sebepler öne sürerek onlara saldırdığını aktarmaktadır. Hatta onun “*Yahudi soykırımı*” gerçekleştirdiğini de iddia etmektedir.³⁷

Hiz. Muhammed’in genel olarak hayatı ve özel olarak şahsiyetiyle alakalı bilgi verdiğinde Buhl’un sert bir üsluba sahip olduğu görölmektedir. Onun evliliklerinin cinsel arzudan kaynaklı olduğunu aktaran Buhl, Hiz. Hatice’den sonra birçok eş ile evlendiğini ve harem kurduğunu iddia etmektedir.³⁸ Hatta onun ayet getirerek Müslümanları dört hanım ile sınırlandırdığını fakat kendisi hakkında böyle bir kısıtlamanın olmadığını dile getirmektedir. Buna göre Hiz. Muhammed’in kendi çıkarları için vahyi kullandığını öne sürmektedir.³⁹ Başka bir örnekte Buhl, Hudeybiye Antlaşmasının bozulmasının müşriklerden kaynaklanmadığını belirtmektedir. Hiz. Peygamber’in baştan beri bu antlaşmayı bozmak istediğini aktaran Buhl, fakat Huzâalılar ve Bekrlerin tartışmasıyla bahane bulduğunu ve Mekke’ye yürüdüğünü ifade etmektedir.⁴⁰ Bu şekilde yazarın Mekke’ye sefer düzenlemenin sebeplerini yok saymakla birlikte rivâyetleri çarpıttığını söylemek mümkündür.

Yazarın sert bir üslupla eleştirmek istediğı ilk hedef Hiz. Muhammed’dir. Onun, İslam’ın kendisini eleştirmesinin yanında, Hiz. Peygamber’i savaşçı, politikacı gibi ithamlara maruz bırakması bunu destekler mahiyettedir. İnanç esasları ve ibadetler ile ilgili olarak yönelttiğı eleştirileri de Hiz. Peygamber’e mal etmektedir. Onun başkalarından alıntı yaptığını zikretmesi ise buna delil olarak gösterilebilir.

Buhl, Hiz. Muhammed’in hayatını Mekke ve Medine olmak üzere iki döneme ayırmaktadır. Buhl, Mekke döneminde Hiz. Peygamber’in Allah’ın gönderdiği öğretileri tebliğ eden ve bazı olaylar sebebiyle Hiz. Muhammed’i acı çeken birisi olarak aktarmakta iken, Hiz. Peygamber Medine’ye geldiğinde Hiz. Muhammed’i savaşçı, politikacı ve liderlik kavramı çerçevesinde ele almaktadır. Yazar, Hiz. Peygamber’in

³⁷Buhl, *Muhammeds Liv*, 245-246.

³⁸Buhl, *Muhammeds Liv*, 201-202.

³⁹Buhl, *Muhammeds Liv*, 353-354.

⁴⁰Buhl, *Muhammeds Liv*, 299; Frants Buhl, “Muhammed”, 8/466.

Mekke döneminde insanları uyardığını fakat hicretten sonra öğretileri hiçe saydığını, hatta kendi çıkarları için kullandığını iddia etmektedir.⁴¹ Yazar olayları aktarırken olayın tarih akışına göre anlatmaktadır. Hz. Peygamber öncesi dönemden başlatılarak Mekke’de yaşanan ve sonrasında Medine’de gerçekleşen olayları değerlendirerek ölümüne kadar kronolojik bir anlatımla aktarmaktadır. Böylelikle kendine has bir metot ile Hz. Peygamber’in hayatını sistemli ve kronolojik olarak ele almaktadır.

İslam kültürü ve özellikle tasavvuf alanında çalışmalarıyla tanınan Annemarie Schimmel (1922-2003) Hz. Peygamber hakkında yapılan okumalar üzerine yapılan negatif yorumların Hz. Peygamber’in hayatını önyargılı ve nefret ile okumasından kaynakladığını dile getirmektedir.⁴² Bu tespit Doğuda yaşayan ve kimliğinde İslam yazan bir Müslümanın değerlendirmesi olmayıp, bilakis bir batılıya aittir. İşte Buhl’un yukarıdaki üslubu, anlatım metodu ve değerlendirmeleri buna örnek olarak gösterilebilir. Eğer ki yazar Hz. Muhammed’in tevazu ve nezaket sahibi bir insan olduğunu kabul etseydi, değerlendirmelerinin de mutlaka değişeceği kanaatindeyiz. Anne Marie Schimmel, Hz. Peygamber’in dost canlısı ve kibar olduğunu fakat yeri geldiğinde ciddi olduğunu zikrederek Hz. Muhammed’in hayatı hakkında yorum yapmaktadır. O Hz. Peygamber için sadece nazik ve kibar demiyor, onun bazı zamanlar sert olabileceğini de zikrederek objektif bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Böylelikle objektif bir şekilde yorum yapan yazarların da mevcut olduğu söylenebilir.

⁴¹Buhl, *Muhammeds Liv*, 349;353-354.

⁴²Schimmelve *Muhammed Onun Elçisi’dir- İslam Dindarlığında Peygamber Saygısı*, 90-91.

1. BÖLÜM

HAYATI VE ESERLERİ

A) Hayatı

Danimarkalı bir oryantalist olan Frants Peder William Buhl Yahudi bir aileye mensup olup, 6 Eylül 1850 tarihinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da doğmuştur.⁴³ Babası Peder Buhl (1815-1869) annesi Nancy Cathrine Bolette Hammerich (1816-1882)'dir.⁴⁴ Kaynaklarda onun ilkokul ve ortaokul hayatı ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Genel olarak eğitim hayatını inceleyen kaynaklarda bu süreç 1868'de mezun olduğu Büyükşehir Lisesi'nden (Metropolitanskolen⁴⁵) başlamış⁴⁶, sonrasında Kopenhag Üniversitesi'nde İlahiyat ve doğu dilleri eğitimi ile devam etmiştir.⁴⁷ 1874 yılında ise teoloji alanında yüksek lisans yaptığından da bahsedilmektedir.⁴⁸ Buhl doktorasını bitirdikten sonra bir konuşmasında “*Daha önce beni saran dini soruları cevaplandırabilmek için Teoloji okudum*” diyerek neden İlahiyat bölümünü seçtiğinin cevabını vermektedir.⁴⁹

Üniversite yıllarında Eski Ahit'e ilgi duyan Buhl, bu alanda ilerlemek için Kopenhag'da Christian Hermansen (1806-1882) tarafından ders görmüştür. Eski Ahit'in yanı sıra Sami dilleri alanından da etkilenen Buhl, özellikle İbrânîce ve Arapça derslerini Danimarkalı oryantalist August F. M. Van Mehren (1822-1907)'den almıştır.⁵⁰ Bununla da yetinmeyen Buhl hem kendini geliştirmek hem de farklı dilleri öğrenmek için

⁴³Jørgen Læssøe-Johs. Pedersen, “Frants Buhl”, *Dansk Biografisk Leksikon*, Editör C.F. Bricka (Kopenhag: Gyldendalske Boghandel Nordiske Forlag, 1979), 3/61.

⁴⁴Frederik Nielsen, “Frants Buhl”, *Dansk Biografisk Lexikon*, Runeberg'in ilk Faks dijital baskısı, Editör C.F. Bricka (Kopenhag: Gyldendalske Boghandels Forlag, 1905), 3/245.

⁴⁵Kopenhag Üniversitesi (KU), “Metropolitanskolen ved Frue Plads” (Erişim 4 Mayıs 2023)

⁴⁶Frederik Nielsen, “Buhl, Frants Peter William”, *Kirke-Leksikon For Norden*, editör Frederik Nielsen (Aarhus: Forlaget For Kirke-Leksikon, 1900), 1/416.

⁴⁷M. Manazır Ahsan, “Buhl, Frantz”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmaları Merkezi, 1992), 6/377-378.

⁴⁸Læssøe - Pedersen, “Frants Buhl”, 3/62.

⁴⁹Johannes Pedersen, “Mindeord over Frants Buhl”, *Oversigt Over Det Kongelige Danske Videnskabernes Forhandling*, ed. Prof. Ørsted (Kopenhag: Bianco Lunos Kgl. Bogtrykkeri, 1933), 87.

⁵⁰Necip Akiki, *El-Müsteşrikûn*, (Kahire, 1980), 2/522-523.

Leipzig ve Wien Şehirlerine seyahat etmiş ve orada bir sene kalmıştır.⁵¹ Leipzig’de iken 1876-1878 yılları arasında Franz Delitzsch (1813-1890) ve H. L. Fleischer (1801-1888) gibi oryantalistlerden ders alarak hem Eski Ahit alanında hem de Arapça, Ârâmîce ve İbrânîce dillerinde kendini geliştirmiştir.

Buhl, bu çalışmaların sonucunda yurduna tekrar geri döndüğünde 1878 yılında Kopenhag Üniversitesi’nde İbnü’l-Hâcib’in Eş-Şâfiye’sinin metnini ve bazı notlar ile Danca diline yaptığı tercümesini de içeren Arapça’nın grameri ve tarihiyle ilgili “*Sproglige og Historiske Bidrag til den Arabiske Grammatik*” (Arap Dilbilgisine Dilbilimsel ve Tarihsel Katkıları) adındaki doktora tezini tamamladı.⁵² Bu tarihten itibaren 1890 yılına kadar Kopenhag Üniversitesi’nde Ahd-i Atik dersleri okutmuştur.⁵³ 1880 yılında ise doçent olan Buhl⁵⁴, 1882’te C. Hermansen’in ölümünden sonra Kopenhag Üniversitesi’nde onun varisi olarak yerine geçmiştir.⁵⁵ Profesörlük unvanını da aynı yıl içerisinde Kopenhag Üniversitesi Teoloji Fakültesi’nde Eski Ahit alanında almıştır.

Kaynaklarda yayınladığı eserler incelendiğinde Buhl’un Wellhausen’in “*Geschichte Israels I*” eseri Leipzig’de yayınladığı bildirilmektedir. Bu eser birçok Eski Ahit üzerine çalışan Alman araştırmacılarının Wellhausen’in Musa Kitaplarının doğuşuna dair algısını kabul etmesine sebep olmuştur. Buhl bu algıya sıcak bakmadığı için tepki göstermek amacıyla “*Theologisk Tidsskrift*” dergisinde “*Naar er femte Mosebog affattet?*” (Tesniye Ne Zaman Yazıldı) makalesini yayınlamıştır. Fakat sonrasında fikrini değiştiren Buhl, bu konuyu daha çok irdelleyerek alanda bir ilke imza atmış ve Danimarka’da Eski Ahit’in eleştirel metot ile sorgulanmasını sağlayan ilk kişi olarak tarihe geçmiştir.⁵⁶

⁵¹ Gravsted, “Frants Peder William Buhl” (Erişim 4 Mayıs 2023)

⁵² Akiki, “*El-Müsteşrikûn*”, 2/ 522-523; Ahsan,” Buhl, *Frants*”,6/377-378.

⁵³James Muilenberg, “Buhl, Franz Peder William Meyer”, *Encyclopaedia Judaica*, ed. Fred Skolnik (Detroit: Thomsen Gale, 2007), 4/256.

⁵⁴ Jesper Høgenhaven, “Frants Buhl som gammeltestamentlig teolog”, *Dansk Teologisk Tidsskrift* 78/3 (2015), 203.

⁵⁵ Fr. Nielsen,” Frants Buhl”,3/246.

⁵⁶Læssøe - Pedersen, ”Frants Buhl”, 3/62.

Buhl'un öne çıkan bir diğer özelliği de onun çalışmalarının başta İngilizce ve Almanca olmak üzere birçok uluslararası dile çevrilmesidir. Bu çeviriler çoğunlukla Almanca ve İngilizcedir. Buhl Danimarka'da, özellikle “*Det İsrælitiske Folks Historie*” (İsrail Halkının Tarihi), “*Esajas*” (İşaya) ve “*Psalmene*” (Mezmurlular) gibi eserleri sayesinde sonraki kuşaklarda derin bir etki bırakmıştır.⁵⁷

Buhl'un Eski Ahit alanında yapılan çalışmaların içinde olması onu kanonik yazılara ve onların Yahudi ve Hristiyan tarihindeki varlığı hakkında araştırmalara yönlendirmiştir. Araştırmalarının sonucu olarak da “*Den Gammeltestamentlige Skriftoverlevering*” (Eski Ahit Yazıları) (1885) eserini kaleme almıştır.⁵⁸

Buhl'un 1880'li yıllara ait birçok makalesi bulunmaktadır. Özellikle özel sorulara cevap amacıyla Alman dergilerinde makaleler yayınlamıştır. Örnek olarak Zeitschrift f. Kirchliche Wissenschaft und Kirchliches Leben (1881-82) verilebilir. Bununla yetinmeyen Buhl, Danimarka dergilerinde de Yahudilerin ve İsrail'in tarihi hakkında yazılar kaleme almıştır. (1886-87).⁵⁹

Yazar, İsrail'e (Filistin) ayrı bir ilgi duymaktaydı.⁶⁰ Daha çok ülkenin tarihi ve coğrafi özelliklerine yoğunlaşan Buhl, kaynak olarak nesilden nesile aktarılan peygamberlerden gelen bilgileri ve tarihi eserleri kullanmıştır.⁶¹ Bu okumalar neticesinde “*Jerusalem Paa Kristi Og Apostlenes Tid*” (1886), “*Det İsrælitiske Folks Historie*” (1887), “*Palaestina I Kortfattet Geografisk Og Topografisk Fremstilling*” (Kısa Bir Coğrafi ve Topografik Sunumda Filistin) (1890), “*De Messianske Forjaettelser i Det Gamle Testamente*” (Eski Ahit'teki Mesih Vaatleri) (1894), “*Die Socialen Verhältnisse der İsrælitener*” (İsraililerin Sosyal koşulları), “*Geographie des Älten Palästina*” (Eski Filistin

⁵⁷ Jesper Høgenhaven, “Frants Buhl som gammeltestamentlig teolog”, 203.

⁵⁸ James Muilenberg, “Buhl, Franz Peder William Meyer” 4/256

⁵⁹ Læssøe - Pedersen “Frants Buhl”, 62.

⁶⁰ Johannes Pedersen, “Frants Buhl”, *Mecelletu'l Mecmai'l-İlmi'l Arabi* 13/5-6 (1935), 282.

⁶¹ Johannes Pedersen, “Frants Buhl”, *Acta Orientalia*, ed. Sten Konow (Lugduni Batavorum:Apud E.J. Brill, 1934), 12/2.

Coğrafyası) eserlerini yazmıştır.⁶² Eski Ahit bilgini ve Semitik filoloğu Johannes Pedersen, Frants Buhl'un anısına kaleme aldığı bir yazıda, onun Filistin coğrafyasını İncil, Talmud gibi dinî kaynaklardan faydalanarak yazdığını, dolayısıyla eserini bir coğrafyacı gözüyle oluşturmadığını da dile getirmektedir. Bununla birlikte ülke sınırlarını ifade ederken dinî kaynakları yeni eserlerle harmanladığını ifade etmektedir.⁶³

Buhl, 1889'da Mısır, Lübnan, Suriye ve Türkiye gibi İslam topraklarını gezip yazacağı eserler için malumat toplayarak İslam, Hz. Muhammed ve İslam toprakları hakkında birçok eser kaleme almıştır.⁶⁴ “*Studien zur Topographie des Nördlichen Ostjordanlandes*”⁶⁵ (Kuzey Doğu Ürdün Topografyası Üzerine Çalışmalar) adlı eseri bu minvalde kaleme aldığı yayınlarından biridir. Ayrıca Buhl yaptığı seyahatler neticesinde 1913 yılından sonra, batılılar tarafından çıkartılan “*Encyclopaedia of İslam*”⁶⁶ bünyesinde 100'ü aşkın madde yazmıştır. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde “*Frants Buhl*” maddesini yazan M. Manazır Ahsan, onun (Frants Buhl'un) “*Encyclopaedia of İslam*” Ansiklopedisi'nin ilk neşrinde otuzu aşkın madde yazdığını dile getirmiş, fakat söz konusu eserin tamamı incelendiğinde 100 maddenin üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Böylelikle Buhl'un döneminin önde gelen oryantalistleri arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.

Buhl'un “*Encyclopaedia of İslam*” da kaleme aldığı maddelerin çoğunun ya İslam toprakları ya da İslam Tarihi ile ilgili olduğu görülmektedir. İslam topraklarına dair Ürdün⁶⁷, Cebele⁶⁸, Cereş⁶⁹, Ebvâ⁷⁰ gibi birçok yer ismini maddeler halinde ele almıştır. Maddeleri yazarken Buhl, eğer coğrafi bir mekândan bahsediyorsa, önce konumunu, daha sonra hangi hükümdarlar tarafından ne zaman fethedildiğini, ayrıca İslam dininin

⁶² James Muilenberg, “Buhl, Franz Peder William Meyer, 4/256-257.

⁶³ Johannes Pedersen, “Mindeord over Frants Buhl”, 96.

⁶⁴ Necip Akiki, El-Müsteşrikûn, 2/522-523

⁶⁵ Klaus Schwarz, *Der Vordere Orient in den Hochschulschriften Deutschlands, Österreichs und der Schweiz* (Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 1980), 138.

⁶⁶ 1892'de Londra'da yapılan Milletlerarası Şarkiyatçılar Kongresi'nde William Robertson Smith tarafından sunulan ansiklopedi.

⁶⁷ Bkz. Frants Buhl, “Ürdün”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 13/113-115.

⁶⁸ Bkz. Frants Buhl, “Cebele”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 3/36-37.

⁶⁹ Bkz. Frants Buhl, “Cereş”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 3/108-109.

⁷⁰ Bkz. Frants Buhl, “Ebvâ”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 4/103.

oraya ne zaman geldiği bilgisini de aktarmaktadır. Bu metodu diğer bütün coğrafi maddelerde uygulamıştır. İslam Tarihi ile ilgili ele aldığı birçok madde bulunurken en önemli maddeler arasında “*Muhammed*” ve “*Kur’ân*” maddesi örnek gösterilebilir. Bu maddeleri Buhl detaylı bir şekilde yazmıştır. O hem Hz. Peygamber ile ilgili yazdığı eser (Muhammeds Liv) hem de ansiklopedi maddelerinde batı kaynaklarının yanında İbn Hişâm, Taberî, İbn Sa’d gibi⁷¹ İslam kaynaklarını da kullanmasına rağmen aynı devirde yaşayan oryantalistler gibi belirli bir ön yargıdan kurtulamayarak Kur’ân’a ve Hz. Peygamber’e birçok asılsız ithamlarda bulunmaktan kaçınmamıştır. Kur’ân ve İslam’ın, Yahudi-Hıristiyan kökenli olduğunu ve Müslümanların kitabı olan Kur’ân’ın bir kısmının Hz. Muhammed tarafından yazdırıldığını/uydurulduğunu Garânîk hadisesi gibi deliller öne sürerek dile getirmektedir.⁷² Bunun yanında “*Abdullah*” maddesinde Hz. Peygamberin babasının vefat tarihiyle ilgili Taberî rivâyetini görmezden gelmesi⁷³ ayrıca aynı madde içerisinde dilediği yerde Medâinî’yi muteber başka bir yerde de uydurmacılıkla suçlaması⁷⁴ onun akademik üslubunu ortaya çıkartmaktadır. Bu tutumu hem kitaplarında hem de maddelerin tümünde kendini göstermektedir.

Buhl sadece “*The Encyclopaedia of İslam*” bünyesinde maddelerle yetinmemiştir. Buna ilave olarak “*Jewish Encyclopaedia*”da yetmiş aşkın madde, “*Kirke-Leksikon For Norden*” (İskandinav Ülkeleri için Kilise Sözlüğü) adlı ansiklopedi de 10’u aşkın madde kaleme almıştır.⁷⁵ Dikkatli incelediğinde bu maddelerin çoğunluğunun din ve coğrafya alanında olduğu görülmektedir. Bu da onun hangi dalla ilgilendiğini ve hangi konulara ağırlık verdiğini açıkça göstermektedir.

1890’da Hocası Frantz Delitzsch (1813-1890), yaşlılık ve hastalık sebebiyle Leipzig Üniversitesi’nden ayrılmak zorunda kaldığında Buhl, onun Eski Ahit alanında varisi

⁷¹ Frants Buhl, “Muhammed”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 8/470.

⁷² Ahsan,” Buhl, Frants”, 6/377-378.

⁷³ Frants Buhl, “Abdullah b. Abdulmuttalip”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 1/29.

⁷⁴ Frants Buhl, “Abdullah b. Abbas”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1997), 1/26-27.

⁷⁵ Bkz. Frederik Nielsen, “Frants Buhl”, *Kirke-Leksikon For Norden I*, ed. Frederik Nielsen (Aarhus: Forlaget For Kirke-Leksikon, 1900)

olarak Leipzig'e çağırılmıştır.⁷⁶ Bu çağrıya olumlu cevap veren Buhl, Leipzig'e taşındıktan sonra, Danca yazdığı “*Kanon und text des Alten Testamentes*” (1891), “*Geographie des Alten Palästina*” (1896) ve “*Geschichte der Edomitler*” (1893) (Edomluların Tarihi) isimli eserlerini Almancaya tercüme etmiştir.⁷⁷ Ayrıca kaynaklarda 1890-1898 yılları arasında da Leipzig Üniversitesi'nde İbranice dersler verdiği de zikredilmektedir.⁷⁸ Bu arada Leipzig'de bulunduğu süre içerisinde en önemli eserleri arasında sayılabilecek olan “*Hebraisches Handwörterbuch*” (İbranice Sözlük) sözlüğünü kaleme almıştır. Buhl hali hazırda bulunan “*Wilhelm Gesenius Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*” (Wilhelm Gesenius'un Eski Ahit üzerine İbranice ve Ârâmice Kısa Sözlüğü) sözlüğünü düzenleyerek ve eklemeler yaparak⁷⁹ eserin en önemli İbranice sözlükler arasında yer almasını sağlamıştır.⁸⁰ Onun dünya çapında tanınmasını sağlayan bu sözlük⁸¹, İbranice çalışmalar için önemli bir müracaat kaynağı haline gelmiştir. Bu çalışmasından dolayı Alman oryantalist Friedrich Schwally (1863-1919) ondan “*ideal sözlük bilimcisi*” olarak bahsetmiştir.⁸²

1898'de A.F. van Mehren'in (1822-1907) ölümünden sonra Kopenhag Üniversitesi'nde onun yerini almak üzere Sami-Doğu Filoloji alanında profesör olarak göreve başlamıştır.⁸³ Bu görev hasebiyle Eski Ahit ve Sami dilleri alanındaki çalışmalarına da devam edebilmiştir.⁸⁴ İlk olarak “*İsraeliternes Sociale Forhold* (1898)” (İsraillilerin Sosyal Koşulları) adlı eserini yazmıştır. Bir müddet sonra da “*Psalmene, Oversatte Og Fortolkede*” (1900) (Mezmurlular Çevrildi ve Yorumlandı) eserini telif etmiştir. Eğitim hayatının büyük çoğunluğunu Kopenhag Üniversitesinde geçiren Buhl, 1911-12 yılları arasında aynı üniversitede rektörlük görevini de yerine getirmiştir.⁸⁵ Ayrıca Oslo

⁷⁶ Johann Fück, *Die Arabischen Studien In Europa* (Leipzig: Otto Harrassowitz, 1955), 305.

⁷⁷ Læssøe - Pedersen, “Frants Buhl”, 62.

⁷⁸ Ahsan, “Buhl, Frants”, 377-378.

⁷⁹ İhsân İlahî Rânâ, Buyûl “Frants Buhl”, *Urdû Dâ'ire-i Ma'ârif-i İslâmiyye* (Lahore: Punjab Üniversitesesi Yayınları, 1971) 5/314.

⁸⁰ Læssøe - Pedersen, “Frants Buhl”, 62.

⁸¹ Johannes Pedersen, “Frants Buhl”, 12/3-4.

⁸² Auguste Sabatier, “A Philosophy of Religion”, *The Independent* 51/2646 (Ağustos 1899), 2231.

⁸³ Læssøe - Pedersen, “Frants Buhl”, 63.

⁸⁴ Pedersen, “Frants Buhl”, 13/283.

⁸⁵ Den Store Danske Lex DK, “Frants Buhl” (Erişim 4 Mayıs 2023).

Üniversitesi tarafından ona 1911 yılında onursal doktoralık verilmiştir.⁸⁶ Böylece ünü sadece Danimarka ve Almanyada değil Norveç'e kadar ulaşmıştır.

Buhl'un özellikle Klasik Arapça ve Arap Dili ve Edebiyatıyla ilgilendiği bilinse de, Sâmi dilleri ve Kitâb-ı Mukaddes alanlarında da büyük katkısı olduğu bilinmektedir.⁸⁷ 1910 yılında kendisi gibi bu alana ilgi duyan bilim adamlarının katılımıyla Eski Ahit'in tamamını günümüz diline tercüme etmişlerdir. Bu Tercüme 1931'de yayınlanan Eski Ahit tercümesinin temelini oluşturmaktadır.⁸⁸ Bununla yetinmeyen Buhl, Kitâb-ı Mukaddes alanında "*Til Vejledning i de Gammeltestamentlige Undersoegelser*" (Eski Ahit Çalışmalarında Rehberlik) (1895), "*Den gammeltestamentlige Skriftoverlevering*" (1885), "*Kanon und Text des Alten Testamentes*" (Kanon ve Eski Ahit Metni) adlı eserleri telif etmiştir. Bunlar arasında "*Kanon und Text des Alten Testamentes*" (1891) isimli eseri yayınlandıktan bir yıl sonra İngilizceye tercüme edildiği için ön plana çıkmaktadır. Herhangi bir tarama sayfasında "*Frants Buhl*" yazıldığında alıntılanmış eserler arasında bu kitap zikredilmektedir. Kitapta Eski Ahit kanununun doğuşu, Yahudiler arasındaki kapsamı konusundaki tartışmaları, Hristiyan Kilisesi'ndeki tarihi anlatılmasına rağmen kitabın çoğunluğu Eski Ahit'in teknik alanını kapsamaktadır.

Buhl'ın, İbrânîce yanında Arapça da öğrendiği ve bu alanda bilhassa klasik literatüre ilgi duyduğu bilinmektedir. Buradaki çalışmanın kapsamı Kur'ân ve Hz.Muhammed'in hayatı ile sınırlıdır. Kopenhag Üniversitesi'nde İncil tefsir profesörü olan Thomas Hoffmann: "*Frants Buhl Tartışmasız İslam ve Kur'ân araştırmalarına ciddi bir şekilde damgasını vuran ilk Danimarkalıdır*"⁸⁹ diyerek onun bu alanla ilgili kapsamlı ve hummalı çalışmasının olduğuna işaret etmiştir. İslam Tarihi çalışmaları çerçevesinde en önemli eserleri arasında sayılabilecek olan "*Muhammeds Liv*" eserini telif etmiştir.⁹⁰ Kitap, Hz. Muhammed'den önceki dönemin genel durumunu, sonrasında O'nun dünyaya gelişini ve yükselişini ele alıp, aynı zamanda cemaatinin (sahabe)

⁸⁶ Store Norske Leksikon (SNL), "Frants Peder William Buhl" (Erişim 4 Mayıs).

⁸⁷ Ahsan, "Buhl, Frants", 6/378.

⁸⁸ Læssøe - Pedersen, "Frants Buhl", 63.

⁸⁹ Thomas Hoffmann, "Collegium Biblicum... et Coranicum", *Dansk Teologisk Tidsskrift* 85/3-4. (2022), 304.

⁹⁰ Hayrüddîn Ez-Zirikî, *El- A 'lâm (Beyrut: Dâru 'l-İlmi 'l-Melâyîn, 1957)*, 5/339.

oluşumundan bahsederek baştan sona hayatını konu almıştır.⁹¹ Bu eser hakkında çağdaşı olan Danimarkalı bir eski Ahit bilgini Johannes Pedersen: ”*Malzeme bakımından çok zengin olmasına rağmen sunum her zaman kısa ve nettir, asla ayrıntılar içerisinde kaybolmazsınız*” demektedir.⁹² Buhl’un “*Muhammeds Liv*” adlı eseri H. Schaeder (1896-1957) tarafından 1930 yılında Almancaya tercüme edilmiştir. Dönemine damga vuran bu eserle bağlantılı olarak Buhl, 1924 yılında “*Muhammeds Religioese Forkyndelse efter Quranen*” adıyla kitabına zeyl yazmıştır.⁹³ Bu zeyl Hz. Muhammed’in düşünceleri, öğretileri ve yasasını ele almaktadır. Eserde ele alınan konu ile ilgili ayetler dile getirildikten sonra değerlendirmeler yapılmıştır. Thomas Hoffmann, bu eseri Kur’ân üzerine yapılan zamanın en kapsamlı ve araştırma açısından en güncel Danca monografisi olarak nitelendirmektedir.⁹⁴

Buhl’un akademik araştırmalarının yanı sıra müzikle de ilgilendiği bilinmektedir. Müziğe olan ilgisi profesyonel düzeydedir. Hatta bir dönem Müzik Komite Başkanlığı da yapmıştır.⁹⁵ Ömrünün sonuna kadar Kopenhag Üniversitesi’nde çalışan Buhl, 1932 de Danimarka’nın Hillerød şehrinde vefat etmiştir.

B) Eserleri

Buhl’un bilinen otuz beş eseri bulunmaktadır. Bunların tamamı o hayattayken basılmıştır. Bu çalışmada ilgili alanı içermesi sebebiyle eserlerinden sadece üç tanesine bu bölümde yer verilmiştir. Bunlar “*Muhammeds Liv*” (Muhammed’in Hayatı), “*Muhammeds Religioese Forkyndelse efter Quranen*” (Muhammed’in Kur’ân’a göre Dinî Vaazları) ve “*Muhammedenismen som Verdensreligion*”dır (Dünya Dini olarak Muhammedenizm). Buhl’un diğer eserleri liste halinde ekler bölümünde gösterilmiştir.

⁹¹ Bkz. Frants Buhl, *Muhammeds Liv* (Kopenhag: Gyldendalske Boghandels Forlag, 1903).

⁹² Pedersen, “Frants Buhl”, 12/ 4.

⁹³ Læssøe - Pedersen, “Frants Buhl”, 63.

⁹⁴ Hoffmann, “Collegium Biblicum... et Coranicum”, 304

⁹⁵ Læssøe - Pedersen, “Frants Buhl”, 63.

1. *Muhammeds Liv (Muhammed'in Hayatı)*

Buhl'un "*Muhammeds Liv*" adlı eseri 1903 yılında Danimarkaca dilinde Gyldendalske Boghandels Forlag tarafından Kopenhag'da basılmıştır. Eser 1930 yılında H. Schaeder tarafından "*Das Leben Muhammads*" adıyla Almanca'ya tercüme edilmiştir. Bu baskı Leipzig'de Quelle & Meyer tarafından basılmıştır. Kitabın Almancaya tercüme edilmesiyle birlikte eser birçok yerde kaynak olarak kullanılmış ve yazarın görüşleri dünyanın farklı yerlerinde okunmaya başlanmıştır.⁹⁶ "*Muhammeds Liv*" eseri giriş, bir bölüm (Hz. Peygamber'in hayatı) ve Hz. Muhammed'in hayatıyla ilgili kullanılan kaynaklar hakkında bilgi veren bir başlıktan oluşmaktadır.

Eserin giriş bölümünde Arabistan'ın iklim şartları, doğası ve tarihine değinilmiş, Hz. Muhammed'in geldiği ortama kadar bilgi verilmiştir. Ana bölümünde ise yazar Mekke, Medine ve Tâif gibi üç önemli şehrin tanıtımını yaparak kronolojik bir şekilde Hz. Peygamber'in doğumundan ölümüne kadar olan hayatını ele almıştır. Buhl Hz. Peygamber'in hayatını yedi başlığa ayırarak konulara teker teker değinmektedir. Birinci başlıkta Hz. Muhammed'in çocukluğu ve gençliğinden bahsederken, ikinci başlıkta Hz. Peygamber'in Mekke'deki peygamberliğini anlatmaktadır. Sonraki beş başlıkta ise Hz. Muhammed'in Medine'deki faaliyet ve uygulamalarını ele alarak O'nun ölümüne kadar gelişen olaylar hakkında bilgi vermektedir. Buhl, konuları değerlendirirken yöntem olarak öncelikle o hususta daha önce fikir beyan etmiş oryantalistlerin görüşlerine yer vermiş, bazen onları eleştirmiş, sonra kendi düşüncesini zikretmiştir. Örnek vermek gerekirse Arap şiirinin Hz. Peygamber'in bulunduğu dönemdeki şartlara kaynaklık etmesi bakımından H. Winckler'in yorumunu zikrettikten sonra kendi yorumunu aktarmıştır. H. Winckler, Arap şiirlerinin doğrudan Hz. Peygamber'in geldiği ortam hakkında kesinlikle kaynaklık etmediğini, çünkü bunları söyleyen ozanların başka işi olmadığını ve geçimini bununla sağladıkları için Arap şiirlerinin uydurulduğunu

⁹⁶ Rudi Paret, "Peygamber'in Hayatı ve Faaliyetleri Hakkında Avrupa'da Yapılan En Son Araştırmalar", *İslâm Tetkikleri Enstitü Dergisi* 3/3-4 (1959-60), 34.

iddia etmektedir. Fakat Buhl bunların hayalî ve değersiz olmadığını, Arap şiirinin Arabistan'ın bir gerçeği olup sadece Hz. Muhammed'den önce olmadığını sonraki dönemlerde de mevcut olduğunu zikretmektedir.⁹⁷

Eserin sonunda ise Buhl, Hz. Peygamber'in hayatı hakkındaki kaynakların değerlendirmesini yaparak eseri tamamlamıştır. Burada yazar Meğazi türünden başlayarak sırasıyla Tabakât türündeki eserlerini ve İbn Hişâm gibi siyer alanındaki eserlerini tanıtmaktadır. Özellikle Kur'ân'ın yukarıda sayılan kaynaklardan daha orijinal olduğunu Hadislerin sonradan uydurulmuş olduğunu örnekler vererek anlatmaktadır.⁹⁸

Buhl “*Muhammeds Liv*” adlı eserini yazarken üç grup kaynaktan yararlanmıştır. Bunlar ilk olarak İslamî kaynaklar, ikinci sırada oryantalist kaynaklar ve son olarak da bu iki grubun dışında kalan diğer kaynaklardır. İslamî kaynaklar içerisinde, Kur'ân başta olmak üzere genel olarak ilk dönem siyer ve Meğâzî eserlerini kullanmaktadır. Vâkıdî buna örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca Taberî (310/923), İbn Hişâm (218/833), İbn Sa'd (230/845) gibi İslam tarihçilerinin eserlerini de kaynak olarak değerlendirmiştir.⁹⁹ Buhl'un faydalandığı oryantalist kaynaklar ise Sprenger, Wellhausen, Nöldeke gibi 19. ve 20. yy.'da yaşamış oryantalistlerin eserleridir. Ayrıca yazar, sadece oryantalistlerin kitapları değil çeşitli yerlerde yazılan makalelerini ve ansiklopedi maddelerini de kaynak olarak göstermektedir.¹⁰⁰

Buhl “*Muhammeds Liv*” adlı eserini yazdıktan yaklaşık yirmi üç sene sonra 1924 yılında “*Muhammads Religioese Forkyndelse efter Quranen*” adıyla kitabına zeyl yazmıştır.¹⁰¹

⁹⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 30-33.

⁹⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 358, 365-367.

⁹⁹ Bkz. Buhl, *Muhammeds Liv*, 15, 20.

¹⁰⁰ Bkz. Buhl, *Muhammeds Liv*, 18.

¹⁰¹ Læssøe - Pedersen, ”Frants Buhl”, 63.

2. *Muhammads Religioese Forkyndelse efter Quranen (Muhammed'in Kur'ân'a Göre Dinî Vaazları)*

“*Muhammads Religioese Forkyndelse efter Quranen*” eseri 1924 yılında Danimarkaca dilinde J. H. Schultz Forlag tarafından Kopenhag’da basılmıştır. Eser önsöz, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Yazar önsözünde bu eserin “*Muhammads Liv*” adlı eserinde olduğu gibi Arabistan’ın toplum yapısı, Hz. Muhammed’in hayatı gibi konular üzerinde durmayıp daha çok Hz. Muhammed’in tebliğ ettiği Kur’ân’ın dini içeriği ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Ele alacağı meselelere de değinen Buhl, çoğu yerde Hz. Muhammed’in düşünce yapısındaki soruları ve Kur’ân’ın eski dinlere bağlılığını ele alacağını fakat bu soruların cevaplarıyla nihai sonuca ulaşamayacağını ifade etmektedir. Bunun nedenini de Hz. Muhammed öncesi Arabistan’ın şartlarına ve kimlerin onu etkilediğiyle ilgili bilgilerin az olmasına bağlamaktadır.

Eserin ana bölümlerinde, yazar dini tebliğin içeriğine girerek vahiy ve araçları, Allah kelâmı, melekler ve diğer insanüstü varlıklara temas etmektedir. Bununla yetinmeyen Buhl, İslam’ın dinî mesajlarına, dinî vecibelerine, yasaklarına, maddi ve manevi şartlarına da değinerek İslam’ın hükümlerini de açıklamaktadır.

Buhl yöntem olarak ilk başta Hz. Muhammed’in fikrini belirtmiş, daha sonra ilgili ayetleri sıralamıştır. Kur’ân’ın ayetlerini zikrettikten sonra da yorumunu getirerek olayları ve ayetleri değerlendirmiştir. Bunu yaparken daha çok insan vasfından hareket ederek bazı mucizevi olayları yok saymıştır. Ayrıca yorum yaparken oryantalistlerin yorumlarını da eklemeyi ve bunları değerlendirmeyi ihmal etmemiştir. Eserin bu çalışmaya en büyük katkısı ele aldığı ayetler, Buhl’un yaptığı yorumlar ve değerlendirmeler olmuştur. Bu yönde izlediği metotlar ele alınarak değerlendirmeye tâbî tutulmuştur.

Yazar eserini yazarken başlıca iki grup kaynaktan faydalanmıştır. Bunlar İslamî kaynaklar ve oryantalist kaynaklardır. Yazar İslamî kaynaklarda özellikle Kur'ân'a başvurarak yorum yapmaktadır. Yorumlarında ise İbn Sa'd (230/845) gibi İslam Tarihçilerinden yararlanmayı ihmal etmemiştir.¹⁰² Oryantalist kaynaklar çerçevesinde ise Nöldeke, Leone Caetani (1869-1935), Wellhausengibi kendi çağında yazan şahıslardan faydalanmıştır.¹⁰³ Bunlar içinde hem Almanca hem İngilizce yazılmış İslam Tarihi eserleri, makaleler ve ansiklopedi maddeleri bulunmaktadır.¹⁰⁴

3. *Muhammedenismen Som Verdensreligion (Dünya Dini Olarak Muhammedinizm)*

“*Muhammedenismen som Verdensreligion*” eseri 1914 yılında Danimarkaca dilinde Gyldendalske Boghandels Forlag tarafından Kopenhag ve Kristiania’da basılmıştır. Buhl’un “*Muhammedenismen Som Verdensreligion*” eseri Hz. Muhammed’in dinini (İslam’ı) diğer bazı oryantalistlerin de kullandığı “*Muhammedinizm*” kavramı çerçevesinde ele almıştır. Hz. Peygamber’in hayatını ele alması bakımından “*Muhammeds Liv*” adlı esere yapı olarak benzese de içerik ve yöntem olarak benzememekle beraber kronolojik bir yapı da arz etmemektedir. Yazar söz konusu eserde daha çok İslam’daki konuları ayrı ayrı ele almakta, ardından da her konunun altında konu ile ilgili değerlendirme yapmaktadır.

Kitap “*Muhammedinizm*” kavramının tanımlanmasıyla başlayıp İslam hakkında bilgiler ile devam etmektedir. Eserin asıl amacı ve en çok üzerinde durduğu nokta, İslam’ın yapı olarak neden değiştiği, Yahudilik ve Hristiyanlıkla bağlantısı ve nasıl bir dünya dini olarak ortaya çıktığıdır. İslam’ın şartlarına ve

¹⁰² Buhl, *Muhammads Religioese Forkyndelse efter Quranen* (Kopenhag: J. H. Schultz Forlag, 1924), 5.

¹⁰³ Buhl, *Muhammads Religioese Forkyndelse efter Quranen*, 5.

¹⁰⁴ Buhl, *Muhammads Religioese Forkyndelse efter Quranen*, 5,15-16.

farklı hükümlerine de temas eden Buhl, ya diğer dinlerle bağlantı kurarak ya da onları reddederek çürütmeye çalışmıştır.¹⁰⁵

Frants Buhl'un "*Muhammadenismen som verdensreligion*" eserini diğer eserlerinden ayıran başka bir detay ise onun sadece Hz. Muhammed'in hayatına dair bilgileri aktarmasıyla yetinmemesi, Hz. Peygamber'in ölümünden sonraki meselelere de değinmesidir. Örnek vermek gerekirse Buhl, Kur'an'ın yazılması, beş vakit namazın sonradan şekillenmesi gibi meseleleri Hz. Peygamber'den sonraki dönem olarak ele almıştır.¹⁰⁶ Diğer halifelerin dönemindeki bazı olayları da ayrıca ekleyerek zikretmiştir. Böylelikle yazar genel bir İslam portresi çizmiş, fakat ismini "*Muhammedinizm*" olarak değiştirerek farklı bir sunum ortaya koymayı amaçlamıştır.

Buhl bu eserini yazarken başlıca iki grup kaynaktan faydalanmıştır. Bunlar İslamî kaynaklar ve oryantalist kaynaklardır. Yazar İslamî kaynaklarda özellikle Kur'an'a başvurarak yorum yapmıştır. Ayrıca bu kaynakları kullandıktan sonra değerlendirmede Goldziher gibi oryantalistlerden de faydalanmayı unutmamıştır.¹⁰⁷ Bu şekilde yazar sadece değer atfettiği oryantalist kaynaklardan değil, İslamî kaynaklardan da beslenerek iki taraflı bir yaklaşım sergilemeye çalışmıştır. Fakat Buhl, örnek konuyla ilgili İslamî kaynakların hepsini zikretmemiştir. Bazen sadece kendi yorumlarını destekleyen rivâyetleri kullanmış, bazen de rivâyetleri olduğu gibi aktarmıştır. Çoğu zaman da bu rivâyetleri ele alarak çürütmeye veya reddetmeye yönelik zaman harcamıştır. Bu durumla alakalı örnekler çalışma içerisindeki diğer bölümlerde gösterilmiştir.

¹⁰⁵ Buhl, *Muhammadenismen som Verdensreligion* (Kopenhag ve Kristiania: Gyldendalske Boghandels Forlag, 1914), 11-12

¹⁰⁶ Buhl, *Muhammadenismen som Verdensreligion*, 24-26.

¹⁰⁷ Buhl, *Muhammadenismen som Verdensreligion*, 22-24.

4. Ansiklopedi Maddeleri

Buhl, yazdığı kitapların yanı sıra çeşitli batılı ansiklopedilerde yazar olarak destek olmuş ve insanlara bilgi aktarmaya devam etmiştir. Örnek olarak “*Encyclopaedia of İslam*”, “*Kirke-Leksikon For Norden*” ve “*The Jewish Encyclopedia*” verilebilir. Bilhassa Buhl’un “*Encyclopaedia of İslam*” Ansiklopedisi’nde 100’ün üzerinde maddesi mevcuttur. Yazdığı maddeler genel itibariyle İslam coğrafyası ve İslam Tarihi ile ilgilidir. Özellikle İslam tarihi açısından bakıldığında Bedir, Uhûd, Sıffîn, Kudüs, Ebû Tâlib, Hz. Hatice, Abdulmuttalip gibi maddeler ön plana çıkmaktadır. Fakat en dikkat çeken maddeler ise Muhammed ve Kur’ân maddeleridir. İslam dairesi içerisinde en önemli kavramlar arasında bulunan bu iki kavramı Buhl yazmıştır. Ayrıca sadece “*Encyclopaedia of İslâm*”da değil “*Kirke-Leksikon For Norden*” Ansiklopedisi’nde de “*Kur’ân*” maddesinin yazarı da Buhl’dur. Buna göre yazarın özellikle Kur’ân maddesi yazımında akla gelen ilk isimler arasında zikredildiği sonucu çıkarılabilir.

Buhl’un kaleme aldığı ansiklopedi maddelerinin önemi oryantalizmi araştırırken daha elzem hale gelmektedir. Çünkü orada Buhl’un eserlerinin yanında bu maddeler ön plana çıkmaktadır. Özellikle Kur’ân, Muhammed, Tahrif, Hz. Hatice, Muhâcirûn gibi maddeler örnek olarak sayılabilir. Oryantalistler onun çalışmalarına kaynak gösterirken yukarıda zikredilen maddelerden birine bilhassa atıfta bulunmuşlardır.

Ansiklopedi maddelerinde Buhl, genel itibariyle söz konusu madde eğer coğrafi bir mekân ise önce onun konumundan, varsa farklı isimlerinden, sonra orayı fetheden hükümdarların isimlerinden ve tarihlerinden, bunun yanında da İslam’ın oraya ne zaman geldiğinden bahsetmektedir.¹⁰⁸ Ansiklopedi maddesi İslam Tarihi ile ilgiliyse önce o konunun konumundan, sonra tarihi olayı

¹⁰⁸Bkz. Frants Buhl, “Amvas”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1978), 1/428.

aktardıktan sonra kendi yorumunu eklemektedir.¹⁰⁹ Bazı maddelerde Buhl, farklı oryantalistleri referans göstererek değerlendirmektedir.¹¹⁰

Buhl Ansiklopedi maddelerini yazarken “*Muhammeds Liv*” adlı eserdeki gibi hem oryantalist kaynakları hem de İslam Tarihi rivâyetlerini kaynak göstermiştir. Yazar Kur’ân başta olmak üzere, ilk dönem siyer kaynaklarına da müracaat etmiştir. Örnek olarak, İslam tarihçisi Yâkût el-Hamevî’nin (626/1229) Mu‘cem’i, İbn Hişâm’ın (218/833) Siyer’i, Vâkıdî’nin (207/823) Meğâzîsi, İbn Sa’d’ın (230-845) da Tabâkât’ı verilebilir.¹¹¹ Oryantalist kaynaklar arasında Wellhausen, Nöldeke, Sprenger (1813-1893) gibi şahıslar örnek gösterilebilir.¹¹² Bu kaynakların ortak noktası ise Buhl ile aynı dönemde yaşayan 19. ve 20. yy. oryantalistlerden oluşmasıdır. Böylelikle yazar iki farklı perspektiften olayları inceleyerek çözümlemeye çalışmıştır.

Çalışmamızı yakından ilgilendirdiği için İslam Ansiklopedi bünyesinde yer alan “*Muhammed*” maddesine yer verilmiştir. Buhl, Muhammed maddesini yazarken bütün detaylarıyla değil, kendi yorumlarıyla birlikte Hz. Peygamber’in hayatındaki önemli olayları ele almaktadır. Tezin bölümler kısmında birçok atıf yapılmasına rağmen, burada madde hakkında kısaca bahsedilmektedir: “*Muhammeds Liv*” adlı eserdeki gibi Hz. Muhammed’in hayatını doğum tarihinin belli olmadığını ve fil yılına denk gelmediğini aktarmasıyla başlamaktadır. Daha sonra Mekke döneminin uzunluğu ve risâletinin ne zaman geldiğinden bahsetmektedir. Hz. Peygamber’in Ebû Tâlib ile Hz. Hatice’nin yanında iken gerçekleştirdiği ticari faaliyetler üzerinde durulmaması gerektiğini, bunların O’nu koruma maksatlı uydurulduğunu ifade etmektedir. Daha sonra Garânîk hadisesi üzerinde durularak Hz. Muhammed’in öncesinde müşriklerin inancında olduğunu dile getirmektedir. Bu ve buna benzer olaylar “*Muhammeds*

¹⁰⁹ Bkz. Frants Buhl, “Uhûd”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1986), 13/13.

¹¹⁰ Bkz. Frants Buhl, “Mûte”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1979), 8/852.

¹¹¹ Bkz. Frants Buhl, “Ürdün”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1986), 13/115.

¹¹² Bkz. Frants Buhl, “Abbâs b. Abdulmuttalip”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1978), 1/13.

Liv” adlı eserde de anlatılmaktadır. Buhl, maddenin devamında Hz. Muhammed’in Yahudilik ve Hristiyanlığın etkisinde kaldığını, Hristiyanlığın sadece Güney Arabistan’da değil bedeviler arasında da bulunduğunu anlatmaktadır. Ayrıca Kur’ân’da Ârâmîce’nin yanında Habeşçe kelimelerin de mevcut olduğunu aktarmaktadır.

İslam’ın ilk emirlerinin vahdaniyet mefhumundan uzak olduğunu daha çok umumî dini-ahlakî hisse dayandığını bildiren Buhl, sonrasında putlara karşı çıktığını iddia etmektedir. Dolayısıyla Hz. Peygamber’in başlangıçta yeni bir din kurma niyeti olmadığını fakat bunun daha sonra gerçekleştiğini zikretmektedir.

Mekke dönemi ile ilgili bilgilerin azlığından şikâyet eden Buhl, bazı olayların karanlık olduğunu dile getirmektedir. Buna örnek vermek gerekirse İsrâ ve Mi’rac olayında gerçekleşen Miraç’ın nereye olduğunun tam bilinmediğini, Habeşistan’a Hicretten sonra dönen Müslümanlar olduğunu, bunun nedenini ise önemli şahsiyetlerin İslam’ı kabul ettiğinin zannedilmesi olduğunu aktarmaktadır. Fakat Buhl, bu olayların tam açıklanmadığını söyleyerek kapalı kaldığını ima etmektedir.

Medine dönemine gelindiğinde ise siyer kitaplarında da anlatıldığı gibi ilk icraatlarından ve Medine Vesikasından bahsedilmektedir. Daha sonra Hz. Peygamber’in gerçekleştirdiği savaşlar ve anlaşmalar üzerinde durulmaktadır. Savaşlar üzerinde kısaca durması ve Hudeybiye Antlaşmasına geçmesi bunun bir göstergesidir. Burada onun zekiliğine işaret ettikten sonra Hudeybiye Antlaşması’ndan sonra kabilelerin sadece savaş yoluyla değil bizzat kendilerinin Hz. Muhammed’e başvurarak İslam’ı seçtiğini zikretmektedir. Bunların çoğunun ganimet için İslamiyet’i seçtiğini de iddia etmektedir.

Sonunda ise vefatından bahsettikten sonra kaynakların az olduğuna işaret etmektedir. Hz. Muhammed'in faaliyetinin sırrının merak edildiğini ifade ederek, onun Müslümanlar nazarında olumsuz gösteren rivâyetlerin olduğunu ve bunların uydurulmuş olmasının imkânsız olduğunu anlatmaktadır. Bunların örtülmeye çalışıldığını da zikretmektedir. Bu şekilde Buhl, "*Muhammed*" maddesini ele almıştır. Kaleme aldığı eserlere nazaran bazen farklı yorumlar da olsa, genellikle yazdığı eserlerle örtüşmektedir. Metot aynı olup Hz. Muhammed'in doğumundan ölümüne kadar yaşadığı olaylar ele alınmakta ve subjektif fikrini ortaya koymaktadır.

2. BÖLÜM

FRANTS BUHL'UN RİSÂLET ÖNCESİ DÖNEME BAKIŞI

2.1. Hz. Muhammed'in Doğduğu Ortam

Buhl, “*Muhammeds Liv*” adlı eserinin önsözünde Hz. Peygamber'in öğretilerinin ve davranışlarının anlaşılması için onun yaşadığı ortam hakkında bilgi sahibi olunması gerektiğini belirtmektedir.¹¹³ Yazar, Hz. Muhammed'in geldiği ortamdan bahsederken önce oranın ikliminden, coğrafi konumundan başlamaktadır. Genellikle oryantalistler Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili eserler yazarken önce Arabistan ortamından, coğrafi koşullarından ve çevresinden bahsetmektedirler. Bunun sebebi şu olabilir; herhangi bir insanın çevresini anlamak o insanı anlamakla mümkündür. Bunlar bir bütün içerisinde olup, Hz. Muhammed'in hayatını, etkisini anlama ürünüdür. Buhl, Çöl ortamının gündüzleri sıcak geceleri ise soğuk olduğunu belirtmiştir. Arabistan'ın coğrafyasının sadece çölden ibaret olmadığını, aynı zamanda verimli topraklarının da bulunduğunu ifade ederek burada yaşamı kolaylaştıran en önemli vasıtanın deve olduğunu eklemiştir.¹¹⁴

Arabistan'ın iklimi ve coğrafi konumundan bahsettikten sonra Buhl, Arabistan'ın tarihini anlatmaya geçmiştir. Sırasıyla Kuzey ve Güney Arabistan'ı anlatan yazar Kuzey Arabistan'ın tarihinden bahsederken bölgede bir zaman Perslilerin ve Bizansların hüküm sürdüğünü aktarmıştır. Ancak onların yanlış ve talihsiz politikaları sebebiyle bölgede hâkimiyetlerinin zayıfladığını ve Muhammedîlerin fetihlerinin gerçekleştiğini zikretmiştir.¹¹⁵ Bize göre talihsiz politikadan kastın, Hz. Peygamber'in ordusunun gücünü hafif görmek ve sadece olaya tek taraflı bakmaktır. Buhl Kuzey Arabistan'ın coğrafyası ve tarihi ile alakalı birtakım ilave bilgiler de verdikten sonra kronolojik olarak Güney Arabistan'ın tarihini anlatmaya başlamıştır. Daha sonra bölgenin zengin bir kültüre ve birçok dine ev sahipliği yaptığını zikretmektedir. Bu zenginliğinin

¹¹³ Bkz. Buhl, “*Muhammeds Liv*”.

¹¹⁴ Buhl, “*Muhammeds Liv*”, 6-9.

¹¹⁵ Buhl, “*Muhammeds Liv*”, 15.

Mekke'nin de ticaret merkezi olmasından kaynaklandığını, Hz. Muhammed'in manevi hayatına ve öğretilerine de yansıdığını iddia etmektedir. Aynı zamanda bu öğretilerin Yahudilikten ve Hristiyanlıktan da etkilendiğini aktarmaktadır. Hatta onun Hristiyan Habeşlilerden ders bile görmüş olabileceğini, Kur'an'daki Habeş kökenli kelimelerden dolayı dile getirmektedir.¹¹⁶ Ayrıca Hz. Muhammed'in Suriye'den Mekke şehrine ziyaret için gelenlerden etkilenmiş olabileceğini de eklemektedir.¹¹⁷ İngiliz Şarkiyatçı David Samuel Margoliouth (1858-1940) ise etkilenme fikrinin boyutunu bir doz daha artırarak, O'nun kendi seferlerinin dışında, seyahat eden arkadaşlarından duyduklarını ve gelen rivâyetleri tercüme ettirerek öğrendiğini aktarmaktadır.¹¹⁸ Rus kütüphaneci ve oryantalist Leon Nemoy'a (1901-1998) göre Hz. Peygamber, tüm bu etkileşimlerinden dolayı birçok şey duyduğunu ve işittiklerini anlamasa bile etkisinde kaldığını ifade etmektedir.¹¹⁹ Bir başka oryantalist Paul L. Redditt (1942) ise bu konuda farklı bir görüş öne sürerek; Hz. Peygamber'in Arapların politeist düşüncesine karşın monoteist bir iddiayla diğer semâvî kitaplardan etkilendiğini belirtmektedir.¹²⁰ Bu etkilenme meselesi batı ansiklopedilerinde bir hayli irdelenmekte ve çeşitli görüşleri de kendi bünyesinde barındırmaktadır. Bazen Hz. Muhammed'in hangi dinden daha fazla etkilendiği hususu da tartışma konusu olmuştur. Bu çıkarıma göre aynı alanda çalışma yapan Amerika asıllı Charles Cutler Torrey (1863-1956), Schwallyve Hubert Grimme (1864-1942), Hollanda asıllı Christian Snouck Hurgronje (1857-1936), Belçika asıllı Henri Lammens (1862-1937) gibi oryantalistler Yahudiliğin Hz. Peygamber'in öğretilerinde daha yoğun olduğunu düşünürken, İsveç asıllı Tor Julias Efraim Andrea (1885-1947), Alman asıllı Karl Ahrens, İngiliz asıllı Richard Bell (1876-1952) gibi oryantalistler ise Hz. Muhammed'in hesap gününü öne çıkarması açısından Hristiyanlığın etkisine dikkat çekmektedirler.¹²¹ Hz. Peygamber adına olumsuz ithamlarda ve ihtimal rivâyetlerde bulunmayı diğer oryantalistler genel anlamda severken, Buhl ise bu konuda diğerlerine nazaran daha çok enerji harcamıştır. Harcadığı

¹¹⁶ Julius Wellhausen, *Reste Arabischen Heidentums* (Berlin: Druck und Verlag von Georg Reimer, 1897), 2/232; Buhl, *Muhammeds Liv*, 24.

¹¹⁷ Buhl, "Muhammeds Liv", 24.

¹¹⁸ David Samuel Margoliouth, "Muhammad", *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, ed. James Hastings (New York: Charles Scribner's Son, 1908), 8/874.

¹¹⁹ Leon Nemoy, "Mohammed", *The Universal Jewish Encyclopedia*, ed. Isaac Landman (New York: Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., 1948) 7/608.

¹²⁰ Paul Redditt, "Muhammad", *Encyclopedia of Religious and Spiritual Development*, ed. Elizabeth M. Dowling vd. (California, Sage Publications, 2006), 301.

¹²¹ William Thomson, "Muhammad", *Twentieth Century Encyclopedia Of Religious Knowledge*, ed. Lefferts A. Loetcher (Michigan, Baker Book House, 1955) 2/761.

bu çaba yazarın şahsiyetini ve metodunu açıkça ortaya koymaktadır. Hz. Muhammed hakkında olumsuz rivâyetler arayışında olan Buhl, Hz. Peygamber karşıtlığını kendisine şiar edinmiştir.

Buhl, “*Muhammeds Liv*” adlı eserinde Hz. Muhammed’in vaazlarının Hristiyanlıktan ve Yahudilikten alıntı olduğunu, ayrıca Kur’ân’ın da bunu gösterdiğini iddia ederek tezlerini savunmuştur. İncil’in yanı sıra Talmud literatürü, Apokrif İnciller¹²², Aleksander Romanlarını¹²³ da kaynak olarak kullandığını iddia etmektedir.¹²⁴ Buhl bu bilgileri aktarırken sadece Alman Şarkiyatçı ve Doğabilimci Nöldeke’nin “*Beiträge zur Gesch. des Alexanderromans*” (Aleksander Romanı’nın Tarih’e Katkıları) makalesine değinmiş, fakat aktardığı diğer iddialar için herhangi bir kaynak göstermemiş ve buna dair örnek vermemiştir. Kaynakları sıralamadan önce “*Kur’ân’ın gösterdiği üzere*” demesi fakat Aleksander romanları hariç kaynak göstermemesi akademik dünyada etik bir davranış olarak nitelendirilmemektedir. Yukarıda ifade edilen kaynak iddialarının Kur’ân’dan desteklenilmemesi bu örneklerinin kendi içtihamı olduğunu açıkça göstermektedir.

Buhl’un içtihamını etkileyen nokta, Arapların sosyal hayatlarına değinirken, onlar için şiirin çok önemli olması, günlük yaşantılarında, hatta savaşlarda bile şiirin çokça zikredilmesidir.¹²⁵ Buhl’un aksine Alman asıllı oryantalist H. Winckler (1863-1913) gibi oryantalistler, Hz. Peygamber’in geldiği ortamdaki Arapların hayat şartları hakkında şiirlerin kaynak değeri taşımadığını iddia etmektedir. Ayrıca Winckler (1863-1913), şairleri herhangi bir mülkü olmayan ve bu şekilde maddi kazanç elde eden ozanlar olarak gördüğünü eklemektedir.¹²⁶ Buhl, Hz. Muhammed’in gücünü kazandıktan sonra bedevileri kendisine çekebilmesinin, onların yaşam biçimlerinin bilinmesinden geçtiğini ve bu açıdan elzem olduğunu ifade etmektedir.¹²⁷ Yazar, bütün

¹²² Kitâb-ı Mukaddes’e eklenmemiş metinler. Dini metinlerin doğruluğunun şüpheli olduğu durumları açıklamak için kullanılmaktadır.

¹²³ Roma imparatoru hakkında yazılan kitaplar.

¹²⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 70.

¹²⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 34.

¹²⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 32.

¹²⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 32.

şairlerin şiiri maddi kazanç için okumadığını Amr b. Külsûm ile örneklendirerek “*Muallakası*”nda açıkça farkı zikretmektedir. Hatta kabile savaşlarında şiirin önem arz ettiğini, Huzâa kabilesinin şiir topladığını da belirtmektedir. O, Arap şiirlerini Hz. Muhammed’den önceki şartlarla ilgili bilgi veren en önemli kaynaklar arasında görmektedir.¹²⁸ Böylelikle Buhl’un bazı fikirlerinin çağdaşı olan diğer oryantalistlerden de ayrılabilceği ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Arapların sosyal hayatından bahsederken Buhl, onların evlilik hayatlarına ilişkin bilgi vermeyi de unutmamıştır. Toplumda çok eşliliğin bulunduğunu, kadın haklarının az olduğunu ve erkeğin istediği zaman hanımını boşayabileceğini aktarmaktadır.¹²⁹ İtaatsizlikte erkeğin kadını terbiye edebileceğini, aldattığında ise onu öldürebileceğini de eklemektedir.¹³⁰ Sosyal hayatı incelerken çok eşliliğin bir getirisi olan müt’a uygulamasında daha net olarak görüldüğünü belirtmektedir. Buhl ufak bir parantez açarak, Wellhausen’in müt’a evliliği hakkında yorumunu eklemiş, uygulamanın Araplıkla bir alakası olmadığını daha çok İslamî bir uygulamaya benzediğini dile getirmiştir.¹³¹ Yazar, İslam’ın gelmesiyle birlikte Arapların bu alandaki özgürlüklerinin kısıtlandığını belirtmiştir. Buhl, buna sebep olan faktörün ise Hz. Peygamber tarafından erkeklerin resmi evlilik ile kısıtlanması ve müt’a nikâhının mizaçlarına ters olduğunu beyan etmiştir. Hatta bu durumun Hz. Muhammed’in cemaati nezdinde onun öğretilerine karşı isteksizlik nedeni olduğunu da ayrıca zikretmektedir.¹³² Böylelikle Buhl kadın haklarının az olduğunu ve Hz. Muhammed’in Arapların özgürlüklerini kısıtladığını anlatmaya çalışırken, bir hususu göz ardı etmiştir. Bu husus sosyal hayatta karşılıklı rıza üzerine kurulmuş, erkeğin kadın üzerinde, kadının da erkeğin üzerinde hakları bulunduğunun kabul edilmesidir.¹³³ Aslında göz ardı edilen bu durum, kadın ve erkek haklarının evlilik ile bütünleştiğini, Buhl’un bahsettiğinin aksine kadına bağlılığın da arttığını göstermektedir.

¹²⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 35.

¹²⁹ Bkz. İsmail Metin, “İslam Öncesi Araplarda Evlilik Ritüelleri ve Aile Kurumuna Bakış”, *Tokat İlmiyat Dergisi* 10/2 (Aralık 2022), 553-574.

¹³⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 56.

¹³¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 58.

¹³² Buhl, *Muhammeds Liv*, 59.

¹³³ Bkz. Kadriye Durmuşoğlu- Abdurrahman Kurt, “Üç Kur’ân Yorumunda Kadının Ötekiliği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* 17/2 (Haziran 2008), 640.

Sosyal hayattan sonra Buhl, Arapların ekonomik şartlarından da bahsetmeyi zarûrî görmektedir. Geçim kaynaklarının Mekke gibi yerlerde ticaret olduğunu, Umman gibi kıyı şehirlerin balıkçılık ile uğraştığını dile getirmektedir.¹³⁴ Ayrıca genel olarak hurma ağaçlarının önemli bir gelir kaynağı olduğunu, bunların yetişmesinin uzun sürdüğünü, bundan dolayı da savaşlarda kesilmesinin Arap örfünde yasak olduğunu söylemektedir. Hz. Muhammed'in cemaatinin tepkilerinden birinin de Hz. Peygamber'in savaşta bu yasağı çiğnemesi olduğunu belirtmiştir. Bu tepkinin Hz. Muhammed'e zor anlar yaşattığını zikretmiş fakat kaynak vermemiştir.¹³⁵ Aslında Buhl, eskiden beri devam eden bir geleneğin Hz. Muhammed'in kendi çıkarları doğrultusunda çiğneyebileceğini göstermek için anlatmış ve Hz. Peygamber'in bencil olduğu olgusuna dikkat çekmek istemiştir. Hz. Muhammed'in savaşta meyve ağaçlarının kesilmesini kesinlikle yasaklaması fakat bazı gerekçeler sebebiyle hurma ağaçlarını kesmesi, Buhl'un dikkat çektiği bu olumsuz yorumun kaynağının asılsız olduğunu göstermektedir. Örnek vermek gerekirse Benî Nadîr savaşında Hz. Peygamber sahabelerine hurma ağaçlarının kesilmesini emretmiş, bazıları kesilmiş bazılarıda kökü üzerinde bırakılmış ve bunun üzerine Haşr Sûresi 5. ayet inmiştir. Ayetin tefsirinde Hz. Peygamber'in askeri strateji açısından gerekli görmesi üzerine kesildiği, normalde yasak olduğu belirtilmektedir.¹³⁶ İslam tarihçisi ve din bilgini Muhammed Hamîdullah (1908-2002), Müslümanların hücumla kalktıklarında işlerini kolaylaştırmak ve Yahudilerin saklandıkları yerden hızlıca çıkmasını sağlamak için yapıldığını belirtmektedir.¹³⁷ Dolayısıyla bazı mecbûrî durumlarda ağaçların kesilebileceği fakat genel itibariyle yasak olduğu görülmektedir.

Ekonomik şartları ele aldıktan sonra Arabistan'ın dini yapısına değinen yazar, Arap paganizmine ve Arapların uygulamalarına ilişkin bilgiler vermektedir. Hz. Muhammed'in bazı uygulamaları doğrudan Araplardan aldığını iddia etmekte ve bunun hac merasimlerinde daha belirgin olduğunu zikretmektedir. Örnek vermek gerekirse Hacerülesved'in öpülmesinin, Arapların eski bir âdetine dayandığını ve Arapların kutsal

¹³⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 65

¹³⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 62.

¹³⁶ Hayreddin Karaman vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*(Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 5/287-288.

¹³⁷ Muhammed Hamîdullah, *Hz. Peygamber'in Savaşları ve Savaş Meydanları*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: Yağmur Yayınevi, 1972), 155.

saydıkları taşlara sürtündüğünü dile getirmektedir.¹³⁸ Tor Andrea, Buhl'un fikrine katılmakla birlikte ondan farklı olarak Hacerülesved'in bir put olduğunu ve Hz. Peygamber'den öncede var olduğunu, Arapların uzun yıllar boyunca ona taptığını iddia etmektedir.¹³⁹ Buhl, tavafın da aynı şekilde Araplardan İslam'a geçtiğini, İslam öncesi dönemde Arapların kesecekleri kurbanın etrafında dönen kadınların olduğunu İmrüülkays'ın şiirini (Muallakât, 63) örnek göstererek anlatmakta fakat sonradan bağımsız bir etkinlik olarak değiştiğini öne sürmektedir.¹⁴⁰ Bununla yetinmeyen yazar Arapların kutsal taşların üzerine süs giydirdiklerini, tapınakların önünde kurban kestiklerini eklemektedir.¹⁴¹ Bu şekilde Kâbe'nin giydirilmesi ve hac zamanında kurban kesilmesinin doğrudan paganizmden geçtiğini iddia etmektedir. Ayrıca Sünnetin ve Akîka Kurbanının da Araplardan İslam'a girdiğini belirtmektedir.¹⁴² İslam araştırmacısı Gerhard Bowering (1939) de tıpkı Buhl gibi Hz. Muhammed'in müşrik kültüre aidiyeti hususunda değerlendirmeler yapmakta ve Kevser Sûresi'nde "*Rabbin için kurban kes*" emrinin dışı tanrılara kurban kesmeye delalet ettiğini zikretmektedir. Ayrıca o Hz. Peygamber'in Arapların putlarından el-Uzzâ'ya kurban kestiğini de eklemektedir.¹⁴³ Fransız şarkiyatçı Emile Dermenghem (1892-1971) ve Buhl da aynı şekilde Bowering gibi bu iddiayı öne sürmektedir.¹⁴⁴ Margoliouth da Hz. Peygamber'in müşrikliğe aidiyeti hususunda açıklamalar yapmakta ve Hz. Muhammed'in, oğluna Abdulmenaf ismini koyduğunu ve bu şekilde Hz. Peygamber'in müşrik bir geçmişe sahip olduğunu vurgulamak istemektedir.¹⁴⁵ Fakat Hz. Peygamber hakkında müşrikliğe aidiyet hususunda en çok tartışılan konu Garânîk hadisesidir. Bu konu ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde irdelenmektedir. Sonuç olarak, oryantalistlerin çoğu Hz. Peygamber'in önceden müşrik olduğunu, sonradan farklı bir din kurduğunu müşrik kültüre ait bazı şeylerin Hz. Muhammed veya İslam'ın kuralları içinde bulunduğunu iddia etmektedirler. Fakat her şeyden önce Hz. Peygamber'in bu toplumda yaşamış bir

¹³⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 96 (ikinci dipnotta göstermektedir).

¹³⁹ Tor Andrae Julias Efraim, *Mohammed The Man and His Faith*, çev. Theophil Menzel (Londra, George Allen & Unwin Ltd. 1936), 14.

¹⁴⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 96.

¹⁴¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 94.

¹⁴² Buhl, *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Quranen*, 3.

¹⁴³ Gerhard Bowering, "Muhammed", *The Princeton Encyclopedia of Islamic Political Thought*, ed. Gerhard Bowering (Princeton: Princeton University Press, 2012), 369.

¹⁴⁴ Buhl, "Muhammed", 8/470; Emile Dermenghem, *Hiz. Muhammed ve Risâleti*, çev. Ahmet Ağırakça (İstanbul: İnsan Yayınları, 1997), 80.

¹⁴⁵ Abdurrahman Demirci, "Batıda Yayınlanan Ansiklopedilerde Hz. Muhammed İmajı (Risaletin Mekke Dönemi)", *Turkish Studies* 13/2 (2018), 339.

fert olduğunu, inanç yönünden onlara katılmadığını, fakat o kültürün içinde yetiştiğini göz önünde bulundurmak gerekir. Zaten Hz. Peygamber'in risâletine kadar yaptığı ticari faaliyetlerden de bu kültür anlaşılmaktadır. Bunun yanında Buhl ve bir kısım oryantalistler Hz. Peygamber hakkında birtakım iddiaları aktarırken, Arapların çoğunun ahirete inanmadıklarını iddia ederken, niyetlerini de göz ardı etmektedirler. Çünkü Allah Kur'ân'ın hiçbir yerinde onların, ölümden sonraki hayata inandıklarından bahsetmez.¹⁴⁶ Onların sağlık, servet kazanmak gibi dünyevi arzuları için kurban kestikleri ve tavaf ettikleri muhtemeldir.¹⁴⁷ Hz. Peygamber ve onun ümmeti, kurbanı putlara taptıkları için değil Allah için kesmektedirler. Hatta Allah Kur'ân'ın Hâc Sûresi 37. ayetinde: “Allah’a onların ne etleri ne de kanları ulaşır fakat O’na ulaşan sadece takvadır” buyurmaktadır. Dolayısıyla İslam’da bulunan ibadet ve uygulamalarda esas olan Arapların yaptığı gibi dünyevi arzular için değil, Allah’ın rızasını kazanmak için yapmaktır. Bunun yanında Hz. Peygamber yukarıda bahsedilen uygulamaları Arapların yaptığı gibi ayrı ayrı ele almamakta, hac merasimine belirli bir sıra ve düzen getirmektedir. Bu perspektifle bakıldığında olayın akıbetinin değiştiği açıkça görülmektedir.

Buhl Hz. Muhammed’in geldiği ortamda dinden ziyade batıl inançların hâkim olduğunu, bunların da ya kabileden ya da Arapların atalarından kaynaklandığını ifade etmektedir.¹⁴⁸ Dinle ilgili olan uygulamaların etkisini kaybettiğini, bunun şiirlerde açıkça görüldüğünü de eklemektedir. Sihir, büyü gibi olağanüstü şeylerin hala toplumda bulunduğunu, bunların insanları etkileyebileceğini ve buna Arapların inandığını belirtmektedir.¹⁴⁹ İnsanlarda bir üst varlık inancı olduğunu fakat atalarının inancının (asabiyet) onlar için daha önemli olduğunu da ifade etmektedir.¹⁵⁰ Tor Andrea da Buhl’un fikirlerini tasdikleyerek Arapların putların üzerinde bir yaratıcı olduğunu bildiğini, Hz. Muhammed’in “*Allahtan başka ilah yoktur*” diyerek İslam’ı ilan ettiğinde

¹⁴⁶ Abdurrahman Okuyan, “Arap Yarımadası’nda İslâm Öncesi Dini Yapı”, *İlahiyat*/1 (Aralık 2018), 118.

¹⁴⁷ Mustafa Çağrı, “Arap”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, İSAM İslâm Araştırmalar Merkezi, 1991), 3/319.

¹⁴⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 104.

¹⁴⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 104-105.

¹⁵⁰ Hayreddin Karaman vd., *Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/349-351; el-Mâide, 5/104. Geniş bilgi için: Enver Bayram, “Mekke Müşriklerinin Nübüvvet Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Mekkî Sûreler Bağlamında)”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/1 (Şubat 2019), 922.

yeni bir tanrı sunmaya çalışmadığını dile getirmiştir.¹⁵¹ Araplar için farklı bir detay daha vardı ki bu, onlar için ticaretin dinden daha ağır basıyor olmasıdır. Bu sebeple bulundukları bölgelere ticaretin akması için çeşitli türbeler/tapınaklar yapmışlardır. Buhl Arapların inandıkları dinlerinin kendilerince değersiz olduğunu İslam'ın gelmesiyle kabul ettiklerini aktarmıştır. İnsanların bu kabullenişle İslam'a yönelmesini kolaylaştırmasından da bahsetmiştir.¹⁵² Fakat yazar, bunun politik bir sebebe dayandığını bu durumun Hz. Peygamber'in ölümünden sonra belirginleştiğini iddia etmektedir. Meseleyi daha çok irdelleyen yazar, insanların Hz. Muhammed'in talep ettiği vergi borcundan kaçmak ve önceki özgürlüklerini geri almak için İslam'ı kabul ettiklerini de zikretmektedir.¹⁵³ Bunun yanında Buhl, dinin verdiği boşluğu doldurmak için Ubeydullah b. Cahş, Osman b. el Havâris, Zeyd b. Amr ve Varaka b. Nevfel gibi bir kısım insanların bir arayış içinde olduğunu anlatmaktadır. Buhl'a göre bu dini arayışın sebebi Hristiyanlığın etkisinde kalmak ve bu şekilde oluşan boşluğu doldurmaktır.¹⁵⁴ Fakat İslamî kaynaklarda görüldüğü üzere sıraladığı şahıslar Ubeydullah b. Cahş hariç hepsinin Hz. İbrahim'in dini üzere olduğu, ne Hristiyanlığa ne de Yahudiliğe yönelmedikleri, tek tanrı inancına sahip oldukları zikredilmektedir.¹⁵⁵ Ayrıca yazar, insanlar içinde her zaman maddi içgüdünün yanında manevi bir içgüdünün de olduğunu unutmaktadır.¹⁵⁶ Buhl'un tezinin aksine insanlar birtakım nedenlerden dolayı oluşan manevi boşluğu din ile doldurmaktadır. Manevi boşluk ve din ilişkisi bir bütünlük içerisinde olup, zorlama tabir ile herhangi bir dine bağlanmayacağını göstermektedir. Çünkü bu insanın fitratında olan bir duygudur.¹⁵⁷ Ayrıca insanların nihâi sorularına cevap aramaya yöneldiğinde dinin bu sorulara karşı cevap vermeye hazır olduğunu bildiren filozoflar ve teologlar bulunmaktadır.¹⁵⁸

¹⁵¹ Andrea, *Mohammed The Man and His Faith*, 22-23.

¹⁵² Buhl, *Muhammeds Liv*, 121.

¹⁵³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 104-107.

¹⁵⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 110-112.

¹⁵⁵ İbn Hişâm, Ebu Muhammed Cemâlüddin Abdulmelik b. Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa Es-Sekka vd. (Beyrut: Dâru'l-Mârifet, 2009/1430), 1-2/216. Geniş bilgi için: Fethi Kerim Kazanç, "Tevhid İnancı ve Evrensel Ahlâk İlişkisi: Hz. İbrâhîm Örneği", *Kelâm Araştırmaları* 9/1 (2011), 79-80; Emine Yolcu, "Ümmü Habibe bint. Ebû Süfyan'ın Hayatı ve Şahsiyeti", (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 26-27.

¹⁵⁶ Rasthaber, "Fitrat veya manevi içgüdü" (Erişim 6 Mayıs 2023)

¹⁵⁷ Nurten Kimter, "Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları", *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Dergisi* 3 (2013), 88.

¹⁵⁸ Kimter, "Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları", 92.

Dolayısıyla insanda oluşan manevi boşluğun din ile doldurulabileceği, sadece tek bir nedenden hareketle cevaplanamayacağı açıkça görülmektedir.

2.2. Risalet Öncesi Hz. Muhammed'in Hayatı

Hız. Peygamber'in babası Abdullah'ın ölümü ile ilgili rivâyetleri değerlendiren Buhl, onun Hız. Peygamber'in doğumundan önce öldüğünü gösteren rivâyet için “*Tarihi olmaktan ziyade, şahsî bir görüşe dayanmakta*” demek ve Bahîrâ'nın: “*Babasının hâlâ yaşamakta olması uygun düşmez*”¹⁵⁹ ifadesini delil olarak öne sürmektedir.¹⁶⁰ Hâlbuki Taberî de nakledildiğine göre Bahîrâ, Ebû Tâlib'e Hız. Peygamber'e yakınlığını sormuş ve “*oğlumdur*” cevabını almıştır. Bunun üzerine Bahîrâ “*O senin oğlun olamaz, zira bu gencin babasının hâlâ yaşamakta olması uygun düşmez*” cevabını vermiştir.¹⁶¹ Ayrıca İslam Tarihi kaynaklarında onun, Peygamber doğmadan evvel ticaret maksadıyla Şam'a gittiği, dönüş yolunda rahatsızlandığı ve Medine'de öldüğü rivâyet edilir.¹⁶² Dolayısıyla Buhl istediği bölümü alarak rivâyeti çarpıtmıştır. Tor Andrea, Buhl'un aksine Abdullah'ın Suriye yolculuğu sırasında Medine'de öldüğünü, doğmamış çocuklarına ve eşine yalnızca bir cariye ve beş adet deve bıraktığını zikretmiştir.¹⁶³ Bu açıklamalardan “*doğmamış*” çocuklarının Hız. Muhammed olduğu ve Tor Andrea'nın Abdullah'ın Hız. Peygamber doğmadan önce vefat ettiğini onayladığını göstermektedir.

Buhl Hız. Muhammed'in doğumundan bahsederken onun doğum tarihinin bile şüpheli olduğunu aktarmaktadır. Yazar, Hız. Peygamber'in doğumu hesaplanırken Arap tarihçileri arasında farklılıkların yanı sıra kaynak olarak gelenekler veya o döneme ait yazıların kullanılmadığını bilakis sonradan yapılan hesaplamalara dayandığını zikretmektedir. Buhl Hız. Peygamber'in fil yılında doğduğunu kabul etmemektedir. O, Hız. Muhammed'in 570 yılından kısa bir zaman önce doğduğunu, fakat bunun fil yılına

¹⁵⁹Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, nşr. M. J. De Goeje (Leiden: E. J. Brill, 1879),3/1124.

¹⁶⁰Frants Buhl, “Abdullah”, *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1978), 1/29.

¹⁶¹Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1124-1125

¹⁶²İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/161; Belâzurî, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvud, *Ensâbu'l-Eşraf*, muh. Süheyl Zükkâr – Riyaz Zerkay (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1996/1417), 1/101. Geniş bilgi için: Bekir Topaloğlu, “Abdullah”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1988), 1/76.

¹⁶³Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 34.

denk gelmediğini söyleyerek, Ebrehe'nin Mekke'ye gönderdiği ordunun 570 yılından önce geldiğini ifade etmektedir.¹⁶⁴ Hâlbuki İslâmî ve Arap kaynaklarında Fil Vak'ası'nın Hz. Peygamber'in doğumundan elli, elli beş gün veya üç ay önce vuku bulduğu bilinmektedir.¹⁶⁵

Hz. Peygamber'in doğumunda gerçekleşen olaylara da¹⁶⁶ yorumda bulunan Buhl, bunların hepsinin onun doğumunu süslemek için sonradan uydurulduğunu ifade etmektedir.¹⁶⁷ İslam Tarihi alanında benzer görüşler de bulunmaktadır. Bazı İslam tarihçileri eserlerine bu tür olayları hiç almamış,¹⁶⁸ kimileri de eserlerine almış fakat ihtiyatla yaklaşmak gerektiğini vurgulamıştır.¹⁶⁹ Bunun nedeni ise olayların gerçekleşme şekli, zamanı ve bunlara ilişkin rivâyetlerde çelişkilerin bulunmasıdır.¹⁷⁰ Bazı tarihçiler de İncil'deki Hz. İsa'nın doğumuyla ilgili benzer anlatımlar sebebiyle rivâyetleri bu tür rivâyetlerin Hz. Peygamber'i yüceltmek için uydurulduğunu ifade etmektedir.¹⁷¹ Dolayısıyla benzer rivâyetlere ihtiyatla yaklaşmak gerektiğini yukarıdaki örnekler göstermektedir.

Yazar, Hz. Peygamber'in çocukluğu hakkında anlatılan hikayelerin efsaneden ibaret olduğunu vurgulamaktadır.¹⁷² Buna göre Buhl, Hz. Muhammed'in sütanneye verilmesine şüpheyle bakarken Sprenger'in yorumunu da eklemektedir. Sprenger, çocukların sütanneye verilmesinin Ümeyyeliler zamanına tekabül ettiğini söylemesi üzerine Buhl

¹⁶⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 23, 125.

¹⁶⁵ Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, 1/67-69; İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/61-74; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 1/966-967; Ebu'l-Ferec Nûrûddîn Ali b. Burhâneddîn el-Halebî, *İnsânu'l-Uyûn* (Beyrut: Şeriketu Mektebe ve Matbaa Mustafa, 1964/1384), 1/95 Değerlendirme için: Mustafa Fayda, "Fil Vak'ası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1996)13/71.

¹⁶⁶ İbn Hişâm, Ebu Muhammed Cemâlüddin Abdülmelik b. Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld (Göttingen, Dieterichsche Universitäts-Buchhandlung, 1858), 1/102; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, nşr. M. J. DE Goeje, 2/966-967; Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, 1/94-97. Mucizelere örnek vermek gerekirse Busrâ'yı aydınlatan bir nurun çıkması, Kisrâ'nın sarayının on dört burcunun yıkılması, Mecusîlerin ateşinin sönmesi vd. verilebilir.

¹⁶⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 126.

¹⁶⁸ Said Ramazan el-Bûtî, *Fıkhu's-Sîre* (İstanbul: Gonca Yayınevi, 1986), 59-60; Muhammed Heykel, *Hz. Muhammed Mustafa* (İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1972), 105-107.

¹⁶⁹ İsmail Yiğit - Raşit Küçük, *Hz. Muhammed: Siyer-i Nebî* (İstanbul: Kayıhan Yayınları 2007), 60-62.

¹⁷⁰ Geniş bilgi için: Mustafa Özkan, "İrhâsâtla İlgili Rivâyetlerin Metin ve Anlam Açısından Değerlendirilmesi", *Şırnak Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* 7/14 (2016), 25.

¹⁷¹ Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak* (Ankara: Ankara Okulu, 2015), 71.

¹⁷² Buhl, *Muhammeds Liv*, 128.

bu rivâyetin düşündürücü olduğunu fakat mantıklı olarak düşünüldüğünde genellikle zenginlerin bunu yapabileceğini zikretmektedir.¹⁷³ Buhl, Hz. Peygamber'in kabilesinin Mekke'nin ileri gelenlerinden olduğunu ve bunun onlar içinde geçerli olabileceğini gözardı etmektedir.¹⁷⁴ Bunun zaten Hz. Muhammed'in sonradan Medine dönemindeyken onlarla uğraşmasıyla anlaşılmaktadır. Çünkü genelde savaşlarda özelde ise Bedir, Uhud savaşları gibi hadiseler ele alınırken, Ebû Süfyân'ın, amcası Ebû Cehil'in vd. isimleri anılmaktadır. Bu gerçeği Buhl, İslam Ansiklopedisi'nin "Muhammed" maddesinde de kabul etmekte ve onun kuvvetli bir aile tarafından müdafaa edildiğini dile getirmektedir.¹⁷⁵ Konunun devamında Buhl, Hz. Peygamber'in sütanneye verildiğinde başından geçen, göğsünün yarılması olayını dini bir uydurma olarak nitelendirmektedir. Bunun Kur'ân'ın 94. Sûresi 1. ayetinin resmettiği olayın yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını da eklemektedir.¹⁷⁶ Yine yazar bu durumun Hz. Muhammed'in sade hayatının süslenmesi ve Hz. Peygamber'i yüceltmek için nakledildiğini de eklemektedir.¹⁷⁷ Fransız şarkiyatçı Maxime Rodinson (1915-2004) da bu olayın uydurma olduğunu Hz. Peygamber'in muhtemelen marazi bir hastalık geçirdiğini zikretmektedir.¹⁷⁸ Tor Andrea, Buhl ve Rodinson'dan farklı olarak olayı batıl dinler çerçevesinden ele almaktadır. O benzeri bir uygulamanın Avustralyalı büyücüler tarafından yapıldığını, "bir ruhun kendilerini yakaladığını, kalplerini keserek yardığını ve içine kendilerine basiret yeteneği veren kristal bir kaya parçası yerleştirdiğini söylüyorlar" yorumunu getirmektedir.¹⁷⁹

Buhl'un devam eden görüşleri incelendiğinde Hz. Peygamber'in Ebû Tâlib'in evinde neler yaşadığı ve onunla ilgili olan rivâyetleri ele aldığı, önceki rivâyetler gibi burada da bilgilerin azlığından şikayet etmektedir. Daha doğrusu Buhl, İslam tarihinde bilgilerin

¹⁷³ Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed*, 1/170; Buhl, *Muhammeds Liv*, 129-130.

¹⁷⁴ Geniş bilgi için: Casım Avcı, "Kureyş", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2002), 26/442.

¹⁷⁵ Frants Buhl, "Muhammed", 8/453.

¹⁷⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 129.

¹⁷⁷ Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 44.

¹⁷⁸ Maxime Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*, çev. Atilla Tokatlı (İstanbul: Doruk Yayınları, 2013), 70-71, 83. Bu konuda Fransız oryantalistlerin görüşleri için bkz. İsmail Metin, *Fransız Oryantalizminde Hz. Muhammed İmajı* (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022).

¹⁷⁹ Tor Andrae, *Die Person Muhammeds in Lehre und Glauben Seiner Gemeinde* (Stockholm: Kung. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner, 1917), 36. Ayrıca bkz. Bekir Armağan, *Tor Andrae'nın Eserlerinde Hz. Muhammed* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), 51.

hepsini kabul etmediği için pek az bilginin olduğunu zikretmektedir. O, Hz. Muhammed'in Ficâr Savaşına katıldığını, o zaman 20 yaşında olduğunu ve savaşta amcalarına ok ikmal yapmış olduğunu anlatmaktadır. Sadece bir cümle ile Hz. Peygamber'in Ebû Tâlib ile ticaret yolculuğuna çıktığını ve orada Bahîrâ adında Hristiyan bir rahip tarafından peygamber olarak tanındığını zikretmektedir.¹⁸⁰ 19. ve 20. yy oryantalistleri tarafından batı ansiklopedilerinde bu konuyla ilgili kapsamlı yorumlar yapılmasının aksine Buhl, olayları çok kısa aktararak geçmektedir.¹⁸¹ İslam Ansiklopedisi'ndeki "Muhammed" maddesinde de aynı şekilde bunun üzerinde durulmaması gerektiğini rivâyetlerin anlatılış tarzının onu müdafaa maksatlı olduğunu gösterdiğini savunmaktadır.¹⁸² Ayrıca yazar burada alışlagelmişin aksine sadece bir rivâyeti ele alarak olayları kısmî ve çarpıcı olarak aktarmaktadır. Muhammed Hamîdullah Hz. Peygamber'in dokuz yaşındayken Hristiyan bir rahibin sadece Hz. Muhammed'in yüz ifadelerine bakarak Rasulullahı tanımasına inanmanın "safdilik" olacağını ifade ederek olayı yalanlanmıştır.¹⁸³ Pakistanlı İslam âlimi Seyyid Ebu'l-A'lâ Mevdûdî (1903-1979) de olayın gerçekleşmesinin mümkün olmadığını, Hz. Peygamber'in kendisine nübüvvetin geleceğini bilmezken Rahip Bahîrâ'nın bilmesinin gerçek dışı olduğunu söylemektedir. Ayrıca Mevdûdî (1903-1979) şayet "Peygamber'in kendisinin peygamber olacağını bilseydi neden vahiy geldiğinde şaşırması olsun" diyerek olayın mümkün olmadığını tekrar dile getirmektedir.¹⁸⁴ Bunun yanında Buhl, Hz. Peygamber'in Ebû Tâlib'in evinde yaşadığı dönemde sürü otlatmasıyla ilgili rivâyete, diğer rivâyetler gibi şüpheyle bakmaktadır. O bu rivâyetin gerekçesinin Peygamberlerin mecburi çobanlık hizmetinin delili olarak uydurulmuş olabileceğini düşünmektedir.¹⁸⁵ Halbuki bu rivâyet onun doğumundan itibaren olağanüstü rivâyetleri anlatan kaynakların aksine Hz. Peygamber'in hayatının sadeliğinin delilidir. Dolayısıyla rivâyetlere subjektif olarak değil de objektif olarak bakmak gerekmektedir.

¹⁸⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 130; Frants Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 45.

¹⁸¹ Abdurrahman Demirci, "Batıda Yayınlanan Ansiklopedilerde Hz. Muhammed İmajı (Risaletin Mekke Dönemi)", 337.

¹⁸² Buhl, "Muhammed", 8/454.

¹⁸³ Muhammed Hamîdullah, "İslâm Peygamberi", çev. Salih Tuğ (Ankara: Yeni Şafak Yayınları, 2003), 1/47.

¹⁸⁴ Seyyid Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, çev. Ahmed Asrar (İstanbul: Pınar Yayınları, 1985), 1/97.

¹⁸⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 131.

Buhl'un Hz. Muhammed'in hem Ebû Tâlib'in hem de Hz. Hatice ile olan ilişkisini incelediği kısımlarda, ticaret maksatlı farklı yerlere gittiğini ve buralarda çeşitli din ve ırka mensup insanlarla tanıştığını dile getirdiği görülmektedir. Ayrıca Buhl, Mekke'nin burada merkez konumda olduğunu Hz. Peygamber'in şehir dışına çıkmasa bile sadece buradan bile Hristiyanlıktan ve Yahudilikten etkilenebileceği görüşündedir.¹⁸⁶ Mekke şehrinin Buhl'un bahsettiği derecede semâvî dinlerden bu kadar çok etkilendiği hususu hiçbir kaynakta geçmemektedir. Kaynaklarda Hristiyanlığın Arabistan'ın kuzeyinde ve güneyinin bazı bölgelerinde yayılma fırsatı bulduğu fakat Mekke, Medine ve Tâif gibi şehirlerin bulunduğu Hicâz bölgesinde yayılmasının zor olduğu zikredilmektedir.¹⁸⁷ Ayrıca İslam'ın geldiği dönemde Yahudiliğin Medine'den Bahreyn'e kadar yayıldığı fakat Mekke'de Yahudilerin yaşamadığı sadece ticaret için geldikleri ifade edilmektedir.¹⁸⁸ Dolayısıyla panayırnlarda Yahudilerin Tevrat'ı ve diğer kitapları tebliğ ettikleri ve Mekkelilerin çoğunun bundan etkilendiği hiçbir kaynakta geçmemektedir. Bu nedenle Buhl'un değerlendirmesi etkileşimin boyutunu geniş tutmaktan başka bir şey değildir.

Hz. Peygamber'in Yahudilik ve Hristiyanlıkla etkileşim fikrini artıran Buhl, Hz. Muhammed'in baştan Mekkeliler gibi müşrik olduğunu zikrederek deliller sıralamaktadır. İlk olarak onun oğluna Abdulmenaf ismini koyduğunu, bunun da müşriklerin inandığı putların en büyüklerden biri olduğunu zikretmiştir.¹⁸⁹ İkinci olarak oryantalistlerin en çok kullandığı rivâyetler arasında Duhâ Sûresi 7. Ayetini (Ve seni yol bilmez iken doğru yola yöneltmedik mi) örnek göstermektedir.¹⁹⁰ Ayrıca yazar, puta tapmanın ailesinin takip ettiği bir din olduğunu ve sevdiği amcası Ebû Tâlib'in Hz. Muhammed'in bütün uyarılarına rağmen dininde sebat ettiği gerçeğinin var olduğunu

¹⁸⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 136.

¹⁸⁷ Hamilton A. R. Gibb, *Mohammedanism- An Historical Survey* (London, Oxford University Press, 1957), 25-26; Zekiye Sönmez, *İslâm'ın Ortaya çıktığı Dönemde Arap Yarımadası'nda Hristiyanlık* (Ankara, TDV, 2012), 142-155; Zekiye Sönmez, "Necrân'da Hristiyanlık ve Hz. Muhammed'in Necrân Hristiyan Din Adamlarıyla Münasebetleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* 26/2 (Eylül 2017), 124-125.

¹⁸⁸ Cevad Ali, *Mufasssal fî târihi 'l-arap kable 'l-İslâm* (1993/1413), 6/14-15, 511. Geniş bilgi için: Ömer Faruk Harman, "Yahudilik", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2013), 43/220-221.

¹⁸⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 137.

¹⁹⁰ Abdurrahman Demirci, "Batıda Yayınlanan Ansiklopedilerde Hz. Muhammed İmajı (Risaletin Mekke Dönemi)", 338.

dile getirmektedir.¹⁹¹ Fakat nedense amcasının müşrik kalmaya devam etmesine dair herhangi bir nedenden bahsetmemektedir. Buhl, Ebû Tâlib'in aynı dine mensup olmasa bile Hz. Peygamber'e sahip çıktığını aktaran rivâyetleri de dikkate almamaktadır.¹⁹² Ayrıca ayette bahsedilen “*yol bilmez iken*” manası sapıklık anlamında değildir. Zira Nübüvvet öncesi hiçbir Peygamberin küfründen söz edilmemiştir. Eğer böyle bir şey olsaydı mutlaka müşrikler onu risâletinden sonra sıkıştırır bu olayı hatırlatırlardı ve bu Kur’ân yoluyla haber edilirdi.¹⁹³ Bu nedenle “*yol bilmez iken*” manası onun hakikat arayışının bir ifadesi olarak değerlendirilmelidir.

Hz. Peygamber'in Ebû Tâlib'in evindeyken aynı zamanda Hz. Hatice'nin emri altında bir takım görevler üstlendiği dönemde artık olayların tarihi temellere dayandığını zikreden Buhl, onun yanında kervangüdücü olarak çalıştığını ifade etmektedir. Çok geçmeden Hz. Hatice'nin ilgisini çektiğini ve ona evlenme teklifi ettiğini dile getirmektedir. Sprenger'in “*İlginç, genç bir adam*” ifadesine¹⁹⁴ yer veren Buhl, Hz. Muhammed'in yaşlı bir kadının zihninde yer edindiğini ve diğer ticaret adamlarından farklı bir özellik barındırdığını savunmaktadır.¹⁹⁵ Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile birlikteliğinin batılı kaynaklarda çokça irdelenen mevzu olmasına rağmen Buhl, bu konu üzerinde çokça mütalaa etmemektedir. Hz. Hatice'nin yanında bulunduğu süreçte Kuzey ve Güney'e ticaret için seyahat etmesinin nedenini Arap kültüründe ticaretin en büyük geçim araçlarından biri olduğu kaynağına dayandırmaktadır. Konuyla ilgili olarak Yunan tarihçi Strabon'un (MS. 24) “*Her Arap aynı zamanda tacirdir*” sözü meselenin bütününe özetlemektedir.¹⁹⁶ Hz. Peygamber'in diğer dinlerden etkilenmesinin boyutunu göstermek amacıyla bu seyahat ağırları geniş tutulmakta, onun Suriye ve Güney Arabistan harici Mısır ve Mezopotamya'ya gittiği zikredilmektedir.¹⁹⁷ Ancak İslamî kaynaklarda bu boyutlara ulaşan bir ticaret ağından bahsedilmemektedir. Kaynaklarda sadece Ebû Tâlib ve Hz. Hatice'nin yanında Suriye'ye (Şam'a) gittiği

¹⁹¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 137.

¹⁹² Muhammed b. Sa'd b. Meni el-Haşimi el-Basrî İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, çev. ed. Adnan Demircan (İstanbul: Siyer Yayınları, 2011), 1/189-191.

¹⁹³ Kadı İyâz, “*Şifâ-i Şerif Şerhi*, trc. ve şrh. Mehmet Yaşar Kandemir (İstanbul: Tahlil Yayınları, 2012), 2/570-573.

¹⁹⁴ Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed*, 1/150.

¹⁹⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 131.

¹⁹⁶ Emile Dermenghem, *Hz. Muhammed ve Risâleti*, 44.

¹⁹⁷ Nemoy, “Mohammed”, 7/608; Thomson, “Muhammad”, 2/759.

nakledilir.¹⁹⁸ Bunun yanında Hz. Hatice'nin ticaret imkanlarının da dikkate alınması gerekir. Dolayısıyla verilen bu bilgilerin zorlama yorumlar olabileceği görülmektedir. Bu bilgiler dışında Batı ansiklopedilerinde Hz. Peygamber'in zengin bir iş kadını olan Hz. Hatice ile evlendiği, onun belirli bir süreden sonra maddi doygunluğa ulaştığı ve bunun da onun uzlet hayatına sebep olduğu aktarılmaktadır.¹⁹⁹

Hz. Hatice ile Hz. Peygamber'in nikahına ilişkin iki farklı rivâyeti ele alan Buhl, ilkinde Hz. Hatice'nin babasının yaşamadığını, amcasının başında olduğu bir nikah merasiminden bahsederken, ikincisinde babasının yaşadığını fakat kendisine içki içirildiğini, bu durumdan ötürü Hz. Hatice'yi Hz. Peygamber'e verdiğini aktarmaktadır.²⁰⁰ Ayrıca Buhl, Sprenger'in ikinci rivâyeti tercih ettiğini fakat bunun mümkün olmadığını, Hatice'nin o dönemde özgür olduğunu ve ikinci rivâyetin Arap hikayelerindeki romantik özellikleri barındırdığından dolayı şüpheyle bakılması gerektiğini zikretmektedir.²⁰¹ İslam tarihçileri arasında da benzer yorumlar bulunduğu, ikinci rivâyetin güvenilir olmadığı nakledilmektedir.²⁰² Mantıkî açıdan değerlendirildiğinde ise Hz. Hatice'nin önceki evlenme tekliflerini reddetmesi²⁰³, birçok evlilik yapması ve boşanması onun özgür bir kadın olduğunu, kendi başına karar verecek yaşta olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla babasını sarhoş edip zorla kendini evlendirmesi ile ilgili rivâyetlerin birçok yönüyle gerçekdışı olduğu görülmektedir. Bu konuda herhangi bir kaynak tercihi yapmayan Buhl, olayı anlatarak ve yukarıda bahsedilen yorumu getirerek olayı tamamlamaktadır. Yazar diğer oryantalistlerin aksine, onların gerçekleştirdiği bu evliliği bir “dünya tarihi etkinliği” olarak nitelendirmekte ve Hz. Muhammed'in Hz. Hatice'nin gücü olmadan peygamberliğini tamamlayamacağı görüşünü bildirmektedir.²⁰⁴

¹⁹⁸İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/170-172, 177; Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, 1/191-199.

¹⁹⁹Edward J. Juri, “Muhammad”, *Collier's Encyclopedia*, ed. Bernard Johnston vd. (New York: Macmillian Educational Company, 1991), 16/690.

²⁰⁰Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1127-1130.

²⁰¹Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed*, 1/151; Buhl, *Muhammeds Liv*, 132.

²⁰²M. Yaşar Kandemir, “Hatice”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1997), 16/465. Geniş bilgi için: Ahmet Güzel, “Hz. Hatice'nin Peygamber'le evliliği, Çocukları ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme”, *İSTEM* / 19 (Aralık 2012), s. 75-80.

²⁰³M. Yaşar Kandemir, “Hatice”, 16/465.

²⁰⁴Buhl, *Muhammeds Liv*, 132.

Hız. Hatice'nin amcasının oğlu olan Varaka b. Nevfel ile Hız. Peygamber'in temasının da manidar olduğunu ifade eden Buhl, Varaka b. Nevfel'in Hristiyanlıktan etkilendiğini, Hız. Hatice ile de akrabalık bağlarının bulunduğunu, Hız. Peygamber ile onunla bu nedenle etkileşimde bulunduğunu iddia etmektedir.²⁰⁵ Bu iddianın aksine sonraki dönemlerde de oryantalist ve tarihçiler arasında bu ilişkinin daha erken bir dönemde başladığını, onların nübüvvetten önce yollarının kesiştiğini öne sürenler de olmuştur. Bu oryantalistlere örnek olarak İngiliz şarkiyatçı ve papaz olan Montgomery Watt (1909-2006) verilebilir. Çünkü o Alâk Süresi'nden önce de vahiy gelmiş olabileceğini ve bundan hareketle vahiyden önce Varaka b. Nevfel ile görüştüğünü, Muhammedî kavramların İslam'ın şekillenmesinde rol oynadığını dile getirmektedir.²⁰⁶ Fakat İslamî kaynaklarda bulunan ve bu olayların gerçekleştiğini gösteren rivâyetlerin²⁰⁷ sıhhat açısından problem teşkil ettiğı ve Hız. Peygamber'in nübüvvetine dair delil bulma arzusu ile ortaya çıktığı da ayrıca ifade edilmektedir.²⁰⁸ Bu husus göz önünde bulundurulduğunda benzer rivâyetlere ihtiyatla yaklaşılması gerektiğı görülmektedir.

Buhl, Hız. Hatice ile evliliğinden sonra Hız. Muhammed'in varlık sahibi bir ticaret adamı olduğunu söyleyerek, ticarete meylini Kur'an'ın her bir köşesinde gösterildiğini iddia etmektedir. O Cuma günleri ibadetinin yapıldığı sürece kazanç sağlanabileceğini,²⁰⁹ hac merasimlerinde dükkan işletilebileceğini²¹⁰ belirterek Kur'an'daki sûrelerde resmedilenin, Hız. Peygamber'in ticaretinden kaynaklandığını iddia etmektedir. Buhl'a göre Hız. Muhammed, öğretilerinde insanın hesabı, hızlı hesaplayan bir Allah, amellerin tartılması, Allah eciri, kaybetmek ve kazanmak gibi birçok kavramları kullanmaktadır. Buhl, Hız. Muhammed'in bu kavramları Mekkelilerin ticaretleri zarar göreceğ korkusunu gördüğü için kullandığını ve böyle bir metod ile onları sakinleştirdiğini eklemektedir.²¹¹ Dolayısıyla Mekkelilerin sevdiği ticaret dilinden konuşarak onları kendine çekmeye çalıştığını ima etmektedir. Fakat Buhl, hesap, kaybetmek ve

²⁰⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 137.

²⁰⁶ Montgomery Watt, "Hız. Muhammed Mekke'de", çev. Süleyman Kalkan (İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi, 2016), 76-81.

²⁰⁷ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/159, 168-169.

²⁰⁸ Mücahit Yüksel, "Varaka b. Nevfel'in Hayatı ve Hız. Peygamber ile İlişkilerine dair Rivayetlerin Tahlili", *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi* 9/17 (Haziran 2022), 48-52.

²⁰⁹ Cum'a Süresi, 62/9.

²¹⁰ Bakara Süresi, 2/198.

²¹¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 134.

kazanmak, servet, mal, alışveriş gibi kavramların diğer semâvi dinlerde de olduğunu unutmaktadır²¹² Hatta “*Muhammedinismen Som Verensreligion*” eserinde Hz. Peygamber’in öğretilerinin diğer semâvî dinlerden alıntı olduğundan bahsederken hesap gününün yakınlığı zikredilmektedir.²¹³ Bu durumda Buhl kendi içerisinde çelişmektedir. Eğer Buhl olaya dar ölçekli ve önyargılı bir perspektifle bakmaktan vazgeçseydi daha objektif bir çıkarımda bulunabilirdi.

Hz. Peygamber’in evliliği ve ticaret hayatı ile nübüvveti arasında geçen on beş sene içerisinde kaynak boşluğu bulunduğunu savunan Buhl, sadece Kâbe’nin onarımı ve Hacerülesved taşının yerleştirilmesi hikayesinin bu dönemde anlatıldığını aktarmaktadır.²¹⁴ Kâbe onarımının gerçekleştiği zaman diliminde Hacerülesved’in yerleştirilmesi, kabileler arası gerginlik konusu olmuştur. Çünkü her kabile bu taşı yerine koyma şerefini yaşamak istiyordu. O hengame içerisinde Umeyye b. Muğîre’nin teklifi üzerine, Kâbe kapısından ilk giren kişinin problemi çözeceği kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Hz. Muhammed kapıdan girmiştir. Mekke’deki herkes onu el- Emin olarak bildiği ve ona güvendiği için Hz. Muhammed’in hakemliği kabul edilmiştir. Hz. Peygamber’in fikriyle, her kabileden bir kişinin, taşın altında bulunan örtüden tuttuğu ve bu şekilde taşın yerine konulduğu aktarılmaktadır.²¹⁵ Buhl o zaman diliminde Kâbe’nin kapısının olmadığını ve bu kadar tesadüfün ancak masallarda gerçekleştiğini iddia ederek olayın uydurma olduğunu zikretmiştir. Bowering gibi batı ansiklopedilerinde yazılar kaleme alan bazı oryantalistler de aynı şekilde düşünerek, bu durumu Peygamber’in liderlik yönünü ispat etmek için uydurulmuş bir hikaye olarak görmektedir.²¹⁶ Kaynaklarda Kâbe’nin eşiksiz yer seviyesinde bir kapısı olduğu ancak onun, içeriye giriş için açılan bir boşluktan ibaret olduğu bildirilmektedir. Ayrıca ilk defa Kâbeye kapı yaptıran kişinin Yemen Meliki Esad el-Himyeri olduğu da

²¹²Yasa kitabı: 8/16, 14/24. Sema Ülkü, “Üç Semavi Dine Ait Prensiplerin Muhasebe Biliminin Oluşumu Üzerindeki Muhtemel Etkileri”, *Uluslararası İslâm Ekonomisi ve Finansı Araştırmalar Dergisi* 1/1 (2015), 176, 180.

²¹³ Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 12.

²¹⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 134.

²¹⁵İbn Hişâm, *Sîretü’n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/122; Taberî, *Târihu’l-ümem ve’l-mülûk*, 3/1137-38

²¹⁶ Bowering, “Muhammed”, 369.

rivâyetlerde geçmektedir.²¹⁷ Her halükarda o dönemde Kâbe'nin kapısının olduğu kaynaklarda ispatlanmıştır. Bunun yanında yorumlarda da görüldüğü üzere Buhl, şahsî görüşüne yakın olan rivâyeti tercih etmekte, beğenmediği rivâyeti de hiç çekinmeden uydurma diyerek reddetmektedir. Buhl'un bu gerçekleri masal olarak değerlendirmesi akıl sahibi her insanın bu tesadüfleri yaşayabileceği gerçeğini yadsımaktadır.

²¹⁷ Ebu'l Velid Muhammed Ezrâkî, "Kâbe ve Mekke Tarihi", çev. Y. V. Yavuz (İstanbul, Feyiz Yayınları, 1974), 50-53. Geniş bilgi için: Yılmaz Can, "Kâbe", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyât Dergisi*, 7/7, (1993), 71.

3. BÖLÜM

FRANTS BUHL'UN RİSALET SONRASI HZ. MUHAMMED'İN HAYATINA VE MEKKE DÖNEMİ DÖNEMİNE BAKIŞI

3.1. Vahiy ve İlk İnen Ayetler

Yazar, Hz. Muhammed'in risâletine hazırlanırken en çok hesap gününün yakınlığının zihnini etkilemiş olduğunu zikretmektedir. Böylesine bir fikrin Yahudilikten ziyade Hristiyanlıktan alındığını ifade ederek, Hz. Peygamber'in Hristiyanlığa sempati duyduğu konusundaki iddialarını artırmıştır.²¹⁸ Ayrıca Buhl, Hz. Muhammed'in Hz. İsa'yı önceki Peygamberlerin en büyüğü olarak gördüğünü ve Hz. İsa'nın yeteneklerinin de kendisine verildiğini ifade ederek delil getirmektedir. Bununla yetinmeyen yazar, Hz. Muhammed'in düşüncelerinin onu yordugunu ve kendisini yalnız kalabileceği yerlere yönlendirdiğini ifade ederek, münzevi Hristiyanlıktan etkilenmiş biri olarak itham etmektedir.²¹⁹ Bütün bunlardan hareketle Buhl, hem hesap gününün yaklaşması düşüncesi hem de Hz. Peygamber'in zihnine dolan soruların çokluğunun onu yanılttığını düşünmektedir. Bununla birlikte Arapların diğer milletler gibi bir Peygambere sahip olmadığı düşüncesi de eklenince kendisinde uyarıcı olma fikri belirdiğini iddia etmektedir.²²⁰ İşte o an bir atılımının meydana geldiğini ve ilk vahyin ona geldiğini aktarır. Buhl'un yorumlarına benzer bir değerlendirme yapan Tor Andrea, Hz. Peygamber'in kâhin ve peygamberlerin yaptığı gibi inzivaya çekildiğini ve orada eda ettiği ibadetlerin daha çok Suriye Hristiyanlığının ibadetine benzediğini aktarmaktadır.²²¹ Muir ise Hz. Peygamber'in kırk yaşında Hira dağında yalnız kalmaya başladığını, orada birtakım hayallere kapıldığını ve sonunda kendini doğruluğa çağıran bir peygamber ve reformcu olarak adlandırdığını söylemiştir.²²² Yani onun Hira'da gördüklerinin hayal ürünü olduğunu dile getirmektedir.

²¹⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 138.

²¹⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 138-139.

²²⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 139-140.

²²¹ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 43

²²² Özan Gülbahar, *Sir William Muir'in Kur'an'a Bakışı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 10.

Buhl, İlk vahiyle ilgili iki rivâyetin olduğu, ikisinin de kendi içerisinde problemler barındırdığını ifade etmiştir. Buhl ilk rivâyeti,²²³ Cebrâil ismi geçtiği için; fakat doğrusunun anonim olması gerektiğinden reddetmektedir. Diğer rivâyeti²²⁴ ise Hz. Âişe tarafından nakledildiğini; fakat o dönemde onun hayatta olmadığına bilinmesinden dolayı kabul etmediğini dile getirmektedir.²²⁵ Hz. Âişe'nin Nübüvvetten sonra doğmasına rağmen, aynı toplum içerisinde yaşadığı gerçeği ve toplumun da nübüvvetin gerçekliğini kabul etmesi onun naklinin doğruluğunu desteklemektedir. Dolayısıyla rivâyeti kabul etmemek sadece tercih sebebidir.

Vahyin geliş şekli konusunda kendi içerisinde çelişen ifadeler kullanan Buhl, İslam Ansiklopedisi'nin “*Muhammed*” maddesinde “*Muhammeds Liv*” adlı eserinden farklı bir yorum yapmaktadır. O kitabında ilk devir İslam tarihi üzerine çalışan İtalyan şarkiyatçı Leone Caetani'nin (1839-1935) “*Hz. Muhammed'in uzun bir inkişaf ve devamlı bir düşünme sonucunda Peygamber seçildiği*” yorumunu reddederek onun ani bir şuur ile kendisinin seçilmiş olduğunu, bunun bütün peygamberlerde böyle olduğunu dile getirmektedir.²²⁶ Fakat yukarıda bahsedilen ve kitabından alınan bilgilerden hareketle Caetani'nin (1839-1935) yorumuna benzer olarak hareket ettiği görülmektedir. Eserin 1903 yılında yazıldığı dikkate alındığında ve ansiklopedi maddesinin de 1979 yılında kaleme alındığının bilinmesinden hareketle bu düşüncenin tezatlığı desteklenmektedir. Çünkü yıllar içerisinde Buhl'un fikirlerinin değiştiğini ve kendisiyle çeliştiğini söylemek yanlış olmaz. Fakat hangi fikrinde sebat ettiği bilinmemektedir.

Daha nübüvvetin başında belirsizlik yaşandığını, ilk ayetlerdeki kelime manalarının hayli fazla olması sebebiyle onların anlaşılmasının zor olduğunu dile getiren Buhl, “*oku*” kelimesinin birçok anlama gelebileceğini aktarmaktadır. Bunlar okumak, yüksek sesle okumak ve (bildiklerini) okumak/anlatmaktır. Buhl bilinen “*oku*” manasının burada ayetin bağlamından hareketle bağdaşmadığını, bunun daha çok (bildiklerini)

²²³ Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1148-49.

²²⁴ Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1147.

²²⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 141-142.

²²⁶ Buhl, “*Muhammed*”, 8/456.

oku/anlat manasında olduğunu ifade etmektedir. Çünkü Hz. Peygamber'in öncesinde kendi içerisinde mesajlar barındırdığını artık bunun dışarıya aktarılması gerektiğini iddia etmektedir.²²⁷ Alman şarkiyatçı Gustav Weil (1808-1889), Alak Sûresi'ndeki "oku" emrini, Hz. Peygamber'in daha önce aldığı vahiyleri "oku" manasında değerlendirmiştir. Fakat Nöldeke bunun mümkün olmadığını, rivâyetler ile çelişeceğini ve herhangi bir temele dayanmadığını zikretmektedir. Ayrıca o, neden Allah'ın, Hz. Peygamber'den onun öncesinde aldığı vahiyleri tekrar okumasını istesin diyerek Weil'i (1808-1889) eleştirmiş²²⁸, "oku" fiilinin "okumak, yüksek sesle anlatmak" manasından uzaklaştırılmaması gerektiğini de ifade etmektedir.²²⁹ Buhl'un Alak Sûresi'nin ilk ayetleri ile ilgili bir diğer yorumu da 4. Ayet hakkındadır. Ayetin "Sana kalemle yazmayı öğretti" manasının gerçekdışı olduğunu, ancak Hristiyanlık ve Yahudilikle bağdaştırıldığında anlam bulacağını ifade ederek Hz. Muhammed'in o an için hâlâ diğer semâvi dinlerden etkilendiğini tekrar etmektedir.²³⁰ Buhl her nedense metodunu ustaca savunarak bütün olayları ve bilgileri Yahudilik ve Hristiyanlığa bağlamayı tercih etmektedir. Fakat bu her zaman makbul olmamakla birlikte İslâmî kaynaklar bünyesinde anlatılanlardan hep farklı bir konum arz etmektedir. Şu bilinmelidir ki o dönem ve yakın dönemlerdeki kayıtlar İslâm'a aittir. Çünkü merkeze alınan konu İslâm ve Müslümanlıktır. Bunu ister İbn İshak (151/768) olsun, isterse diğer ilk dönem eserler olsun ortaya çıkartmaktadır. Dolayısıyla Buhl'un yaptığı yorumlar zorlama tespitlerdir.

Vahiylerle ilgili olarak Buhl, ilk başta onun kasıtlı olarak kendi içerisinde üretip anlattığını belirtmekle birlikte yeni araştırmalar sonucunda önceki bulguların yanlış olduğunu, psikolojik olarak çok yüzeysel kaldığını, Kur'ân ve diğer rivâyetlere ters olduğunu ifade etmektedir. 53. Sûre 1-4 ayetlerini de örnek göstererek "O heva ve hevesinden konuşmaz, onun konuşması vahyedilenden başkası değildir", bunun kasıtlı olarak kendi içerisinde üretilmediğinin altını çizmektedir.²³¹ Yazar onun vahiy anında

²²⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 143-144.

²²⁸ Theodor Nöldeke, *Geschichte des Qorans*, thk. Friedrich Schwally (Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1909, 1/80.

²²⁹ Nöldeke, *Geschichte des Qorans*, 1/82. Geniş bilgi için: Hüseyin Polat, *Oryantalistlerin Kur'ân Vahyini Tarihendirme Çalışmaları – Alman Öncüler: Gustav Weil ve Theodor Nöldeke Örneği* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, 2019), 140-146.

²³⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 144.

²³¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 145-146.

acı çekmesinin inkâr edilemez olduğunu, bazen yüz renginin değiştiğini, kış gününde terlediğini, sesler çıkarttığını hatta kendisine seslerin geldiğini en çok da zil sesinin onu rahatsız ettiğini dile getiren rivâyetlerin bulunduğunu aktarmaktadır.²³² Bu hallerin cemaati üzerinde etki ettiğini ve imanlarının pekiştiğini örnek vererek anlatmaktadır. Bazılarının onun yaşadığı zor anlara epilepsi demesi üzerine Buhl, Hz. Peygamber'in bilincinin açık olduğunu, dolayısıyla epilepsi ile tam olarak ifade edilemeyeceğini belirterek, bu durumu açıklayan en iyi faktörün işitsel ve görsel halüsinasyonlar olduğunu dile getirmektedir.²³³ Nöldeke bu olayı bir rüya veya vizyon şeklinde yorumlayarak, onun bu şekilde peygamberliğini bildiğini söylemektedir.²³⁴ Brockelmann da olayı Buhl gibi değerlendirerek, Hira mağarasında Cebrâil'in Hz. Peygamber'e hayal olarak görüldüğünü, kendisinin Allah'ın elçisi olduğunu söyleyen sesinden hareketle buna dayandığını iddia etmektedir.²³⁵

Vahiy anındaki hallerin kendisini hazırladığını belirten Buhl, bunu da elçilik görevini arzu etmesinin zihninde yer etmesine bağlamaktadır. Ayrıca yazar, vahiy anının yer ve zaman mefhumuna bağlı olarak kendisinin gerçekleştirdiğini, Medine dönemine gelince de tezat oluşturmaması için vahye çok başvurmadığını dile getirmektedir. Benzer yorumlar getirilse de hiçbir değerlendirmenin onu anlatamayacağını, onun normal bir insan gibi yargılanamayacağını da iddia etmektedir.²³⁶ Buhl burada yine kendi ilmî birikimlerinden ve doğal bir açıklamadan hareketle yorumda bulunmaktadır. Yukarıda görüldüğü üzere Buhl, Kur'ânı kaynak olarak kullandığını herkese göstermiş, fakat Hz. Peygamber'in yaşadığı hallerinin Allah tarafından gelen bir vahiy sebebiyle olduğunu anlatan İslamî rivâyetlere şüpheyile yaklaşmıştır. Aslında bu durum, onun yazarken istediği rivâyeti aldığı, diğerlerini saha dışı bıraktığını ortaya çıkartmaktadır. Etik olmayan bu davranış biçimini çoğu kez kullanan Buhl, bu konuda samimi davranmamıştır.

²³² Buhl, *Muhammeds Liv*, 145.

²³³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 145-146.

²³⁴ Nöldeke, *Geschichte des Qorans*, 1/82.

²³⁵ Carl Brockelmann, *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay (Ankara: AÜİF Yayınları, 1954), 1/15. Bu konuyla ilgili olarak: İsmail Metin, "Oryantalistlerin Vahiy Algısı ve Vahyin Kaynağı Meselesine Yaklaşımları", *SOBİDER* 9/56 (2022), 92-108.

²³⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 147-149.

3.2. Tebliğ Süreci, ilk Müslümanlar ve Mekkelilerden Gelen Tepkiler

Buhl vahiyle ilgili bilgi verdikten sonra ilk Müslümanların kim olduğu hususuna da değinmektedir. İlk kadın müslümanın eşi Hz. Hatice olduğunu, ilk erkek Müslümanın kim olduğu hakkında birçok rivâyetin bulunduğunu zikretmektedir. Buhl, Hz. Ali hakkında birçok uydurmanın mevcut olduğunu, bunun onun yüceltilmesi anlamında gerçekleştirildiğini ve kendi kanından olan amcasının elinden çocuğunu alamayacağını ifade etmektedir.²³⁷ Aynı şekilde Hz. Ebû Bekir'in de ilk Müslüman erkek olamayacağını, onu öne çıkarmanın hilâfet ve İslam Tarihi açısından önemi sebebiyle olduğunu ifade ederek Zeyd b. Hârise'ye işaret etmektedir. Buhl, Zeyd'in azatlı köle olması ve onun yüceltilmesi bakımından bir rivâyetin olmayışından hareketle Zeyd'i ilk erkek Müslüman olarak kabul edilmesini tutarlı görmektedir.²³⁸

Hz. Ömer'in Müslüman oluşuna da değinen Buhl, onun Hz. Peygamber'e diğer Müslümanlar gibi körü körüne bağlanmadığını, bağımsız olduğunu fakat ona her türlü sadakatin tanındığını ifade etmektedir.²³⁹ Hatta Hz. Ömer'den sonra Hz. Muhammed ve cemaatinin Kâbe'de namaz kılabildiğini aktarmıştır. Daha da önemlisi yazar, Hz. Ömer'siz İslam'ın bir dünya dini olarak tasavvur edilemeyeceğini öne sürmüştür. O hayattayken Hz. Muhammed'in dininin düşük bir ideal ile devam edebildiğini fakat ölümünden sonra hızla kaybolduğunu iddia etmektedir.²⁴⁰ İslam kaynaklarında da benzer rivâyetlere rastlanıldığı, Hz. Ömer'in Müslümanlığıyla birlikte İslam'da bir dönüm noktası yaşandığı nakledilmektedir. Hz. Peygamber ve cemaatinin feraha erdiği, artık Kâbe'de açıkça namaz kılınabileceği zikredilmektedir. Bu da gizli yapılan sohbetlerin artık rahatça yapılabilmesi anlamına geliyordu.²⁴¹

²³⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 155.

²³⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 155-156.

²³⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 178.

²⁴⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 178.

²⁴¹ İbn Hişâm, “*es-Sîretü'n-Nebeviyye*”, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/318. Geniş bilgi için: Ahmed Ağırakça, “Hz. Ömer'in Müslüman Olması Meselesi ve Rivayetlerin Değerlendirilmesi”, *Artuklu Akademi*, 4/1 (Haziran 2017).

Adım adım Hz. Muhammed'in tebliğine yaklaşan Buhl, üç yıllık bir süreçten sonra Hz. Muhammed'in kendi ailesini Sâfâ tepesine çağırdığını ve onları uyardığını söylemektedir.²⁴² Fakat orada Ebû Leheb'in bunu reddettiği ve Tebbet Sûresi'nin bunun üzerine nazil olduğu rivâyetlerde aktarılmaktadır. Buhl sûrenin bu olaydan sonra inmesinin muhtemel olmadığını dile getirmiş, sûrede Hz. Muhammed'in Ebû Leheb'in karısı ile olan düşmanlığından bahsedildiğini fakat rivâyette bununla ilgili herhangi bir anlatımın söz konusu olmadığını dile getirmektedir.²⁴³ Hâlbuki İslam kaynaklarında Tebbet Sûresi'nin nüzulüne sebep olan olayın bir kaç rivâyetin yanında en muteber kabul edilenin bu olduğu nakledilmektedir. Rivâyette Hz. Muhammed'in Safa tepesine çıkıp en yakın ailesine İslamı tebliğ ettiği sırada Hz. Peygamber'in amcasının “kahrolası! Bizi bu yüzden mi buraya çağırdın?” demesi üzerine nazil olduğu aktarılmaktadır.²⁴⁴ Ayrıca kaynaklarda Ebû Leheb'in karısının Hz. Peygamber'in yollarına dikenler serdiği belirtilmekte ve bundan dolayı son iki ayette ondan bahsedildiği vurgulanmaktadır.²⁴⁵

Buhl Hz. Peygamber'in başta yeni bir din kurma hedefinin olmadığını önceki semâvî dinlerin temelinden hareketle halkını uyarmak ve insanları kurtuluşa erdirmek olduğunu zikretmektedir. Fakat sonrasında “*Muhammedinism Som Verdensreligion*” eserinde de belirttiği üzere Hz. Muhammed'in Eski ve Yeni Ahiti anlatmak yerine yeni bir din üzerinden gizli bir şekilde (vahiy), kulağı dış dünyaya açık fakat duyular kapalı olarak İslamı tebliğ ettiğini ifade etmektedir.²⁴⁶ Buhl'a yakın bir görüş öne süren İrlanda kökenli şarkiyatçı ve dinler tarihçisi Karen Armstrong (1944), onun yeni bir din ve doktrin ortaya koymadığını Müşriklerin tevhid ve ahiret konusunda bilgilerinin olduğunu dile getirmektedir.²⁴⁷

²⁴² Buhl, *Muhammeds Liv*, 171-172.

²⁴³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 172.

²⁴⁴ Buhârî, “Kitabu't-Tefsîr”, 494. Geniş bilgi için: Abdülhamit Birışık, “Tebbet Sûresi”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2011), 40/212.

²⁴⁵ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 1-2/358-359. Muhammed b. Ahmed Kurtûbî, “*el-Cami' li ahkâmî'l-Kur'an, thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî* (Beyrut, Muessesetu'r-Risâle, 2006, 22/552. Ayrıca bkz. Gülgün Uyar, “Ümmü Cemîl”, *Türkiye Diyânet Vakfı Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2012), 42/315.

²⁴⁶ Bkz. Buhl, *Muhammedanism Som Verdensreligion*, 11.

²⁴⁷ Karen Armstrong, “Muhammad”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (Detroit: Thomson Gale, 2005), 9/6221.

Buhl Hz. Peygamber'in Mekkelilere karşı yürüttüğü tebliğ çalışmasının anlaşılması için başvurduğu metodun önemli olduğunu kabul ederek onun Sûrelerde kâfiye kullandığını, Arapların sevdiği yeminleri barındırdığını (Ay'a, Güneş'e yemin) ifade etmektedir.²⁴⁸ Aslında yazar, burada Hz. Muhammed'in Mekkelilerin anlayacağı ve âşinâ oldukları dilden konuştuğunu îmâ ederek, Hz. Muhammed'in onlar gibi gözükmek ve onlardan biri olduğunu vurgulamak istediğini göstermektedir. Dolayısıyla konunun bu şekilde anlaşılmasının sebebinin Buhl'un anlatım metoduna bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Buhl yine tebliğ dönemine ait olarak Hz. Peygamber'in zihninde oluşan hesap gününün yakınlığı düşüncesinin onu tebliğ etmeye yönlendirdiği fikrini savunmuştur.²⁴⁹ Tebliğin ilk zamanlarında insanlara çok fazla sorumluluğun yüklenmediği, ufak iyiliklerin yapılması gerektiği, namazın/duanın belirli bir ritüel şeklinde değil de taklid üzere yapıldığı anlatılmaktadır. Yazar, Hz. Peygamber'in başta tek tanrı inancını tebliğine dahil etmediğini, Mekkelilerin hâlâ çok tanrıcılıkta ısrar ettiğini görünce Hz. Peygamber'in onların tanrılarına saldırmaya başladığını dile getirmektedir. Buhl'a göre Hz. Muhammed ilk etapta tehlikeli değildi, sonradan politeizme saldırınca yılda birkaç kez yapılan etkinliklerin iptaline ve bunun da ticaretlerine zarar vereceği düşüncesi belirince onu durdurma fikirleri üretilmeye başlandı.²⁵⁰ İngiliz-Amerikalı Orta Doğu üzerine çalışmaları olan şarkiyatçı Lesley Hazleton (1945) da Buhl'un yorumuna benzer bir şekilde Mekkelilerin ona karşı çıkmalarındaki sebebin atalarının dinlerine olan sadakatin yanında çıkarları olduğunu savunmaktadır.²⁵¹ Ayrıca Buhl, Hz. Muhammed'in onlara diğer dünyadan bahsetmesi, sadaka vermesini söylemesi ve namazı mecbur kılması,²⁵² ölümlerin dirilmesi ve dünya üstü bir yaşam tarzı sunmasından sonra Mekkelilerin bunu saçma olarak gördüğünü ve bu şekilde iki taraflı bir savaşın başladığını da eklemektedir.²⁵³ Bunun yanında Buhl onun Mekkeliler ile olan münasebetleri hakkında birçok rivâyetin bulunduğunu fakat hepsinin hakikat olarak

²⁴⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 153-154.

²⁴⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 150.

²⁵⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 158.

²⁵¹ Lesley Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, çev. Erdal Bodur (İstanbul: Kitabix Yayınları, 2012), 164.

²⁵² İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 2/916.

²⁵³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 159.

kabul edilemeyeceğini ve yetersiz olduğunu dile getirmektedir.²⁵⁴ Başka bir yerde Buhl Urve'nin mektubunu incelerken, içinde kayda değer bir bilginin mevcut olduğunu zikrederek, bundan hareketle Mekkeliler ve Hz. Muhammed arasındaki sürtüşmenin başlamasının sebebinin Tâif'ten gelen Kureyşliler olduğunu ifade etmektedir. Hatta onların Hz. Peygamber'in bildirdiklerine saldırmaları ve insanları ona karşı kışkırtmaları da mektupta aktarılmaktadır.²⁵⁵ Buhl, Hz. Muhammed'in en büyük düşmanları arasında gösterilen Velîd b. Muğîre'nin bulunduğu da altını çizmektedir. Ayrıca bazı rivâyetlere göre Velîd b. Muğîre'nin Kur'ân'da anonim bir şekilde bahsedilen olayların faili olduğu zikredilmektedir. Fakat Buhl benzer rivâyetlere şüpheyile bakılması gerektiğini, genellikle sonraki süreçlerde uydurulmuş olduğunu vurgulamaktadır.²⁵⁶ Bu düşüncenin aksine İslâmî kaynaklarda Müddesir Sûresi 11-26. ayetlerinin Velîd b. Muğîre hakkında indiği müfessirlerce kabul edilmektedir. Hatta Hicr Sûresi 94-96. ve Kalem Sûresi 10-16. ayetlerinin Velîd'in içinde bulunduğu Kur'ân'la alay eden kimseler hakkında indiği rivâyet edilmiştir.²⁵⁷

Buhl Mekkelilerin Hz. Peygamberin tebliğine karşı tepkilerine değinerek onların Hz. Muhammed'e kâhin, deli vs. demesi üzerine karşılık vermediğini, bunun onların karşısında duramayacağı korkusundan kaynaklandığını ifade etmektedir. Ayrıca yazar, Kur'ân'da 68. Sûre, 5. Ayete işaret ederek onun gelecekte bu korkaklığa rağmen Mekkelilere karşılık vereceğini söylemektedir.²⁵⁸ Diğer oryantalistlerin aksine Buhl onun bazı üstünlüklerini kabul ederek Hz. Muhammed'in gücü hakkında da yorum yaparken, onun kuvvetinin manevi bir üstünlükten geldiğini, egoistlikten kaynaklanmadığını ve bu konuda maaş da almadığını zikretmektedir.²⁵⁹ Bu şekilde Buhl'un olumsuz açıklamalarına ve onu korkaklıkla itham etmesine rağmen bazı itiraflara da yer verdiği görülmektedir.

²⁵⁴ Buhl, "Muhammed", 8/458.

²⁵⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 172.

²⁵⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 172.

²⁵⁷ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 1-2/256-273. Geniş bilgi için: Mustafa Fayda, "Velîd b. Muğîre", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2013), 43/34.

²⁵⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 160.

²⁵⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 161.

Mekkelilerin isteklerine de değinen Buhl, onların Hz. Peygamber'e mucize getir demesi, ikinci bir yaratılışa inanmamaları, ondan hesap gününün tarihini istemesi gibi konularla onun üzerine gitmelerinden bahsetmektedir. Bunun yanında yazar, Hz. Muhammed'in onlara karşı çok tanrıcılığın verebileceği zararları anlatarak²⁶⁰ onlara karşı cephe aldığını zikretmektedir.²⁶¹ Ayrıca onların zor zamanlarında Allah'a dua ettiğini ondan yardım istediklerini de hatırlatmıştır.²⁶² Buhl'a göre bu polemik hiçbir şekilde onları etkilememiş, onları etkileyen şeyin ticaret olduğunu belirtmiştir.²⁶³ Tor Andrea da benzer bir yorumu getirerek Mekkelilerin korkularının sebebinin Kâbe kültürünün yıkılması ve ticaretlerinin bozulmasından kaynaklandığını ifade etmektedir.²⁶⁴ Aslında Buhl burada Hz. Muhammed'in doğru yerden hareket ederek karşı koyduğuna fakat onların zihinlerinde ticaretin çok daha önemli yer edindiği fikrinin, İslam'ı onaylamalarını engellediğine dikkat çekmektedir.

Hz. Peygamber'in bir sonraki adımı önceki kavimlere olan cezalardan bahsetmesidir diyen Buhl, bunların Kur'an'da bir çok kez tekrarlandığını, her defasında insanların inanmadığını ve onlara ceza verildiğini aktarmaktadır.²⁶⁵ Yazar önceki Peygamberlerin bildirdikleri ve kavimlerin cevaplarının, Hz. Muhammed'in Mekkeliler ile girdiği dialogdan başkası olmadığını, bunun yüksek ihtimalle Yahudilik veya Hristiyanlıktan alıntı olduğunu dile getirmektedir.²⁶⁶ Tor Andrea yine benzer bir yorum getirerek Hristiyan vaizleri gibi Hz. Muhammed'in de dünyevi cezaları nihai olan büyük cezaların habercisi olarak gördüğünü ve bunun onları kendilerine çekmek için bilinçli bir taktik olduğunu savunmaktadır.²⁶⁷ Buhl Peygamber hikayelerine "*Muhammeds Liv*" adlı eserinin 166. sayfasında bulunan dipnottan örnekler getirerek, İsa ile ilgili anlatılan hikayelerin doğal olarak Hristiyanlıktan alıntı olduğunu, Hz. Yunus ismini Yona'dan ve İlyas peygamber'in ismini de Ellija'dan alarak, Yunan tarihinden etkilendiğini aktarmaktadır. Yazar dialogların muhtemelen Hristiyanlığa veya

²⁶⁰el-İsrâ, 17/42; el-Enbiyâ, 21/22.

²⁶¹Buhl, *Muhammeds Liv*, 164.

²⁶²en-Nâhl, 16/53.

²⁶³Buhl, *Muhammeds Liv*, 164-165.

²⁶⁴Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 118.

²⁶⁵Buhl, *Muhammeds Liv*, 166.

²⁶⁶Buhl, *Muhammeds Liv*, 166.

²⁶⁷Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 54.

Yahudiliğe ait olduğu görüşünü yukarıda bahsedilen dipnotta vermesine rağmen hiçbir kaynak göstermeyerek kendi yorumunu çürütmüştür. Dolayısıyla bu kaynaksız savunuyu, Buhl'un olayları akademik bir argümantasyon ile değerlendirmedigini göstermektedir.

Sırasıyla önceki Peygamberlere “*Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Quranen*” adlı eserinde değinen Buhl, onlar hakkındaki yorumların vahiy ile geldiğini anlatarak Kur’ân’daki bilgilerin Yahudilik ve Hristiyanlıktan alındığını, fakat yanlış bir anlatımın olduğunu ifade etmektedir.²⁶⁸ Hz.Nuh ile ilgili Kur’ân’da anlatılanların hepsinin İncil’den alıntı olduğunu, Hz. İbrahim’in babasıyla ters düşmesi ve Allahın onu ateşten korumasının ise Yahudî yazılardan aktarıldığını iddia etmektedir.²⁶⁹ Yusuf Peygambere de değinen yazar, 12. Sûre’nin onunla ilgili olduğunu, burada anlatılanların Birinci Musa kitabına dayandığını fakat Yahudilik ile sonradan iç içe geçtiğini düşünmektedir.²⁷⁰ Hz. Musa ve Hz. Dâvud’a da temas ederken Buhl, Hz. Musa’ya Tevrat’ın verildiğini, bunun Eski Ahitten alıntı olduğunu, Hz. Dâvud (as) ile ilgili olan bölümün de aynı şekilde Eski ahitten alındığını, fakat bazı yanlış anlaşılmalara olduğunu kaydetmektedir.²⁷¹ Buhl her bir Peygamberi anlatırken ya Eski Ahit’e ya da Yeni Ahit’e dayandırarak rivâyetler/ayetlerde anlatılanın alıntı olduğunu zikretmiş, fakat kaynak göstermemiştir. Ayrıca yazar, Hz. Peygamber’in başkaları vasıtasıyla temas ettiği kitapların, Kitâb-ı Mukaddes’in asılları olmadığını, Midraş veya gayri meşru kitaplar olduğunu söylemektedir. Bunun da Arabistan’ın o zamanki din çeşitliliği ile izah edilebileceğini savunmaktadır.

Hz. Peygamber’in önceki Peygamberlerle ilişkisini anlatmaya devam eden Buhl, Hz. Muhammed’in Haman’ı, Musa zamanında yaşayan biri olarak görmesi, Âzeri Hz. İbrahim’in babası yapması, Mâria’yı (Îsâ’nın annesi) Musa’nın annesi Meryem ile karıştırdığını zikretmektedir. Yine aynı Peygamber silsilesini sıralarken, Hz. Ya’kûb’u Hz. İbrahim’in oğlu yapmasını, Hz. Muhammed’in ya olayları yanlış anlamış olmasına bağlamakta ya da sağlam olmayan bir hafızaya sahip olduğu için etkinlikleri/

²⁶⁸ Buhl, *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Quranen*, 38.

²⁶⁹ Buhl, *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Quranen*, 23.

²⁷⁰ Buhl, *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Quranen*, 24; Frants Buhl, “Muhammed”, 8/455.

²⁷¹ Buhl, *Muhammeds Religioese Forkyndelse Efter Quranen*, 24.

uygulamaları ve isimleri karıştırdığı iddiasıyla itham etmektedir.²⁷² İslam alimleri arasında Hz. İbrahim'in babasının isminin Âzer olduğu hususunda öne sürülen en kuvvetli delil Yahudi, Hristiyan ve müşriklerin Hz. Peygamber'i uyarmada, yalanlamada geri kalmadığını fakat bu hususta onu yalanladıklarını gösteren hiçbir rivâyetin olmaması olarak görülmektedir.²⁷³ Bunun yanında neseb alimlerinin birçoğu, onun babasının isminin Târeh olduğunu söylemiş fakat birbirlerini taklid etmeleri sebebiyle, bu delil zayıf olarak görülmüştür.²⁷⁴ Ayrıca Kur'ân'da bahsedilen Haman'ın Ahd-i Atık'teki Haman ile karıştırılmaması gerekir. Çünkü bunlar farklı yerlerde ve farklı yüzyıllarda yaşamışlardır. Ester kitabının yazarı ve yazılış tarihi ile ilgili kaynaklarda bilgi bulunmadığı için, bu olaya da şüpheli bakılmaktadır. Hatta birçok araştırmacı Esterde anlatılan olayları Babilonya ve Elam İlâhları arasındaki mitolojik bir mücadelenin yansıması olarak algılamaktadır.²⁷⁵

Temelsiz iddiaların bir diğeri de Maria'nın Musa'nın annesi ile karıştırılmasıdır. Çünkü Yeni Ahitte “Hz. İsa'nın annesinin adı Meryem” şeklinde on iki defa, “Mâria” olarak da yedi defa geçmektedir.²⁷⁶ Hatta Apokrif İncillerden Protevangelium²⁷⁷ ve Kur'ân'a göre ona Meryem adının annesi tarafından verildiği açıklanmaktadır.²⁷⁸ Ayrıca Buhl'un da aralarında bulunduğu şarkiyatçıların Hz. Peygamber'in Hz. Ya'kûb'u İbrahim'in oğlu olduğunu söylediğini iddia etmelerine rağmen Bakara Sûresi 133, 136, 140. ayet; Âl-İmrân Sûresi 84. ayet; Hûd Sûresi 71. ayet; ve Yusuf Sûresi 6. ayetlerinde böyle bir tasavvur ortaya çıkmamaktadır. Çünkü örneğin Bakara Sûresi 133. ayette ataların İbrahim ifadesi kullanılsa da baba manasında değildir. Ayette geçen “ata” kelimesi incelendiğinde bunun soy büyükleri manasında kullanıldığı görülecektir. Ayrıca

²⁷² Buhl, *Muhammeds Liv*, 166.

²⁷³ Cumhur Demirel, “Peygamberlerin İman Etmeden Ölen Akrabaları ile İlgili Ayetlere Dair Mülâhazalar”, *Şırnak Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Dergisi* / 28 (Haziran 2022), 82.

²⁷⁴ Demirel, “Peygamberlerin İman Etmeden Ölen Akrabaları ile İlgili Ayetlere Dair Mülâhazalar”, 82.

²⁷⁵ Arthur Jeffery, *The Foreign Vocabulary Of The Qur'an* (Baroda: Oriental Institute, 1938), 284. Geniş bilgi için: Şaban Kuzgun, “Hâmân”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 1997), 15/436.

²⁷⁶ Joseph Patsch, *Our Lady In The Gospels* (Westminster: The Newman Press, 1958), 25. Ömer Faruk Harman, “Meryem”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2004), 29/237.

²⁷⁷ Ya'kûb İncili.

²⁷⁸ Âl-i İmrân, 3/35-37; Bart D. Ehrman, *Lost Scriptures* (New York: Oxford University Press, 2003), 64-65. Geniş bilgi için: Ömer Faruk Harman, “Meryem”, 29/236.

İslam'da Hz. İbrahim, Hz. Ya'kûb'un babası değil dedesidir.²⁷⁹ Hatta bu husus Hûd Sûresi 71. ayette de belirtilmektedir. Çünkü ayette “*Biz de ona İshâk'ı, İshâk'ın ardından da torunu Ya'kûb'u müjdeledik*” denilmektedir. Dolayısıyla olaylara İslamî açıdan ve Buhl'un kullandığı Kur'ân'dan örnekler verildiğinde bu tezat fikirler çürütülecektir. Bunun yanında hem Kur'ân'da²⁸⁰ hem de diğer İslamî kaynaklarda²⁸¹ belirtildiği üzere Tevrat ve İncil'in sonradan tahrîf edildiği hususundan hareketle²⁸² Hz. Peygamber'in hafızasında bir noksanlık olmadığını veya yanlış anlamadığını söylemek mümkündür. İslam alimleri arasında en çok kabul edilen görüş, kıssaları anlatanın Hz. Peygamber olmadığı, bilakis yeri ve göğü yaratan Allah olduğudur. Bu yüzden anlatılan bilgilerin alıntı, hayalî veya tarihsel olduğu görüşü yanlış bir tasavvur olarak görülmektedir.²⁸³ Ayrıca ek olarak Buhl, Hz. Muhammed'in Semud gibi helak olan kavimlerden bahsetmesinin sadece semâvî dinlerden hikayeler olmadığını, Nadîr de olsa Arabistan yarımadasından da naklettiğini zikretmektedir. Fakat bunun ne kadarının alıntı ne kadarının Hz. Muhammed adına uydurma olduğunun bilinmediğini de ayrıca ifade etmektedir.²⁸⁴

Önceki Peygamberler ile ilgili olan kısımları aktardıktan sonra Buhl, Mekkelilerle Hz. Peygamber'in münasabetlerini anlatmaya devam etmektedir. Hz. Peygamber'in Mekkelilere karşı kullandığı tehdit edici mesajların muhatapları tarafından unutulmadığını, Hz. Muhammed'e tekrar gelip bu tehditlerin gerçekleşmediğini dile getirmiştir. Fakat Buhl'un burada açtığı bir diğer parantez ise Mekkelilerin unuttukları bir argümanın var olduğu, Peygamber tebliğinin doğrudan vahiyden kaynaklanmadığı, Hz. Peygamber'in başkalarından alıntı yaptığı iddiasını ortaya atmaktadır.²⁸⁵ Bu yorumu yoğun meseleler arasında not olarak açması, bu hususun onun zihninde çok yer edindiğini göstermektedir.

²⁷⁹ Ömer Faruk Harman, “Ya'kûb”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2013), 43/275.

²⁸⁰ Âl-i İmran, 3/71, 78.

²⁸¹ İbn Teymiyye, “*el-Cevâbu's-Sahih*”, nşr. Ali b. Hasan b. Nâsır vd., (Riyad: Dâru'l-Âsime, 1999/1419), 2/424, 425, 442.

²⁸² Mustafa Cora, “Kutsal Kitapların Muharref Oluşunun Kur'ân'da haber verilmesi ve Tahrîfin Eleştirilmesi”, *Kesit Akademisi Dergisi* 7/26 (2021), 559.

²⁸³ Geniş bilgi için: Mustafa Öztürk, “Kur'ân Bağlamında Hz. Meryem'le İlgili Bir İnceleme”, *Mârife* 3/1 (Mayıs 2003), 79, 88.

²⁸⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 167.

²⁸⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 168.

3.3. Hz. Peygamber'in Mekkelilerden Gelen Tepkilere Karşı Hamlesi ve Garânîk Hadisesi

Buhl, Hz. Muhammed ve Mekkeliler arasında gerginliklerin artmasından sonra Mekkelilerin Hz. Muhammed ile muhatap olduğunda sonuca ulaşamadıklarını ve çareyi onu koruyup kollayan amcasında aradıklarını belirtmektedir. Amcasının Hz. Peygamber ile konuşmasına rağmen onun hâlâ vazgeçmediği bildirilmektedir. Buhl İslam Ansiklopedisi'ndeki “*Muhammed*” maddesinde, onun Mekkelilere karşı koyabilmesinin en büyük izahının, ailesi ile açıklanabileceğini dile getirmektedir.²⁸⁶ Müşriklerin ona dokunamamasını da yorumlayan Armstrong ve Hazleton, Mekkelilerin kan davasından korktukları için müdahale edemediği yorumunu getirmektedir.²⁸⁷ Buhl bununla ilgili olarak Hz. Muhammed'in kendisini korunmuş hissettiğini fakat takipçilerinin bu durumdan muzdarip olduklarını, savunmasız kaldıklarını ve güçlü Mekkelilere karşı cesaretlerini kaybettiklerini zikretmektedir.²⁸⁸ Rodinson benzer bir yorum getirerek Ebû Tâlib'in onu koruduğunu, fakat burada en çok zarar görenin köleler olduğunu zikrederek Hz. Muhammed ve ona inananların arasından ailesi güçlü olanların şiddet ve baskıdan az etkilendiğini dile getirmektedir.²⁸⁹ İşte bu hususta Hz. Muhammed bu durumdan rahatsız olanların Habeşistan'a hicret edebileceğini, orada daha iyi bir hayatın onları beklediğini zikretmektedir.²⁹⁰

Mekkelilerin işkence ve tepkileri sonrası Habeşistana hicretin gerçekleştiğini dile getiren Buhl, “*Muhammeds Liv*” adlı eserinin 175. sayfasının dipnotunda Sprenger'i kaynak göstererek, İslamî kaynakların (tarihçilerin) verdiği bilgilerin aksine Habeşistan'a hicretin sadece bir defa olduğunu fakat iki takım halinde gerçekleştiğini zikretmektedir. Urve'nin mektubunu kaynak olarak gösteren Sprenger, İslam Tarihinde sadece iki hicretin olduğunun altını çizmektedir (Medine ve Habeşistan).²⁹¹ Ayrıca o,

²⁸⁶ Buhl, “Muhammed”, 8/453.

²⁸⁷ Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikâyesi*, 140, Karen Armstrong, *Haz. Muhammed – Bir Batılının Gözünden Son Peygamber'in Hayatı*, çev. Selim Yeniçeri, (İstanbul:Koridor Yayıncılık, 2017), 170-172.

²⁸⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 175.

²⁸⁹ Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*, 141-142.

²⁹⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 175.

²⁹¹ Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed*, 2/41-44.

İbn Hişâm'da²⁹² iki listeden bahsedildiği, ilkinde 10 kişi, ikincisinde 83 kişinin bulunduğunu fakat ikinci listenin içerisinde Mekke'ye bir müddet sonra dönen kişilerin hepsinin bulunduğunu söyleyerek, ikinci bir hicretin olmadığını iddia etmektedir.²⁹³ İslam Tarihi kaynaklarının bir kısmında da benzer bilgilere yer verilmektedir. Örnek vermek gerekirse İbn İshak'ın (151/768) rivâyetini baz alan tarihçiler, Habeşistan'a hicretin iki defa gerçekleştiğini öne sürmektedir. Çünkü Habeşistan muhacirleri için İbn İshak (151/768) iki liste vermektedir. Fakat İbn İshak ilk gidenleri verdikten sonra ilk gidenleri de ihtiva eden genel listeyi verdiği kabul edildiğinde bu sorun ortadan kalkmaktadır. Muhacirlerin hem ferdî hem de gruplar halinde hicret etmeleri mümkün olduğundan iki hicret değil de Habeşistan'a tek hicretin gerçekleştiğini söylemek mümkündür.²⁹⁴

Habeşistan'a hicretin “*çok garip*” olduğunu ifade ederek söze başlayan Buhl, Hz. Muhammed'in Hristiyanlığı kendisine çok yakın hissettiğini, bu yakınlığın da takipçilerini hiç korkmadan tanımadığı Hristiyan bir ülkeye gönderebildiğini ve Hristiyan bir ülkenin onları kabul edeceğini öngördüğünden hareketle anlaşıldığını aktarmaktadır. “*Fakat*” diyerek sözlerine devam eden Buhl, Hz. Peygamber'in bildirdiği öğretilerinin takipçilerini bir hayli etkilediğini, bu etkilenmenin sonucunda da kendi kabilelerinden uzak, hiç tanımadığı bir yere hicret edebileceklerini aktarmaktadır.²⁹⁵ Buhl, burada Hz. Peygamber'in ahabını nasıl etkilediğini, nasıl bir bağ kurduğuna dikkat çekmektedir.

Cemaatinin orada nasıl bir hayat sürdükleri hakkında sağlam bir kaynağa sahip olmadığımızı dile getiren yazar, Hz. Peygamber ile Mekkeliler arasında barış geldiği söylentisi ulaştığında, bazılarının Mekke'ye döndüğünü zikretmektedir. Buhl bu detayın takipçilerinin nasıl bir durumda olduğunu nispeten gösterdiğini ifade etmektedir. O ufak bir ekleme yaparak, Muhâcirler ile görüşen Necâşî'nin Müslüman olduğunu gösteren

²⁹²İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/209-215.

²⁹³Buhl, *Muhammeds Liv*, 175.

²⁹⁴Levent Öztürk, *İlk Hicret Habeşistan* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2015), 73-83. Ayrıca bkz. Âdem Apak, “Habeşistan Hicreti Üzerine Mülâhazalar”, *Siyer Araştırmaları Dergisi*/2 (Haziran 2017), 34.

²⁹⁵Buhl, *Muhammeds Liv*, 176.

rivâyetlerin sonradan uydurulduğunu aktarmaktadır.²⁹⁶ Aslında İslam Tarihi kaynaklarında onların orada güvenli bir hayat sürdürdükleri, Habeş Kralı Necâşî tarafından iyi karşılandıkları anlatılmaktadır.²⁹⁷ Hatta bir kısım Habeşli din adamı, Müslümanların ibadet ettikleri için tehdit edildiklerini fakat Necâşî'nin buna müsaade etmediği, hatta yapılan her tehdit için dört dirhem ceza verdiği kaynaklarda ifade edilmektedir.²⁹⁸ Dolayısıyla rivâyet tercihi yapan Buhl'un olayları bir bütün olarak ele almadığı görülmektedir.

Buhl'un şüpheyile baktığı bir diğer konu ise Hz. Ebû Bekir'in Mekkelilerden gelen baskı yüzünden Mekke'den ayrıldığı ve Kinâne kabilesinden birisinin himâyesiyle geri geldiğini anlatan rivâyettir.²⁹⁹ “*Fakat şu bir gerçek*” diyerek meselenin boyutunu açan Buhl, Hz. Muhammed'in Mekke'deki cemaatinin, hem Habeşistan'a gidenlerin ardından sayılarının az kalması hem de müşriklerin baskısından bıktıkları için hiçbir ümitlerinin kalmadığını iddia etmektedir. Bundan dolayı Hz. Muhammed'in bir müdahale ile olayları İslam dininin tarafına çekmesi ve Mekkelilere yakınlaşması gerektiğini, bunu da Mekkelilerin putlarını kabul etmekte bulduğunu söylemektedir.³⁰⁰ Bu iddiaların yanında o, “*şeytanın*” Hz. Peygamber'e bazı tavizler vermesi için ikna ettiğini ve bu şekilde putları yücelttiğini ifade etmektedir. İbn İshak'ın (151/768) rivâyetini baz alan Buhl,³⁰¹ Hz. Muhammed'in kendisine vahiy getirerek: “*el-Lât, el-Uzzâ ve Menât'ı Allaha yaklaştırmaları için onlara tapıyoruz*” dediğini, Mekkelilerin de bundan bir hayli hoşnut olduğunu aktarmaktadır.³⁰² Fakat Hz. Peygamber evine döndüğünde Cebrâil'in ona geldiğini ve vahiyde olmayan bir cümleyi aktardığını zikretmektedir. Bununla birlikte Buhl, cümlelerin şeytana ait olduğunu ve Hz. Peygamber gibi önceki Peygamberlerin de böyle bir olay ile karşılaştığını gösteren

²⁹⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 177.

²⁹⁷ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*1/191.

²⁹⁸ Ebû'r-Rebi' Süleymân b. Mûsâ b. Sâlim Kelaî, *el-İktifâ (bimâ tedammanehû min) meğâzî Resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000/1420), 1/113.

²⁹⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 180.

³⁰⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 180.

³⁰¹ Yazar İbn İshak'ın rivâyetini kaynak olarak göstermiyor, (çünkü İbn İshak'ta öyle bir rivâyet yok), İbn Hişâm böyle bir rivâyetin anlatılmadığını fakat Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1192'de bulunduğunu zikretmektedir.

³⁰² Buhl, *Muhammeds Liv*, 180-181.

ayetin ona teselli olarak geldiğini iddia etmektedir.³⁰³ Yazar adı geçen rivâyete pek itimat edilmediğini fakat Habeşistan'da olayı duyan bazı kimselerin barış geldiğini zannedip döndüklerini aktararak kendi yorumuna delil getirmektedir.³⁰⁴ Ayrıca o ek olarak, Hz. Muhammed'in uzun bir zamandır putlara sempati duyduğunu ve itirafının bu şekilde dışa vurumuna saygı gösterilmesi gerektiğini ifade etmektedir.³⁰⁵ İbn Hişâm'da (218/833) bu olay hakkında bilgi verilmediği, sadece Mekkelilerin Müslüman olduğunu duyan ve Habeşistan'da bulunan Muhacirlerinin geri döndükleri, fakat Mekke'ye yaklaştıklarında haberin asılsız olduğunu öğrendikleri rivâyet edilir.³⁰⁶ Garânîk hadisesi diye nitelendirilen bu olayla ilgili rivâyetlerin, hadis bakımından ele alındığında hiçbirinin muttasıl bir senetle Hz. Peygamber'e ulaşmadığı nakledilmektedir. Böyle bir olayın sahabeler tarafından Hz. Peygamber'e nispet edilmediğini, Garânîk rivâyetlerindeki isnâd zincirinde yer alan ravilerin güvenilir olmadığı zikredilmiştir.³⁰⁷ Rivâyetler bakımından ele alındığında ise İbn Hişâm'ın (218/833) neden rivâyeti eserine almadığı sorusu akla gelmektedir. Halbuki Buhl, İslâmî bir kaynak gösterirken en çok İbn Hişâm'dan (218/833) faydalanmıştır. Fakat bu kaynak görmezden gelinse bile olayın vuku bulduğu yer, meydana geliş şekli ve Hz. Peygamber'in rolü hakkında çelişkili bilgiler ihtiva etmekte olduğu görülmektedir.³⁰⁸ Bütün olarak bu olaya hangi perspektiften bakılırsa bakılsın, Hz. Peygamber'in hatası veya müşrikliğe aidiyeti gibi bir sonuç çıkmamaktadır. Garânîk hâdisesi genellikle oryantalistler tarafından Hz. Peygamber'in tevhit öğretisinden taviz verdiğine dair olayların en büyüğü olarak sunulmaktadır.³⁰⁹

³⁰³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 181.

³⁰⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 181.

³⁰⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 181-182.

³⁰⁶ İbn Hişâm, “*es-Sîretu'n-Nebeviyye*”, nşr. Mustafa es-Sekka vd., 1/364.

³⁰⁷ İsmail Cerrahoğlu, “Garânîk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1996), 13/363.

³⁰⁸ İsmail Cerrahoğlu, “Garânîk Meselesinin İstismarcıları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyât Dergisi* 24/1-2 (1981), 70-71; İsmail Cerrahoğlu, “Garânîk”, 13/363.

³⁰⁹ Abdurrahman Demirci, “Batıda Yayınlanan Ansiklopedilerde Hz. Muhammed İmajı (Risaletin Mekke Dönemi)”, 348.

3.4. Arayış ve Hicret

Hiz. Muhammed'in baştaki hedefinin Mekkelilerin sempatisini kazanmak olmasına raşmen, bu niyetinin sonradan değiştiğini ifade eden Buhl, amacının artık bir ümmet kurmak olduğunu anlatmaktadır.³¹⁰ Buna göre yazar, Mekkelilerin ona itimat etmediğine, Hiz. Muhammed'in çözümü Arabistan'ın farklı yerlerinde aradığına dikkat çekmiştir. Buhl bu arayışı farklı bir boyuta taşıyarak onun intikam düşüncesinden hareketle böyle bir destek faaliyetine çıktığını aktarmaktadır.³¹¹ Ayrıca o Hiz. Peygamber'in Mekke'deki son senesiyle ilgili Kur'an Sûrelerinin çok sıkıcı ve canlılık yoksunu ve sûrelerde birçok tekrarın mevcut olduğunu, artık Hiz. Muhammed'in zihninin kuruduğunu, yeni insanlarla karşılaşması gerektiğini düşünmektedir. Hiz. Muhammed'in kendisinin bile bu durumun farkında olmadığını, bu hususun hiçbir yerde anlatılmadığını, ancak Kur'an'ın bilinmesinden kaynaklandığını iddia etmektedir.³¹²

Farklı bir yerden destek arama çabalarını aktarmaya devam eden Buhl, onun çeşitli kabileler ile görüştüğünü fakat olumlu sonuç alamadığını, bu nedenle Tâif'e doğru hareket ettiğini zikretmektedir.³¹³ Ayrıca yazar, olayı aktarıırken Hiz. Muhammed'in aklı selim düşünceyle hareket etmediğini dile getirmektedir. Bu bakış açısını desteklemek için de Tâif olayını delil olarak öne sürmektedir. Düzgün bir şekilde tefekkür edip Tâif'in Mekke ile olan samimiyetini ve Urve'nin mektubundan hareketle kendisine karşı çıkanların oradan geldiğini düşünseydi oraya gitmeyeceğini belirtmektedir.³¹⁴ Tâif'te umduğunu bulamadığını ve şehirden kovulduğunu aktaran Buhl, Utbe ve şeybe b. Rebâ'a'nın bahçesine sığınan Hiz. Muhammed'i, bahçe sahiplerinin çaresiz halde gördüklerini, acıyarak Hristiyan bir köle ile biraz üzüm gönderdiklerini anlatmaktadır.³¹⁵ Fakat Buhl kölenin Addâs olduğunu ve Hiz. Peygamber aracılığı ile

³¹⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 185.

³¹¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 185.

³¹² Buhl, *Muhammeds Liv*, 185-186.

³¹³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 186.

³¹⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 186.

³¹⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 187

Müslüman olduğunu aktarmamayı tercih etmiştir.³¹⁶ Muir, Addâs'ın Müslüman olmadığını, bunların rivâyetlerde bulunan “*efsanevi*” eklemeler olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca o, Hz. Muhammed'in ümitlerinin tükendiği anda Addâs'ın gelmesini mucize olarak görmektedir.³¹⁷ Ancak bu durum mucize olmayacak kadar olağandır. Çünkü insanoğlu kendisine rol model seçmektedir. O anda Addâs Hz. Peygamber'in sözlerinden etkilenmiş ve ona tabi olması, gerçekleşmesi mümkün olan bir davranıştır. Bundan dolayı bu olayı mucize olarak görmek yerine, doğal bir davranış olarak ele almak daha doğru olacaktır.

Tâîf'ten dönüş yolunda Nâhle'de Hz. Muhammed'in dua ettiğini zikreden Buhl, rivâyete göre orada cinlerin onu dinlediğini ve ona iman ettiğini ifade etmektedir. Buhl, bu rivâyetin efsane olarak adlandırılabilirliğini, fakat Kur'ân'da bu veya benzer rivâyetlerin olduğunu savunmaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'in zihninin ve aklî durumunun herkesten farklı olduğu ve bu olayın kendisine teselli olarak gelebileceği düşünüldüğünde, bunun mümkün olabileceğini de dile getirmektedir.³¹⁸ Muir de bu rivâyeti Hz. Peygamber'in heyecanı ve hayal gücünün birleşimi olarak görmektedir.³¹⁹ Genel itibariyle İslamî kaynaklarda birtakım rivâyetlerin birbiriyle çelişir gibi görünmesine rağmen, İbn Mes'ûd'un rivâyeti baz alındığında Hz. Peygamber'in cinlerle görüştüğü ve onlara Kur'ân okuduğu bildirilmektedir.³²⁰

Buhl, Mekke'deki tebliğ çalışmalarına ve destekçi arayışlarına devam eden Hz. Peygamber'in, Mekke'deki büyük toplantılardan birinde bazı Medineliler ile temas kurduğunu anlatmaktadır. Yazarın her zaman savunduğu gibi, Medine'nin Yahudilikten etkilendiğini, Hz. Muhammed'in anlattığı öğretilere Medine halkının yaygın yaşam tarzının yakın olduğunu dile getirmektedir.³²¹ Muir de benzer bir yorum öne sürerek, Hz. Peygamber'in Medine halkını kendine çekmesi ve başarılı olması beklenmedik de olsa

³¹⁶İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/280.

³¹⁷William Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*(London: Smith, Elder & CO., 1858), 2/201.

³¹⁸Buhl, *Muhammeds Liv*, 187.

³¹⁹Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 204.

³²⁰Geniş bilgi için: Mahmut Yazıcı, “Hz. Peygamber'in Cinlerle Görüşmesine Dair İhtilaflı Rivayetlerin Değerlendirilmesi”, *Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 4/2 (Aralık 2018), 790.

³²¹Buhl, *Muhammeds Liv*, 188.

öngörülmez değildi. Çünkü Yahudiler, Medinelilere bir Peygamber'in geleceğinden haber vermişlerdi. Hatta bu durum İbn Hişâm'ın (218/833) İbn İshak'tan (151/768) aktardığı rivâyette de görülmüştür. Çünkü orada “*Medine'deki bu başarı beklenmedik bir hadise olsa da öngörülmez değildir. Zira şehirde pek çok Yahudi kabilenin yaşamasının etkisiyle Medine İslam'a hazırды*” yazmaktadır.³²² Ayrıca Buhl Medine'de Buâs savaşının olduğunu ve bir kurtarıcıya ihtiyaç duyulduğunu, Medinelilerin Hz. Muhammed'in iki kabile arasında arabuluculuk yapabileceği ümidiyle Müslümanlığı kabul ettiğini zikretmektedir.³²³ Tor Andrea da benzer bir yorum getirerek, Yahudiliğin Medine'de olmasının yanı sıra Medinelilerin kendi içlerindeki kavgalarının, Hz. Muhammed'in kabulünü kolaylaştırdığını iddia etmektedir.³²⁴ Bu şekilde Medine ile iletişime geçen Hz. Muhammed'in bir sonraki görüşmelerinde altı Medinelili Müslüman ettiği aktarılır. 621 yılında o altı kişinin yanına yedi kişi daha eklendiği ve 1. Akabe Biatı'nın gerçekleştiği bilinmektedir. Ardından 2. Akabe Biatın gerçekleştiği ve Hz. Muhammed'in onların himâyesi altına girdiği de eklenmektedir. Bunun yanında Buhl, 2. Akabe Biatı'nın genelde Mekkeliler tarafından gizli tutulduğunu aktarmaktadır. Fakat o, Mekkelilerin, Hz. Peygamber'in yanında bulunan Müslümanlar ile Medinelilerin görüştüğünü bildiğini ve bundan dolayı tedirgin olduklarını zikretmektedir.³²⁵

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretini anlatmadan önce İsrâ ve Mîraç olayına değinen Buhl, Hz. Muhammed'in cemaatine gece Kudüs'e gidip geldiğini anlattığını, fakat takipçilerinin buna inanmadığını dile getirmektedir. Hatta bazılarının İslam'ı terk ettiğini de eklemekte, fakat kaynak vermemektedir.³²⁶ Ayrıca yazar farklı bir kitabında takipçilerinin inanmadığını fakat sonraki nesillerin olayı ele aldığını ve hurafeler ile süslediğini de dile getirmektedir.³²⁷ Buhl, Kur'ân'ın 17. Sûresi'nde bu olayla ilgili bilgi verildiğini, bu bilgilendirmenin bir ara durduğunu, fakat 60. Ayetle birlikte tekrar başladığını ifade etmektedir. Bu sefer “*sana gösterdiğimiz o rüyayı insanları denemek*

³²² İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ 1-2/390-391. İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 1/269-271.

³²³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 188-189.

³²⁴ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 133-134.

³²⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 188-192.

³²⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 193.

³²⁷ Buhl, “*Muhammedanismen Som Verdensreligion*”, 44.

için yaptık” diyerek öncekinden farklı olarak aktardığını, bunun da insanların inanmamasından dolayı değiştirdiğini zikretmektedir.³²⁸ O, sonraki nesillerin bunu Perslilerden gelen bilgilerle birleştirerek Miraç ile ilişkilendirdiğini de iddia etmektedir.³²⁹ Ayrıca yazar, İbn İshak’ta seyahatin tamamının bulunduğunu³³⁰ fakat farklı bir rivâyette olayın Hz. Muhammed’in nübüvvetiyle ilişkilendirildiğini³³¹ de ifade etmektedir. Benzer rivâyetlere birtakım şeylerin eklenmesi dışında, Hz. Muhammed’in o dönemde Kudüs’e ayrı bir saygı duyduğunu, Yahudilik ve Hıristiyanlıktan alıntı yaptığını, düşüncelerinde (hayalî olarak) oraya gitmesinin mümkün olabileceğini aktarmaktadır. Buraya atfettiği kutsiyetini de ilk başta Müslümanlar için kible edinmelerinden kaynaklandığını söylemektedir.³³² Muir buna benzer bir yorum getirerek Hz. Muhammed’in umutlarının Medine’den gelecek haberde olduğunu, gün içerisinde daldığı derin düşünceler, gece uykusunda gördüğü rüyalar şeklinde gerçekleştiğini dile getirmektedir.³³³ İslam kaynaklarında bu olay hakkında birçok görüş bulunduğunu, İslam alimlerinden bazıları Hz. Peygamber’in ruhen gittiği, fakat çoğunluğun hem ruhen hem de bedenen, uyanırken gerçekleştiği yönünde kanaat bildirdiği aktarılmaktadır.³³⁴ Armstrong, Hz. Peygamber’in Mi’racı’nın kendi projesi olduğunu ve kurtuluş dairesi dışında kalmış Arapları tek tanrıcılık halkasına dahil etme çabası olarak görmektedir.³³⁵ Armstrong’un bu yorumu yüzeysel olup, Hz. Peygamber’in çabasının sadece bununla sınırlı olmadığı, öncesinde de Arapları dahil etmek için çaba sarfettiği görülmektedir. Bundan dolayı olayın sadece bu açıklamayla ele alınması çok mümkün değildir. İngiliz Şarkiyatçı Robert William Thomson (1934-2018), olayı biraz daha geniş tutarak Hz. Peygamber’in etrafında oluşturulan mucize örgüsünün Kur’ân temelli olduğunu, İsrâ-Mi’rac olayının da bunun en büyük örneğini teşkil ettiğini zikretmektedir.³³⁶ Fakat Kur’ân’da Mi’rac’a dair mucizeler silsilesinden oluşan bir seyahatten bahsedilmemektedir.

³²⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 193.

³²⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 193.

³³⁰ İbn Hişâm, “*Sîretü ’n-Nebeviyye*”, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/263.

³³¹ Taberî, *Târihu ’l-ümem ve ’l-mülûk*, 3/1157.

³³² Buhl, *Muhammeds Liv*, 194.

³³³ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 2/219.

³³⁴ Ahmet Ağırakça, “Kaynaklar Işığında İsrâ ve Miraç Olayı”, *Artuklu Akademi* 1/2 (Mayıs 2014), 17.

³³⁵ Armstrong, “Muhammad”, *Encyclopedia of Religion*, 9/6222.

³³⁶ Thomson, “Muhammad”, *Twentieth Century Encyclopedia Of Religious Knowledge*, 2/762.

Buhl, Hz. Peygamber'in hicretiyle alakalı olarak araştırmalarına devam etmiştir. Öyle ki Mekkelilerin Dârünnedve'de Hz. Muhammed'i öldürmeyi kararlaştırıp, Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi yatağında bırakması ve hayalî bir şekilde çıkmasını anlatan rivâyetlerin³³⁷ uydurma olduğunu, hiçbir şekilde tarihî olmadığını zikretmektedir.³³⁸ Ayrıca yazar olağanüstü hususların bulunmasının dışında Kureyşlilerin Hz. Muhammed'i öldürmelerinin mümkün olmadığını, onların Hâşimîleri karşılarına almayı göze almayacağını ekleyip, rivâyetin Hz. Ali'nin yüceltilmesi bakımından uydurulduğunun altını çizmektedir.³³⁹ Muir benzer bir yorum getirerek Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Peygamber'in ailesinden birkaç kişinin kaldığını Hz. Muhammed'in kendisinin ve ailesinin güvenliğini düşündüğünü söylemektedir.³⁴⁰ Halbuki İslam kaynaklarında Hz. Peygamber'e suikast düzenleneceği aktarılmaktadır.³⁴¹ Dolayısıyla güvenli olan ortam Mekke değildir. Bundan dolayı hicret edilmektedir. Ayrıca Muir, "eğer ki bu hikâye uydurulmamış olsaydı Hz. Ali'yi öldürüp hatalarının farkına varmaları gerekirdi" diyerek olayı asılsız olarak nitelemektedir.³⁴²

Medine'ye hicreti sade bir şekilde anlatan Buhl, Kureyşlilerin Hira mağarasına geldiğini fakat örümcek ağını görüp onun burada olmayacağını anlatan rivâyetin ve buna benzer rivâyetlerin³⁴³ sonradan Hz. Peygamber'in hicretini süslemek için uydurulduğunu iddia etmektedir.³⁴⁴ Hz. Muhammed, Medine'ye ulaştığında birçok Medineli evlerinde konaklama teklifi ile gelse de Hz. Muhammed diplomatik gücünü kullanarak devesinin çöktüğü yerde kalacağını belirtmiş ve bu şekilde Hz. Peygamber'in asabiyet duygusunun önüne geçtiğini söylemiştir.³⁴⁵

³³⁷ İbn Hişâm, "Sîretü'n-Nebeviyye", thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/323; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1228.

³³⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 195

³³⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 196.

³⁴⁰ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 2/248-249.

³⁴¹ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 323-325. Diyârbekrî, Kadî Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasen, *Târihu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs* (Beyrut: Muessetu Şaban, h. 1283), 1/321-322. Geniş bilgi için Adnan Demircan, "Nebevi Direniş: Hicret, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2000), 110; İlhami Ayrancı, "Hz. Peygamberin Medine'ye Hicreti ve Bu Dönemde Uyguladığı Stratejiler Üzerine Bir Deneme", *Kalemname* 3/6 (2018).

³⁴² Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 2/253.

³⁴³ Yâkûbî, Ebu'l Abbas Ahmed b. Ebî Ya'kûb İshâkb. Ca'fer b. Vehb. b. Vâzih, *Târihu'l-Yâkûbî* (Beyrut: Dâru Sadir, 1995), 2/39-41.

³⁴⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 198.

³⁴⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 199.

Hız. Peygamber'in Mekke dönemini değerlendirirken Buhl, o dönem hakkında kesin bilgilerin mevcut olmadığını öne sürmüştür.³⁴⁶ O dönem hakkında bilgi veren kaynakların belirttiğı tarih dilimi, gerçek zaman dilimine ait olmayıp, sonradan hesaplanmış bilgilere dayanmaktadır. Bazı kimselerin onun risâletinin Mekke döneminin on sene olduğunu, fakat en çok kabul edilen ve Buhl'un tercih ettiğı tarihin Hz. Muhammed'in risâlet'ten sonra Mekke'de 13 yıl bulunduğudur.³⁴⁷ Hatta Buhl, İslam Ansiklopedisi'ndeki "*Muhammed*" maddesinde Mekke devrinin kısa sürdüğünü, bunun Urve'nin mektubundan anlaşıldığını dile getirmektedir. Çünkü orada Peygamber taraftarlarının Habeşistan'a hicret edip dönene kadar birkaç sene geçtiğini, döndükten sonra da baskıların devam ettiğini, oradan Medine'ye hicret edildiğini aktarmaktadır.³⁴⁸ İslam kaynakları da aynı şekilde bu zaman diliminin 13 sene olduğunu kanıtlamaktadır.

³⁴⁶ Buhl, "*Muhammed*", 8/453.

³⁴⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 125.

³⁴⁸ Taberî, *Târihu 'l-ümem ve 'l-mülûk*, 3/1181

4. BÖLÜM

FRANTS BUHL'UN MEDİNE DÖNEMİNE BAKIŞI

Yazar, Hz. Muhammed'in Medine'ye geldikten sonra, O'nun Mekkelilere karşı dinî ve kültürel değerleri için savaştığını, Mekkelilerin yaptıklarından acı çeken, güçlü bir hesap günü düşüncesini barındıran bir Hz. Peygamber olmadığını öne sürmektedir. Hz. Muhammed'in artık daha çok politik düşünen, güç için çalışan bir adam olduğunu iddia etmektedir.³⁴⁹ Her olayı adım adım hedefine ulaşmak için kullanan bir diplomatik dâhi olarak O'nun karşımıza çıktığını da eklemektedir. Hatta Batı'da Hz. Peygamber'in Mekke dönemini, hedefe ulaşmak için bir fırsat dönemi olarak değerlendirdiğini düşünen bir kitle mevcuttur.³⁵⁰ Bu dönem Batı'da Peygamberlik iddiası taşıyan bir kraliyet olarak adlandırılmakta ve Hz. Peygamber hakkında birçok kavramın öne sürüldüğü, bunun da onun liderlik şahsiyetini ortaya çıkartmak için yapıldığı iddia edilmektedir.³⁵¹ Fakat yorumlarda görüldüğü üzere hep bir olumsuzluk sezilmekte ve Hz. Peygamber'in Medine'de bir ümmet kurma amacının oluşu ve elde ettiği güç göz ardı edilmektedir. Tezin ikinci bölümünde “*Savaşlar*” başlığı altında yeniden değerlendirileceği üzere Hz. Peygamber'in barıştan yana olması, onun hakkında yapılan yorumların gerçeği yansıtmadığını ortaya koyacaktır.

Buhl'a göre Hz. Muhammed Medine döneminde artık Hz. Hatice zamanındaki gibi tek evlilikle yetinen bir adam değildir. Yazar Hz. Peygamber'i, Hz. Hatice'nin ölümünden bir müddet sonra Sevde, akabinde Hz. Âişe ile evlenen ve 50 yaşında haremını çoğaltan bir kişi ile olarak tanımlamaktadır.³⁵² Fakat Buhl'un “*Peygamber harem sevdalıdır*” iddiası gerçek olsaydı bütün eşlerini bakire kızlardan seçmesi gerekirdi. Halbuki Hz. Muhammed sadece tek bir bakire kız ile evlenmiş, diğer bütün eşlerini dul olarak seçmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in kendi heva ve hevesi yüzünden evlenmediği bunun

³⁴⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 200.

³⁵⁰ Demirci, “Batıda Yayınlanan Ansiklopedilerde Hz. Muhammed İmajı (Risaletin Mekke Dönemi)”, 348.

³⁵¹ Abdurrahman Demirci, “Batı Ansiklopedilerinde Hz. Muhammed'e Bakış (Risâletin Medine Dönemi)”, *EKEV Akademi Dergisi*/73 (2018), 264-265.

³⁵² Buhl, *Muhammeds Liv*, 201-202.

birtakım nedenlerden kaynaklandığı rivâyetlerde nakledilmektedir.³⁵³ Hz. Peygamber bazen evlilik yoluyla akrabalık bağı kurarak bazı kabileleri kazanmak, onları İslam'a ısındırmak için evlenmiş olması ve ayrıca Müslümanların aile hayatı ile ilgili konuların ümmet tarafından daha iyi anlaşılması için çok evlilik yaptığı örnek olarak verilebilir.³⁵⁴ Hz. Muhammed'den önceki Peygamberlerin de birçok evlilik yaptığı, hatta önceki dinlerde de savaşlarda esir düşen kadınların da bulunduğu Tevrat'ta anlatılmaktadır.³⁵⁵ Bunun yanında yine Tevrat'ta Hz. Hz. İbrahim'in pek çok kadınla evlendiği, Hz. Dâvûd'un çok sayıda hanımıyla birlikte birçok cariyesinin olduğu, aynı zamanda Hz. Süleyman'ın 700'ün üzerinde hanımının varlığından da bahsedilmektedir.³⁵⁶ Dolayısıyla çok eşlilik sadece Hz. Peygamber'e isnâd edilecek bir konu olmayıp, ondan önce de hem Peygamberler hem de Araplarda bu uygulamanın yaygın olduğu belirtilmektedir.³⁵⁷ Fakat Buhl da dahil olmak üzere oryantalistlerin yorumlarından, onların benzer konuları ele almayı ve çarpıtarak aktarmayı sevdikleri görülmektedir.

Hicret hakkında yorum yapan Buhl, olayı kaçış, Hz. Muhammed'i de kaçak olarak görmektedir. Bunun sebebi büyük ihtimalle Akabe Biatlarının gizliliğidir. Sadece Buhl değil birçok oryantalist benzer yorumları yapmaktadır.³⁵⁸ Bu değerlendirmeyi yaparken Buhl, bazı hususları göz ardı etmektedir. Hz. Peygamber hicreti kaçmak için değil, İslam'ı daha iyi tebliğ edebilmek için gerçekleştirmiştir. Kararını ancak himaye bularak gerçekleştirebilirdi ki bunu Hz. Muhammed'e Medineliler sağlamıştır. Medine'ye hicreti bu sebeple gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla hicreti kaçış değil, dini yaymak için yapılmış bir fedakârlık olarak değerlendirmek daha uygun olacaktır.³⁵⁹ Ayrıca hicretin sebebi sadece Medine'de İslam'ı yaymak değildir. Çünkü Hz. Peygamber Medine'ye hicret edeceğinde birkaç kabile hariç çoğunluğun İslam'ı kabul ettiğini biliyordu.

³⁵³ Muhammed Hamidullah, "İslâm Peygamberi", 2/669-676; Bkz. Adnan Demircan, "Cahiliye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik", İstem/2 (Aralık 2003), 18.

³⁵⁴ Hayreddin Karaman vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 4/395-396.

³⁵⁵ *Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2001) Tesniye. 21:10-13.

³⁵⁶ 2. Samuel 3:2, 13:1-39; 1. Krallar 11:3.

³⁵⁷ Muhittin Akgül, "Hz. Peygamber'in Evlilikleri Üzerine Bir İnceleme", *Ekev Akademi Dergisi* 1/4 (1999), 94.

³⁵⁸ William Thomson, "Mohammed and İslam", *An Encyclopedia of World History*, Ed. William L. Langer, (Boston: Houghton Mifflin Company, 1940, 184; David Samuel Margoliouth, "Mahomet", *Encyclopedia Britannica* (New York: Encyclopedia Britannica Ltd., 1910-11), 17/403.

³⁵⁹ Abdurrahman Demirci, "Batı Ansiklopedilerinde Hz. Muhammed'e Bakış (Risâletin Medine Dönemi), 266-267.

Dolayısıyla Hz. Muhammed'in maksadı sadece Medine'ye İslamı tebliğ etmek olmamakla birlikte, yöntem değişikliği ile Medine'den İslam'ı tüm insanlığa yaymaktı.³⁶⁰

Medine hakkında bilgi vermeye başlayan Buhl, ilk olarak bölgede yaşayan kabilelerden bahsetmektedir. Orada Evs ve Hazrec kabilelerinin yaşadığını, çölden gelip şehre taşındığını, fakat kabileler arası rekabet sebebiyle tek bir güç altında yaşayamadıklarını aktarmaktadır. Hatta bu özelliği Yahudilere de aşıladıklarını, onların da dağınık yaşadıklarını zikretmektedir.³⁶¹ Bunun yanında Buhl bir gruptan daha bahseder ki bunlar Kur'an'ın tabiriyle münafıklardır.³⁶² Buhl, Münafıkların eski bağımsız hayatlarını özlediklerini, mecburiyetten Hz. Peygamber'in varlığını kabul ettiklerini de dile getirmektedir.³⁶³ Münafıkların başında Abdullah b. Ubey'in olduğunu, eğer Hz. Peygamber Medine'ye çağırılıp gelmeseydi lider olacağını da eklemektedir. Hatta Buhl Hz. Peygamber'in ona sempati duyduğunu, bunun Hz. Muhammed'in politik tarzından anlaşıldığını ifade etmektedir. “*Fakat*” diyerek devam eden Buhl, bu sempaticiliğin Abdullah b. Ubey'in savaşlardaki isteksizliği, karar veremeyişi, davası uğruna hayatını ortaya koyamayışından dolayı zayıfladığını aktarmaktadır.³⁶⁴

Medine'de bulunan toplumu analiz eden Buhl, Evs ve Hazrecilerin Buâs Savaşı'nda karşı karşıya geldiklerini, her iki kabilenin de sokaklarda rahatça gezemediklerini bildirdikten sonra, tarihin en “*garip*” buluşmasından bir tanesine şahit olunduğunu belirtmektedir. Bir yanda Medinelilerin bir önder arayışı, öteki yanda lider olan Hz. Muhammed'in ordu hasreti birbirini bulmuş ve birleşmiştir. Böylece bir ümmet kurulmuştur.³⁶⁵ Bu buluşma genelde Batı'da lider iddiası çerçevesinde değerlendirilir. Eski Ahit bilgini ve teolog Paul L. Reddit (1942) Medinelilerin Hz. Peygamber'i

³⁶⁰Kemal Said Habib, *el-Ekâlliyyât ve's-Siyâset fi'l-Hibrati'l-İslâmiyye*, Kahire, 2002, 93.????????Abdurrahman Demirci, "Medine Vesikası: Oluşum Süreci ve Zimmet Antlaşmalarına Etkisi", *İstem* /19(Aralık 2012), 254.

³⁶¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 203.

³⁶² Ayrıca Buhl bu kelimeyi Habeşli kelimeler arasında zikreder. Bkz. Wellhausen, “*Reste..*”, s. 232.

³⁶³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 206.

³⁶⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 207.

³⁶⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 203.

liderlik için davet ettiğini öne sürmektedir.³⁶⁶ Buhl ise Medinelilerin Buâs Savaşı'ndan sonra toparlanmak ve eski haline dönmek için lider aradığını ve bu liderlik vasfının Hz. Muhammed'de olduğunu söylemektedir.³⁶⁷ Fakat yazar ve diğer oryantalistlerin aksine Watt, hem Mekke döneminde hem de Medine'ye geldiğinde Hz. Peygamber'in herhangi bir liderlik yönü olmadığını, hatta Akabe Biatları çerçevesinde yapılan ahitleşmede de lider olarak görüldüğüne dair bir bulguya rastlanılmadığını dile getirmektedir.³⁶⁸ Ayrıca Medine şehrinin seçilmesi ve Medinelilerin hemen kabul etmesine de değinen Buhl, Medinelilerin İslam'ı kabullenişini şehirde bulunan Yahudi varlığına ve orada Yahudilerin halka anlattıkları öğretilere bağlamaktadır. İbn Hişâm'ın rivâyetini delil getirerek³⁶⁹ Medinelilerin Yahudilerden, yakında bir peygamber geleceğini ve onları bu sıkıntıdan çıkartacağını işittiklerini dile getirmiştir.³⁷⁰ İslam Tarihi kaynaklarında da Buhl'a benzer yorumlar getirilmektedir.³⁷¹ Arap tarihçi el-Hibri de benzer bir yorum getirerek, Hazrec kabilesinin Hristiyan-Yahudi öğretilerindeki Mesih beklentisini bildiklerini ve bu beklentinin, onların Hz. Peygamber'i kabul etmede etkili olduğunu ifade etmektedir.³⁷² Bu husustaki diğer bir yorum da Medinelilerin Buâs Savaşı'nda yorgun düşmeleri ve zaten bir arayış içerisinde olmalarıdır. Çünkü zor durumda olan biri/birilerinin herhangi bir kurtarıcıyı/çözümü kabul etmeleri muhtemeldir. Bu değerlendirme Hz. Âişe'nin “*Buâs Allah'ın Rasûlullah için hazırlamış olduğu bir gündü*”³⁷³ sözlerinden anlaşılmaktadır.

4.1. Hz. Peygamber'in Medine'de İlk İcraatları

Hz. Muhammed'in ilk faaliyeti bir mescid inşa etmektir. “*Mescidi devesinin çöktüğü yerde bulunan iki yetimin arsasını satın alarak başlattı*” diyen Buhl, şu anda bilinen “*Mescid-i Nebevî*” ile yakından veya uzaktan alakası olmadığını dile getirmektedir. O,

³⁶⁶ Paul L. Redditt, “Muhammad”, *Encyclopedia of Religious and Spiritual Development*, 300.

³⁶⁷ Buhl, “Muhammad”, 8/460.

³⁶⁸ Montgomery W. Watt, “Muhammad”, *The Encyclopedia of Religion*, ed. Mircea Eliade (New York: Macmillan Publishing Company, 1987), 10/144.

³⁶⁹ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/286.

³⁷⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 188.

³⁷¹ Muhammed Hamîdullah, *İslâm'a Giriş*, çev. Hasan Basri Çantay (Ankara: Nur Yayınları, 1961), 26. Ayrıca bkz. İlhami Ayrancı, “Hz. Peygamberin Medine'ye Hicreti ve Bu Dönemde Uyguladığı Stratejiler Üzerine Bir Deneme”, *Kalemname*, Kırıkkale, 2018, c. 3, sayı 6, 50-77.

³⁷² Tayeb el-Hibri, “Muhammad”, *Encyclopedia of The Modern Middle East and North Africa*, ed. Philip Mattar (Drake (USA): Thomson Gale, 2004), 3/1596.

³⁷³ Buhârî, “Menâkibu'l-Ensâr”, 1.

mescidi havayla kurutulmuş tuğladan oluşan duvar, palmiye dallarından yapılan bir çatıdan meydana gelen bir yapı olarak betimlemektedir.³⁷⁴ Ayrıca yazar, Mescidin yanına Hz. Peygamber'in, eşleri Sevde ve Hz. Âişe için iki küçük oda yaptırdığını, eş sayısı arttığında, bu küçük odaların yanına bir kaç tane daha eklendiğini de ifade etmektedir.³⁷⁵ Bazı yazarlar bu mescidi biraz daha detaylandırarak mescidin basit toprak tuğlalarından örülmüş duvarlardan oluştuğunu, ortasında palmiye yapraklarıyla sağlanmış bir gölgelik bulunduğunu ifade etmektedir.³⁷⁶

Medine'de bir mescit inşa ettikten sonra Hz. Muhammed toplumdaki kabileleri bir araya getirerek birbirine kenetlenmiş bir toplum oluşturmaya çalışmıştı. Amaç birlik, beraberlik ve dayanışma sağlamaktı. Buhl bu uygulamanın nedenini Muhacirlerin ihtiyaçlarını gidermeye bağlamaktadır.³⁷⁷ Bu yüzden Hz. Muhammed, Medineliler ve Mekkelileri birbirine bağlayacak çözümü, onları kardeş yapmakta buldu. Sonuç olarak toplumda hiç kimse birbirine yabancı kalmayacaktı. Hazleton uygulamayı “*beşer ile Allah'ın birliği ideali*” olarak tanımlamıştır.³⁷⁸ İhsan Süreyya Sırma (1944) ise bir adım daha ileriye taşıyarak böyle bir kardeşliği dünyada ilk defa gerçekleştiren kişinin Hz. Muhammed olduğunu ifade etmiştir.³⁷⁹ Hz. Hamza ve Hz. Ali'nin Medinelilerden kimseyle kardeş olmadığını aktaran Buhl, Hz. Hamza'nın Zeyd b. Harise ile kardeş olduğunu fakat ikisinin de Mekkeli olduğunu zikrederek muhtemelen bilinmediğinden dolayı böyle bir rivâyetin aktarıldığını eklemektedir. Ayrıca Buhl, Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi kardeş yapması rivâyetinin de Hz. Ali'yi yüceltmek için uydurulduğunu, çünkü bunun kardeşlik (Mekkeli ve Medineli) bağlamında pek mümkün olmadığını dile getirmektedir. Fakat böyle yapılmasının sebebi kardeşlik uygulamasını göstermek amacıyla. Ayrıca eğer ki Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi değil de Ensar'dan birini seçseydi asabiyeti yeniden filizlendirebilirdi. Dolayısıyla uygulamanın tatbiki açısından bakıldığında açıklamanın bu yönde olması gerekmektedir.³⁸⁰ Bu kardeşlikle beraber

³⁷⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 205.

³⁷⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 205.

³⁷⁶ Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*, 183; Anne-Marie Delcambre, *Allah'ın Resulü Hz. Muhammed*, çev. Mahmut Kanık (İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 2015), 66-67.

³⁷⁷ Frants Buhl, “Muhammed”, 8/461.

³⁷⁸ Hazleton, *İlk Müslüman - Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 210.

³⁷⁹ İhsan Süreyya Sırma, “*İşte Önderimiz Hz. Muhammed*” (İstanbul: Beyan Yayınları, 2011), 67.

³⁸⁰ Mehmet Akbaş, “Muhâcirûn-Ensâr Kardeşliğinin Serüveni”, *İstem/15 (Aralık 2010)*, 64.

Muhâcir ile Ensâr'ın birbirine mirasçı olduğu fakat Bedir Gazvesiyle birlikte bu uygulamanın kalktığını Kur'ân haber vermektedir.³⁸¹

Buhl, Hz. Peygamber'in Medine'de bulunan toplumu birleştirmek adına yaptığı bir uygulamadan bahsederek, İbn İshak'tan (151/768) bir rivâyete işaret etmektedir.³⁸² Muhammed Hamîdullah (1908-2002) belgeyi dünyanın ilk anayasası (Medine Vesikası) olarak nitelemektedir.³⁸³ Fakat yazar bunu muhtemelen kasıtlı olarak belirtmemektedir. Vesika sadece inananları değil, Yahudileri ve diğer Arapları da içine almaktadır. Orta çağ İslam dünyası hakkında araştırmalar yapan Fransız oryantalist Dominique Sourdell (1921-2014), Yahudilerin vesikaya dahil edilmesini, Hz. Muhammed'in onları kendisine çekmek için yaptığını iddia etmektedir.³⁸⁴ Halbuki Hz. Peygamber, toplumun birlik ve beraberliği için böyle bir vesikaya ihtiyaç duymuştur. Sözleşmede, toplumdakilerin birbiriyle savaşmasının yasak olduğu, şehri savunmaya gelince herkesin dahil olması gerektiği, hiç kimsenin düşmanla iş birliği yapmayacağı ve insanların eski dinlerinde kalabileceği bildirilmektedir. Fakat Buhl, Müslümanların vesikanın ana kitlesini oluşturduğunu ve bunun bütününde görüldüğünü de aktarmaktadır. Yazar, Yahudilerin kimseyle savaşamayacağını, fakat Medine'ye saldırı anında mecburî bir şekilde mücadele etmek zorunda olduğunu ifade ederek şaşırmaktadır.³⁸⁵ Bunun yanında Yahudilerin veya inanmayanların Mekke'den hiç kimseyi himaye edemeyeceğini, Müslümanlara düşmanca davranamayacağını, en önemlisi inananlar için özel hükümler olduğunu ve her konunun Allah'ın ve elçisinin önüne getirileceğini zikretmektedir. Bu şekilde yazar, inanmayanların birçok konuda sınırlandırıldığının altını çizmektedir. Uygulamanın böyle devam etmediğini, en sonunda sadece inananların olduğu bir toplum oluşturulduğunu da eklemektedir. Hatta Buhl bu kanunların sadece yazıda kaldığını Hz. Peygamber ile Yahudilerin anlaşmazlıklarında vesikadan bahsedilmediğini de iddia etmektedir.³⁸⁶ Fakat

³⁸¹Enfâl Sûresi, 8/75.

³⁸²İbn Hişâm, "Sîretü'n-Nebeviyye", thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/340-341.

³⁸³ Mehmet Erdem, "Medine Vesikası'nın Maddelendirilme Şekli ve Türkçe Çevirileri Üzerine Bazı Mülâhazalar", *The Journal of Academic Social Science Studies* 5/8 (Aralık 2012), 527.

³⁸⁴ Dominique Sourdell, "İslam", İletişim Yayınları, Çev. Davut Dursun (İstanbul: İlim Yayınları, 1985), 19.

³⁸⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 209.

³⁸⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 210-211.

kaynaklarda anlaşmanın 624 yılında Benî Kaynukâ‘ Yahudileri tarafından bozulduğu aktarılmaktadır. Hatta sebep olarak, Benî Kaynukâ‘ çarşısında alışveriş yapan Müslüman bir kadının Yahudiler tarafından rahatsız edildiği ve sonrasında bir Yahudi-Müslüman çatışması yaşandığı nakledilmektedir. Dolayısıyla yürürlükte olan bir vesikadan bahsedilebileceği anlaşılmaktadır. Tor Andrea konuların Allah’a ve elçisine getirilmesi hususunda Hz. Peygamber’in şahsi kararlarının Allah’ın hükümleriymiş gibi değerlendirileceğini zikretmektedir.³⁸⁷ Allah’a ve Hz. Muhammed’e meselelerin getirilmesiyle ilgili olarak, İslamî kaynaklarda zaten Hz. Peygamber’in görüşlerinin Allah’a karşı tezat olmadığı, hatta Hz. Muhammed’in Kur’ân’ın açıklayıcısı olarak görevlendirildiği zikredilmektedir. Nitekim Allah Kur’ân’ın Bakara Sûresi 151. Ayetinde “Nitekim, kendi içinizden size ayetlerimi okuyan, sizi arındıran, size Kitap ve hikmeti ve bilmediklerinizi öğreten bir Peygamber gönderdik” denilmektedir. Ayrıca Medine Sözleşmesi’nin maddeleri incelendiğinde Hz. Peygamber’in hedefinin tek bir ümmet olduğunu, hiç kimsenin dışarıdan gelen herhangi bir saldırıya karşın ihanet etmemesini ve herkesin barış içerisinde yaşamasını arzu ettiği görülmektedir. Buhl’un “sonrasında inananları hariç hiç kimsenin kalmadığı” fikri doğru görülmemekle birlikte kaynakların hiçbirinde zikredilmemektedir. Hatta o, bunları dile getirirken herhangi bir kaynağa da atıfta bulunmamıştır. Buhl’un sınırlama olarak gördüğü bu uygulama, tek bir toplum inşa etmek ve orada yaşayan kabilelerden emin olmak içindi. Dolayısıyla bunu sınırlandırma olarak görmek gerçeği yansıtmamaktadır.

Buhl, “*Muhammeds Liv*” adlı eserinin 208. ve 209. sayfasının dipnotunda, bu vesikanın hicretten hemen sonra kaleme alındığının kaynaklarda belirtilmesine rağmen, bunun mümkün olmadığını dile getirmektedir. O, nedenini Medine Sözleşmesinde taraf olan herkesin Medine’yi müdafaa konusunda savaşmak zorunda olduğunu ifade etmekle beraber, Ensâr’ın ilk seriyyelerde bulunmayışına ve vesikada ilk dönemde itimatsızlık olmamasına rağmen Yahudilere karşı güvensizlik olduğuna bağlamaktadır. Ayrıca Buhl “*Muhammeds Liv*” adlı eserinde Grimme’nin “*Medine Sözleşmesi Bedir Savaşı’ndan sonra yazıldı*” yorumunu eleştirerek,³⁸⁸ bunun mümkün olmadığı hususunda bazı

³⁸⁷Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*,136.

³⁸⁸Hubert Grimme, *Mohammed* (Münster: Druck und Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung, 1892), 1/76.

deliller getirmektedir. Buhl, genelde Yahudilerin, özelde Kaynukâ' kabilesinin Müslümanlara meydan okumaları ve bunların kan davalarına dönüşmesi, Ka'b b. Eşref'in Mekke'ye giderek Hz. Peygamber'i kötüleyen şiirler okuması, Bedir Savaşı'ndan sonra Yahudilerin antlaşma yapmayacaklarını örnek olarak göstermektedir.³⁸⁹ Bununla birlikte Buhl, belgenin sonradan ortaya çıktığını da dile getirmektedir. Aynı şekilde İslam tarihçileri de bu belgenin Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra ve Bedir Gazvesinden önce yazıldığını aktarmaktadır. Bazıları ise Müslümanlarla ilgili kısmın hicretten hemen sonra, Yahudilerle ilgili kısmında Bedir Gazvesinden hemen sonra kaleme alındığı görüşündedir.³⁹⁰ Muhammed Hamîdullah, Hz. Peygamber'in Medine'ye geldikten sonra hicrî 1. yılında bu anlaşmayı tek bir liste halinde yapmasını mümkün olarak görmemektedir. Çünkü ona göre, Hz. Muhammed Medine'ye geldikten sonra Yahudilerin gözünde zayıf bir konumdaydı. Ayrıca vesikanın maddelerinde Yahudileri ekonomik ve istikbal anlamında kısıtlayacak maddelerin bulunduğunu da zikrederek bunu delillendirmektedir. Hatta 16. Madde'nin Yahudilerin anlaşmaya herhangi bir zamanda dahil olabileceğini gösterdiğini de aktarmaktadır.³⁹¹ Bunun yanında o, Bedirde kaybeden Mekkelilerin yanına gelen Yahudi asıllı Ka'b b. Eşref'in, onların Medine'ye saldırması üzerine destek vereceğini ifade ettiğini, fakat sonrasında onun öldürüldüğünü aktarmıştır. Böylece (lider) Ka'b'ın öldürülmesi üzerine, Yahudilerin korkup bu anlaşmaya dahil olduğunu da zikretmektedir.³⁹² Dolayısıyla ilk olarak Müslümanlardan müteşekkil bir antlaşmadan bahsedildiğini (1-23. Maddeler) sonrasında ise Yahudilerin dahil edildiğini (24-47. Maddeler) dile getirerek, listenin son bölümünün Bedir Gazvesinden sonra Ka'b b. Eşref'in ölümünün ardından gerçekleştiğini nakletmiştir.³⁹³ Bu şekilde vesikanın iki ayrı liste halinde olduğunu sonradan birleştirilerek tek bir liste halinde verildiğini de öne sürmektedir.³⁹⁴ Hamidullah'ın açıklamaları, mantık çerçevesinde incelendiğinde haklı olduğu görülmektedir. Çünkü onların Hz. Peygamber gelmeden önce müstakil bir

³⁸⁹İbn Hişâm, *Sîretu'n Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/47-48; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1368-1369; İbn Hibbân, Ebu Hâtim Muhammed b. Ahmed et-Temimi, *es-Sîretu'n-Nebeviyye ve Abâru'l-Hulefâ*, trc. Harun Bekiroğlu (Ankara: Ankara Okul yayınları, 2020), 156.

³⁹⁰Mustafa Özkan, "Medine Vesikası", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2019), ek 2/212-213.

³⁹¹Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/194-195.

³⁹²Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/196.

³⁹³Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/190-195.

³⁹⁴Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/190-191.

yaşantıya sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca Ka‘b b. Eşref’in sözleşmeden önce ölmesiyle Yahudilerin korkmuş olduğunu, bundan dolayı Müslümanlarla anlaşmış olabileceği ihtimalini de kuvvetlendirmektedir. Dolayısıyla Yahudilerin henüz hicretin başında yabancı ve kendilerinden olmayan bir şahsiyet tarafından kısıtlanmayı kabul edeceği fikri mantıklı görülmemektedir.

Margoliouth, Medine Sözleşmesi hakkında “*politik gücün artması ve doktrinin minimize edilmesi*” yorumunu getirmektedir.³⁹⁵ Bu yorum tutarlı gözükmemektedir. Çünkü burada hiçbir dinde, ülkede veya toplumda olmayan bir kardeşlik mevcuttur. İşte bu kardeşlik, İslam’ın getirdiği bir bağıdır. Böylelikle Hz. Muhammed, kardeşliği yasalar çerçevesinde düzenleyerek hem politik güç elde etmiş, hem de İslam’ın getirdiği bir uygulamayı yürürlüğe koyabilmiştir.

4.2. Hz. Muhammed’in Medine’ye Geldiğinde Yahudiler ile İlk İlişkileri

Hz. Peygamber, Medine toplumunu düzenlemeye çalışırken bir yandan da Yahudiler ile ilişkisini gözden geçirmiştir. Buhl, Hz. Muhammed’in hem Mekke döneminin tamamında hem de Medine döneminin ilk safhasında Yahudiler ve Hristiyanlarla birlikte hareket ettiğini³⁹⁶ Kur’ân’dan ayetler getirerek delillendirmektedir.³⁹⁷ Bu nedenle her dinin takipçilerinin birlikte çalışma yapabileceklerini belirten Buhl, Hz. Muhammed’in Medine’de ilk nazıl olan ayetlerle birlikte Yahudileri kendisine çekmeyi planladığını aktarmaktadır.³⁹⁸ Armstrong, Tor Andrea gibi oryantalistler de Buhl’u destekleyerek, Hz. Peygamber’in Yahudileri önce kendine yakınlaştırmak istediğini, bu gerçekleşmeyince de hayal kırıklığına uğradığını ifade etmektedirler.³⁹⁹ Hatta Tor Andrea meseleyi biraz daha açarak Hz. Peygamber’in baştan beri Yahudilik ve Hristiyanlığın kutsal kitaplarındaki öğretilerle örtüşmesinden dolayı mutlu olduğunu belirtmiştir. Fakat Yahudilerin itirazlarıyla birlikte bunun gerçek olmadığını da

³⁹⁵ Margoliouth “Muhammad”, 8/873.

³⁹⁶ Bakara, 2/62, 285.

³⁹⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 211.

³⁹⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 211-212.

³⁹⁹ Armstrong, “Muhammad”, 9/6224; Tor Andrea, *Mohammed The Man and His Faith*, 136-137; Michael Lecker “Muhammad”, *Encyclopaedia of Judaica*, Ed. Michael Berenbaum (Drake: USA, Macmillian Reference, 2007), 14/603.

aktarmıştır. Prensip olarak kendi bildiğinden feragat etmeyen Hz. Muhammed'in bu şekilde desteğini kaybettiğini dile getirmektedir.⁴⁰⁰ Buhl, yukarıda bahsedilenleri delillendirmek amacıyla Mescid-i Nebevî'nin muhtemel olarak Yahudi sinagoglarına benzediğini söyleyerek, örneklerini sıralamaya başlamaktadır.⁴⁰¹ Öncelikle Âşûrâ orucunun onların kefaret günü orucundan alıntı olduğunu hatta “*savm*” kelimesinin Yahudilere ait bir kavram olduğunu ifade etmektedir. Bu konu hadis kaynaklarında iki rivâyet bakımından ele alınmaktadır. İlkinde Kureyşlilerin Âşûrâ gününde oruç tuttuğu ve Hz. Peygamber'in de buna uyduğu,⁴⁰² diğesinde ise Hz. Muhammed'in Yahudilerden bu orucu görerek tuttuğundan bahsedilmektedir.⁴⁰³ Fakat Yahudilerle çıkan bir oruçtan bahsedilmemektedir. Sadece Arapların ve Yahudilerin nesli⁴⁰⁴ takvimi kullanması sebebiyle Medine'de hicretin ilk on yılında Âşûrâ Orucu ve Yahudilerin Pesah bayramının çakıştığı, bu nedenle bunun Yahudilere benzemek için yapıldığı görüşünü dile getirenler bulunabilmektedir.⁴⁰⁵ Ayrıca Kur'an'ın Bakara Sûresi 183. Ayetinde “*Ey İman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı*” buyrulmaktadır. Bu ayet esas alındığında İslam'daki kuvvetli görüş⁴⁰⁶ Âşûre orucunun, Ramazan Orucu öncesi farz olduğudur.⁴⁰⁷ Bundan dolayı Âşûrâ orucunun Yahudilerden alıntı olduğunu söylemek güçtür.⁴⁰⁸ Çünkü bunun kaynağını daha erkene almak gerekmektedir. Veleve ki alıntı olsa bile İslam'ın önceki dinleri tasdik ettiği göz önüne alındığında böyle bir taklidin normal karşılanabileceği aşıkardır.⁴⁰⁹ Buhl, aynı zamanda kıblenin Kudüs olmasının da onları taklit ettiğini gösterdiğini, teyemmümün de onlardan esinlenerek alındığını öne sürmektedir. Bunun yanında sabah ve akşam namazlarına Yahudilerden alınan öğle namazının da eklendiğini iddia etmektedir.⁴¹⁰ Fakat Buhl, İslam Ansiklopedisi'nde Kudüs'ün kible

⁴⁰⁰Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 138.

⁴⁰¹Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 26.

⁴⁰²Ebu'l Hüseyin Müslimu'bnu'l-Haccâc el-Kuseyrî en-Niysâbüri, *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, trc. Mehmed Sofuoğlu (İstanbul: İrfan Yayınevi, 1967/1386), “Siyâm”, 113.

⁴⁰³Müslim, “Siyâm”, 127.

⁴⁰⁴Nesî kelimesi hakkında birçok yorum yapılmakla birlikte genel olarak haram aylarda savaşa izin verebilmek ve hac mevsimini sabitlemek için kamerî takvimi şemsî takvime çevirip, bu iki takvimi eşitlemek ve bu dönüşüm esnasında eklenen ay veya gün sayısı manasında kullanılmaktadır.

⁴⁰⁵Akif Dursun, “Âşûre Orucunun Kökeni ve Fıkhi Hükümünün Tahkiki”, *Dergi Abant* 8/2 (Kasım 2020), 754.

⁴⁰⁶Dursun, “Âşûre Orucunun Kökeni ve Fıkhi Hükümünün Tahkiki”, 740.

⁴⁰⁷Müslim, “Siyâm”, 125

⁴⁰⁸Dursun, “Âşûre Orucunun Kökeni ve Fıkhi Hükümünün Tahkiki”, 754.

⁴⁰⁹Âl-i İmrân, 3/3-4, 19.

⁴¹⁰Buhl, *Muhammeds Liv*, 212; Buhl, “Muhammed”, 8/462.

olarak seçilmesinin Yahudilerden alıntı olduğunun kesin olmadığını da dile getirmektedir.⁴¹¹ Dolayısıyla kitapta kesin olarak konuşan Buhl, ansiklopedide ihtiyatlı bir yaklaşım tarzını tercih etmiştir. İslam Ansiklopedisi'nin sonradan yazıldığı bilindiğine göre, büyük ihtimalle son kararında sebat ettiği düşünülebilir. İslam kaynaklarında Kudüs'ün kible olarak seçilmesi hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bazıları Hz. Peygamber'in kendi içtihiadı olduğunu tasdik ederek, Hz. Muhammed'in Yahudileri İslam'a yaklaştırmak istediğini, ya da müşrikleri denemek ya da Kâbe'de bulunan putlardan dolayı burayı seçtiğini nakletmektedir.⁴¹² Bunun kendisine vahiy olarak geldiğini söyleyenler ise herhangi bir delil öne sürmeksizin, bunun Allah'ın emri olduğunu ifade etmekte ya Kur'ân dışı bir vahiyle geldiğini ya da ayetle sabit olduğunu aktarmaktadır.⁴¹³ Ayrıca İslam açısından çok önemli bir yeri olan kible seçiminin cumhura göre vahiyle olduğu zikredilmektedir.⁴¹⁴ Cumhur'un İslam dairesi içerisindeki konumu sebebiyle bu görüş daha çok tercih edilmektedir. Fakat bu görüş “kesindir” denilemeyeceğinden dolayı bu görüşe ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Olayın sebebinden ziyade sonucuna bakmak burada daha kesin bir tavır olacaktır.

Buhl, Cuma günlerinin müşterek namaz günü olduğunu, Hz. Muhammed'in Yahudilerin kutsal gününden bir gün önce olan hazırlık gününü (Yahudiler o güne Paraskeue derler⁴¹⁵) seçtiğini fakat onlardan farklı olarak o gün Müslümanların çalışabileceğini aktarmaktadır.⁴¹⁶ Yazar'ın her ihtimali Yahudilik ve Hristiyanlık ekseninde değerlendirmesi zorlama yorumlar olarak görülmektedir. Kendisinin de bizzat ifade ettiği üzere o günde çalışılabileceği ve Yahudilerin tatil günü ile aynı olmadığı apaçık ortadadır. Bu yüzden bunun arkasında herhangi bir şey aramak doğru değildir. Yahudi ve Hristiyanlığın ibadete çağırma şekillerinden de bahseden Buhl, Hz. Muhammed'in bunlardan etkilenecek farklı bir yöntem seçtiğini ve müezzin atamakla bunu gösterdiğini ifade etmektedir. Buhl “*Muhammeds Liv*” adlı eserinin dipnotunda da Hz. Muhammed'in tamamen yeni bir tarz çıkarıp çıkarmadığının belli olmadığını, çünkü

⁴¹¹ Buhl, “Muhammed”, 8/462.

⁴¹² Yavuz Ünal, “Hadis Verilerine Göre Hz. Peygamber'in Kiblesi: Beyt-i Makdis” (Nisan 2001), *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Dergisi*, 12/12-13, 204-205.

⁴¹³ Bakara Sûresi, 2/115.

⁴¹⁴ Yavuz Ünal, “Hadis Verilerine Göre Hz. Peygamber'in Kiblesi: Beyt-i Makdis, 205.

⁴¹⁵ Buhl, “Muhammed”, 8/462.

⁴¹⁶ Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 14, 26.

onunla birlikte çıkan peygamberlerin de bu yöntemi kullandığına dair rivâyetlerin olduğunu iddia etmektedir.⁴¹⁷ Fakat İslam kaynaklarında ezanın seçilmesiyle ilgili rivâyetin Abdullah b. Zeyd'in gördüğü rüya⁴¹⁸ üzere gerçekleştiği ve Hz. Peygamber'e vahiy olarak bildirildiği aktarılmaktadır.⁴¹⁹ Dolayısıyla bunun başkalarından alıntı olduğuna dair söylem gerçekdışıdır.

Yazar, Hz. Muhammed'in Yahudilerle yakınlaşma sürecinde ona gelen vahiylerin hep yanlış anlaşılmasına sebep olduğunu, ona soru sorduklarında cevap verememesi üzerine Yahudilerin dalga geçtiklerini belirtmiştir.⁴²⁰ Ayrıca Buhl, Yahudilerin bir Mesih beklentisi içerisinde olduğunu, fakat bunun Araplar arasından gelmesinin onlar açısından kabul edilemeyeceğini de aktarmaktadır.⁴²¹ Yahudilerin bu davada haklı olduğunu dile getiren Buhl, Hz. Muhammed ve takipçilerinin “*Biz Yahudilerin kitaplarını okuyamıyoruz*” argümanının insanlık tarihindeki benzetmelerden olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında Hz. Muhammed'in cemaatinin ona bağlılıkları sebebiyle takipçilerini istediği gibi yönlendirebileceğini de zikretmektedir.⁴²² Bu şekilde Yahudiler ve Hristiyanlarla zıtlaşan Hz. Muhammed'in artık eskisi gibi Hristiyanlık ve Yahudilik ile örtüşen bir yapı arz etmediğini belirtmekle birlikte yeni bir din kurarak farklılaştığını öne sürmektedir. Böylelikle İslam'ın dünya dini olarak ortaya çıkmasını Yahudilerle olan münakaşalarına bağlamaktadır.⁴²³

Buhl, çeşitli ayetler sunarak⁴²⁴ Yahudiler ve Hristiyanları kendisinden uzaklaştıran Hz. Muhammed'in, Yahudilerin soru sorması üzerine daraldığını ve inkâr edemeyişi sebebiyle bu sefer, Hz. İbrahim'in dini üzere olduğunu nakletmektedir. Hatta Buhl'a göre Hz. Peygamber bunun en doğru din kabul edildiğini,⁴²⁵ Hristiyanlık ve

⁴¹⁷ Julius Wellhausen, *Skizzen Und Vorarbeiten* (Berlin: Druck und Verlag von Georg Reimer, 1899), 6/17.

⁴¹⁸ Muhammed b. Abdillâh b. Yahyâ İbn Seyyidi'n-Nâs, *Uyûnu'l-Eser* (Beyrut: Dâru'l-Mârifê, 671-734), 1/204.

⁴¹⁹ Buhârî, “Kitabu'l-Ezân”, 1.

⁴²⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 213-214.

⁴²¹ Buhl, “Muhammed”, 8/462.

⁴²² Buhl, *Muhammeds Liv*, 215.

⁴²³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 215-216.

⁴²⁴ el-Bakara, 2/134, el-Maide 5/16, en-Nisa 4/47, el-Maide 5/48, Âl-İmrân 3/118.

⁴²⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 223.

Yahudiliğin tahrife uğradığını aktarmaktadır.⁴²⁶ Aynı zamanda Hz. Muhammed, Yahudilere daha da yüklenerek onların bildikleri halde inkâr ettiklerini öne sürmüştür. Bu argümanı Buhl, “*aptalca bir yorum*” olarak nitelendirmektedir.⁴²⁷ Ayrıca Hz. Muhammed’in tahrif edenlerin, Yahudilerin kendileri olduğunu söylemesi üzerine Buhl, onun delil getiremediğini, sadece peygamberlik otoritesiyle zikrettiğini ve cemaatinin ona körü körüne inandığını dile getirmektedir.⁴²⁸ Bunun yanında yazar, Hz. İbrahim ile ilgili anlatılanın hayal ürünü olduğunu, Mekke Sûrelerinde ondan bahsedildiğini fakat hangi millete gönderildiği ile alakalı bir bilgi olmadığını, bunun Kâbe’nin putlarla olan geçmişine dayalı olduğunu vurgulamaktadır. Buhl ve bu görüşte olan iki Hollandalı şarkiyatçı Hurgronje ve Arent Jan Wensinck (1882-1939),⁴²⁹ Hz. Muhammed’in Hz. İbrahim ve onun tek tanrı inancının, Mekke’de ilk dönem itibarıyla yaygın olduğunu göz ardı etmektedir.⁴³⁰ Bundan dolayı benzer yorumların doğru olmadığı ve Yahudiler ile olan tartışmasından sonra Hz. İbrahim’in dinine yöneldiği ithamının gerçek dışı olduğu kabul edilmektedir.⁴³¹ Buhl, Hz. Peygamber’in gerek ibadet ve muamelat gerekse diğer uygulamalarının Yahudilerden veya Paganizmden alıntı olduğunu herhangi bir delil olmaksızın iddia etmektedir. Oysa Kur’ân Hz. Muhammed’in kendi heva ve hevesinden konuşmadığını, emirleri Allah’tan vahiy olarak aldığını zikretmektedir.⁴³² Bunun yanında Kitâb-ı Mukaddes’in tahrifini gösteren delillendirme ve değerlendirmeler Kur’ân ayetleri üzerinde yapılan tefsirlerde pek çok yerde ifade edilmektedir.⁴³³

Buhl, Hz. Muhammed’in Yahudilerden uzaklaşmaya devam ettiğini dile getirerek Hz. Peygamber’in ilk zamanda Yahudilere yakınlaşmak için kullandığı bütün kozları geri çektiğini ve kendine özgü bir din kurmaya çalıştığını ifade etmektedir. Kibleyi Mescid-i

⁴²⁶ Buhl, *Muhammedanismen Som Verdensreligion*, 13.

⁴²⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 217.

⁴²⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 218.

⁴²⁹ C. Snouck Hurgronje, *Het Mekkaansche Feest* (Leiden: E. J. Brill, 1880), 34-35. A. J. Wensinck, *Mohammed en de Joden te Medina* (Leiden: E. J. Brill, 1908), 60, 97.

⁴³⁰ İbrahim Sûresi, 14/35-41; En’âm Sûresi, 6/76-79.

⁴³¹ Khalil Athamina, “İslam Bakış Açısında Hz. İbrahim: İslam Öncesi Arabistan’da Monoteizmin Gelişimi Üzerine Düşünceler”, çev. Ali Osman Kurt, *AÜİFD*/1, (2006), 199.

⁴³² en-Necm, 53/3-4.

⁴³³ Âl-i İmrân, 3/71, el-Kehf, 18/4-5; en-Nisâ, 4/46. Daha fazla bilgi için: J.M. Gaudeul – R. Caspar, “Kitâb-ı Mukaddes’in Tahrifi konusuna Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı”, çev. ve ekleyen Ali Erbaş, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*/7 (2003), 131-167.

Harâm'a çevirmesi, Âşûrâ orucunu kaldırıp, Ramazan orucunu öne sürmesi örnek olarak verilebilir.⁴³⁴ Margoliouth'de Buhl gibi düşünerek, kible değişiminin Yahudilerin onu dinlememesi üzerine bir tepki olduğunu ve Hz. Peygamber'in var olan bazı dinî uygulamaları dönüştürerek Müslümanlık adı altında göstermek istediğini iddia etmektedir.⁴³⁵ Buna göre Buhl, onun bu kararıyla birlikte Hristiyanlık ve Yahudiliğe bağlı olan dininin bağımsızlaştığını ve temelini Mekke'de olduğunu göstermek için bu yolu tercih ettiğini söylemektedir. Kiblenin Kâbe olarak değişmesini Bakara Sûresi 144. ayet haber vermektedir. Ayetin tefsirinde; Kâbe'nin üç büyük din açısından konumu, Hz. Muhammed'in doğduğu yeri ve Yahudilerin şımarması üzerine kiblenin değiştiği ifade edilmektedir. Ayrıca Kiblenin değişmesini çok isteyen Hz. Peygamber'in kendisinin taklit ediyor gibi gözükmemesini istemediği için değiştiği de nakledilmektedir.⁴³⁶ Dolayısıyla bu hadise, oryantalistlerin öne sürdüğü gibi Yahudilerin Hz. Muhammed'in öğretilerini kabul etmemesi üzerine değil, Allah'ın emriyle gerçekleşmiştir. Buhl, ibadet alanında genellikle taklit edildiği iddiasında olması sebebiyle, Ramazan orucunun da başka bir yerden alıntı olduğuna inanmaktadır. Margoliouth da aynı şekilde ibadet ve muamelat alanında Hz. Muhammed'in Yahudilerden alıntı yaptığını dile getirerek Buhl'a hak vermektedir.⁴³⁷ Bunun nereden alındığına dair tarihçiler arasında farklı görüşler olmakla birlikte Buhl, Grimme ve Sprenger'in yorumunu aktararak, Ramazan orucunun Hristiyanlıktaki Quadragesime orucuna benzediğini, 40 gün yerine 30 gün ile sınırlandırıldığını zikretmektedir.⁴³⁸ Fakat Buhl, Müslümanların sabahdan akşama kadar oruç tuttuklarını, bunun da Hristiyanlıkla ilgisi olmadığını aktarmaktadır.⁴³⁹ Alman şarkiyatçı ve Türkolog G. Jacob'un (1862-1937) yorumunu daha açıklayıcı bulduğunu zikreden Buhl, Harranlıların orucunun Ramazan orucuna benzediğini fakat Arabistan'da din çeşitliliğin fazla olması sebebiyle tam olarak onlardan alıntı olup olmadığının söylenemeyeceğini dile getirmektedir.⁴⁴⁰ Ayrıca o, İslam Ansiklopedisi "*Muhammed*" maddesinde böyle bir ibadetin manilerde de olduğunu öne sürmektedir.⁴⁴¹ İslam'da bulunan oruç ile diğer

⁴³⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 219-221.

⁴³⁵ Margoliouth, "Mahomet", 17/404-405.

⁴³⁶ Hayreddin Karaman vd., "*Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*", 1/231-232.

⁴³⁷ Margoliouth "Muhammad", 8/875.

⁴³⁸ Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed*, 3/54-55; Grimme, *Mohammed*, 2/132-133.

⁴³⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 221-222.

⁴⁴⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 222-223.

⁴⁴¹ Buhl, "Muhammed", 8/463.

dinlerde bulunan oruçlar arasında amaç farkı bulunmaktadır. İslam’da oruç nefsi terbiye etmeyi hedeflemenin yanı sıra fakirlere destek olma günleri olarak da bilinir. İnsanlardan bazılarının sağlık sebepleri yüzünden oruç tutamadığı ve bu nedenle fidye verdiği bilinmektedir. İşte bunlar olsun,⁴⁴² oruç başlangıcında sadaka vermek olsun, bunların hepsi muhtaçlara yardım etme maksatlardır. Bunun dışında Ramazan orucunun saati diğer semâvî dinlerde olduğu gibi belirlenmemiş, ülkelere göre değişkenlik göstermiştir. Ayrıca Yahudilerin Yom Kipur orucu gibi 25 saatlik bir oruçtan da bahsedilmemektedir. En önemli farklılık ise orucun İslam’ın beş ana esasından biri olmasıdır. Bu farklılık diğer semâvî dinlerde bulunmamaktadır.⁴⁴³ Dolayısıyla Ramazan orucunun kaynağını farklı yerlerde aramak bu minvalde kabul görmemektedir.

4.3. Hz. Peygamber Döneminde Seriyeler, Gazveler ve Siyasî Antlaşmalar

4.3.1. Savunma harekâtından sonra karşı koyuş: Seriyeler

Hz. Muhammed’in bu zamana kadar savunma mekanizmasıyla hareket ettiğini aktaran Buhl, Hz. Peygamber’in Medine’de bir müddet sonra saldırı odaklı bir yönetime geçtiğini zikretmektedir. Buna göre Muhâcirlerin kendi yurtlarından ve evlerinden uzak oluşu onları fakirleştirmiştir. Ensâr’ın da onlara yardım etmekten bıkmaya ihtimalinin olduğu düşünüldüğünde ganimet amacıyla birtakım savaşlara ihtiyaç duyulduğunu aktarmaktadır. Ayrıca Kâbe’nin yeniden kible seçilmesi ve dinin merkezine alınması Mekke’nin müşriklere bırakılmayacağını göstermektedir. Buhl bu şekilde taşları üst üste dizerek bir plan çizen Hz. Muhammed’in ustalığına değinerek Mekke’nin fethine işaret etmektedir.⁴⁴⁴ Yazar, bunun hem Medineliler hem de Muhâcirler için zor olduğunu dile getirerek, Ensâr’ın yıllardır dost kaldığı Mekke’ye saldırma konusunda isteksiz kaldığını, aynı şekilde Muhâcirlerin de kendi kabilesine kılıç kaldırmasının onlarda bulunan asabiyet duygusuna ters düştüğünü söylemektedir.⁴⁴⁵ Bunu Kur’ân’ın Enfâl Sûresi 5. Ayetiyle (*Müminlerden bir grup ise bu konuda kesinlikle isteksizdi*) delillendirmektedir. Fakat kaynaklarda Hz. Muhammed’in bu kimselere darılmadığı ve

⁴⁴² el-Bakara, 2/184

⁴⁴³ Muhammed Akram, “Dinler Tarihi Açısından Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm’da Orucun Anlamı ve Önemi”, *Ramazan ve Oruç*, ed. Berat Açıl vd., (İstanbul: Ümraniye Belediyesi Yayınları, 2015), 56-58.

⁴⁴⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 226-227.

⁴⁴⁵ Buhl, “Muhammed”, 8/463.

bu savaşa sadece gönüllü olanların katıldığı da bilinmektedir.⁴⁴⁶ Ayrıca Buhl, Hz. Muhammed'in enerjisi ve inananların kendisine bağlılığı sebebiyle cemaatini savaşa ikna ettiğini de ifade etmektedir.⁴⁴⁷ Buhl çölde Arapların hayatta kalmasını sağlayan araçların gazveler olduğunu ve o dönemde kan davasına dönmedikçe meşru görüldüğünü unutmaktadır. Bu yargı Mekkelilerin, Medinelilerin seriyyelerine rağmen ses çıkarmayıpına dayandırılmaktadır.⁴⁴⁸ Dolayısıyla bu gazveler sadece Hz. Peygamber'in savaş iştahına ve ashabının ihtiyaçlarına dayandırılmaz. Fakat şu da muhakkaktır ki Muhacirlerin kendilerini borçlu hissetmemeleri bakımından seriyye ve gazvelerin önemi büyüktür. Daha da önemli olan şey, seriyyelerin gazveler ile birlikte asıl amacı, İslamiyet'in yayılmasını engelleyen unsurları ortadan kaldırmak ve Müslümanların özgürce dinlerini yaşamalarını sağlamaktır.⁴⁴⁹

Hz. Muhammed'in savaşı meşru göstermek için elinden gelen çabayı gösterdiğini söyleyen Buhl, onun vahiy aldığını,⁴⁵⁰ bundan sonra Müslümanlara cihad için izin verildiğini aktarmaktadır. Ayrıca o, cihadın bu zamana kadar Mekkeliler tarafından çile çekmiş Muhacirlere Allah'tan bir lütuf olduğunu da dile getirmektedir. Aynı zamanda yazar, Hz. Muhammed'in bu savaşı sanki bir savunma mücadelesi olarak gösterdiğini de iddia etmektedir.⁴⁵¹ Hz. Peygamber, Hz. İbrahim'in kutsal yerinin (Kâbe) müşriklerin elinde olduğunu, inananların da bundan mahrum kaldığını öne sürerek, onları savaş için hem motive ediyor hem de bu durumu buna sebep olarak görüyordu.⁴⁵² Buhl bundan sonra İslam'ın fethedici ve savaşçı bir din karakteriyle ortaya çıktığını ve diğer dinleri bastırmadan da sakinleşmeyeceğini iddia etmektedir.⁴⁵³ Benzer yorumlar batı ansiklopedilerinde oryantalistler tarafından yapılmaktadır. Örnek vermek gerekirse Nemoy, Hz. Muhammed'in İbrahim'in dinini ön plana çıkarttığını, ne Hz. İbrahim'in ne

⁴⁴⁶ Buharî, "Kitâbu'l-Meğazî", 3. Geniş bilgi için Mustafa Soycan, "Hz. Peygamber'in Savaşlarının Ahlakî Boyutu", *İhya Uluslararası İslâm Araştırmalar Dergisi* 8/1 (Ocak 2022), 492-494.

⁴⁴⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 229.

⁴⁴⁸ Soner Akpınar, "Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı", 163-164.

⁴⁴⁹ Serdar Özdemir, "Seriyye", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2009), 36/565.

⁴⁵⁰ El-Hâc, 22/39.

⁴⁵¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 227-228.

⁴⁵² Buhl, *Muhammeds Liv*, 228.

⁴⁵³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 229.

de Hz. İsa'nın bir fetih politikası gütmeyi dilediğini dile getirmektedir.⁴⁵⁴ Papaz ve İslam hakkında yazıları bulunan şarkiyatçı Edward Juri (1907-1990) de benzer bir yorum öne sürerek, Hz. Peygamber'in giderek artan bir şekilde savaşçı bir yöneticiye ve saldırgan bir kişiliğe büründüğünü aktarmaktadır.⁴⁵⁵ Genel olarak Batılıların bu şekilde yaklaşmasının sebebi Batı'da Siyer ilmine olan eleştirel bakıştır. Çünkü onların gözünde Siyer ilmi kronolojik sorunlar içeren, tezatlık gösteren rivâyetlerin bulunduğu sorunlu bir yapı olarak görülmektedir.⁴⁵⁶ Fakat bazı şeyler bilerek çarpıtılmıştır. Örneğin, Hristiyanların da savaşlar aracılığıyla birçok insanın hayatına kıydıkları bilinmektedir.⁴⁵⁷ Hatta bunu meşrulaştırmaya da çalışmışlardır.⁴⁵⁸ Bunun yanında İncil'den farklı yerlere değinerek⁴⁵⁹ dinlerinin savaşa karşı olduğunu dile getirerek hem kendilerini hem de dinlerinin yalanla itham edilmesine sebep olmuşlardır. Halbuki İslam, kılıçla yayılmamış ve hiçbir zaman bir savaş dini olmamıştır.⁴⁶⁰ Çünkü İslam önce barıştan yanadır. Hz. Peygamber'in savaşlarına veya antlaşmalarına bir bütün olarak bakıldığında, onun ilk başta barıştan yana olduğu son çare olarak savaş taktiğini kullandığı ortaya çıkmaktadır.⁴⁶¹

Bundan sonra Hz. Muhammed'in ümmetinin birtakım seriyyelere başlayacağını dile getiren Buhl, bunları savaş olarak nitelendirmez. Çünkü bu seferlerin çok küçük gruplar halinde gerçekleştiğini hatta belki kavganın bile olmadığını ifade etmektedir. O, Mekkelileri savaşı başlatan olarak değil kendi hallerinde ticaret yaptıklarını söyleyerek Hz. Muhammed'in bu kutsal savaşı başlattığını zikretmektedir.⁴⁶² Bu şekilde Hz. Muhammed'in Muhacirlere bir intikam fırsatı verdiğini ve Mekkelilerin en büyük gelir kaynağı olan Kervanlarını gasp etmelerine izin verdiğini belirtmektedir. Seriyyelerin

⁴⁵⁴ Leon Nemoy, "Mohammed", 7/609.

⁴⁵⁵ Edward J. Juri, "Muhammad", 16/691.

⁴⁵⁶ Michael Lecker "Muhammad", 14/601.

⁴⁵⁷ Ahmed Midhat, *Müdafaa: Ehl-i İslâmı Nasraniyete Davet Edenlere Karşı Kalem Alınmıştır* (İstanbul: Tercüman-ı Hakikat Matbaası, 1300), 270-272. Geniş bilgi için: Kübra Cengiz, "Hristiyanlık Söz Gücüyle Mi Yayıldı? Ahmed Midhat Efendi – Misyoner Henry Otis Dwight Tartışması", *Oksident*2/1 (Haziran 2020).

⁴⁵⁸ Jonathan Riley-Smith, *The First Crusaders 1095-1131* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), 66-67. Geniş bilgi için: Adem Ali İren – Muharrem Gürkaynak, "Batı Medeniyeti ve Hristiyanlıkta Haklı Savaş Geleneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*/35 (Aralık 2015).

⁴⁵⁹ Matta, 5:9; Luka, 6:27-34.

⁴⁶⁰ Nisâ Sûresi, 4/90; Enfâl Sûresi, 8/61.

⁴⁶¹ Mustafa Soycan, "Hz. Peygamber'in Savaşlarının Ahlakî Boyutu", 488.

⁴⁶² Buhl, *Muhammeds Liv*, 229-230.

mahiyet ve sonuçlarından da bahseden Buhl, Mekkelilerin sayı bakımından fazla olması sebebiyle Müslümanların savaşa cesaret edemediğini belirtmektedir. Bunun yanında Mekkelilerin savaşmak istemeyişini de sebep göstererek bütün seriyyelerin başarısız olduğunu ifade etmektedir.⁴⁶³ Küçük seriyyelerle bu işin yürümeyeceğini, daha büyük vurgunlara ihtiyaç duyulduğunu, bu nedenle Hz. Muhammed'in planlar yaptığını söylemektedir. Buna göre Abdullah b. Cahş seriyyesine değinen Buhl, onun Ubeyde yerine Abdullah'ı tercih etmesi, verdiği mektupta "*Müslümanları hiçbir bir şeye mecbur bırakmayacağını sadece kervanı izleyeceğini*" belirtmesinin onun sinsiliğini ortaya çıkarttığını öne sürmektedir. Buna göre "*Abdullah'ı seçmesi ve mecbur bırakmama*" ibaresinin Buhl "*savaşınız*" olarak anlaşıldığını eklemektedir.⁴⁶⁴ Ayrıca Seriyye'nin haram aylarda yapıldığını zikrederek, Mekkelilerin bu zamana kadar muhafaza ettiği bir geleneği Hz. Muhammed'in çiğnediğini de aktarmaktadır. Abdullah b. Cahş ve diğerlerinin kervanı ele geçirip Medine'ye geldiklerinde halkın onları kınaması üzerine Hz. Muhammed bunu kendisinin emretmediğini söylemiştir. Böylelikle kervana bir müddet dokunulmadığını da eklemektedir. Akabinde Hz. Muhammed'in vahiy getirerek⁴⁶⁵ onların yaptığının daha hayırlı olduğunu, kervanın dağıtılabileceğini söyleyerek Abdullah b. Cahş ve yanındakilerini de rahatlattığını aktarmaktadır. Buhl, bu duruma en çok sevinenin Hz. Peygamber olduğunu, cemaatinin de coşkuyla buna katıldığını dile getirmektedir.⁴⁶⁶ Buhl'a katılan Muir, Hz. Muhammed'in haram aylara saygı duymadığını ve kendi çıkarları doğrultusunda her şeyi yapabileceğini zikretmektedir. Ayrıca o, olayın haram aylarda gerçekleşmediğini dile getiren rivâyetlerin olayı örtbas etmek için aktarıldığını da öne sürmektedir.⁴⁶⁷ Bunun yanında Muir, Hz. Muhammed'in Abdullah b. Cahş ve diğerlerinin Medine'ye geldiklerinde gösterdiği tavırları yapmacık bulduğunu dile getirmekte ve ayetleri de Hz. Peygamber'in sözleri olarak değerlendirmektedir.⁴⁶⁸ Hazleton, Buhl'a katılmamakla birlikte Hz. Muhammed'in bu baskını onaylamadığını fakat artık gerçekleştiğini ve yapacak tek şeyin bu sorunu çözmek olduğunu dile getirmektedir.⁴⁶⁹ Kaynaklarda Abdullah b. Cahş Seriyyesi'nden hemen sonra inen Bakara Sûresi 217. ayetinde

⁴⁶³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 230.

⁴⁶⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 232-233.

⁴⁶⁵ el-Bakara, 2/217.

⁴⁶⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 233-234.

⁴⁶⁷ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 3/75-76.

⁴⁶⁸ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 3/73.

⁴⁶⁹ Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 219.

insanları Allah yolundan saptırmak ve Mescidi Haramdan menetmenin daha büyük bir günah olduğu belirtilmiş, bu Seriiye'nin daha hayırlı olduğu vahyedilmiştir.⁴⁷⁰ Ayrıca bu olay müşrikleri gözetlemek, denetlemek gibi amaçlarla birlikte Müslümanların Mekke'ye kadar gidebileceklerini ve Medine devletinin ciddiye alınması gerektiğini gösteren bir rivâyet olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında Abdullah b. Cahş ve diğerlerinin gerçekleştirdiği seriiye, Müslümanların Mekkelilerin ticaret yollarını keserek gözdağı verebileceğini hatta ekonomilerini de baltalayabileceğini göstermektedir.⁴⁷¹ Aynı zamanda Haram aylarda savaşmanın yasak olduğunu söyleyen Hz. Peygamber'in onların yaptıklarına kızdığını, azarladığını gösteren rivâyetler,⁴⁷² onun tavırlarının da yapmacık olmadığına işaret etmektedir. Hz. Peygamber'in “*kervanı izleyin*” emri Buhl'un Hz. Muhammed'i sinsilikle ithamını çürüterek bütün bu yorumların zorlama olduğunu göstermektedir.

4.3.2. *Bedir Gazvesi*

Yazar, yeni bir kervan baskınına davet eden Hz. Muhammed'in bu sefer sadece muhacirleri değil Medine'deki diğer grupları da davet ettiğini ve Ensar'ın da buna katıldığını dile getirmektedir. Buna göre Medine Vesikasının Nahle Seriiyesi'nden sonra iptal edildiğini düşünmenin muhtemel olduğunu eklemektedir.⁴⁷³ Fakat Yahudilerden hiç kimsenin bu sefere katılmaması, Muhammed Hamîdullah'ın haklı olabileceğini de göstermektedir. Hz. Muhammed katılanlara birçok mükâfatın verileceğini ifade ederek bir ordu hazırlanmıştır. Muir, bununla ilgili olarak tüm Müslümanların savaşa ganimet için katıldığını ve birçok kişinin ganimet için Müslüman olduğunu belirtmektedir.⁴⁷⁴ O bu düşüncüyü iki Medineli putperestin ganimet için savaşa katılmak istediklerini fakat Hz. Muhammed'in onlara önce Müslüman olmaları gerektiğini söylemesine bağlamaktadır.⁴⁷⁵ Halbuki 2-3 veya daha fazla kişinin ganimet

⁴⁷⁰el-Bakara 2/217.

⁴⁷¹İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekka vd., 1-2/533; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vakîd el-Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğâzî*, muh. Marsden Jones (Beyrut: Âlemu'l-Kutûb, 1404/1984), 1/13-14. Mustafa Fayda, “Batn-ı Nahle Seriiyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1992)5/203.

⁴⁷²İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/534; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğâzî*, 1/16.

⁴⁷³Buhl, *Muhammeds Liv*, 234.

⁴⁷⁴Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 3/84-85.

⁴⁷⁵Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğâzî*, 1/47.

için savaşa katıldığı söyleminden hareketle bunu bütün orduya mal etmek yanlış bir harekettir. Dolayısıyla Muir'in bu açıklaması çok yüzeysel kalmakta ve etik bir davranış olarak kabul edilmemektedir.

Üç yüz on kişiyle yola çıkan Müslüman ordusu, Ebû Süfyân yönetiminde Gazze'den Mekke'ye giden kervanın bulunduğu mevkiye doğru hareket etmiştir. Buhl, seferin başında Hz. Muhammed'in oruçlu olduğunu bir müddet sonra bozduğunu ve seferlerde buna izin verdiğini aktarmaktadır.⁴⁷⁶ Aslında Buhl, Bedir rivâyetini ele alırken bir cümle açarak bunu aktarması onun çıkarına göre hareket ettiğini göstermek içindir. Ebû Süfyân Hz. Muhammed'in Bedir mevkinde olduğunu haber aldıktan sonra farklı bir yol tercih ederek onlara görünmeden Mekke'ye ulaşmak istemişti. Yoldayken de Mekke'ye haber göndererek bir ordu oluşturulmasını istemiş ve bin kişilik ordu Ebû Cehil komutasında yola çıkmıştır. Ebû Süfyân Mekke'ye ulaştığında ordunun geri dönmesini tavsiye ederek savaşa gerek kalmadığını zikretmişse de Ebû Cehil komutasındaki ordunun savaş psikolojisine girdiği ve geri dönmediği rivâyet edilmiştir. Muir bu konuya ilişkin Ebû Cehil'in bu tür olaylarda günah keçisi olarak seçildiğini ve bütün suçların ona yüklendiğini zikrederek, onun bu kadar suçtan sorumlu olmasının mümkün olmadığını dile getirmektedir.⁴⁷⁷ Fakat bu yorum şahsî bir görüşe dayanmaktadır. Dolayısıyla bu yorum duygusal bir değerlendirmeden ibarettir.⁴⁷⁸ İslam kaynaklarında Bedir Savaşı'ndan önce Hz. Muhammed'in anlaşma dahilinde barış istediği, fakat Ebû Cehil'in “*Yemin olsun ki! Allah bize onları yenme fırsatı vermişken geri dönmeyeceğiz*” diyerek bu isteği reddettiği nakledilmiştir.⁴⁷⁹

Buhl, Bedir'de İslam ordusunun Mekke ordusunu görünce şaşkınlık yaşadığını, Mekkelilerin ordusuyla karşılaşmayı öngörmediklerini, bunu sadece bir kervan yağmalaması zannettiklerini ifade etmektedir.⁴⁸⁰ Yazar, İslam Ansiklopedisi'ndeki “*Muhammed*” maddesinde Hz. Peygamber'in Mekkelilerin gönderdiği ordudan haberinin olmadığını belirtmiştir. Fakat “*Muhammeds Liv*” adlı eserinin 236. sayfasının

⁴⁷⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 235

⁴⁷⁷ Muir, *The Life of Mahomet: and History of Islam, to the Era of the Hegira*, 3/98.

⁴⁷⁸ Merve Beyza Aykaç, *XIX. Yüzyıl Oryantalizmi ve Siyer* (Kahramanmaraş: SAMER Yayınları, 2020), 107.

⁴⁷⁹ Vâkıdî, “*Kitabu'l-Meğâzi*”, 1/61.

⁴⁸⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 235-236.

dipnotunda Müslümanların şaşkınlıklarını anlatan rivâyetleri sıralarken, Bedir Savaşı'ndan önce olan olaylar hakkında rivâyetlerde tezatlık olduğunu aktarmaktadır. Hatta o bazı rivâyetlerden hareketle Hz. Muhammed'in bundan haberi olduğunu da dile getirmektedir. Oryantalist yazarların çoğu Müslümanların savaşmak için gitmediğini daha çok ganimet için orada bulunduklarını, ancak bazı sebepler yüzünden savaşa mecbur kaldıklarını aktarmaktadır.⁴⁸¹ Fakat Kur'ân⁴⁸² ve İslam Tarihi kaynaklarında da Hz. Muhammed'in haberi olmadığı ve Kureyş ordusunun gelmekte olduğunu haber alınca, Hz. Muhammed'in ordusuyla istişare ettiği nakledilmektedir.⁴⁸³ Dolayısıyla Hz. Peygamber'in Kureyş ordusunun geleceğinden haberi olmadığı rivâyetlerde kanıtlanmaktadır.

Hz. Muhammed'in bizzat Bedir Savaşına katılmadığını, insanlara cennetteki vaatleri hatırlatıp cesaretlendirdiğini, aynı zamanda meleklerin de onlara yardım ettiğini Hz. Peygamber'in hatırlattığını dile getiren Buhl, onun bitirici hamleyi yaptığını; bir avuç toprağı düşmana attıktan sonra savaşın bittiğini, Mekkelilerin de bu gizli güç karşısında ezildiğini dile getirmektedir.⁴⁸⁴ Tor Andrea da aynı şekilde kum atma rivâyetinin orduların dağılmasına neden olduğunu aktarmaktadır.⁴⁸⁵ Armstrong, Hz. Peygamber'in bir avuç kum atmasını geleneksel bir savaş ritüeli olarak değerlendirerek, meleklerin onlara yardıma gelmesinin savaş psikolojisine bağlı kitlesel halüsinasyonlar görmeye dayalı algısal değişimler olarak görmektedir.⁴⁸⁶ Tor Andreabu olayı Hristiyanlıkla bağ kurarak anlatmaktadır. Buna göre o, *"tıpkı Davud'un Filistinlilere karşı savaşmak üzere Yehova'ya geldiğinde, ağaçların üzerinde ayak seslerini işitmesi gibi Bedir savaşında da Cebrâil ve ordusunun insanların yanında savaştığını"* dile getirmektedir.⁴⁸⁷ İslam tarihi kaynaklarında oryantalistlerin farklı yorumlarla değerlendirmesine rağmen Meleklerin onlara yardım ettiği hususu aktarılmaktadır.⁴⁸⁸ Müsteşriklerin yine her

⁴⁸¹ Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu-*, 198-199; Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 289.

⁴⁸² el-Enfâl, 8/42.

⁴⁸³ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/544-546; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr* 2/13.

⁴⁸⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 237-238.

⁴⁸⁵ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 145-146.

⁴⁸⁶ Armstrong, *H. Muhammed – Bir Batılının Gözünden Son Peygamber'in Hayatı*, 262.

⁴⁸⁷ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, s. 145-146.

⁴⁸⁸ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/558-559.

zaman yaptıkları gibi kendi aklî çıkarımları neticesinde olayları yorumlayarak, olayın mucizevî boyutunu ve Allah'ın yardımını görmezden geldikleri görülmektedir.

Mekkeliler nazarında Bedir savaşı acı kayıplara sebep olmuş, Müslümanlar tarafından esir alınanları geri almak istemişlerdir. Fakat bu durumun Müslümanları güçlendireceği düşüncesiyle ilk etapta gerçekleştirilememiştir. Ancak daha sonra Mekke sakinlerinden bir kişinin gizli bir şekilde babasını esir olarak satın alması üzerine, durumun önüne geçilememiş ve esirler geri alınmaya başlamıştır.⁴⁸⁹ Muir, İslam'a ve Hz. Muhammed'e düşmanlıkta ısrar edenlerin birer birer öldürüldüğünü söyleyerek onun acımasız ve merhametsiz olduğunu dile getirmektedir.⁴⁹⁰ Fakat o kadar esirin içinde sadece iki kişinin öldürüldüğü (Nadr b. Hâris ve Ukbe b. Ebî Muayt) düşünüldüğünde bunun yanlış bir düşünce olduğu görülmektedir. Hatta öldürülenlerin İslam'a ve Hz. Muhammed'e verdiği zararlar göz önüne alındığında bunun haklı gerekçeleri bulunduğu da ortaya çıkmaktadır. Çünkü Nadr b. Hâris, Hz. Muhammed'e ve Müslümanlara en çok düşmanlık edenler arasında zikredilmektedir. O, işkence yerine daha çok anlattığı hikayelerle ve bunları kullanarak Müslümanlara tuzak kurmakla tanınmaktadır. Hatta Hz. Peygamber'in Nadr b. Hâris için "*Kureyş'in şeytanlarındandı*" ifadesini kullanması bunu açıkça göstermektedir.⁴⁹¹ Ayrıca Ukbe b. Muayt'ın da Hz. Peygamber'e eziyet verdiği ve Ebû Cehil'in Nadr b. Hâris ile birlikte Hz. Peygamber'e soru sorması için Yahudilerin yanına göndermesi de bunu göstermektedir.⁴⁹² Bunun yanında Ukbe, Ebû Cehil ve Nadr b. Hâris ile birlikte Hz. Peygamber'e gelerek Hz. Muhammed ile alay edip, mucizeler göstermesini istemiştir.⁴⁹³ Dolayısıyla dönemin şartları ve yaptıkları düşünüldüğünde neden bu iki kişinin öldürüldüğü anlaşılmaktadır. Esirleri bazı Mekkeliler parayla satın alsa da herkesin buna gücünün yetmesi mümkün değildi. Buhl, fidye olarak bazılarının Mekke'ye geri verildiğini söylese de İslam Tarihi kaynaklarında belirtilen okuma yazma karşılığında serbest bırakılmalarından söz etmemektedir.⁴⁹⁴

⁴⁸⁹İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/460-462; "*Muhammeds Liv*", 240.

⁴⁹⁰Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 3/116-122.

⁴⁹¹İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/582-583. Geniş bilgi için: Feyza Betül Köse, "Bir Entelektüel Müşrik: Nadr b. el-Hâris el-Abderî ve Mücadelesi", *İnönü Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2018).

⁴⁹²İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/583.

⁴⁹³İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 1-2/583-584.

⁴⁹⁴İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 2/22.

Bunun nedeni ile ilgili bilgi bulunmamasına rağmen büyük ihtimalle olayın İslam'ın eğitime verdiği önemi göstermesi sebebiyle irdelenmemektedir.

İslam uygarlığı hakkında yazıları bulunan Fransız oryantalist Anne-Marie Delcambre (1943-2016) Bedir savaşıyla birlikte gazve ve seriyyelerin yerine cihad kavramının ön plana çıktığını dile getirmektedir. Ayrıca bu zaferle birlikte Müslümanlardaki İslam inancının onların gönüllerine yerleştiğini söyleyerek bu inancın İslam'ı diğer semâvî dinler ve putperestlikten ayırdığını ifade etmektedir.⁴⁹⁵ Bu şekilde diğer oryantalistlere binaen farklı bir yorum yapan Delcambre'nin daha ılımlı ve ön yargısız yaklaştığı görülmektedir.

Bedir Savaşına müteakip Sevîk hadisesine de değinen Buhl, bu olayın Ebû Süfyân'ı olumsuz göstermesi sebebiyle şüpheyile bakmaktadır. Hatta “*Muhammeds Liv*” adlı eserinin 242. sayfasının dipnotunda⁴⁹⁶ Ebû Süfyân'ın bir Yahudi'nin yanına sığındığını anlatan rivâyetin uydurma olduğunu ve Yahudileri daha çok günahkâr göstermeyi amaçladığını dile getirmektedir.⁴⁹⁷ İslam kaynaklarında Buhl'un aksine, Ebû Süfyân'ın Bedir'de yaşanan mağlubiyetin ardından intikam almadıkça eşiyle birlikte olmayacağına, yıkanmayacağına ve koku sürünmeyeceğine dair yemin ettiği ve bundan dolayı Sevîk gazvesine gittiği aktarılır. Aynı şekilde onun Nadîr oğullarından Sellam b. Mişkem'in evinde kaldığından da bahsedilmektedir.⁴⁹⁸ Dolayısıyla Buhl'un bu yorumu rivâyetleri seçmece olarak kullandığını göstermektedir. Çünkü o, çoğu zaman İbn Hişâm'ın ve Vâkıdî'nin rivâyetlerini kullanmakta fakat benzer örneklerde görmezden gelmektedir. Hatta onun Yahudilere karşı duygusal olarak yaklaştığı da açıkça görülmektedir.

⁴⁹⁵ Delcambre, *Allah'ın Resulü Hz. Muhammed*, 87.

⁴⁹⁶ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 2/543; Julius Wellhausen, *Muhammed in Medina: Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*, (Berlin: Druck und Verlag von G. Reimer, 1882), 94; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1364.

⁴⁹⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 242.

⁴⁹⁸ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/181; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 2/30-31.

4.3.3. Benî Kaynukâ‘ Gazvesi ve Sonrasında Gelişen Olaylar

Hız. Muhammed’in Bedir’den sonra Medine için tehdit oluşturan ve onu rahatsız eden Yahudilerle hesaplama vakti geldiğini ve Kaynukâ‘ kabilesine saldıracağını bildiren Buhl, çarşıda meydana gelen olay sonrası Müslüman birisinin öldürüldüğünü ve ondan sonra saldırıldığını nakletmektedir. “*Fakat*” diyerek parantez açan Buhl, rivâyette geçen olaya itibar etmeksizin, çeşitli nedenler üretilse bile her halükârda Yahudilere saldırılacağını dile getirmektedir.⁴⁹⁹ Buhl Enfâl Sûresi’nin 57. Ayetini örnek göstererek, bundan sonra bu ayetlerin Hız. Muhammed’in politikasını belirlediğini ve ihanetin cezalandırılacağını da ifade etmektedir. Böylelikle Yahudilerin Müslümanlara karşı sözünde durmadıkları ve anlaşmaya itaat etmemeleri sebebiyle onlara saldırıldığı anlatılmaktadır. Oryantalistler de Buhl gibi düşünerek Hız. Muhammed’in çeşitli bahaneler ile Yahudilere karşı savaştığını öne sürmüştür.⁵⁰⁰ Örnek vermek gerekirse Wellhausen, Hız. Muhammed’in Yahudileri haksız bir konuma sürüklemek için Medine Vesikası’na aykırı davranışa sebebiyet vermelerini istediğini ve bu şekilde önemsiz bahanelerle birkaç sene içerisinde bütün Yahudi kabilelerini etkisiz hale getirdiğini dile getirmektedir.⁵⁰¹ Sourdel de benzer bir yorum öne sürerek, Hız. Peygamber’in herhangi bir sebep belirtmeksizin Bedir’de artan gücünden yararlanarak, Beni Kaynukâ‘ kabilesini etkisiz hale getirdiğini ifade etmektedir.⁵⁰² İslam kaynaklarında bu gazveye neden olan olaydan bahsedilmesine karşın⁵⁰³ oryantalistler bunu görmezden gelmiştir. Bu, onların olayı subjektif olarak yorumlamasından ve belirli bir önyargıyla yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca önyargılı oryantalistlerin yanında objektif davrananların da olduğunu, Armstrong örneği göstermektedir. Çünkü Armstrong, Hız. Muhammed’in önce Kaynukâ‘ kabilesini ziyaret ederek İslam’a davet ettiğini, Yahudilerin buna küstahça cevap verdiğini, bunun üzerine şehre döndüğünü ifade etmektedir. Devamında Müslümanlar ve Yahudilerden bir kişinin Kaynukâ‘ bölgesinde öldürülmesi üzerine Hız. Peygamber’in Medine Vesikası gereği hakeme götürülme talebini reddeden Benî Kaynukâ‘nın Araplara güvendiğini zikretmiştir. Fakat Arapların

⁴⁹⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 243.

⁵⁰⁰ İsmail Hakkı Atçeken, “Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet’te Yahudiler”, s. 113.

⁵⁰¹ Julius Wellhausen, “*Arap Devleti ve Sükûtu*”, çev. Fikret İşıltan, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1963, s. 8.

⁵⁰² Dominique Sourdel, *İslâm*, 21.

⁵⁰³ İbn Hişâm, *Sîretü’n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekka vd., 3-4/44-45; Vâkıdî, *Kitabu’l-Meğazî*, 1/176-177.

da gelmemesiyle yalnız kaldığını ve Hz. Muhammed'in onlara saldırdığını eklemektedir.⁵⁰⁴

Kaynukâ' Gazvesi Müslümanların zaferiyle sonlanmıştı. Buhl, ilk başta Hz. Muhammed'in Yahudilerin öldürülmesini istediğini, muhtemelen acımasız görünmemek adına, Abdullah b. Übey'in tavsiyesi üzerine Yahudilerin ölüm yerine şehirden sürülmesini emrettiğini dile getirmektedir.⁵⁰⁵ Muir, Buhl'un yorumuna ek olarak, Hz. Muhammed'in Abdullah b. Übey'in teklifini kabul etmesinin nedenini, onun Hz. Peygamber'e tehdit edici ve emredici bir üslupla konuşmasına bağlamaktadır.⁵⁰⁶ Fakat Abdullah b. Übey'in bu üslubuna ve Hz. Muhammed'in ondan çekinmesine dair bir ibarenin varlığından kaynaklarda bahsedilmez. Dolayısıyla bu yorum havada kalmaktadır. Ayrıca olaya objektif bir bakış açısıyla bakıldığında Hz. Muhammed'in düşmanlarına affedici ve adaletli davrandığını da söylemek mümkündür.⁵⁰⁷

Buhl, Hz. Muhammed'in Yahudilere karşı düşmanlığının bununla kalmadığını, Hz. Peygamber hakkında kötü sözler sarf eden Ka'b b. Eşref'in öldürülmesini istediğini ve bu infaz için Muhammed b. Mesleme'nin görevlendirildiğini aktarmaktadır. Hz. Muhammed'den izin alarak ona komplo kurduğunu, bir gece onu dışarı çıkartıp öldürdüğünü anlatmaktadır. Ardından ashabına da Yahudilerin onları zor durumda bırakmaları halinde, onları öldürme konusunda onlara izin verdiğini iddia etmektedir. Ka'b b. Eşref olayı sonrasında birkaç Yahudi'nin öldürülmesi üzerine Buhl, bu hadiseleri "Yahudi Soykırımı" olarak adlandırmaktadır.⁵⁰⁸ Tor Andrea da aynı şekilde Ka'b b. Eşref olayını ele alarak Hz. Muhammed'in, Ka'b'ın kendisi hakkında dile getirdiği hiciv cümlelerini unutamadığını ve onun için hiciv şiirinin kaybedilmiş bir savaştan daha tehlikeli olabileceğini öne sürmektedir. Bu olaydan sonra da Ka'b'a kumpas kurulduğunu ve öldürüldüğünü ifade etmektedir.⁵⁰⁹ İslam tarihi kaynaklarında da aynı şekilde Hz. Muhammed'in onun hicveden sözleri ve servetiyle müşrikleri

⁵⁰⁴ Armstrong, *Hz. Muhammed – Bir Batılının Gözünden Son Peygamber'in Hayatı*, 273-274.

⁵⁰⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 244.

⁵⁰⁶ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 3/137.

⁵⁰⁷ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/577.

⁵⁰⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 245-246. Eserde "

⁵⁰⁹ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, s. 148-149.

Müslümanlara karşı kışkırtmasından rahatsız olduğu, bundan dolayı onu öldürttüğü aktarılmaktadır.⁵¹⁰ Fakat onun bu davranışı Yahudilere karşı olan olumsuz tavırlarından değil, onu rencide etmesinden kaynaklanmaktadır.

4.3.4. Uhud Gazvesi, Recî Vak'ası ve Bi'rîmaîne Olayı

Yazar, Yahudilerle münasebetlerine devam eden Hz. Muhammed'in, aynı zamanda yeni bir kervan geleceğinden haberi olduğunu ve Zeyd b. Harise komutanlığında 100 kişilik bir birlik hazırlatıp yola çıkarttığını nakletmektedir. Bu kuvvetin kolay bir şekilde kervanı ele geçirdiğini fakat kervan güdücülerinin kaçmayı başardığını da eklemiştir.⁵¹¹ Bunun üzerine Mekkeliler bir ordu hazırlayarak Uhud meydanına doğru yol almıştır. Buhl, Hz. Muhammed'in etrafındakilerin ona şehir içinde savaşmayı teklif ettiğini fakat münafıkların saflarını terk etmeleri sebebiyle dışarıda savaşılmasının daha uygun olacağını söylediğini aktarmaktadır.⁵¹² Halbuki İslam kaynaklarında münafıkların yola çıktıktan sonra ayrıldığı, Hz. Peygamber'in şehirde savaşmayı arzu ettiği, fakat çoğunluğun Medine dışında savaşmak istemesi üzerine Uhud'a doğru hareket edildiği aktarılmaktadır.⁵¹³ Dolayısıyla Buhl bu konuda yanılmıştır. Yazar, Bedir Savaşı'ndan farklı olarak, Mekkelileri destekleyecek ve düşmana karşı cesaretlendirmek amacıyla kadınların da çağrıldığı ve onlara şarkı söylendiğini bildirmektedir. Buhl'un bu konuya temas etmesi muhtemelen Bedir'de Hz. Muhammed'in Müslümanları cesaretlendirdiği gibi, Mekkelilerin de cesaret bulacağı sebebiyledir. Kadınların arasında Ebû Süfyân'ın eşi Hind de bulunmaktadır. Yazar, bu kadının Mekkelilerin hiç görmediği bir şekilde intikam hırsı içerisinde kıvrandığını da eklemektedir.⁵¹⁴ İslam tarihi kaynaklarına göre⁵¹⁵ Hz. Muhammed'in bu ordu ile ilgili bilgiyi amcası Abbas'tan haber aldığı

⁵¹⁰İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/47-50; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/184-187; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 2/33.

⁵¹¹Buhl, *Muhammeds Liv*, 246.

⁵¹²Buhl, "Muhammed", 8/464.

⁵¹³İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd. 3-4/56-57; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/209-211. Geniş bilgi için: Muhammed Hamîdullah, Casim Avcı, "Uhud Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2012), 42/55.

⁵¹⁴Buhl, *Muhammeds Liv*, 247.

⁵¹⁵Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/203-204.

zikredilmekte fakat Buhl, bu rivâyetin uydurma olduğunu, onu yüceltme amacıyla nakledildiğini aktarmaktadır.⁵¹⁶

Buhl, 1000 kişilik orduyla yola çıkan Hz. Muhammed'in, yolda Abdullah b. Übey'in fikrine itimat etmediği için 300 kişinin ayrıldığını dile getirmektedir. Rodinson, Armstrong ve Hazleton'a göre Abdullah b. Übey'in bu davranışının sebebi, savaşta Hz. Muhammed'in kaybedeceğini düşünüp itibarını yeniden kazanıp Medine liderliğine sahip olmaktır.⁵¹⁷ Bazı oryantalistler bu ordunun 10000 kişiyle sahaya çıktığını da iddia etmektedir. Örnek vermek gerekirse Hazleton bu görüştedir.⁵¹⁸ Fakat o, büyük ihtimalle bu olayı Hendek savaşıyla karıştırmıştır.

Hz. Muhammed, ordusu Uhud meydanına vardığında 50 okçuyu görevlendirmiş ve onlara ne olursa olsun bulundukları yerden ayrılmamaları gerektiğini söylemişti. Fakat Buhl, savaş başladıktan sonra Müslümanların düşmanlarının kışkırtmasıyla ganimet sevdasına kapıldıklarını ve bulundukları yerden ayrıldıklarını zikretmektedir. Bunu gören Hâlid b. Velîd tekrar geriye dönerek Müslümanları iki taraftan sıkıştırmıştır. Buhl Müslümanların bu arada bocaladığını hatta Hz. Muhammed'in öldüğü haberi orduda yayılınca, cesaretlerini kaybettiklerini ifade etmiştir. Ardından Hz. Peygamber'in sadece yaralandığını ve dişi kırıldıktan sonra Uhud dağına çıktığını dile getirmektedir.⁵¹⁹ Bundan sonra Hz. Muhammed'in ölmediğini öğrenen ashabının da Hz. Muhammed'in etrafında toplandığını ve düşmanın bulundukları yere çıkmasını engellediğini aktarmaktadır. Mekkeliler de bu dakikadan sonra geri çekilmiştir. Buhl burada şu yorumu getirmektedir: *“Onlar ticaretlerine geldiklerinde bütün çözüm yollarını ararken, Medine'ye saldırıp Müslümanları defetmeyi düşünmemişlerdir. Bu şekilde iş savaşa geldiğinde ne kadar fıkirsiz olduklarını görmekteyiz.”* Buhl, onlar için şeref ve intikamın önemli olduğunu, bunu Uhud Savaşı'nda başardıklarını dile getirmektedir.

⁵¹⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 248.

⁵¹⁷ Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*, 214; Armstrong, *Hz. Muhammed – Bir Batılının Gözünden Son Peygamber'in Hayatı*, 278; Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 252.

⁵¹⁸ Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 249.

⁵¹⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 249-250.

Fakat Mekke'ye vardıklarından bir müddet sonra Müslümanlara son darbeyi vurmadıklarına pişman olduklarını da eklemekte fakat kaynak göstermemektedir.⁵²⁰

Uhud Gazvesi ile ilgili rivâyetlerde Mekkelilerin, öldürülen Müslümanların vücutlarına zarar vererek intikamlarını dindirdikleri aktarılmaktadır. Hind'in Hz. Hamza'nın bazı uzuvlarını kestiği de rivâyet edilmektedir.⁵²¹ Bu arada Buhl, Hz. Hamza'yı kimin öldürdüğü ve Vahşî'yi kimin tuttuğu hususunda hiçbir yorum yapmamaktadır. Sadece Ebû Süfyân'ın karısı Hind'in Bedir'de öldürülen akrabalarının intikamını almak için Hamza'nın vücut azalarını kestiğini söylemekle yetinmiştir. Halbuki oryantalistler tarafından bu konu çokça irdelenmiştir. Örneğin Hazleton, Vahşî'yi kiralayanın Hind olduğunu, Rodinson ve Delcambreise Bedir'de bir yakınının Hz. Hamza tarafından öldürülmesi üzerine bir Mekkelinin azat edilmesi karşılığında Vahşî'yi tuttuğunu aktarmaktadır.⁵²² Buhl, Müslümanların Uhud Savaşı neticesinde çok kayıp verdiğini, hatta onlardan bazılarının düşman tarafından değil kendi ordusu tarafından o hengâme içerisinde öldürüldüğünü iddia etmektedir.⁵²³ Fakat İslam tarihi kaynaklarında böyle bir bulguya rastlanılmamaktadır.

Buhl, Hz. Peygamber'in Uhud Savaşı'ndan Medine'ye döndükten bir gün sonra tekrar yaralı orduyu toplayarak Hamrâülesed'e giderek orada birkaç gün kaldığını, sonrasında tekrar Medine'ye döndüklerini zikretmiştir. Yazar, bazı Arap tarihçilerin Hamrâülesed'e giden ordunun düşmanın döndüğünden haber aldıkları için bunu yaptıklarını ve bunun Müslümanların tesellisi olduğunu iddia etmektedir.⁵²⁴ Tor Andrea, Buhl'un işi bitiremediklerine ve savaşın sonunda aptalca hareket ettiklerine dair yorumuna katılmakla birlikte Hz. Muhammed'in şehre sorunsuz bir şekilde döndüğünü ve bir gün sonra Mekkelilerin peşine düştüğünü söyleyerek rivâyeti kabul etmiştir.⁵²⁵ İslam kaynaklarında ise Hamrâülesed'e gidiş sebebi iki rivâyetle aktarılır. Bunlardan ilki

⁵²⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 250-251.

⁵²¹ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/79-80; Buhl, *Muhammeds Liv*, 250.

⁵²² Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*, 216; Delcambre, *Allah'ın Resulü*, 90; Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 254.

⁵²³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 252.

⁵²⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 252-253.

⁵²⁵ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 151.

Müslümanların onlardan korkmadıklarını göstermek için yola çıkıldığı, ikincisi ise Mekkelilerin Medine'ye baskın yapacaklarını haber aldıktan sonra oraya gittikleri rivâyet edilir.⁵²⁶ Her iki rivâyette Müslümanların toparlandığı ve savaşmaya hazır oldukları görülmektedir.

Yazar, Uhud savaşının kaybedilmesiyle birlikte çevredeki kabilelerin de Hz. Peygamber'e karşı saygılarını kaybettiğini, hatta Esed kabilesinin Medine'ye saldıracağı haberini aldıktan sonra onlara karşı ordu gönderdiğini ve etkisiz hale getirildiğini dile getirmektedir. Hazleton da Uhud Savaşının kaybedilmesiyle birlikte muhalif tarafın harekete geçtiğini ve Yahudilerin bir peygamberin savaşta yenilemeyeceğini iddia ederek onun peygamber olmadığını ileri sürdüklerini dile getirmiştir.⁵²⁷ Halbuki Hz. Peygamber'in kaybettiğine ve Mekkelilerin kazandığına dair hiçbir bulgu yoktur. Çünkü savaşın sonuçları itibariyle kimsenin kazanmadığı ortadadır. İki taraf da savaşın sonunda çekilmiştir. Müslümanların Mekkelilerden fazla zaiyat vermiş olması, onların savaşı kaybettiği anlamına gelmemektedir. Eğer ki Mekkeliler oradan Medine'ye yürüyüp şehri ele geçirselerdi, işte bu durum onların savaşı kazandıklarının kanıtı olacaktı.

Uhud Savaşı sonrası bazı kabilelerin İslam'a girmek için Hz. Muhammed'e geldiği aktarılmaktadır. Ebu'l Berâ adında biri gelmiş ve kabilesinin İslam'a girmek istediğini söylemiş, Hz. Peygamber de onunla beraber bir grup öğretmen göndermiştir. Fakat elçilerin yolda öldürülmesi üzerine Hz. Peygamber'in çok üzüldüğü kaynaklarda aktarılmaktadır.⁵²⁸ Buhl, bu olaydan sonra (Bi'rîmâune olayı) Hz. Muhammed'e bir Kur'an verildiği fakat sonradan kaldırıldığı ve aslına geçmediğini zikretmektedir.⁵²⁹ İlk dönem İslam tarihi ile ilgili yazıları bulunan Henri Lammens, Bi'rîmâune'ye gönderilen ordu içerisindeki sahabe sayısının fazla olması hasebiyle bunun davet değil de askerî

⁵²⁶İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/103; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/334-337; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakâtü'l-Kebîr*, 2/49.

⁵²⁷Soner Akpınar, "Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı" 170.

⁵²⁸İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/159-164; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/346-352. Geniş bilgi için: Mustafa Sezer, "İslâm Tarihi'nde Bi'r-i Maûne Hadisesi Üzerine Bir Araştırma", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, Zonguldak 2/2 (Haziran 2015), 247-274.

⁵²⁹Buhl, *Muhammeds Liv*, 255-256.

amaçlı olduğunu ifade etmektedir.⁵³⁰ Fakat İslam kaynaklarında Ebu'l Bera, Âmir'in Medine'ye gelip İslam hakkında bilgi aldığını ve Hz. Peygamber'e kabilesine İslam'ı anlatacak kimseler göndermesini istediğini dile getirmiş ve Hz. Muhammed'in ilk başta çekingen davranmasına rağmen yetmiş kadar sahabeyi İslam'ı anlatmak için gönderdiği rivâyetlerde aktarılmıştır.⁵³¹ Dolayısıyla bu rivâyetlerde herhangi bir askerî teşebbüsten bahsedilmemektedir. Ayrıca Bi'rîma'üne hadisesi hakkında kaynaklarda Hz. Peygamber'e Kur'ân verildiği de nakledilmemektedir.

Recî' olayına da değinen Buhl, bazı Müslümanların orada öldürüldüğünü zikredip, bunların hangi niyetle gittiklerini "*Muhammeds Liv*" adlı eserinin 256. sayfasının dipnotunda açıklamaktadır. Buhl, İbn Hişâm⁵³² ve Taberî'ye⁵³³ göre tebliğci olarak gönderildiği, Vâkîdî'nin⁵³⁴ eserinde ise diğer rivâyetlerden farklı olarak elçilerin, Mekkelileri izlemek için gönderildiğini aktarmıştır. Buhl, Uhud Savaşı sonrası Hz. Peygamber'in Medine'ye karşı savaş hazırlığı yaptığını duyduğu Benî Lihyân kabilesi reisini öldürmesi üzerine Lihyânlılar ve Süleymliler'in intikam duygusuyla elçileri öldürdüğünü öne sürmektedir. Ayrıca Lihyânlılar'ın Mekkelilere yakın bir kabile konumunda olduklarını da eklemektedir.⁵³⁵ Buhl, bu rivâyetin Hz. Peygamber'in Uhud Savaşı'ndan sonraki konumunu gösterdiğini, bu kadar ihlallere rağmen her iki kabileyi cezalandırmadığını, sadece ertesi gün sabaha karşı beddua ettiğini söylemektedir. Bunu takipçileri nazarında kötü bir imaj oluşturmamak adına yaptığını da eklemektedir.⁵³⁶ İslam tarihi kaynaklarında ise olay aynı şekilde anlatılıp, Hz. Peygamber'in onlara otuz veya kırk gün sabah namazlarında, bazı kaynaklarda ise beş vakit namazlarda beddua ettiği anlatılmaktadır.⁵³⁷ Bunun yanında Hz. Peygamber'in olayda hayatını kaybeden Hubeyb b. Adî'nin cesedini aldirmek için Amr b. Ümeyye ile beraber bir

⁵³⁰ Henri Lammens, "Bi'r Ma'üne", *İslam Ansiklopedisi*, çev. Komisyon (İstanbul: MEB, 1979), 2/609.

⁵³¹ İbn Hişâm, *Siretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/159; Vâkîdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/346-347.

⁵³² İbn Hişâm, *Siretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 2/638.

⁵³³ Taberî, *Târihu'l-ümme ve'l-mülük*, 3/1431.

⁵³⁴ Julius Wellhausen, *Muhammed in Medina: Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*, 156.

⁵³⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 256-257

⁵³⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 257.

⁵³⁷ Vâkîdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/349-350. Geniş bilgi için: Mustafa Sabri Küçükkaşıkçı, "Recî' Vak'ası", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2007), 34/511-512.

kişiyi yanına vererek Mekke'ye gönderdiği aktarılmaktadır. Cesetle birlikte karşısına çıkan üç kişiyi öldüren ve bir kişiyi esir alan Amr b. Ümeyye ve arkadaşının haberini alan Hz. Peygamber memnun olmuş ve ona dua etmiştir.⁵³⁸ Ayrıca Hz. Peygamber'in bu olaydan iki yıl sonra Lihyanlılar'ı cezalandırmak için çıktığı fakat onun geleceğini haber alan Lihyanlılar'ın kaçtığı da anlatılmaktadır.⁵³⁹ Dolayısıyla rivâyetlerden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber, onları cezalandırmada geri kalmamıştır.

4.3.5. *Benî Nadîr, Hendek Gazvesi ve Benî Kurayza*

Buhl, Hz. Muhammed'in Bi'rîmâune ve Râci olayından sonra herhangi bir kan akıtmadığını bu sefer Benî Nadîr kabilesine göz diktiğini, Uhud Savaşı sonrası sevinmelerinden dolayı, onların da Kaynukâ' gibi etkisiz hale gelmesi gerektiğini dile getirmektedir.⁵⁴⁰ Sebep bulmada sıkıntı çekmediğini, Nadirlilerin yanına bir gün ziyarete gittiğinde onların kendisini öldürmek istediğini ileri sürmüştür. Bunun da vahiy ile bildirildiğini söyleyerek, Nadirlilere saldırdığını iddia etmektedir. Batı ansiklopedilerinde Gerhard Bowering (1939) gibi bazı oryantalistler, Benî Nadîr olayına sebep olarak, Hz. Peygamber'in Uhud Savaşı'ndaki zararlarını telafi etmek için buraya hücum ettiğini öne sürmektedir. Oryantalistler yine kendi çıkarları doğrultusunda olayları değerlendirmekte ve Hz. Peygamber'i maddeperest olarak göstermeye çalışmaktadırlar. Margoliouth ise Buhl'un yorumuna benzer şekilde İslam kaynaklarında bahsedilen savaş sebebinin doğru olmadığını, bununla ilgili Yahudi kaynaklarında bir rivâyet bulunmadığını ve Hz. Peygamber'in Yahudilerle savaşmasının, onların kendisini öldürme konusunda değişmez fikirlerinden kaynaklandığını öne sürmektedir.⁵⁴¹ Halbuki rivâyetlerde⁵⁴² savaşın sebebi açıkça belirtilmesine rağmen, oryantalistler bu sebepleri görmemekte ve yine Hz.

⁵³⁸İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 4/281-82. Amr b. Ümeyye hakkında geniş bilgi için: Mustafa Fayda, "Amr. b. Ümeyye", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1991), 3/95.

⁵³⁹İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, Mustafa Es-Sekka vd., 3-4/238-240.

⁵⁴⁰Buhl, *Muhammeds Liv*, 258.

⁵⁴¹Margoliouth, "Mohammed and The Rise of Islam", G.P. Putnam's Sons New York/London, 1905, s. 314.

⁵⁴²İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, Mustafa Es-Sekka vd., 3-4/164; Ebu'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Abdillâh b. Ahmed b. Ali el-Hasenî es-Semhûdî, *Vefâ'ul-vefa bi-ahbâri dâri-Mustafâ* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1997), 2/298.

Peygamber'in Yahudileri ortadan kaldırma niyetiyle hareket ettiğini zikrederek delillendirmeye çalışmaktadırlar.

Yahudilerin kendi evlerine çekildiğini gören Hz. Muhammed'in Arap savaşlarında alışılmışın tersine hareket ederek bazı hurma ağaçlarını kestğini, bunun takipçileri arasında isteksizlik meydana getirdiğini ve Haşr Sûresi 5. ayetle suçu Allah'a yıkarak ortamı rahatlatıldığını dile getirmektedir.⁵⁴³ Bu olay hakkında değerlendirme birinci bölümde verilmektedir. Bu arada Hz. Muhammed'in tedrici bir şekilde içkiyi haram kılmasından da bahseden Buhl, onu meysir oyunları ile beraber zikrettiğini, kendisini diğer dinlerden bu şekilde arındırdığını zikretmektedir. Hatta Müslümanların içki içtikleri yerde karışık bir ortam olduğunu, satıcıların da Hiritiyan ve Yahudiler olduğu düşünüldüğünde onun neden içkiyi yasakladığının anlaşıldığını ifade etmektedir.⁵⁴⁴ Buhl, Hz. Peygamber'in tedrici bir şekilde yasağı ortadan kaldırmasını yine Yahudilerden uzaklaşma ve bağımsızlaştırma bağlamında ele almaktadır. Fakat içki meselesindeki tedricilik Müslümanların içki içmeyi alışkanlık haline getirmeleri sebebiyledir. Bundan dolayı Allah, kullarına yumuşak davranarak, birden değil tedrici olarak alışkanlıklarından vazgeçmeyi emretmiştir.⁵⁴⁵

Sonrasında Uhud Gazvesi üzerine gerçekleştirilen Bedrü'l-Mev'id hadisesine değinen Buhl, İslam kaynaklarında bahsedilenin mümkün olmadığını, Ebû Süfyân'ın zaten Hz. Peygamber'in ordusunu Uhud'da yenilgiye uğrattığını ve birdaha savaşmaya gerek duymadığını söyleyerek gereksiz olduğunu dile getirmektedir.⁵⁴⁶ Hatta iki rivâyetin bulunduğunu, ilkinde ordusuyla birlikte Bedire gittiği fakat bir müddet sonra geri döndüğünü nakletmektedir.⁵⁴⁷ İkinci rivâyette ise Zilkade ayında ordusuyla Bedire gittiği, orada çarşığı gezdiği, Ebû Süfyân'ın da gitmeyi istemediği ve Mekke'de kaldığı

⁵⁴³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 258.

⁵⁴⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 261-262.

⁵⁴⁵ Muhammed b. Yusuf el-Endelusî Ebu Hayyan, *Tefsîru'l-Bahri'l-Muhît* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1983/1403), 2/166-167. Geniş bilgi için: Necdet Ünal, "Kur'an'ın İçki Yasağı Tedriciliği Üzerine Bir Araştırma", *Kelam Araştırmaları* 9/2 (Ağustos 2011).

⁵⁴⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 262.

⁵⁴⁷ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 2/666.

aktarılır.⁵⁴⁸ Buhl, son rivâyette yer alan Zilkade ayının Haram ayı olduğu ve Mekkelilerin buna riayet ettiği düşünüldüğünde bunun mümkün olmadığını zikretmektedir. Fakat yazar, Hz. Muhammed'in savaş gayesiyle değil de çarşığı gezmek maksadıyla ziyaret ettiği düşünüldüğünde rivâyette herhangi bir sıkıntı olmadığını söylemektedir.⁵⁴⁹ İslam kaynaklarında en çok itibar gören rivâyet; Hz. Peygamber'in Bedire gittiğini, Ebû Süfyân'ın ise şiddetli kuraklık sebebiyle yiyecek kıtlığını bahane ederek savaşa gelmediğini nakletmektedir. Hatta Ebû Süfyân önce 2000 kişi ile Mekke'den ayrılmış, daha sonra Hz. Peygamber'in Bedire gittiği haberini almıştır. Bunun üzerine yiyeceğin azlığını bahane ederek Usfân bölgesinden hareket ettikten sonra Mekke'ye döndüğü de nakledilmektedir.⁵⁵⁰ Bunun yanında rivâyette Hz. Peygamber'in kimse gelmese dahi kendisinin tek başına gideceği de rivâyet edilmektedir. Dolayısıyla onun Bedir bölgesine çarşığı ziyaret için gittiği aktarılmayıp, askerî vasıfla Bedire gittiği görülmektedir.

Hz. Muhammed, Medine yakınlarındaki kabileleri etkisiz hale getirmeye uğraşırken, Mekkeliler'in Hz. Peygamber'i ticaretin yürümesi için hâlâ risk olarak gördükleri ve onu ortadan kaldırmak amacıyla planlar yaptıkları bildirilmektedir. Hatta Mekkeliler bu minvalde çevre kabileler ve Medine'de bulunan kabilelerden de destek alarak büyük bir ordu hazırlamıştır.⁵⁵¹ Müslümanların da bu arada boş durmadıklarını zikreden Buhl, onların hendek kazdığını fakat bu fikrin Arapların savaş mantığına uymadığını ifade etmektedir.⁵⁵² Mekkelilerin teke tek Arap savaşına alışık olduğunu, hendekleri görünce şaşırdığını ve yardımsız kaldığını da eklemektedir. Kureyza Yahudileri hakkında söylenen ihanet dedikodularının gerçek olmadığını, önceki Yahudiler hakkında ne kadar yalan söylenildiyse, bunun da aynı şekilde olduğunu aktarır. Hatta onların önceki Yahudilerin akibetini ve Hz. Muhammed'in ordusunun gücünü gördükçe buna cesaret edemeyeceğini de eklemektedir.⁵⁵³ Mekke ordusunun hendekler sebebiyle karşı tarafa

⁵⁴⁸ Julius Wellhausen, *Muhammed in Medina: Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*, 167.

⁵⁴⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 263.

⁵⁵⁰ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/180-181; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/384-389.

⁵⁵¹ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/185-186. Buhl, *Muhammeds Liv*, 265.

⁵⁵² Buhl, *Muhammeds Liv*, 266.

⁵⁵³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 267.

geçemediğini ve çekimser davrandığını gören Hz. Muhammed'in diplomatik gücünü kullanarak Nuaym adında bir kişinin yardımı ile savaşı bitirdiğini de dile getirmektedir. Ayrıca kötü hava şartları sebebiyle ayrıldıklarını da ifade etmektedir. Fakat Buhl, onların iâşe sıkıntısından vs. bahsetmeyerek Mekkelilerin bu yaptıklarını fiyasko olarak nitelendirmektedir.⁵⁵⁴ İslam kaynaklarında Yahudilerin hem Müslümanlara ihanet ettiği hem de hendek Gazvesinin organizatörleri olduğu anlatılmaktadır. Hatta onların Hz. Muhammed'e karşı savaşma isteğiyle Mekke'ye geldikleri de nakledilmektedir.⁵⁵⁵ Delcambre ise Hendek Savaşı'nı fiziksel savaştan çok, diplomatik bir savaşa benzetmektedir. Hatta o, bu savaşın casuslar savaşı olarak bilindiğini, Ebû Süfyân'ın Medine'deki orduyu bitirmek için Kureyza Yahudilerini kullandığını zikretmektedir. Ayrıca Hz. Muhammed'in de Gatafân ve Feraza kabilelerini Kureyş'ten koparmaya çalıştığını ve başarılı olduğunu da eklemektedir.⁵⁵⁶ Dolayısıyla Buhl'un yaptığı şey; Yahudileri bütün rivâyetlerinde koruyarak, Hz. Muhammed'in Yahudi düşmanı olduğunu göstermeye çalışmaktır. Fakat yukarıda bahsedilen deliller bunun zıttını göstermektedir.

Hendek savaşının sonuçları itibariyle en çok zarar görenin Benî Kureyza olduğunu dile getiren Buhl, Hendek Savaşı sonrası Allah'ın Cebrâil aracılığıyla Hz. Muhammed'e, Kureyza'nın etkisiz hale getirilmesi gerektiğini bildirdiğini aktarmaktadır.⁵⁵⁷ Normalde önceki Yahudi kabilelerinden bahsederken oryantalistlerin daha katı yorumlar yaptığı görülmektedir. Fakat Benî Kureyza konusunda kısmen de olsa onları suçlu bulmaktadırlar.⁵⁵⁸ Örnek vermek gerekirse Brockelmann Yahudilerin Mekkeliler ile görüştüğünü, fakat kararsız kalmaları sebebiyle kuşatmanın kaldırıldığını, sonrasında Hz. Muhammed'in onların iki yüzlülüğü sebebiyle Benî Kureyza'yı kuşatma altına aldığını dile getirmektedir.⁵⁵⁹ Yahudilerin suçlarını kabul edenlerin yanında bunlardan hiç bahsetmeyenler de mevcuttur. İslam tarihi ve İslam-Batı ilişkisi hakkında yazıları

⁵⁵⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 268.

⁵⁵⁵ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/185-186. Belâzürî, *Ensâbü'l Eşrâf*, 1/427-433.

⁵⁵⁶ Rodinson, *Muhammed – Yeni Bir Dünyanın ve Peygamberin Doğuşu*, 246-248.

⁵⁵⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 269.

⁵⁵⁸ İsmail Hakkı Atçeken, "Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet'te Yahudiler", *İstem*/4 (Aralık 2004), 120.

⁵⁵⁹ Carl Brockelmann, *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi*, 1/27.

bulunan İngiliz asıllı Amerikan tarihçi Bernard Lewis (1916-2018) Hz. Muhammed'in Benî Nadîr ve Benî Kaynukâ'ya din değiştirme ya da sürgün arasında fırsat verdiğini, fakat Benî Kureyzâ'ya da din değiştirme ya da ölüm arasında tercihte bulunmasını istediğini dile getirerek suçlarından bahsetmemiştir.⁵⁶⁰ İslam kaynaklarında ise onların Müslümanlara ihanet ettiği ve cezasının ölüm olduğu hatta bunun Tevrat'ta aynı şekilde tatbik edildiği aktarılmaktadır.⁵⁶¹

Yazar, sıranın onlara geleceğini bilen Benî Kureyzâ'lıların, öncekilere ne yapıldıysa aynı şekilde onlara yapılmasını arzu ettiklerini ve eski müttefikleri Evslilerin Hz. Muhammed'den talepte bulunduklarını aktarmaktadır. Fakat Hz. Muhammed'in bu olayda akıllı davrandığını, zahirde Evslilerin istediğini yapmış gibi görünerek onlardan birinin hüküm vermesini emrettiğini nakletmektedir.⁵⁶² Evsliler de bunu kabul etmiştir. Bu şekilde hakemliğin Hendek Savaşı'nda yaralanan ve Hz. Muhammed'e sınımsız bağlı olan Sa'd b. Muâz'a verildiğini söyleyen Buhl'un, onun bütün erkeklerin öldürülmesi, kadınlarında köle olarak kalmasına dair hüküm verdiğini ifade etmektedir.⁵⁶³ Bundan sonra günlerce süren idamlar sonucunda Yahudilerin öldürüldüğünü, Hz. Muhammed'in de en güzel kadın olan Reyhanı cariyeye olarak aldığını dile getirmektedir.⁵⁶⁴ İslam kaynaklarında Hz. Muhammed'in Sa'd b. Muâz'ı bilerek seçtiği rivâyet edilmez. Fakat onun seçilmesinde de herhangi bir gerekçe görülmez. Dolayısıyla bunun altında farklı bir şey aramak yerine rivâyeti objektif bir şekilde değerlendirmek gerekmektedir.

4.3.6. Benî Müstalikoğulları Gazvesi, İfk Hadisesi, Hudeybiye Antlaşması ve Sonrasında Gelişen Olaylar

Buhl, artık bütün Yahudilerin Medine'den çıkarıldığını ve Hz. Muhammed'in zihninde tasavvur ettiği tek ümmet düşüncesini gerçekleştirdiğini ve dışarıdan hiçbir kimsenin olmadığı politik bir toplumu kurduğunu iddia etmektedir. Hedefi olan Mekke'ye

⁵⁶⁰ Bernard Lewis, *"The Jews of İslam"* (New Jersey: Princeton University Press, 1984, s. 10.

⁵⁶¹ Tesniye, 20: 10-15; Maide Sûresi, 5/33. İhanet etmeleri konusuyfa 73. İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/200-207; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/496-497, 500, 510-512 vd.; İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/74-78.

⁵⁶² Buhl, *Muhammeds Liv*, 269.

⁵⁶³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 269.

⁵⁶⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 270.

gelmeden önce de çevredeki kabileleri ya etkisiz hale getirmesi ya da buyruğu altında toplaması gerektiğini de dile getirmektedir.⁵⁶⁵

Yazar, Hz. Muhammed'in Medine çevresindeki kabilelere ordu gönderdiğini ve bu şekilde çevreyi kontrol altına aldığını aktararak, Benî Müstalikoğulları Gazvesine değinmektedir. Hz. Peygamber'in ordusunun Müstalikoğullarının yerleşik olduğu bölgeye vardıklarında, karşı tarafın Müslümanlara karşılık veremeyeceğini anladığını, mücadeleyi durdurduğunu ve Müslümanların onları itaat altına aldığını nakletmektedir. İslam Tarihi kaynaklarında ilk okun Müstalikoğulları tarafından geldiği, Hz. Peygamber'in saldırı emrini verdikten sonra on kişinin öldürüldüğü ve geri kalanların esir düştüğü anlatılmaktadır.⁵⁶⁶ Buhl, savaştan sonra bölgede Cüveyriye adında bir kadının Hz. Muhammed'in yanına geldiğini ve kendisini satın almasını istediğini belirttiğinde, Hz. Âişe'nin de orada bulunduğunu dile getirmektedir. Sonrasında ise “*fırsattan istifade eden*” Hz. Peygamber'in onu eş olarak aldığını zikretmektedir.⁵⁶⁷ İslam kaynaklarında Hz. Peygamber'in Müstalikoğullarından Cüveyriye bint Hâris ile evliliğinin, Müslümanlar ve Müstalikoğulları arasındaki düşmanlığı bitirdiği aktarılmaktadır. Böylelikle Hz. Muhammed'in Cüveyriye ile evlenmesinin asıl hedefinin bu olduğu ve harem sevdalısı gibi görüntü oluşturmaya çalışan Buhl'un yanlışlığı anlaşılmaktadır.⁵⁶⁸ Hz. Muhammed'in hedefi İslam'ın getirdiği öğretileri yaşayarak öğretmektir. Yukarıda verilen örnek bunu göstermektedir.

Beni Müstalik Gazvesinden dönerken ifk hadisesi yaşanır. Hz. Âişe'nin kolyesini kaybetmesi üzerine ordunun onu almadan oradan hareket ettiği, sonrasında Safvân b. Muattal'ın onu gördüğü ve devesine bindirerek orduya yetiştirdiği zikredilir.⁵⁶⁹ Fakat ikisinin birlikte kabileye yetiştirdiği görüldüğünde, bunun birtakım dedikodulara sebep

⁵⁶⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 271.

⁵⁶⁶ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/247-253; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/404-413; İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 2/63-65. Geniş bilgi için Recep Erkocaaslan, “Benî Mustalik Gazvesi Esnasında Ortaya Çıkan Nifak Hareketleri ve İfk Olayı”, *Diyanet İlim Dergi*, Rize 2015, c. 51, sayı 1, s. 132.

⁵⁶⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 274.

⁵⁶⁸ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/252-253; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 1/406-413. Geniş bilgi için: Rıza Savaş, “Cüveyriye b. Hâris”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1993)8/146.

⁵⁶⁹ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/254-259. Buhl, *Muhammeds Liv*, 275.

olduğu, Medine'ye varıldığında ise meselenin boyutunun Evs ve Hazrec kabilelerinin arasında savaş çıkma ihtimaline varacak kadar büyüdüğü aktarılmaktadır.⁵⁷⁰ Buhl, Hz. Âişe hakkında söylenenlerin ancak onun naklettiği haberlerden ibaret kaldığını, bunun ne kadarının doğru olup olmadığının bilinmediğini öne sürmektedir. Ayrıca onun rivâyetinde tezat teşkil eden konuların bulunduğunu da eklemektedir.⁵⁷¹ Örnek vermek gerekirse Hz. Âişe'nin Medine'ye döndüğünde hasta olduğu, Hz. Muhammed'in de ona soğuk davranması sebebiyle anne-babasının evine gitmesi için izin istediğini kendisi nakletmektedir. Hz. Âişe annesi ve babasının evindeyken Hz. Peygamber'e vahiy geldiğini ve onun suçsuz olduğunun aktarıldığını da eklemektedir. Hazleton'a göre bu rivâyet yaşanmış skandal bir olay olarak görülmektedir. Hz. Âişe'nin olayın içeriğinden asla bahsetmediğini, cinsel uygunsuzluğun bugün de olduğu gibi bir siyasetçinin itibarını zedelemek için kullanıldığını dile getirmektedir.⁵⁷² Hatta Safvân'ın iktidarsızlık yaşadığını, bunu Hz. Âişe'nin aktardığını öne sürmüştür.⁵⁷³ Fakat ilahiyatçı yazar Mehmet Yaşar Kandemir (1939) böyle bir şeyin doğru olmadığını, Safvân b. Muattal'ın sonradan evlendiğini ve eşiyle olan anlaşmazlık sebebiyle Hz. Peygamber'e başvurduğu anlatılmaktadır. İşte bu olay onun iktidarsızlık yaşamadığını ispatlamaktadır.⁵⁷⁴ İslam kaynaklarında olayın tamamı anlatılmakta olup, Hz. Ali'nin bu olaydan sonra Hz. Âişe hakkında iyi düşünmediği, Hz. Peygamber'in Hz. Âişe'ye gelip suçsuz olduğunu söylemesi de nakledilmektedir.⁵⁷⁵ Dolayısıyla Buhl'un dediğinin aksine, hiçbir şeyin tezat olmadığı ve Hz. Âişe'nin suçsuz olduğu ortaya çıkmaktadır. Aslında Buhl'un, bu rivâyetleri (Müstalikoğulları ve dönüşü) ele almasının sebebi Hz. Muhammed'in kadınlara olan ilgisini göstermek ve Hz. Peygamber'in hanımını kötülemektir.

Buhl, İfk hadisesinden sonra Hz. Muhammed'in h. 6. yılına kadar çeşitli kabileler ile anlaşmaya vardığını, artık nihai hedefine yaklaştığını dile getirmektedir. Yazar, Hz. Muhammed'in rüyasında Mekke'ye umreye gittiğini ve Kâbe'nin anahtarının ona

⁵⁷⁰İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/257.

⁵⁷¹Buhl, *Muhammeds Liv*, 275.

⁵⁷²Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 271-272, 275.

⁵⁷³Ebu'l-Fidâ İbn Kesir, *El-Bidâye ve'n-Nihâye: Büyük İslam Tarihi*, çevr. Mehmet Keskin (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994), 4/279; Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 276.

⁵⁷⁴M. Yaşar Kandemir, "Safvân b. Muattal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2008), 35/485-486.

⁵⁷⁵İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/255-258

verildiğini aktarmıştır. Bu nedenle ashabına umreye gideceğini, isteyenlerin ona katılabileceğini zikretmiş, Muhacir ve Ensar'ın katılımıyla da yola çıktığını belirtmiştir.⁵⁷⁶ Muir'e göre Kâbe'yi tavaf etme konusunda Peygamber'den daha hevesli hiç kimse bulunmamaktadır. Hatta o, Peygamber'in Kâbe'yi tavaf etmesinin Mekkelilerin dininin etkisinde olduğunu gösterdiğini öne sürmektedir.⁵⁷⁷ Tor Andrea, bu konuda Buhl ve Muir'in yorumundan farklı bir değerlendirme yaparak, Peygamber'in bu zamana kadar elde ettiği gücü Araplara göstermek adına bu yolculuğa çıktığını dile getirmektedir. Halbuki İslam kaynaklarında maksadın sadece Allah'ın evini ziyaret etmek olduğu açıkça belirtilmektedir.⁵⁷⁸

Buhl, Mekkelilerin onun bu adımına karşılık ne yapacağını ise meçhul olduğunu, muhtemelen Hz. Muhammed'in kararını peygamberliğin verdiği bir heyecan ile aldığını dile getirmektedir. Fakat bu konuda en çok Mekkelilerin Hz. Peygamber ile barış içerisinde yaşama isteklerinden ve bunun ticaret bakımından da daha faydalı olacağı söylentisinden hareketle karar verdiğini öne sürmektedir.⁵⁷⁹ Ayrıca o, Peygamber'in ilk başta askerî amaçla hareket ettiğini, fakat bedevilerin inananlara katılmamasıyla birlikte zahirde sanki umre için yola çıkıldığını göstermek istediğini iddia etmektedir.⁵⁸⁰ Fakat İslam kaynaklarında 1400-1500 kişi ile umre yaptığı, yolcu kılıcı hariç bir şeyin alınmadığı, Medine'de ise şehri koruyacak sayıda insanların bırakıldığı nakledilmektedir. Bunun yanında rivâyetlerde Peygamber ordusunun askerî amaçla çıktığı ile ilgili bir bilgiden bahsedilmediği de görülmektedir.⁵⁸¹ Dolayısıyla bu yorum onun daha çok savaşçı bir karaktere sahip olduğunu göstermek amacıyla dile getirilmiş olmalıdır.

⁵⁷⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 278.

⁵⁷⁷ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 4/22.

⁵⁷⁸ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/263-364; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğâzi*, 2/572-573. Geniş bilgi için: Muhammed Hamîdullah, "Hudeybiye Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1998).

⁵⁷⁹ Buhl, "Muhammed", 8/465.

⁵⁸⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 279-280.

⁵⁸¹ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/264; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğâzi*, 2/572, 574.

Yazar, Mekke’de birçok kimsenin Hz. Muhammed’in umre yapmasına sıcak baktığını fakat şehirde hâlâ Hz. Muhammed karşıtı insanların olduğunu ve onların şehre girmesine izin vermediklerini aktarmaktadır. Bundan dolayı Mekkelilerin Hz. Muhammed’in ordusunu takip etmek için bir grup gönderdiğini de eklemektedir.⁵⁸² Hazleton bu konuyla alakalı bir yorum getirerek, hac için gelmiş birini kabul etmemenin Kureyş’in üstlendiği kamusal sorumluluğa ters olduğunu, Peygamber’in niyetinin açık olduğunu ve Mekkelilerin bu şekilde kendilerine ters düştüğünü zikretmektedir.⁵⁸³ Buhl, Hz. Muhammed’in Mekkelilerden bir grubun kendilerini takip ettiğini öğrendiğinde, onları atlatıp doğrudan Mekke’ye saldırımayı düşündüğünü bildirmiştir. Fakat O’nun bu düşüncesinden Hz.Ebû Bekir’in tavsiyesi ile vazgeçtiğini ve Hudeybiye’ye doğru hareket ettiğini öne sürmektedir.⁵⁸⁴ Sonrasında elçilerin karşılıklı gidip geldiğini fakat bu ziyaretlerden sonuç alınamayınca elçi olarak Hz. Osman’ın gönderildiğini aktarmıştır. Daha sonra Hz. Osman’ın öldüğü haberi yayıldığında Hz. Muhammed’in Müslümanları topladığını, Mekke’ye saldırma kararı aldığını ve Rıdvan Biati’nin gerçekleştiğini dile getirmiştir.⁵⁸⁵ Buhl, haberin yalan olduğunun ortaya çıkması ve Müslümanların toplandığının haberinin alınması üzerine Hudeybiye Antlaşmasını yapmak amacıyla Süheyl b. Amr ve bazı Mekkelilerin Peygamber’e geldiğini ifade etmektedir.⁵⁸⁶ Bu antlaşmanın Mekkeliler için ideallerinden vazgeçmeyi ifade ettiğini, fakat Hz. Muhammed’in umresine engel oldukları için de mutlu olduklarını da dile getirmiştir. Delcambre ise Mekkelilerin bu konuda ikilemde kaldıklarını ya düşman olarak gördükleri Müslümanların şehre girmelerine izin vermek ya da hac konusundaki itibarlarını düşünerek onlarla antlaşma yapmak zorunda olduklarını zikrederek ikincisini seçtiklerini ifade etmektedir.⁵⁸⁷ Armstrong ise Hz. Muhammed ve beraberindekilerin umre için yola çıktıklarını, Mekke’de Kureyş’i köşeye sıkıştırdıklarını ve bilinen savaş yöntemlerinden farklı bir yol çizerek antlaşmayı geçerli kıldığını dile getirmektedir.⁵⁸⁸

⁵⁸² Buhl, “Muhammed”, 8/465.

⁵⁸³ Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed’in Hikayesi*, 299.

⁵⁸⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, s. 280-281.

⁵⁸⁵ Buhl, “Muhammed”, 8/465.

⁵⁸⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 281.

⁵⁸⁷ Delcambre, *Allah’ın Resulü Hz. Muhammed*, 96

⁵⁸⁸ Armstrong, *Hiz. Muhammed – Bir Batılının Gözünden Son Peygamber’in Hayatı*, 324-327.

Buhl, Hz. Muhammed'i antlaşmadan sonra bir Peygamber değil akıllı bir politikacı olarak sıfatlandırmıştır.⁵⁸⁹ Ashabının bu duruma isteksiz davrandığını görünce bunun yazıya dökülmesini ve Rasulullahın adıyla yazılmasını arzu etmiş fakat Süheyl'in bunu kabul etmediğini dile getirmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed'in antlaşmada "*Allah'ın Resulü Muhammed*"in yazılması isteği üzerine, Süheyl'in bunu tanımadığını ve sadece Hz. Muhammed isminin belirtileceğini söylemiş ve bu şekilde kabul edilmiştir. Buhl, takipçilerinin Hudeybiye Antlaşması'nı içerdiği maddeler nedeniyle yenilgi olarak gördüğünü ifade ederek, Hz. Ömer'in bu duruma öfkelenildiğini, yanına 100 kişi bulması halinde oradan ayrılacağını ileri sürmüştür.⁵⁹⁰ Buna binaen ashabının, Ebû Cendel'in Mekke'den kaçıp inananlara sığınması, fakat anlaşma gereği onun kabul edilemeyeceğini öğrenmeleri üzerine, daha da isteksiz davrandıklarını eklemektedir. Hz. Muhammed'in bu hadiseden sonra kurban kesip, saçlarını kazıdığını ve cemaatine de bunu emrettiğini fakat onların emri ilk etapta uygulamadığını aktarmıştır.⁵⁹¹ Ancak onun tatbikinden sonra cemaatinin emri uyguladığını, fakat bazılarının saçını tamamen kazımak yerine az bir kısmını kestiğini eklemektedir.⁵⁹² Buhl, takipçilerinin bunda haklı olduğunu Bakara Sûresi 192. ayetinde kurbanın umreden sonra kesilmesi gerektiğini fakat onların umre yapmadıklarını ifade etmektedir. Yine Hz. Muhammed'in İslam'ın öğretilerine aykırı hareket etmesinin onun için geçerli olmadığını söyleyen Buhl, onun yıllardır beklediği hedefe odaklandığını iddia etmektedir.⁵⁹³ Buhl, Sprenger'in "*Muhammed'in Hudeybiye Antlaşması'nı bir anlık bitkinlik ile kabul ettiğini, onun bu anlaşmayla enerjisinin ve cesaretinin yok olduğu*"⁵⁹⁴ yorumunu yanlış bulmaktadır. Hatta o, Hz. Muhammed'in bu antlaşmayla birlikte birçok avantaj yakaladığını, Mekkelilerin kısa vadeli politikaları sebebiyle bunu görmediklerini dile getirmektedir. Ayrıca yazar, Hudeybiye Antlaşmasının O'nu tarih bakımından en üst yerlere taşıdığını ve dahiliği ile birlikte gelecekteki planlarını bu şekilde gerçekleştirebileceğini zikretmektedir.⁵⁹⁵ Müslümanların bu şekilde üzerlerindeki kara lekeyi sildiklerini artık onların millet olarak tanındığını da eklemektedir.⁵⁹⁶ Muir de Buhl'un yorumuna

⁵⁸⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 281-282.

⁵⁹⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 283.

⁵⁹¹ Buhl, "Muhammed", VIII, s. 465.

⁵⁹² Buhl, *Muhammeds Liv*, 283.

⁵⁹³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 283-284.

⁵⁹⁴ Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed*, 3/247.

⁵⁹⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 285.

⁵⁹⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 284.

katılarak, ilk başta insanların hayal kırıklığına uğramasına rağmen, Hudeybiye Antlaşmasıyla birlikte ileride büyük politik avantajlar sağladığını ve bu şekilde siyasi statülerinin Mekke'nin ileri gelenleriyle eşitlendiğini ifade etmektedir.⁵⁹⁷ Rodinson, diğer oryantalistlerin aksine Hz. Muhammed ve Hz. Ebû Bekir'in önsezileri ile geleceği gördüklerini, anlamsız bir şekilde Mekkelilere tavizler vererek, istediklerini elde ettiklerini ve bunun Hz. Muhammed için daha rahat hareket fırsatı tanıdığını ileri sürmektedir.⁵⁹⁸ İslam kaynaklarında, bunun Mekke'nin Fethi öncesinde çok önemli olduğu hatta bu antlaşmanın "*İslam'ın ilk büyük fethi*" olarak da yorumlandığı görülmektedir. Çünkü temel İslam kaynaklarında Hudeybiye Antlaşmasından bahseden rivâyetler verildikten sonra Fetih Sûresi'nin indiği dile getirilmekte ve rivâyetlere eklendiği görülmektedir.⁵⁹⁹ Ayrıca bu olay sonrası Hz. Peygamber'in Hz. Ömer'i çağırıp ayetleri okuduğu ve insanların bunu duyduğunda Peygamber'e gelip "*Ey Allah'ın Resulü bu Antlaşma fetih mi?*"⁶⁰⁰ diye sorduklarında "*Allah'a Yemin ederim ki kesin fetihtir.*" cevabını verdiği nakledilmektedir. Bu antlaşma Müslümanların kendilerine rahatça yapılacak bir saldırı ihtimaline karşın, Hayber'deki Yahudileri buyruğu altına aldığını göstermektedir. İlk başta hayal kırıklığı olarak görülse de sonraki süreçte bunun ne kadar değerli olduğu ortaya konulmuştur. Dolayısıyla bu zaferi Müslümanların fetih şeklinde değerlendirmesi isabetli olarak görülmektedir.

Hudeybiye Antlaşması sonrası Müslümanların muhalefetlerini ve isteksizliklerini Batılılar bir isyan tehlikesi olarak görmektedir.⁶⁰¹ Buhl da muhtemelen aynı şekilde Müslümanların isteksizliklerini ardarda sıralayarak bir isyan girişimi ihtimaline dikkat çekmektedir. Fakat önceki olaylarda Hudeybiye yolculuğunda Rıdvan Biati'nin gerçekleşmesi, Müslümanların Hz. Muhammed'e olan bağlılıklarını göstermektedir. Hatta Hudeybiye'de Müslümanların da Hz. Peygamber'e uyarak saçlarını kesmesi ona itaat ettiklerini kanıtlamaktadır. Dolayısıyla bu durumu isyan olarak nitelendirmek mümkün değildir.

⁵⁹⁷ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 4/35.

⁵⁹⁸ Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*, 292.

⁵⁹⁹ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/618-619; İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kubrâ*, 2/104. Geniş bilgi için: Öznur Hocaoglu, "*Kur'an-Siyer Bütünlüğünde Hz. Peygamber Döneminde Savaş ve Barış*", (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s. 157-161.

⁶⁰⁰ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 2/106.

⁶⁰¹ Demirci, "Batı Ansiklopedilerinde Hz. Muhammed'e Bakış (Risâletin Medine Dönemi)", 279.

Buhl, Hudeybiye Antlaşmasındaki “*Mekkelilerden biri inananlara katılmak istediğinde onların kabul edilmeyeceği*” maddesinin sadece kâğıtta kaldığını, Hz. Muhammed’in hiçbir takipçisini bu birlik dışında bırakmayacağını aktarmaktadır. Nitekim Mekke’de yaşayan Ebû Beşir adında bir Müslümanın Medine’ye gelip ona tabi olmak istediğini fakat Hz. Muhammed’in onu kabul etmediğini yanında iki kişi ile birlikte Mekke’ye gönderdiğini nakletmektedir. Buhl bundan sonra yolda Ebû Beşir’in birini öldürdüğünü ve diğerinin Medine’ye gidip Peygamber’e olan biteni anlattığını dile getirerek Hz. Muhammed’in Ebû Beşir’i hiçbir şekilde kabul etmeyeceğini ama birkaç kişinin de kendisine katılmasıyla birlikte gidip Mekkelilerden intikam alabileceğini ima ettiğini öne sürmektedir.⁶⁰² Sonrasında Ebû Beşir, yanına adamlar alarak Mekke’nin kervanlarına saldırmıştır. Bu saldırının Mekkelilerin huzurunu kaçırdığını ve Hz. Muhammed’in hamiliğini talep ettiklerini nakletmektedir. Böylelikle Hz. Muhammed’in istediğinin olduğunu belirten Buhl, Ebû Beşir olayını aktarmakla Peygamber’in oyun oynadığını, baştan beri onun arkasında olduğunu göstermek istemiştir. Muir, Buhl’un sözlerine katılarak, Ebû Beşir ile olan hikâyeyi aktardıktan sonra Hz. Muhammed’in Hudeybiye Antlaşmasına sadık kaldığını gösterse bile, onları cesaretlendirdiğini ve hâlâ içinde Kureyş düşmanlığı bulunduğunu ifade etmektedir.⁶⁰³ Halbuki bu olay Hz. Peygamber’in Hudeybiye Antlaşması’na sadık kaldığını göstermektedir. Rivâyetlerin hiçbirinde onları cesaretlendirdiği de aktarılmamaktadır. Ayrıca İslam tarihi kaynaklarında Ebû Beşir’in iki muhafızı öldürüp elçi göndermek yerine kendisinin gittiği ve durumu arz ettiği anlatılmaktadır. Bunun yanında Ebû Beşir’in Peygamber’in yanına gitmesi fakat onu kabul etmemesi Peygamber’in antlaşmaya sadık kaldığını kanıtlamaktadır. Hatta Vâkıdî’den aktarılan bir rivâyete göre Ebû Beşir’in öldürdüğü kişinin üzerinden çıkanların beşte birini Peygamber’e vaat ettiği fakat antlaşma gereği Peygamber’in bunu kabul etmediği nakledilmektedir.⁶⁰⁴ Dolayısıyla olay, sebep ve sonuç ilişkisi çerçevesinde incelendiğinde yukarıda yapılan yorumların gerçeği yansıtmadığı ortaya çıkmaktadır.

⁶⁰² Buhl, *Muhammeds Liv*, 286.

⁶⁰³ Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 4/43-44.

⁶⁰⁴ Vâkıdî, *Kitabu’l-Meğazî*, 2/626-627. Daha fazla bilgi için: Mehmet Yaşar Kandemir, “Ebu Basîr”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1994), 10/101

4.3.7. Hükümdarlara Gönderilen Davet Mektupları

Muir, Peygamber'in Hudeybiye Antlaşmasından sonra yeni bir proje hazırladığını, çevredeki hükümdarları hakimiyet altına alarak, İslam'ın evrensel bir din olması yolunda adımlar attığını aktarmaktadır. Bu şekilde dinini ve görevini her yere yaymak istediğini, İslam dinini kabul etmeyenlerin ise kendi dinlerini yaşamak üzere cizye vermek zorunda olduklarını belirtmektedir.⁶⁰⁵

Tarihi rivâyetlere göre Hudeybiye Antlaşması ile Hayber fethi arasında Hz. Muhammed'in Bizans, Pers hükümdarlarına ve Mukavkıs'a davet mektupları gönderdiğini aktaran Buhl, bu şekilde Hz. Muhammed'in İslam'ı dünya dini olarak tanıtmak istediğini dile getirmiştir. “*Fakat*” diyerek konuyu açan Buhl, diğer semâvi dinlerden bağımsız olarak hareket etmesiyle dünya dini olarak ortaya çıkması arasında çok büyük bir adımın olduğunu, bundan dolayı mektuplara karşı eleştirel bakılması gerektiğini iddia etmektedir.⁶⁰⁶ Gerhard Bowering (1939) de Buhl gibi düşünerek, Peygamber'in imparator, kral ve prenslere gönderilen İslam'a davet mektupları ile ilgili rivâyetin güvenilir olmadığını, onun davetinin Arap Yarımadası içindeki kabilelerle sınırlı olduğunu öne sürmektedir.⁶⁰⁷ Buhl, bunların ayrı ayrı ele alındığında her birinde efsanevî özelliklerin bulunduğunu zikrederek ilk örneğini vermektedir. O, gönderilen elçilerin gittiği bölgedeki halkın dilini bildiğini aktaranların olduğunu, bunun da Yeni Ahit'te bulunan Pentikost'tan alıntı olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca diğer mektuplarda bulunan özelliklerin de Hristiyanlık tarihinde farklı kabilelere gönderilen İsa'nın öğrencilerini taklit ettiğini iddia etmekte fakat kaynak göstermemektedir.⁶⁰⁸ Modern İslam Tarihçileri arasında bulunan Mehmet Azimli (1868) de Buhl gibi düşünerek, Peygamber'in gönderdiği elçilerin gidecekleri yerin dilini bilmezken birden mucizevî bir şekilde oranın dilini konuşmaya başladıklarına inanmamaktadır.⁶⁰⁹ Halbuki Muhammed Hamîdullah, “*İslam Peygamberi*” adlı eserinde, Hz. Peygamber'in elçilerin

⁶⁰⁵ Muir, *The Life of Mahomet: and History of Islam, to the Era of the Hegira*, 4/46

⁶⁰⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 290.

⁶⁰⁷ Bowering, “Muhammad”, 373-374.

⁶⁰⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 290.

⁶⁰⁹ Mehmet Azimli, “Hz. Peygamber'in Bizans İmparatoru Heraklius'a Gönderdiği Davet Mektubu Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, *Hikmet Yurdu* 4/7 (2011). 16.

seçiminde özellikle gittiği yerin örf, adet ve bölgedekilerin dilini bilen kişiler olmasına dikkat ettiğini aktarmaktadır.⁶¹⁰ Bunun yanında Buhl, Heraklius'un İslam'a geçtiğini fakat bu durumu çevresinden tepki almamak için açıklamadığı rivâyetinin uydurma olduğunu da eklemektedir. Çünkü O, 628'te Perslilere karşı aldığı yenilgi sonrası Hristiyanlığı Batı Asya'da tekrar hâkim kılmak için onun uğraştığını, 6 Ocak 628'te de bunu kutladığını ve 629'da kutsal haçı Kudüs'te tekrar kaldırdığını aktarmaktadır.⁶¹¹ Fakat bazı kaynaklarda kutsal haçı Kudüs'e taşıdığı tarih konusunda ihtilaf olduğu, 628 ile 631 arasında değişkenlik gösterdiği zikredilmektedir.⁶¹² Muhammed Hamîdullah'a göre bu tarih ister 628 olsun isterse Buhl'un dediği gibi 629 olsun Müslüman elçinin gönderilmesi bakımından uygunsuzluk teşkil etmemektedir. Çünkü elçi Kudüs'e gitmiş ve orada bulunan valiye mektubu teslim etmiştir. Vali tarafından da bu mektubun Heraklius'a iletildiği aktarılmaktadır. Ayrıca o devirde yola çıkan kervanların hızlı bir şekilde dönemediğini her halükârda mektubun Heraklius'a ulaştığını ifade etmektedir.⁶¹³ O da Buhl gibi düşünerek Heraklius'un "*halkın kabul etmesi dahilinde bende İslam'a girerim*" sözünü önemsiz görmektedir.⁶¹⁴ Dolayısıyla Heraklius'a ulaşan bir mektuptan söz etmek mümkün olmakla birlikte, onun Müslüman olduğu şüphelidir.

Buhl, Hz. Peygamber tarafından Hâris b. Ebû Samir'e mektup gönderildiğini aktarmakla birlikte onun mektubun gönderildiği tarihten önce öldüğünü öne sürmektedir. Fakat İslam Tarihi kaynaklarında Hz. Peygamber'in Hâris b. Ebû Sâmir'e, Şüca' b. Vehb aracılığı ile İslam'a davet mektubu gönderdiği, hatta onun sinirinden mektubu yırtıp Hz. Peygamber'in üzerine yürümeye niyetlendiği aktarılmaktadır. Devamında ise Heraklius'un Hâris'i durduğu da nakledilmektedir.⁶¹⁵ Yazar, son olarak Hz. Muhammed'in hedefinin Mekke olduğunu, onun Bizans ve Perslilere sefer düzenleyecek kadar boş düşüncelere dalmayacağını da eklemektedir.⁶¹⁶ Bazı bilginler

⁶¹⁰ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 2/1018-1020.

⁶¹¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 290-291.

⁶¹² Nikephoros, *Nikephoros Patriarch of Constantinople Short History*, çevr. Cyril Mango (Washington: Research Library and Collection, 1990), 185.

⁶¹³ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/346.

⁶¹⁴ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/333.

⁶¹⁵ İbn Sa'd, *Kitâbü't-Tabakati'l-Kebîr*, 1/248-249; İbn Habib, *el-Muhabber*, ed. Mehmet Azimli (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2018), 68; Erdinç Ahatlı, "Şüca' b. Vehb", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2010), 39/246

⁶¹⁶ Buhl, "Muhammed", 8/466.

bu rivâyetlerin İslam'ın evrenselliğini o günlerden başlatmak amacıyla uydurulduğunu da dile getirmektedir.⁶¹⁷ Fakat şu bir gerçek ki Peygamber ve Kur'ân sadece Araplara gönderilmedi. Çünkü Kur'ân'da⁶¹⁸ onun bütün insanlığa müjdeci olarak gönderildiği fakat insanların bunu bilmediği nakledilmektedir. Onu sadece Araplarla sınırlı kılmak, Bizans ile ilişkiler dahilinde yapılan Mûte ve Tebük Gazvelerini yok saymaktır. Fakat bunlar tarihte yaşanmış gerçek hadiselerdir. Bu şekilde Hz. Peygamber'in evrenselliği kanıtlanmaktadır. Ayrıca farklı bölgelere gönderilen mektupların aslının mevcut olduğu da bildirilmektedir.⁶¹⁹

Buhl, bu mektuplarla ilgili rivâyetlerin hepsinin boş olmadığını, bazılarının tarihi temelleri bulunduğunu da aktarmadan geçmemektedir. Çünkü o, Hz. Muhammed'in Dihye b. Halîfe adında bir elçiyi Heraklius olmasa da onun vekiline gönderdiği bir mektubun varlığını kabul etmekte ve dönüşte bu elçinin öldürüldüğünün bilinmekte olduğunu ifade etmektedir. Yazar, Hz. Muhammed'in Mukavkis ile diplomatik bir bağlantısı olduğunu da söyleyerek, onun Hz. Muhammed'e Maria ve Şirini gönderdiğini nakletmektedir. Fakat Buhl, Mukavkis'in bu hediyelerinin İslam'ı kabul ettiği şeklinde anlaşılmadığını, Peygamber'i politik olarak tanıdığının ve onunla arkadaş kalmanın yararına olduğu için gönderdiğinin delili olduğunu aktarmaktadır.⁶²⁰ Muhammed Hamîdullah da Buhl'a katılarak Mukavkis'in mektubu nazikçe reddettiğini ve hediyelerle birlikte elçiyi uğurladığını dile getirmektedir. Bu şekilde Mukavkis'in Müslüman olmadığı fakat bazı liderlerin yaptığı gibi elçiye kötü muamelede bulunmayıp saygıyla ağırladığı görülmektedir.

Muhammed Hamîdullah (1908-2002) "*İslam Peygamberi*" adlı eserinde Hz. Peygamber tarafından çeşitli imparatorluklara gönderilen mektupları ele alarak, Leone Caetani (1869-1935) gibi oryantalistlere reddiyeler yazmaktadır. O mektupların gerçekliğinin

⁶¹⁷ Montgomery Watt, "*Peygamber ve Devlet Adamı; Hz. Peygamber*", çev. Ünal Çağlar (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2001), 203.

⁶¹⁸ el-Sebe, 34/28.

⁶¹⁹ Bkz. Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/308, 319, 343, 365, 384.

⁶²⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 292-293.

sahte olma ihtimalinden daha yüksek olduğunu kanıtlamaya da çalışmaktadır.⁶²¹ İslam dünyası Batılıların aksine, bu mektupların orijinalliğinin olduğunu yada orijinal olma ihtimalinin daha yüksek olduğu da kabul etmektedir.⁶²²

4.3.8. Hayber'in Fethi, Kaza Umresi ve İslam'a Davet Mektupları Sonucu: Mûte Savaşı

Buhl, Hz. Muhammed'in Yahudilere karşı düşmanlığının bitmediğini, onları öldürerek zenginliğe ulaştığını dile getirmektedir. Hayber'deki Benî Nadirîlilerin Hz. Muhammed'e karşı halkı kışkırttığını bu şekilde Benî Nadîrilere karşı savaşmaya sebep bulunduğunu aktarmaktadır.⁶²³ Brockellmann ve Bernard Lewis: "*Hudeybiye'de gerçekleşen antlaşmanın Müslümanlar nazarında başarısızlık olarak nitelendirildiğini, Hz. Muhammed'in de bu durumu düzeltmek amacıyla Hayber'e gittiğini*" ifade etmektedirler.⁶²⁴ Buhl, öncesinde Benî Kureyzâ'nın ortadan kaldırılmasıyla, Hz. Muhammed'in Hayber'e birkaç adam gönderdiğini ve bir Yahudi'yi öldürdüğünü, fakat artık daha büyük bir orduyla Hayber'e doğru yola çıkacağını da eklemektedir. Peygamber ordusunun Hayber'de bulunan Yahudilere saldırdığını fakat Yahudilerin kalelerine çekilmesi ve çeşitli silahlarla kuşanması sebebiyle savaşın bir müddet sürdüğünü nakletmektedir. Daha sonra Yahudiler arasında bulunan hainlerin onların zayıf noktalarını göstermesiyle birlikte Müslümanların kaleyi fethettiklerini zikretmektedir.⁶²⁵ Buhl, diğer Yahudi kabilelerinin aksine Hayberlilerin ne sürgün edildiklerini ne de öldürüldüklerini, ellerindeki eşyalarının alınıp, yıl boyu kazandıklarının yarısını Müslümanlara vermek şartıyla kendi topraklarında kalmalarına izin verildiğini belirtmektedir.⁶²⁶ Ayrıca Buhl, Hz. Muhammed'in Hayber'de iken ölümünden döndüğünü, Zeynep adında bir Yahudi'nin ona bir parça zehirli et verdiğini, eti çiğnerken zehirli olduğunu anladığını ve tükürdüğünü dile getirmektedir. Hatta

⁶²¹ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, 1/ 319-324, 343-349; Muhammed Hamîdullah, *Hz. Peygamber'in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu*, çev. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yayınları, 1998), 73-163.

⁶²² Işın Demirkent, "Herakleios", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1998), 17/212.

⁶²³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 287.

⁶²⁴ Carl Brockellmann, *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi*, 1/29; Bernard Lewis, *The Arabs In History* (New York: Oxford University Press, 1993), 43.

⁶²⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 287-288.

⁶²⁶ Buhl, "Muhammed", 8/465.

yazar, bazı rivâyetlere göre bu et parçasının Peygamber'i yaklaşık dört sene sonra öldürdüğünü de eklemektedir.⁶²⁷

İslamî kaynaklarda bu olayın sebebi Hayber'in, kervanların geçiş bölgesinde olması ve onlar için tehdit oluşturmasıdır. Diğer sebep ise Hayberlilerin büyük bir ordu toplayıp Müslümanlara karşı savaş hazırlığı içinde olmasıdır. Hatta Yahudiler, Gatafânlılar'a gidip, onlara destek çıkmaları halinde Hayber'in bir yıllık mahsulünü vereceklerinin sözünü vermişlerdir. Bununla kalmayıp Fezâreliler ve Benî Süleym ile birlikte civarda yaşayan Arap kabilelerini de yanlarına aldıkları rivâyet edilmektedir.⁶²⁸ Ayrıca Hz. Peygamber, Hayber Savaşı öncesinde Abdullah b. Revaha ile birlikte otuz kişiyi gönderip, Hayber'in onlara bırakılacağını vaat ettiği sadece Medine'ye birlikte gidilmesi gerektiği aktarılmaktadır. Fakat Hayberlilerin Medine'ye dönerken anlaşmadan vazgeçip Müslümanlara kılıç çektiği zikredilmektedir.⁶²⁹ Dolayısıyla Hz. Muhammed'in ilk başta onları uyardığı, fakat barışa yanaşmayınca buna mecbur kaldığı görülmektedir.

Hayber sonrası Vâdilkurâ'ya geçen Hz. Peygamber'in ordusunun oradaki Yahudileri de cizye karşılığında buyruğu altına aldığı aktarılmaktadır.⁶³⁰ Buhl, Hayber ve Vâdi'l-Kura bölgesinden elde edilen ganimetin Medine'de yaşayan muhacirlerin zengin olmasına, bedevilerinde bu denli zenginliklere gebe bir dini kabul etmesine sebep olduğunu iddia etmektedir.⁶³¹ Muir, bu konuda Hz. Muhammed'in Hudeybiye dönüşünde takipçilerine zengin ve büyük bir kervan yağmalama sözünü verdiğini fakat Müslümanların vadedilenin gerçekleşmediğini gördüğünde, muhtemelen Peygamber'in buraya saldırdığını dile getirmektedir.⁶³² Genellikle oryantalistler Muir gibi düşünerek Hayber Fethi'ni ganimet bakımından ele almaktadırlar. Buna göre öncesinde Benî Kureyza, Benî Nadîr gibi Yahudi kabileleri göndererek elindeki mallardan birçok fayda elde

⁶²⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 288.

⁶²⁸ Muhammed Hamîdullah, "Hayber", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1998), 17/21. Geniş bilgi için: Mohammad Hanif Haidary, *Sebepler ve Sonuçlarıyla Hayber Gazvesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 20-24.

⁶²⁹ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/566-567.

⁶³⁰ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/711-712.

⁶³¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 289.

⁶³² Muir, *The Life of Mahomet: and History of İslam, to the Era of the Hegira*, 4/61.

ettikleri bu sefer Hayber de ise daha büyük bir ganimetin ele geçirildiğini ve Müslümanların zengin olduklarını ifade etmişlerdir. Hatta oryantalistler Hayber’de bir tane daha eş alan Hz. Muhammed hakkında birçok ithamda bulunarak, onun haremini genişlettiğini ve şehvet düşkünü olduğunu da iddia etmektedir.⁶³³ İslamî kaynaklarda da Hayber ve diğer yerlerin fethiyle birlikte büyük ganimetler ele geçirildiği haber verilmektedir. Fakat Hz. Peygamber’in orada Safiyye ile evlenmesiyle ilgili olarak rivâyetlerde bu izdivacın iki tarafın rızasıyla gerçekleştiği görülmektedir. Hatta Safiyye’nin rüyasında ayın odasına düştüğünü gördüğü ve bu rüya üzerine kocasının da “*Sen Muhammed’i mi istiyorsun?*” diyerek ona tokat attığı aktarılmaktadır.⁶³⁴ Diğer bir rivâyette ise Hayber Gazvesi sonrası Hz. Muhammed’in ona iki seçenek sunduğunu fakat Safiyye’nin Müslüman olup Hz. Peygamber’i eş olarak istediği nakledilmektedir.⁶³⁵ Ama bunlardan hareketle ona şehvet düşkünü demek gerçekçi değildir. Çünkü Hz. Peygamber’in evliliklerini çoğunlukla bir maksat ile yaptığı görülmektedir. Bu konu tezin daha önceki bölümlerinde irdelenmektedir.

Senenin son ayı yaklaştığında Hudeybiye Antlaşması gereği Umre zamanı geldiği rivâyet edilmektedir. Buhl, bu şekilde Hz. Muhammed’in 2000 kişi ile toplandığını ve Mekke’ye vardktan hemen sonra tavaf yaptığını, bunu da Araplardan alıntıldığını fakat tek farkın Safa ve Merve tepesini tavafla birleştirmesi olduğunu iddia etmektedir.⁶³⁶ Ayrıca Umre yapıldktan sonra kurban kesilmesinin de onlardan alındığını fakat önceki uygulamalardan farkının kurbanın eski yerinde değil Merve’de kesildiğini ifade etmektedir. Hz. Muhammed’in umre yapmasını değerlendiren yazar, Mekkelilerin artık Hz. Peygamber’in gelecekteki hükümdarları olduğunu ve onlar için en hayırlısının onun buyruğu altına girmek olduğunu anladıklarını aktarmaktadır. Çünkü Mekkelilerin bir kısmına göre Hz. Muhammed ile başlatılan bu savaşın Mekke içerisindeki barışı ve şansı yok ettiğı düşünölmektedir.⁶³⁷

⁶³³ Muir, *The Life of Mahomet: and History of Islam, to the Era of the Hegira*, 4/68; Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 162.

⁶³⁴ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/674-675

⁶³⁵ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/707.

⁶³⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 294.

⁶³⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 295.

Buhl, Hudeybiye Antlaşması ve Hayber Gazvesinden sonra Hz. Muhammed'in çeşitli kabileleri İslam'a davet ettiğini, bu şekilde ya İslam'ı kabul etmeleri gerektiğini ya da Hz. Muhammed'e düşman olarak kalmanın ne kadar kötü olduğunu görmeleri için ordu gönderdiğini öne sürmektedir. Bunlar arasında Benî Hanîfe'nin Hristiyan reisi Hevze'nin de bulunduğunu, Hevze'nin Peygamber'e bir şart sunduğunu; Peygamber'in kendisiyle ortaklığı kabul etmesi halinde İslam'a gireceğini söylemiş, fakat Hz. Muhammed'in bunu kabul etmediğini dile getirmiştir.⁶³⁸

Yazar çeşitli kabilelere ordu gönderildiğini ve birçok ganimetle dönüldüğünü aktararak sebeplerine değinmemektedir. Örnek vermek gerekirse, Benî Âmir'e gönderilen ordunun elde ettiği ganimetin bölüştürülmesinin ardından herkese eşit bir şekilde 15 devenin düştüğünü ifade etmiştir. Buhl bu yorumlar çerçevesinde hangi perspektiften baktığını açıkça göstermektedir. Sebep ve sonuçlarını anlatmaktan ziyade Peygamber ve ordusunun ganimet düşkünlüğünü iddia etmektedir. Fakat yukarıda da bahsedildiği üzere Hz. Muhammed, İslam'ın önündeki engelleri kaldırmak ve İslam'ı dünyaya yaymak için çabalamıştır. Sarf edilen bu kadar gücün ve tehlikeye atılan bu kadar kişinin ganimet için olmadığı hadisenin sebep ve sonucuna bakılarak görülmektedir.

Buhl, Peygamber'in sadece Araplara yönelik çaba göstermediğini Bizans hakimiyeti altında yaşayan Arapları elde etmek için Busra'da bulunan krala Haris b. Umeyr adında bir elçi gönderdiğini aktarmaktadır. Fakat yolda elçinin öldürülmesi üzerine Peygamber'in Bizans'a karşı sefer düzenlediğini de ifade etmektedir.⁶³⁹ İslamî kaynaklarda ise Hâris b. Umeyr'in gönderiliş nedeninin İslam'a davet olduğu bildirilmektedir.⁶⁴⁰ Dolayısıyla Hz. Muhammed'in hedefi, Bizans hakimiyeti altında yaşayan Arapları tarafına çekmek değil, İslam'ı dünyaya yaymaktır.

⁶³⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 296.

⁶³⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 297.

⁶⁴⁰ Geniş bilgi için: Gencal Şenyayla, "İslâm'ın İlk Şehit Elçisi: Hâris b. Umeyr", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2020).

Bu olay hakkında iki rivâyetin bulunduğunu bildiren Buhl, Hz. Muhammed'in diğer kabilelere karşı saldırıları kadar şanslı olmadığını dile getirmektedir. Arap tarihçilerine göre Müslüman ordunun Belka'ya geldiğini fakat düşman ordusunun büyüklüğü nedeniyle Mûte'ye geri çekildikleri ve orada ağır bir yenilgiye uğradıkları,⁶⁴¹ Hâlid b. Velîd'in hamlesiyle geriye kalanların kurtulduğu bildirilmektedir.⁶⁴² Bizans tarihi yazarı Theophanes (758-817) ise Arapların, Hristiyanlar kutlama yaparken onlara saldırmak istediğini Theodoros'un bunu haber aldığını ve büyük bir orduyla karşılık verdiğini aktarmaktadır. O, ilk defa Bizans tarihi ile ilgili bir yazarın İslam tarihindeki bir olayla ilgili bilgisi bulunduğunu da eklemektedir. Yenilgiden sonra Müslümanların çok üzüldüğünü ifade eden Buhl, Hz. Muhammed'in planlarını uygulaması esnasında bu yenilginin onun için hiçbir şey ifade etmediğini ve Müslümanları cesaretlendirerek onları teselli ettiğini ileri sürmektedir.⁶⁴³ Halbuki elçilerin öldürülmesi konusunda Hz. Peygamber çok hassastı. Bunu zaten bütün bir orduyu Mûte'ye göndermekle göstermiştir.⁶⁴⁴ Bu hassasiyetini önceki olaylarda da görmek mümkündür.⁶⁴⁵ Dolayısıyla Hz. Peygamber'in Mûte'deki kayıplara önem vermediğini söylemek yanlış bir değerlendirmedir.

Hz. Peygamber'in ordularının farklı kabilelere karşı saldırılarına devam ettiğini aktaran Buhl, Bedevilerin ya İslam'ın tahsis ettiği bu ganimetlerden faydalanarak İslam'a geçtiğini ya da en azından Hz. Muhammed'in himayesi altına girerek onun saldırılarından emin olduklarını ileri sürmektedir. Nöldeke de Buhl'un yorumuna yakın bir değerlendirme yaparak, İslam'a girenlerden bir kısmının gerçekten iman ettiğini, fakat çoğunluğun menfaat uğruna veya mecburiyetten katıldıklarını açıklamaktadır. Ayrıca çoğunluğu oluşturan bu kesimin politik sebeple İslam'ı kabul ettiğini de eklemektedir.⁶⁴⁶ Margoliouth'de bu iki yoruma benzer şekilde değerlendirme yaparak, Mekkelilerin Hudeybiye Antlaşması sonrası Müslümanların zaferlerinin etkisiyle

⁶⁴¹Buhl, "Muhammed", 8/466.

⁶⁴²İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/322; Bkz. Hüseyin Algül, "Mûte Savaşı", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 2020, XXXI, s. 385-387.

⁶⁴³Buhl, *Muhammeds Liv*, 298.

⁶⁴⁴Vâkîdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/755-756.

⁶⁴⁵ Geniş bilgi için: Nizamettin Çelik, "Hz. Peygamber'in Diplomatik İlişkilerinin Mahiyeti ve Temel Hedefi", *Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi*/2 (Temmuz 2019), 90-91, 96-99.

⁶⁴⁶ Theodor Nöldeke, *Geschichte des Qorans* (Leipzig, Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1909), 1/168-169.

İslam'a girdiğini aktarmaktadır.⁶⁴⁷ Buhl, aslında benzer yorumları yaparak, bununla ilgili ne kadar rivâyet varsa sıralamış, kabilelerin sadece kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini ve hiçbirinin İslam'a gönüllü olarak girmediğini göstermek istemiştir. Fakat heyetler yılında birçok kabilenin Hz. Peygamber'e geldiği bilinmekte olup, bunların tamamının sadece ganimet için İslam'ı kabul ettiğini söylemek doğru bir tutum değildir. Halbuki İslam'a giren insanlar arasında gönüllü olanların da bulunduğunu söylemek mümkündür.⁶⁴⁸ Bunu yukarıda Nöldeke de ifade etmektedir. Çünkü hicretin gerçekleştiği tarihten itibaren vefatına kadar Hz. Peygamber'e kabilelerin gelip iman ettikleri görülmüştür. Örnek olarak Müzeyne kabilesi verilebilir.⁶⁴⁹ Onlar İslamiyet'in daha ilk başlarında Hz. Muhammed'e temsilci göndermiş fakat kabilenin tamamının Müslüman olması hicretin 5. yılında tamamlanabilmiştir.⁶⁵⁰ Diğer bir örnek ise Benî Tay kabilesinden gelen bir gruptur. Onlardan on kişilik bir grup hicretin 9. yılında Müslüman olmuşlardır.⁶⁵¹ Bunun gibi birçok örnek sıralanabilir.

Buhl, çeşitli kabilelere saldırıları dile getirdikten sonra Hz. Muhammed'in karakterini bilen kişinin onun anlaşmalara karşı nasıl ahlak yoksunu bir tavır takınacağını bildiğini iddia etmektedir. Onun Mekkeliler ile olan on senelik Hudeybiye Antlaşması'ndan kurtulmak istediğini ve bu niyetinin daha ilk günden başladığını öne sürmektedir.⁶⁵² Muir de Buhl'a benzer bir yorum getirerek, Müslümanların Mekke'ye saldırmak için bahaneler ürettiğini ve fırsat kolladığını dile getirmektedir.⁶⁵³ Bu yorumların oryantalistlerin şahsi değerlendirmesinden ibaret olduğu açıkça görülmektedir. Çünkü Buhl veya Muir, bunları ifade ederken hiçbir argümana dayanmamaktadır. Aynı zamanda Hudeybiye Antlaşmasının neden sona erdiğini ve kimlerin bu antlaşmayı ihlal ettiği kaynaklarda açıklanmaktadır.⁶⁵⁴

⁶⁴⁷ Margoliouth, "Mahomet", 17/406.

⁶⁴⁸ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 169-170.

⁶⁴⁹ Vâkîdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 3/973,

⁶⁵⁰ Merzuk Grabus, *Hiz. Peygamber'in Mekke Müşrikleri Dışındaki Arap Kabileleri İle Münasebetleri (Medine Dönemi) (Bursa, Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011)*, 32.

⁶⁵¹ Grabus, *Hiz. Peygamber'in Mekke Müşrikleri Dışındaki Arap Kabileleri ile Münasebetleri (Medine Dönemi)*, 99.

⁶⁵² Buhl, *Muhammeds Liv*, 299; Frants Buhl, "Muhammed", 8/466.

⁶⁵³ Muir, *The Life of Mahomet: and History of Islam, to the Era of the Hegira*, 4/109-110.

⁶⁵⁴ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/330-332.

4.3.9. Mekke'nin Fethi, Tâif Muhasarası ve Tebük Seferi

Çok sürmeden Hudeybiye antlaşmasından sonra Huzâalılar Hz. Peygamber ile birlikte yürüme kararı almış, Bekr b. Abdulmenât da Kureyşlilerle birlikte yol almıştır. Bu iki kabile arasında eskiden beri süregelen savaşlar olduğundan, ufak bir kıvılcımın bu iki kabileyi birbirine düşürebileceği aktarılmaktadır. Nitekim Huzâalılar'dan biri Hz. Peygamber hakkında kötü söz söyleyen Bekrlilerden bir kişiyi yaraladıktan sonra Bekr kabilesi Kureyşlilerden destek alarak Huzâalılar'a baskı düzenlemiş ve birçok kişiyi öldürmüştür.⁶⁵⁵ Fakat Buhl, burada parantez açarak Ebû Süfyân'ın bu durumdan haberi olmadığını aktarmaktadır. Bunun üzerine Ebû Süfyân Huzâalılar'ın Hz. Peygamber'e durumu anlatacağını bildiğinde, Medine'ye gitmiş ve meselenin çözülmesi için Hz. Peygamber ile konuşmak istemiştir. Fakat Hz. Peygamber ve çevresinin onu reddetmesi üzerine Ebû Süfyân Mekke'ye eli boş dönmüştür.⁶⁵⁶ Rodinson'a göre bu rivâyet Ebû Süfyân soyuna düşman olan kaynaklardan nakledilmiştir. Çünkü bu olayların sonucuna bakıldığında Hz. Muhammed ile Ebû Süfyân'ın arasında bir anlaşma havasının olduğunu ifade etmektedir.⁶⁵⁷ Buhl da aynı şekilde düşünerek Hz. Peygamber'in bu kadar reddedici bir tavırla Ebû Süfyân'ı karşılamasının mümkün olmadığını dile getirmektedir. Yazar, Ebû Süfyân'ın, Hâlid b. Velîd ve Amr b. el-As'ın Hz. Peygamber'in safına geçmesiyle, Mekkelilerin güçsüz kaldığını ve onların savaşmakta isteksiz olduğunu gördüğünü ve Hz. Muhammed ile sözleşmiş olabileceğini iddia etmektedir.⁶⁵⁸ Hatta Vâkidi'deki bir rivâyete dayandırarak bunu açıklamaktadır.⁶⁵⁹ Hazleton da aynı şekilde Hz. Peygamber ile Ebû Süfyân'ın kaza umresinde gizlice görüştüğünü ifade ederek, Ümmü Habibe ile evlenmesini delil getirmektedir.⁶⁶⁰ Halbuki İslamî kaynaklarda oryantalistlerin iddia ettiği gibi Mekke'nin fethi öncesinde Hz. Peygamber ve Ebû Süfyân arasında bir anlaşmadan bahsedilmemektedir. Sadece Ebû Süfyân'ın Medine'ye gelip anlaşmanın devam etmesini istediği fakat Hz. Peygamber ve

⁶⁵⁵İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/330-331.

⁶⁵⁶İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/336. Buhl, "Muhammeds Liv", 299-300.

⁶⁵⁷Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu-*, 298.

⁶⁵⁸Buhl, *Muhammeds Liv*, 300.

⁶⁵⁹Julius Wellhausen, *Muhammed in Medina: Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*, 330. Eserde bahsedilen olay bir köpeğin hırlaması üzerine Muhammed 'in Ebû Süfyân'a rastlarsanız onu öldürmeyin rivayetidir.

⁶⁶⁰Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 309-310.

çevresinin ona itimat etmediği nakledilmektedir.⁶⁶¹ Oryantalistler büyük ihtimalle Hz. Peygamber'in politik liderliği ve kurnazlığını ortaya koymak için böyle bir hadiseyi uydurmuştur. Çünkü batı ansiklopedilerinde oryantalistler genellikle Hz. Peygamber dönemini Mekke ve Medine dönemi olarak ayırırken, onun Medine döneminde siyasi gücünün çoğaldığını, liderlik rolünün ortaya çıktığını ve politik kişiliğinin ön planda olduğunu aktarmaktadır.⁶⁶²

Bekrlilerin Huzâalılar ile çarpışmaları sonrası Kureyşlilerin müttefiklerine sahip çıkması Hudeybiye Antlaşmasının bittiğini göstermiş ve Hz. Peygamber'in bundan sonra Mekke'ye yürüyeceği anlatılmıştır.⁶⁶³ Buhl, Hz. Peygamber'in ordusunun Mekke'ye mi yoksa Tâif'e mi gittiği bilinmesin diye gizli bir şekilde Mekke üzerine yürüdüğünü aktarmaktadır. Hatta onun Mekkelileri yanıltmak için Batn-i İdam'a Ebû Katade'nin komutası altında bir ordu gönderdiğini de eklemektedir.⁶⁶⁴ Tor Andreada benzer bir yorum getirerek Hz. Muhammed'in planlarını gizli tuttuğunu hatta en samimi arkadaşlarından sakladığını, bunun da onlar üzerinde nasıl bir otoritesi olduğu hususunu kanıtladığını dile getirmektedir.⁶⁶⁵ Yazar, Ramazan ayında vuku bulan bu harekât için, Hz. Peygamber'in her zamanki gibi Müslümanların oruçlarını bozmaya izin verdiğini özellikle belirtmektedir. Buhl bu anekdotu paylaşmakla, Hz. Muhammed'in dilediği gibi dini yönlendirebileceğini iddia etmektedir.

Buhl, İslam ordusunun Mekke yakınlarına vardığında, Mekkelilerin kendilerine saldıracağından haberlerinin olmadığını zikretmektedir. Fakat bir müddet sonra olayın kendileri ile ilgili olduğunu anlayınca şaşkınlık yaşadıklarını ve çoğunluğun bu savaşa karşılık vermek istemediğini ifade etmektedir.⁶⁶⁶ İkrime, Süheyl ve Safvân gibi birkaç

⁶⁶¹İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/336-337; Vâkidî, *Kitabu'l-Meğazî*, 2/792-793.

⁶⁶²Demirci, "Batı Ansiklopedilerinde Hz. Muhammed'e Bakış (Risâletin Medine Dönemi), 264-265; Buhl, *Muhammeds Liv*, 200.

⁶⁶³ Nebi Bozkurt – Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Mekke", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2003), 28/557.

⁶⁶⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 301.

⁶⁶⁵Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 163-164.

⁶⁶⁶ Buhl, "Muhammed", 8/466.

kişinin muhalefet ettiğini de eklemektedir.⁶⁶⁷ Olayın devamında anlatılan ve Ebû Sufyân'ın Hz. Peygamber'e gelip Medinelilerin niyetlerini öğrenmesi ile alakalı iki rivâyet aktaran Buhl, ilkinin Urve b. Zübeyr'e ait olduğunu ifade etmektedir. Urve'nin rivâyetinde Ebû Sufyân, Hâkim b. Hizam ve Budeyl b. Varaka'nın Hz. Muhammed'e gittiği, Hz. Peygamber'in onlardan, halka İslam'ı kabul etmelerini söylemelerini istediği nakledilmektedir. Ayrıca halkın Ebû Sufyân ve Hakim'in evlerinde kaldıkları müddetçe onlara dokunulmayacağını aktarmalarını istediği de rivâyet edilmektedir.⁶⁶⁸ İkinci rivâyetin İbn İshak (151/768) tarafından rivâyet edildiği, Ebû Süfyân'ın Abbas b. Abdulmuttalip başkanlığında Hz. Peygamber'e gittiği ve Hz. Ömer'in Ebû Süfyân'ın öldürülmesi gerektiğini söylemesi üzerine, Abbas'ın Ebû Süfyân'ı öldürülmekten kurtardığı rivâyet edilmektedir.⁶⁶⁹ Buhl, İbn İshak'ta (151/768) bulunan rivâyetin sonradan Abbas b. Abdulmuttalib'i yüceltmek için uydurulduğunu ve daha sade olan Urve rivâyetini tercih ettiğini ifade etmektedir.⁶⁷⁰ Öncesinde de görüldüğü üzere Hz. Ali'nin Medine'de kalma rivâyetini reddettiği, bundan önceki olaylarda da bazı rivâyetleri sıralayarak Abbas (ra) ile ilgili rivâyetleri kabul etmediği görülmektedir. Dolayısıyla Buhl'ın, istediği rivâyetleri alırken, fikirlerini desteklemeyen veya tezatlık oluşturabilen rivâyetlerden uzak durduğu görülmektedir.

Ebû Süfyân ve diğerleri, Mekke'ye vardıklarında halka düşmanlık etmeyeceklerini ve onlara evlerinde kalmaları gerektiğini söylemişlerdir. Birkaç kişi hariç genelinin buna uyduğu da nakledilmiştir. Buhl buna dayanarak, Hz. Muhammed'in Mekkelilerin sallantılı ve beceriksiz politikaları sebebiyle küçük bir muhalif grup haricinde barışçıl bir şekilde Mekke'ye girdiğini ileri sürmektedir.⁶⁷¹ Hz. Peygamber'in Mekke'ye girdiğini, tavaf ettiğini, ayrıca Kâbe'deki putları yıktığını ve Mekke çevresini harem bölgesi olarak ilan ettiğini aktarmaktadır. Buhl, "*Muhammeds Liv*" adlı eserinin 304. sayfasındaki dipnotunda Hurgronje'nin: "*Muhammedîlerin Muhammed'in söylediklerini değil, uygulamalarını örnek aldığı ve sonrasında harem bölgesinde birçok savaşın*

⁶⁶⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 301.

⁶⁶⁸ Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/1634-1635.

⁶⁶⁹ İbn Hişâm, "*Sîretu'n-Nebeviyye*", thk. Ferdinand Wüstenfeld, 2/812-814.

⁶⁷⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 302-303.

⁶⁷¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 303-304; Buhl, "Muhammed", 8/466.

meydana geldiği” yorumunu öne sürmektedir.⁶⁷² Buna göre yazar, bölgede İslam’ın, Arapların yıllardır süregelen barışını bozduğunu ifade etmektedir. Margoliouth da benzer bir yorum getirerek, Mekke’nin fethinde meydana gelen küçük çaplı çatışmalar ve sonrasında bazı kişilerin öldürülmesi üzerine, Hz. Muhammed’in harem bölgesinde kan dökmeyi meşru olarak gördüğünü zikretmektedir.⁶⁷³ Oryantalistler bu hadiseyle alakalı olarak Hz. Muhammed’i ve İslam’ı savaşçı zihniyete sahip olarak göstermek istemektedirler. Fakat yapılması gereken, İslam’ı bir bütün olarak ele almaktır. İlk başta savaşmayan bir dinin olduğu, sonrasında savunma amaçlı ve dini yaymak adına savaşların yapıldığı dile getirilmektedir. Onlar bu yorumları belirli bir önyargı çerçevesinde öne sürmektedirler. Zihinlerinin arka planında Hz. İsa’nın masumluluğu ve Hz. Peygamber’in savaşçı yapıda olduğu algısı yatmaktadır. Oryantalistler, Hz. İsa’nın savaşa meyletmemesinin aksine Hz. Peygamber’in tam bir savaşçı kimlikle hareket ettiğini iddia etmektedirler. Fakat diğer semâvi dinlerin tarihinde de savaşların yaşandığı hususu göz ardı edilmektedir.⁶⁷⁴ Örnek vermek gerekirse, Hristiyanlık teolojisi arka planıyla Haçlı seferler düzenlenmiştir. Bu şekilde Hristiyanlık da kendi bünyesinde bir savaş teolojisi geliştirmiştir.⁶⁷⁵ Bunun yanında Hz. Peygamber, savaşı ve kan akıtmayı siyasî ve askerî şartların oluşmasına rağmen son çare olarak tercih etmiştir.⁶⁷⁶ Bunun en tipik örneği Mekke’nin fethinde de görülmektedir. O, hayatı boyunca tepki gördüğü Mekke halkını affetmek ile karşılık göstermiştir. Ayrıca Mekke’nin fethinde gerçekleşen çatışmaları tasvip etmemiş, Mekkelilerin bunu başlattığını öğrenince de “*Allah hayra hükmetmiştir*” diyerek, onun aslında bu çatışmalardan memnuniyet duymadığını ifade etmiştir.⁶⁷⁷ Dolayısıyla İslam’ı ve Hz. Peygamber’i kötü gösteren yorumlara ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir.

Hz. Muhammed’in Mekke’ye girdikten sonra Süheyl ve Safvan da dahil herkese iyi davrandığını belirten Buhl, çoğunun İslam’a girdiğini ve bu şekilde hem Hz.

⁶⁷² Snouck Hurgronje, *Mekka* (Haag: Martinus Nijhoff, 1988), 1/23.

⁶⁷³ Margoliouth, “Mahomet”, 17/409.

⁶⁷⁴ Sayılar, 31:1-19; Yeşu, 8:24-28; Tesniye: 3:6.

⁶⁷⁵ Sarıçam İ., Özdemir, M. Erşahin, “*İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*” (Ankara, Nobel Yayınevi, 2011), 297-299.

⁶⁷⁶ Vâkîdî, *Kitabu’l-Meğazî*, 2/602; Mustafa Soycan, “Hz. Peygamber’in Savaşlarının Ahlakî Boyutu”, 488.

⁶⁷⁷ Vâkîdî, “*Kitâbu’l-Meğazî*”, 2/826, 838-39.

Muhammed'in düşmanlığından emin olduklarını ve İslam'ın getirmiş olduğu maddî getirileri de elde etme şansları olduğunu dile getirmektedir.⁶⁷⁸ Yine burada maddî sebeplere dayanmadan geçemeyen Buhl, ganimet için Müslüman olanları göstererek İslam'ı, insanları zorla Müslüman eden veya kötü bir din olarak lanse etmek istemektedir. Tezin önceki kısımlarında meselenin irdelenmesi sebebiyle burada üzerinde durulmamaktadır. Tor Andrea Buhl'dan farklı bir yorum öne sürerek, Hz. Peygamber'in Mekkelilere karşı tutumunu kayda değer bulmaktadır. Onun insanların kalplerini kazanmaya çalıştığını da dile getirmektedir. Fakat o (1885-1947) Hz. Peygamber'in asıl niyetini açıklayarak, onun hedefleri için hizmet edecek adamları kazanmada kendisini küçük düşürmekten alıkoymadığını ve bu özelliğinin onun üstün zekâyâ sahip ve eşsiz bir insan olduğunu gösterdiğini ifade etmektedir.⁶⁷⁹ Oryantalistler genellikle bu yorumları Hz. Peygamber'in dahiliğini ve kurnazca hareket ettiğini göstermek için nakletmektedir. Fakat onlar onun ahlaklı olduğu ve insanlara müsamaha ile davrandığını gösteren rivâyetleri ya görmemekte ya da bu yorumları çarpıtmaya çalışmaktadır.

Yazar, Hz. Muhammed'in Mekke'nin fethi ile birlikte hedefine ulaştığını, fakat çeşitli kabilelere İslam'a girmesi için birtakım ordular göndermeye devam ettiğini aktarmaktadır. Cezîme kabilesine gönderilen Hâlid b. Velîd'in, asıl amacın sadece İslam'a davet olmasına rağmen birisini öldürdüğünü, Hz. Peygamber'in vefat eden kişinin ailesine diyet ödediğini dile getirmektedir. Müslümanların Hâlid b. Velîd'in davranışına öfkeyle bakmasına rağmen, Hz. Peygamber'in Halid'i cezalandırmadığını da ileri sürmektedir.⁶⁸⁰ Fakat kaynaklarda Hz. Peygamber'in Hâlid b. Velîd'e: "*Allah'ım ben Halid'in yaptıklarından beriyim*" dediği ve bu davranışı tasvip etmediği nakledilmektedir. Hatta Hâlid b. Velîd'in içtiğinde yanıldığı ve pişman olduğu da aktarılmaktadır.⁶⁸¹ Aslında Buhl burada Hz. Peygamber'in çıkarları için bazı kişilere müsamaha ile davrandığını göstermek istemiştir. Fakat kaynaklarda Hz. Peygamber'in bunun aksi faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir.

⁶⁷⁸ Buhl, "*Muhammeds Liv*", 305.

⁶⁷⁹ Tor Andrae, *Mohammed The Man and His Faith*, 163, 167-168.

⁶⁸⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 306-307.

⁶⁸¹ Abdülkerim Özaydın, "Cezîme b. Âmir (Beni Cezîme b. Âmir)", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1993), 7/508.

Mekke’de 15 gün kaldıktan sonra Hz. Muhammed’in ordusunu toplayıp Tâif ve çevresindeki kabilelere karşı saldırıya geçtiğini belirten Buhl, hâlâ çevrede ona düşmanca hareket edenlerin olduğunu ifade etmektedir. Hz. Peygamber’in sefer düzenlediğini duyan kabilelerin Avf b. Malik etrafında toplandığını da eklemektedir.⁶⁸² 12000 kişilik Hz. Peygamber’in ordusunun Huneyn bölgesine geldiğinde saldırıya uğradığını, Müslümanların bir süre şaşkınlık içerisinde dağıldığını ve geriye kaçtığını aktarmaktadır. Ayrıca İslam’a yeni girenlerin isteksizliği yüzünden hezimete uğradığını da eklemektedir.⁶⁸³ Hz. Muhammed’in Müslümanlara O’nun etrafında toplanmasını emrettiğini fakat onların bu çağrıya uymadıklarını, ancak Hz. Abbas’ın çağrısı üzerine bir kısım Müslümanların geriye döndüğünü ifade etmektedir.⁶⁸⁴ Bundan sonra savaşın Müslümanların zaferiyle sonuçlandığını ve Avf b. Malik’in Tâif kalesine çekildiğini de eklemektedir. Buhl, Kur’ân’ın Tevbe Sûresi 25. ayetinde bu olayın anlatıldığını ve bazı rivâyetlere göre meleklerin beyaz adamlar kılığında onlara yardım ettiğini fakat Müslümanlara görünmediğini ifade etmektedir.⁶⁸⁵ Buhl, Huneyn’den sonra Tâif’e yönelen İslam ordusunun Tâiflilerin güçlü silahları ve malzemeleri karşısında çaresiz kaldığını ve üç hafta sonra muhasarayı sonlandırıp Cîrâne bölgesine gittiğini ve orada Huneyn’den elde edilen ganimetlerin dağıtıldığını dile getirmektedir.⁶⁸⁶ İslam ordusunun içinde bazılarının bu yenilgiye sevindiğini de eklemektedir.⁶⁸⁷ Bu muhasarayı yenilgi olarak algılamak yanlış olacaktır. İlk başta Müslümanların kalelerine giremedikleri anlatılmakta fakat sonrasında kendi tercihleriyle Hz. Muhammed’e bağlanacağı aktarılmaktadır.⁶⁸⁸ Ayrıca onların bu seferleri büsbütün boş geçmemiştir, birçok ganimet ile dönüldüğü de eklenmiştir. Ganimetlerin dağıtımında İslam’a yeni girenlerin fazlaca mükâfatlandırıldığı nakledilmektedir.⁶⁸⁹ Buhl, Mekkelilere birçok ganimet verildiğini gören Ensar ve Muhacirlerin, buna itiraz ettiğini buna vahiy yoluyla

⁶⁸² Buhl, *Muhammeds Liv*, 308.

⁶⁸³ Buhl, “Muhammed”, 8/467.

⁶⁸⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 308.

⁶⁸⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 309. Daha fazla bilgi için: İbn Hişâm, *Sîretu’n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 840-42; Taberî, *Târihu’l-Ümem ve’l-Mulûk*, 3/1654-1655.

⁶⁸⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 309-310.

⁶⁸⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 310.

⁶⁸⁸ İbn Hişâm, *Sîretu’n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/455-459. Geniş bilgi için: Mustafa Sabri Küçükaşcı, “Sakîf (Benî Sakîf)”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2009), 36/10-11.

⁶⁸⁹ İbn Hişâm, *Sîretu’n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/422-23.

mı karar verildiği yoksa kendi içtihiadı mı olduğunu Hz. Peygamber'e sorduklarını zikretmektedir. Eğer ki vahiyse kabul edeceklerini, değilse karşılığını almak istediklerini de eklemektedir. Hz. Peygamber'in bu olayı duyduğunda cevaben: “*onlara kendisinin daha yakın olduğunu ve ganimetlerden daha önemli olduğunu*” dile getirmiş ve takipçilerinin Hz. Peygamber'in bu sözlerinden memnun olduklarını aktarmıştır.⁶⁹⁰ Buhl, Hz. Peygamber'in bu davranışının Abşalom'un isyanından sonra Hz. Davut'un Efrayimlilere ve Yahudilere karşı tutumunu hatırlattığını zikretmektedir.⁶⁹¹ Yazar bu şekilde yine olayı Kitâb-ı Mukaddes çerçevesinde ele almaktadır. İslam kaynaklarında Müslüman olan bu insanlar “*Müellefe-i Kulûb*”⁶⁹² olarak isimlendirilmektedir.⁶⁹³ Hz. Peygamber'in bu kişilerin İslam'a girmelerinden sonra kötülüklerinden emin olmak veya onları dine ısındırmak amacıyla kendilerine ganimetten birçok pay verdiği ve böylelikle bu durumu kontrol altına alındığı bilinmektedir. Hatta bu uygulamanın etkili sonuçlar verdiği de görülmektedir.⁶⁹⁴ Bunlar arasında kabile liderlerinin bulunması da Hz. Peygamber'in isabetli karar verdiğini göstermektedir. Böylelikle bu ısındırılmanın veya güven duygusunun kabile reislerinin sözlü yönlendirmesiyle kabilelere yayılabileceği düşünülmüş olabilir. Dolayısıyla bu olay, Hz. Peygamber'in ayrımcılık yapmasıyla ilgili değil, insanları İslam çatısı altında toplamak ve kendilerinin bu dine zarar vermeyeceğinden emin olmakla ilgilidir.

Mekke'nin fethi ve Hz. Peygamber'in ölümcül hastalığı arasında birçok rivâyetin olduğunu, fakat siyasî açıdan Hz. Muhammed'in tekdüze bir tablo çizdiğini dile getiren Buhl, bundan sonra insanların ya isteyerek ya da zorla Hz. Muhammed'in buyruğu altına girdiğini anlatmaktadır.⁶⁹⁵ Arapların Hz. Peygamber'i düşman olarak görmektense İslam ile birlikte gelen avantajları ve ganimetleri tercih ettiklerini ve bu sebeple onun tarafına geçtiğini de eklemektedir.⁶⁹⁶ Böylelikle Hz. Peygamber'in bazı kabilelere öğretmen ya da ordu gönderdiği veyahut onların bizzat Hz. Peygamber'e

⁶⁹⁰ Buhl, “Muhammed”, 8/467.

⁶⁹¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 310.

⁶⁹² Daha geniş bilgi için: Nagehan Çakıcı, *Hz. Peygamber Döneminde Müellefe-i Kulûb* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

⁶⁹³ et-Tevbe 9/60, İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/418-420.

⁶⁹⁴ Cengiz Kallek, “Müellefe-i Kulûb”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi), 31/474.

⁶⁹⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 312.

⁶⁹⁶ Buhl, “Muhammed”, 8/468.

gelerek tâbî oldukları aktarılmaktadır. Nitekim yazar, Arabistan'ın neredeyse tamamının İslam'a girdiğini fakat bu katılımın öncekinden farklı olduğunu belirtmektedir. İslam'a yeni giren Müslümanların topluma entegre olmadığını, öncesinde Müslüman olanların iman ile içiçe olduğunu fakat şimdi bunun değiştiğini artık maddî sebepler yüzünden İslam'a girdiklerini dile getirmektedir.⁶⁹⁷ Önceden Hz. Muhammed'in takipçilerine güvendiğini fakat bundan sonra onlara maddî şeyler sağladıkça sadakatin geçerli olacağını ifade etmektedir. Buhl Hucûrat Sûresi 14. ayeti çerçevesinde Hz. Peygamber'in bunu gördüğünü bundan sonra sadece itaat beklediğini, eskisi gibi kalplere hitap etmediğinin farkında olduğunu da eklemektedir.⁶⁹⁸ Buna karşılık olarak Buhl, "*Muhammeds Liv*" adlı eserinin neredeyse tamamında Hz. Muhammed'in, cemaatinin üzerinde çok etkili olduğunu söylediği görülmektedir. Fakat onun beyan ettiklerine karşın; "*İslama yeni giren insanların hepsi gerçek bir imanla girmiştir*" demek değildir. Çünkü Müslümanlar arasında ganimet sebebiyle katılanların da olduğu unutulmamalıdır. Yine yukarıda bahsedilen "*kalplerin ısıdırılması*" hadisesi bundan kaynaklıdır. Bu yüzden Hz. Peygamber "*Ben bir kimseye – başkası bana ondan daha sevgili olduğu halde – Allah onu yüzükoyun ateşe atmasın diye mal veriyorum*" buyurmaktadır.⁶⁹⁹ Dolayısıyla bütün insanların değil bazı insanların kalplerine hitap ettiği, bazılarının da mecburi bir şekilde iman ettiğini söylemek daha objektif olacaktır.

Buhl, Hz. Peygamber'in 630 yılında sıcaklığın en fazla olduğu zaman diliminde ashabına Bizans'a karşı sefere çıkmasını emrettiğini fakat hangi nedenle emrettiğinin açık olmadığını dile getirmektedir. Rivâyete göre Hz. Peygamber'in Heraklius'un ordusunu toplayıp saldıracağını haber aldıktan sonra sefer düzenlediği yönündedir.⁷⁰⁰ Fakat Buhl, bunun gerçek olmadığını, bunların Hz. Peygamber'in gözcüleri tarafından yanlış anlaşıldığını, aslında bir kralın Medine'de bir reise saldırımayı düşünmeyeceğini ileri sürmektedir.⁷⁰¹ Ayrıca Buhl'un bu durumu, Grimme'nin "*Peygamber'in Tebük seferi ile ilgili sebep sunmak imkânsız olduğundan, sadece dikkatleri Arabistan içerisinden farklı*

⁶⁹⁷ Buhl, *Muhammeds Liv*, 313.

⁶⁹⁸ Buhl, "Muhammed", 8/468.

⁶⁹⁹ Müslim, "Kitabu'l-İmân", 236.

⁷⁰⁰ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğâzî*, 3/990.

⁷⁰¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 316-317.

bir yerlere çekmek istedi.”⁷⁰² yorumunu getirerek delillendirdiği görülmektedir. Bunun yanında Buhl, Hz. Peygamber’in bu şekilde münafıklara karşı öfkesini gösterebileceğini de aktarmaktadır.⁷⁰³ Sebeplere devam eden Buhl, Hz. Muhammed’in Mûte’deki yenilgiyi unutamadığını ve Bizans halkının küstahlığının cezasını vermek istediğini dile getirmektedir. Fakat yazar, başından beri Hz. Peygamber’in amacının İslam dinini Yahudilik ve Hristiyanlıktan ayırmak olduğunu ve Yahudilere karşı bunu yaptığını, sıranın Hristiyanlığa geldiğini göstermek istediğinden bu sefere çıktığını öne sürmektedir. Bu şekilde Hristiyanlığı Yahudilik gibi kusurlu gördüğünü ve onlarla kendilerine cizye ödeyene kadar savaşacağını iddia etmektedir.⁷⁰⁴ Hatta bunu Kur’ân’dan ayet göstererek delillendirmektedir.⁷⁰⁵ Ayrıca o, askerî seferin bütün dünyadaki Hristiyan ve Yahudilerle savaşmak olduğu manasında yapılmadığını fakat Arabistan’da yaşayan Hristiyanlara cizye karşılığında yaşama hakkı verileceğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla Tebük seferiyle amaçlananın Bizans altındaki Araplar olduğunu da eklemektedir.⁷⁰⁶ Halbuki İslam kaynaklarında Heraklius’un Medine’ye saldıracağı bilgisinin yanlış anlaşıldığı veya gerçek olmadığından bahsedilmemektedir. Aksine Heraklius’un saldırı hazırlığında olduğunun yanında Suriye’deki Arap Hristiyanların Heraklius’a mektup yazdığı, Hz. Peygamber’in öldüğü, bölgede bulunan Arapları itaat altına almanın tam zamanı olduğunu dile getiren bir rivâyetin varlığından bahsedilmektedir.⁷⁰⁷ Buhl, bu yorumlarla ikinci, intikamcı bir peygamber tasavvuru çizmektedir. Fakat kaynaklarda açıkça görüleceği üzere Hz. Peygamber’in buradaki niyeti sadece saldırıyı önlemek ve onlara karşılık vermektir. Yahudilerden sonra Hristiyanları itaat altına alma fikri ise tamamen Buhl’un önyargı arka planıyla oluşmuştur. Eser ve ansiklopediler çerçevesince yorum yapan Buhl, bunu kaleme aldığı bütün yazılarda göstermektedir. Hz. Muhammed’in Medine döneminde sanki Yahudi ve Hristiyanlardan uzaklaşmak için çaba sarf eden ve ömrünü buna adayan bir siyasetçi portresi çizmektedir. Fakat hedef bu değildir. İster gazve olsun isterse siyasî olaylar olsun hedef İslam’ı yaymak ve engelleri ortadan kaldırmaktır. Dolayısıyla bu konuyla alakalı Hz. Peygamber’in farklı bir yere saldırı planladığı yorumu ve Hristiyanları

⁷⁰²Grimme, *Mohammed*, 1/149.

⁷⁰³Buhl, *Muhammeds Liv*, 317.

⁷⁰⁴Buhl, *Muhammeds Liv*, 318-319.

⁷⁰⁵et-Tevbe, 9/29.

⁷⁰⁶Buhl, *Muhammeds Liv*, 320.

⁷⁰⁷Vâkıdî, *Kitabu’l Meğazî*, 3/989-990; Huseyn b. Muhammed b. el-Hasen ed-Diyarбекrî, *Târihu’l-Hamîs*, 2/123.

buyruğu altına almak gibi bir gayesi olmadığı aşıkardır. Hatta Vâkıdî Arapların bu dönemde en çok Rumlardan çekindiğini rivâyet ederek bunu açıkça göstermektedir.⁷⁰⁸

Tebük Gazvesi'nin sebeplerinden bahsettikten sonra sefere katılmak isteyenlerden bazı fakir kimselerin olduğunu, bunların kendilerini donatamaması sebebiyle reddedildiğini dile getiren Buhl, onlarla ilgili ayetin inmesi sonucu Müslümanların teselli bulunduğunu aktarmaktadır. İslamî kaynaklarda bu fakirlerin yedi kişi olduğu ve binek bulamadıkları için ağlayarak geri döndükleri rivâyet edilir.⁷⁰⁹ Fakat onların reddedildiğinden bahsedilmez. Münafıkların her zamanki gibi gelmediği,⁷¹⁰ bazılarının uzun yolculuk ve hasat sezonu olduğunu dile getirerek reddettiğini, bedeviler arasında Bizans'a saygı duyanların ve onlara kötülük yapmak istemeyenlerin de bu sefere katılmadıklarını eklemektedir. Buhl, bunlara rağmen Hz. Peygamber'in bedevilere mecburî bir şekilde gelmelerini emrettiğini ve yola çıkıldığını anlatmaktadır.⁷¹¹ Bedeviler arasında savaşa Bizans'a saygılarından ötürü katılmadıklarını gösteren herhangi bir rivâyetin bulunmadığı, bunun muhtemelen Buhl'a ait zorlama bir yorum olduğu düşünülmektedir. O, konuyla alakalı olarak Kur'ân'dan⁷¹² delil gösterse de ayetlerin hem zahirine hem de tefsirlerine bakıldığında hiçbirinde öyle bir anlam çıkmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu delillerin gerçek argümanlardan elde edilmediği aşıkardır.

Ordunun Tebük'e kadar gelip 10 gün kaldıktan sonra Medine'ye döndüğü rivâyet edilir. Yazar, Vâkıdî hariç hiçbir kaynakta neden 10 gün sonra döndüğü ile ilgili bilginin olmadığını dile getirmektedir. Vâkıdî Heraklius'un Hz. Muhammed'i Peygamber olarak tanıdığını fakat ona inandığını dile getiremediğini ve savaşmak istemediğini nakletmektedir.⁷¹³ Fakat Buhl, asıl nedenin Hz. Muhammed ve onun istişare ettiği kişilerin bu durumda olan ordunun çok ileriye gidemeyeceğini, bunun istenmeyecek sonuçlar doğurabileceğinden ötürü sefere devam etmeme kararı aldığını dile

⁷⁰⁸ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 3/990.

⁷⁰⁹ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/439-440.

⁷¹⁰ Buhl, "Muhammed", 8/467.

⁷¹¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 321.

⁷¹² et-Tevbe, 9/45,56, 58, 91, 98, 121, 126 vd.

⁷¹³ Julius Wellhausen, *Muhammed in Medina: Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*, 401-402.

getirmektedir. Ayrıca o, seferin tamamen başarısız olduğunu söylememekle birlikte Hz. Peygamber'in şerefının az da olsa bazı Hristiyan kabilelerin boyun eğmesi ve belirli miktarda cizye ödemesiyle kazanıldığını da eklemektedir.⁷¹⁴ Şu bilinmelidir ki zafer sadece savaş kazanmakla olmaz. Bu gazvede siyasî anlamda çok şey kazanılmıştır. Hz. Peygamber Heraklius'a mektup göndermiş ya Müslüman olması ya da cizye vermesi gerektiğini söylemiştir. Heraklius da Tenûhîlerden bir elçi göndererek Hz. Peygamber ve Müslümanları tanımış fakat Müslüman olmamıştır. Bu da siyasî anlamda bir zaferdir.⁷¹⁵

Buhl, Tebük Seferi dönüşü hakkında rivâyet edilen “*Rekabet Cami*” ile ilgili bir rivâyetin bulunduğunu, fakat bununla ilgili anlatılanların çok açık olmadığını ifade etmektedir.⁷¹⁶ Rivâyete göre Hz. Muhammed'in Zu Avan'da yağmurlu geceler ve miskinler için bir cami yapıldığını haber aldığı aktarılmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber'in buraya davet edildiği belirtilmekle birlikte Tebük seferinde olması sebebiyle müsait bir zamanda orayı ziyaret edeceği haber verilmektedir.⁷¹⁷ Fakat Tebük Seferi dönüşü hangi amaçla inşa edildiği ile ilgili bilgi alındıktan sonra takipçilerine oranın yakılmasını emrettiği dile getirilmektedir.⁷¹⁸ Kur'ân'ın bildirmesi⁷¹⁹ ve rivâyetlerden anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber'in Camii'sine (Mescid-i Nebvî) muhalif bir cami yapıldığını, bunun arkasında münafıkların olduğu rivâyet edilmekle birlikte rivâyetlerden hiçbirinin kesin sonuçlar vermediğini iddia etmektedir.⁷²⁰ İslamî kaynaklarda Buhl'un verdiği bilgilere tezat bir bilgi yoktur. Olayın açık bir şekilde Hz. Peygamber'e bildirildiği ve hiçbir şeyin gizli kalmadığı anlatılmaktadır.⁷²¹

⁷¹⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 322; Frants Buhl, “Muhammed”, 8/467.

⁷¹⁵ Özgül Şahin, *Sebepler ve Sonuçlarıyla Tebük Gazvesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 90.

⁷¹⁶ Buhl, “Muhammed”, 8/467.

⁷¹⁷ Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 3/1045-1047; İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/448-449. Geniş bilgi için: Özgül Şahin, *Sebepler ve Sonuçlarıyla Tebük Gazvesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 18-93.

⁷¹⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 323.

⁷¹⁹ et-Tevbe, 9/108.

⁷²⁰ Buhl, “*Muhammeds Liv*”, 324.

⁷²¹ İbn Hişâm, *Sîretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ vd., 3-4/448-449; Vâkıdî, *Kitabu'l-Meğazî*, 3/1045-1047.

4.4. Hz. Muhammed'in Veda Haccı ve Vefatı

Hz. Muhammed'in son faaliyeti olan veda haccına da değinen Buhl, onun bu haccının gelecekte yapılacak olan hac seremonilerinin ilk revize edilmiş hâli olduğunu dile getirmektedir. Buhl, Veda Haccının reforme edilmesiyle ilgili iki önemli değişiklik olduğunu ifade etmektedir.⁷²² İlk olarak Mekke'nin önceki zamanlarda Güney'de bulunan kutsal yerlerin hac ibadetinde merkez olduğunu, fakat yeni reforme edilen ibadet şeklinde merkezin Mekke olarak değiştirildiğini aktarmaktadır. İkinci olarak ise eski hac ibadetinde dışarıda kalan yerlerin birer istasyon görevi gördüğünü fakat değiştirilen hac ibadetinde ise diğerlerinin belirsiz olduğunu, sadece Mina'da yapılan uygulamaların sabit kaldığını belirtmektedir.⁷²³ Yenilenen hac ibadetinde kutsal olan yerin sadece Mina'da kesilen kurbanların bulunduğu yer değil, Mina'nın tamamı olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda Mekke'nin kurban kesme yeri olduğunu da eklemektedir. Hz. Peygamber'in bu değişiklikleri gerçekleştirerek hac ibadetini paganlıktan uzaklaştırmak istediğini, sadece dinine uyan uygulamaların muhafaza edildiğini öne sürmektedir.⁷²⁴ Buhl, aslında bu uygulamaların ve değişikliklerin çok yüzeysel olduğunu her halükârda Arap paganizminden alıntı olduğunu, Hacerülesved'in öpülmesi, tavaf gibi uygulamaların hâlâ bulunduğunu iddia etmektedir. Fakat Buhl Hz. Peygamber'in o toplumun bir ferdi olduğunu ve onun o zamanki ashabının Arap olduğunu görmezden gelmektedir. Hz. Peygamber bu kültürün içinde büyüyen birisi olarak elbette bu kültürden etkilenecektir. Bundan dolayı İslam'ın içinde Arap kültürünün olması gayet tabîî bir durumdur. Bu konu tezin önceki bölümlerinde irdelenmektedir.

Buhl, Hz. Muhammed'in veda haccında bir konuşma yaptığını ifade etmekle birlikte o bildirinin ne kadarının bahsedilen zaman dilimine ait olduğundan şüphe etmektedir. Bu konuşmanın gerçekliği ile alakalı birçok rivâyetin bulunduğunu, onun aynı konuşmayı Mekke'nin fethinde de yaptığını eklemektedir. Ayrıca onun aynı şeyleri hem Arafat'ta hem de Mina'da yaptığını da iddia etmektedir. Bu konuyla alakalı görüşünü İslam

⁷²² Buhl, *Muhammeds Liv*, 334.

⁷²³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 334.

⁷²⁴ Buhl, *Muhammeds Liv*, 335.

Ansiklopedisi “*Muhammed*” maddesinde zikretmemektedir. Halbuki o diğer konuların neredeyse tamamını kısa veya uzun, ansiklopedi maddesinde kaleme almıştı. Bunun nedeni belki ansiklopedi maddelerinin kısa tutulması ya da fikrinin değişmesidir. Bunun yanında onun konuşmasının bütün versiyonlarının farklı uzunlukta olduğunu da öne sürmektedir. Fakat Buhl en gerçek olan şeyin, Hz. Muhammed’in veda haccında cemaatine birtakım önemli tavsiyelerde bulunduğu ama sonraki tarihlerde ise bu yazıya farklı şeylerin eklenmesiyle İslam’ın önemli özelliklerinin bildirildiğini dile etmektedir.⁷²⁵ Hz. Muhammed’in bu dönemde yaptığı konuşmalarının Kur’ân ile örtüştüğünü fakat kombinasyonunda sıkıntı olduğunu, paragrafların bazen bağımsız bir şekilde meydana geldiğini iddia etmektedir.⁷²⁶ İslamî kaynaklarda da bu konu irdelenmekte ve Buhl’un üzerinde durduğu birtakım problemler aynı şekilde yorumlanmaktadır. Fakat bu rivâyetlerdeki farklılıkların ravi tasarruflarından kaynaklandığını, bazen ravinin kendisinin kısaltması olabileceği bilinmektedir. Ayrıca bazı ravilerin doğrudan hadisın kendisini değil mana ile rivâyet edebildiği de dile getirilmektedir. Bunun yanında mezheplerin de bu konuda önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Çünkü bazen mezhepler arası ihtilafları gidermek ve delil bulmak amacıyla rivâyetler farklı şekilde anlaşılabilmektedir. Aynı zamanda Hz. Peygamber ’in sadece bir yerde değil birkaç yerde yaptığı konuşmalar/hutbeler olduğu aktarılmakla birlikte kalabalık yüzünden birkaç defa aynı şeyleri tekrar ettiği de nakledilmektedir.⁷²⁷

Hz. Peygamber’in son dönemiyle alakalı bilgi veren Buhl, onun ölümünün “*ilginç*” bir tarihe denk geldiğini, hedefine ulaştıktan sonra öldüğünü ileri sürmektedir. Fakat Bizans’a hazırladığı orduyu göndermeye yetişmediğini dile getirerek, ordunun başında Usume olduğunu, bunun nedeninin de babasının ölümünün intikamı olduğunu aktarmaktadır.⁷²⁸ Ayrıca onun son dönemlerinde Arabistan’ın çeşitli yerlerinde Peygamberler ortaya çıktığını da ifade etmektedir. Bu olaylar gelişirken Hz. Muhammed’in hastalandığı ve ateşler içinde yattığı nakledilmektedir. Normal bir ateşlenmenin bu kadar etki etmeyeceğini söyleyen Buhl onun 60 yaşına kadar çeşitli

⁷²⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 336.

⁷²⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 336.

⁷²⁷ Bünyamin Erul, “Veda Hutbesi”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2012), 42/591.

⁷²⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 345-346.

ruhî mücadelelere maruz kaldığını, bu nedenle ateşli olmasının herkesten daha tehlikeli olduğunu dile getirmektedir.⁷²⁹ Hazleton Buhl'dan farklı bir yorum getirerek onun baş ağrısının herhangi bir baş ağrısı olmadığını, bakteriyel menenjit vakası olduğunu iddia etmektedir.⁷³⁰ Rodinson'a göre Hz. Peygamber'in ölüm nedeni Hayber'de yediği zehirli ettir.⁷³¹ İslamî kaynaklarda ölüm nedeninden daha çok son döneminde neler yaptığı nakledilmektedir. Onun hastalığında Hz. Ebû Bekir'in namaz kıldırması gibi konular üzerinde durulmaktadır.⁷³²

Buhl, son defa halka yüzünü gösterdikten sonra Hz.Âişe'nin evine dönen Hz. Muhammed'in son nefesini onun kucağında verdiğini ve son sözlerinin “*Hayır dost Cennetteki en yüksek*” olduğunu aktarmaktadır. Bu şekilde ölüm anını aktaran Buhl, onun öğretilerini bir yere kadar tamamlandığını, en azından hedeflerini gerçekleştirdiğini, fakat daha fazla yaşasaydı vahyin devam edeceğini zikretmektedir. Ayrıca onun öğretilerinin Araplarla sınırlı olduğunu ve onun ölümünden sonra Araplara özel bir din olarak süreceğini de ifade etmektedir. Fakat Buhl, İslam'ın hızlı bir şekilde dünya dini/evrensel bir din olarak ortaya çıkmasını daha çok Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve ondan sonra çıkan güçlü insanlara bağlamaktadır.⁷³³

4.5. Frants Buhl'un Hz. Muhammed'in Karakteri Hakkındaki Yorumları

Buhl, öncelikle Hz. Peygamber hakkında konuşmanın ve onun hakkında gerçekçi bir portre çizmenin bir tarihçi için çok zor olduğunu dile getirmektedir. Bunun nedenini onun faaliyetinin sırrı, kişiliğinin kuvveti ve etrafındaki insanlara karşı etkisinde görmektedir. Ayrıca İslamî kaynaklar harici eski kaynaklarda Hz. Peygamber hakkında kayıtların bulunmaması gibi hususları da eklemektedir.⁷³⁴ Kur'ân'dan birtakım olaylardan haber alındığını, fakat çoğu zaman satır arası okumalar yapılması gerektiğini söyleyerek değerlendirmenin zorluğuna temas etmeye devam etmektedir. Buhl, bu

⁷²⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 346; Frants Buhl, “Muhammed”, 8/469.

⁷³⁰ Hazleton, *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, 349.

⁷³¹ Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu-*, 327.

⁷³² İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ, 3-4/545-551.

⁷³³ Buhl, *Muhammeds Liv*, 348.

⁷³⁴ Buhl, “Muhammed”, 8/469.

kadar zorluğa rağmen Hz. Muhammed'in hayatına genel itibariyle bakıldığında onun iki farklı karakteri olduğunu zikretmektedir. O Mekke'de idealleri uğruna çaba sarf eden, heyecanlı bir kişilik, bunun yanında da acı çeken bir Müslüman topluluğu portresi çizmektedir. Medine'de ise amacına ulaşmak için her aracı kullanan ve seçmede tereddüt etmeyen azimli bir politikacı olarak karşımıza çıktığını ifade etmektedir.⁷³⁵ Nitekim önem açısından en çok Medine döneminin vurgulandığı da bilinmektedir. Hazleton da aynı şekilde Hz. Peygamber dönemini iki zaman dilimine bölmektedir. O, Hz. Peygamber'i Mekke'de iken Arapların sosyal ve dini yapısından rahatsız olan ve düzeni değiştirmeye çalışan biri olarak düşünmekte, Medine'de ise gücü elde etmesiyle şiddete başvuran bir kişilik olarak tasavvur etmektedir.⁷³⁶

Buhl, Hz. Muhammed'in Medine döneminde hedefleri uğruna dini hiçe sayabildiğini, sorumsuz bir şekilde gerçeği görmezden gelen bir karaktere sahip olduğunu ifade etmektedir. Vahiylerini çoğu zaman sadece bazı hesaplamalara göre yaptığını da eklemektedir. Ayrıca onun Hudeybiye Antlaşması'ndaki dahiliğinin yanında politikanın sadece amacına ulaşmada bir araç olduğunu da dile getirmektedir. Rodinson da Hz. Muhammed hakkında, onun bir karar vermeden önce enine boyuna düşünen, gerektiğinde beklemeyi, yeri geldiğinde geri çekilmeyi bilen ve amaçlarına ulaşmak için zamanında risk alabilen bir kişiliğe sahip olduğunu aktarmaktadır.⁷³⁷ Fakat Arapların savaşırlığı ile onun politikalarının temiz bir din ile birleştirilmesinin imkânsız olduğunu da eklemektedir.⁷³⁸ Buhl, Rodinson, Hazleton ve onlar gibi düşünen oryantalistler vahyi olağanüstü değil de insan vasfından hareketle yorumladığı için bu şekilde değerlendirmektedir. Eğer ki vahyin Allah'tan geldiğini ve Hz. Muhammed'in de O'ndan alıp tebliğ ettiğini kabul etselerdi, değerlendirmeleri daha gerçekçi ve objektif olacaktı. Ayrıca onun amacına ulaşmak için her aracı kullandığını söyleyen Buhl, Hz. Peygamber'in kendi çıkarları için hareket ettiğini gösterip Peygamberlik görevini hiçe saymaktadır. O ümmetini şekillendirmek için bir devlet kurdu ve o devletin bazı kuralları vardı. Eğer ki bu devlet, bazı kurallar çerçevesinde bir toplum oluşturmazaydı

⁷³⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 349.

⁷³⁶ Soner Akpınar, "Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı", 248.

⁷³⁷ Rodinson, *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*, 80. Bkz. Metin, *Fransız Oryantalizminde Hz. Muhammed İmajı*, 231-232.

⁷³⁸ Buhl, *Muhammeds Liv*, 349.

İslam bugünkü halini alamazdı. Bir devletin kuralları eksik olduğu zaman bir düzenden bahsedilemez. Düzen yoksa o devlet yıkılmaya mahkumdur. Bu her din, teşkilat, kurum içinde geçerlidir. Dolayısıyla hangi perspektiften bakıldığı bu açıdan çok önemlidir.

Yazar, Hz. Muhammed'in ömrünün sonuna kadar Allah'ın elçisi olduğuna inandığını ve bu hedefi uğruna gerçekleştirdiği uygulamaların inkâr edilemeyeceğini aktarmaktadır. O hayatını Allah'a olan bağlılığına atfetmiş ve onun bu alandaki çabalarını bilinçli bir komedi sahnesi olarak nitelendirmenin doğru olmadığını da eklemektedir.⁷³⁹ Hz. Peygamber'in İslam adına verdiği bu mücadeleyi anlamak için, ilk önce onun dini güçlerinin manevî açıdan beslendiğini kabul etmek gerektiğini de ifade etmektedir.

Buhl, Hz. Peygamber'in birtakım kavramlar ve gerçeklik hakkında görüşlerinin eksik olduğunu, bu nedenle sonradan elde ettiği güçte bile kendisine itaat edilmesini sağlayamadığını öne sürmektedir. Ashabının Hz. Peygamber'e üstün bir varlık olarak bakması sebebiyle ona tam bir sadakat ile bağlanamadığını da iddia etmektedir. Onun politika alanındaki ustalığını Mekkelilerden aldığını ve düşmana karşı acımasızlığını da bütün Araplardan aldığını ileri sürmektedir.⁷⁴⁰ Ayrıca Buhl Hz. Muhammed'in yalana karşı bir zafiyeti olduğunu, o kadar ki en sonunda yalan ile doğruluğu ayırt edemediğini dile getirmekte fakat örnek vermemektedir.⁷⁴¹ Hz. Peygamber'in savaşlarda genel itibariyle barışçıl olduğunu, bazı durumlarda Allah'tan gelen vahiy veya Müslümanlara zarar verilmesi sebebiyle bazı kişileri cezalandırdığını kabul etmektedir. Fakat onun savaşlarda kadınları ve çocukları ayırmadığı ve her zaman ilk önce barışın temini için uğraştığı örnek verilebilir. Bunu Buhl aşağıda görüleceği üzere kabul etmektedir. Dolayısıyla onu acımasız göstermek gerçeklerle örtüşmemektedir.⁷⁴² Bunun yanında Hz. Muhammed'in yalan söylemediği, sadece ufak hataları olabileceği aşikardır.⁷⁴³ Fakat onun yalan söyleyip söylememesi arasında bir çizgi olduğu gerçeği, Buhl'un onu peygamber olarak tanıyıp tanımamasına bağlıdır. Peygamber olarak tanıdığı takdirde

⁷³⁹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 350.

⁷⁴⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 351.

⁷⁴¹ Buhl, *Muhammeds Liv*, 351-352.

⁷⁴² Geniş bilgi için: Mustafa Soycan, "Hz. Peygamber'in Savaşlarının Ahlakî Boyutu", 475-510.

⁷⁴³ Geniş bilgi için: Zeki Yıldırım, "Kur'an'da Peygamberlerin İsmeti", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*/19(Haziran 2003),81-112.

Peygamberlerde ismet sıfatının olduğunu kabul etmesi gerekir ki, bu onların günahsız olduğu anlamına gelir. Eğer ki onu peygamber olarak tanımıyorsa ki Buhl ve diğer oryantalistler tanımamakta, işte o zaman Hz. Peygamber'in nübüvvetini bilim ışığında yorumlamaya çalışırlar. Bu da onları mucizevî görünen olayları reddetmeye ve vahyini sorgulamaya kadar götürmektedir. Netice itibariyle kişi Hz. Muhammed'in yaşadığı hadiseleri, düşünceleri nübüvvetle birlikte yorumlamadığı sürece görüş ve değerlendirmeler sadece insanî akılla yapılacağından objektif sonuçlar çıkmama ihtimali çok yüksektir. Çünkü burada olağanüstü birtakım hususlar göz ardı edileceği düşünüldüğünde sonuçların da kesin olmayacağı aşikardır. Ashabının ona sadâkatına gelince, bu insandan insana değişmektedir. Hz. Peygamber'in hem ona sadakat eden hemde ona menfaatle yaklaşan dindaşları mevcuttu. O herkes gibi bir insandı. Kendisi de bunu her zaman dile getiriyordu.⁷⁴⁴ Bu nedenle onu olağanüstü bir varlık olarak görme yorumu, Buhl'un önyargısından kaynaklanmaktadır.

Yazar'a göre sadece Hz. Muhammed'in görüşleri eksik değildi, onun düşünme yetisi de devre dışı idi. Hz. Peygamber düşüncelerini mantık ve sebep sonuç ilişkisine dayandırmak yerine O'nun hedefi için ne gerekiyorsa yaptığını dile getirmektedir. Buhl, onun Politik dahiliğini kabul etmekle birlikte argümantasyon sorunu olduğunu da zikretmektedir. Örneğin Garânîk hadisesinde bir fikir öne sürüp sonradan değiştirme davranışına gitmesini argümantasyon sorunu olarak görmektedir. Buna göre o herhangi bir sıkıntı anında konuya dair bir vahiy getirip problemden sıyrılabilceğini ifade etmiştir.⁷⁴⁵ Ayrıca orucu ve kıbleyi Yahudiler ile tartışmasından sonra istediği gibi değiştirdiğini ve onun dogmatik yoksunu olduğunu öne sürmektedir. Hatta O'ndan sonra da Kur'ân ayetlerinin nasih ve mensuh ilişkisine dayanarak değişebileceğini de ileri sürmektedir.⁷⁴⁶ Nasih ve mensuh ilişkisi sadece İslam'da olan bir konu da değildir. Örnek olarak Hz. Âdem'in kız ve erkek çocukları birbiriyle evlenirken bunun Tevrat'ta haram kılınması verilebilir.⁷⁴⁷ Ayrıca Yahudilikte kişinin hanımını boşaması mübah olarak görülürken Hristiyanlıkta kadının zina suçu işlemesi dışında bunun haram

⁷⁴⁴ el-Fussilet, 41/6; el-Kehf, 18/110.

⁷⁴⁵ Buhl, *Muhammeds Liv*, 352.

⁷⁴⁶ Buhl, *Muhammeds Liv*, 352-353.

⁷⁴⁷ Levililer, 18:9, Tesniye, 27:22.

kılınması da bir başka örnektir.⁷⁴⁸ Bütün bu örnekler nâsih ve mensûh ilişkisinin sadece İslam'da olmadığını, diğer semâvi dinlerde de mevcut olduğunu açıkça göstermektedir. Bunun yanında insanlık tarihinde ilâhî hükümlerin ameli boyutunda dönemin şartları dikkate alınarak ona göre düzenlenmesi gayet tabii olarak görülmektedir. Fakat bu “Allah’ın hükmünde değişiklik vardır” demek değildir.⁷⁴⁹ Bu uygulama şartların gelmesiyle değişiklik göstermekte ve insanlara kolaylık sağlamaktadır. Dolayısıyla Kur’ân ayetleri yani Allah’ın hükmü değişmemekte sadece döneme göre uyarlanmaktadır.

“Peygamber için kutsallığın önemi ve Allah’ın öğretileri o kadar önemliydi ki diğer şeylerin hiçbir anlamı kalmıyordu” diyen Buhl, Abdullah b. Cahş Seriyyesini örnek vermektedir. O yasak olan şeylerin vahiy getirerek ona özgürleşebileceğini aktarmaktadır. Ayrıca Buhl, Hz. Muhammed’in kendi çıkarları için vahyi kullandığını iddia etmekte ve bu tavrı itici bulduğunu ifade etmektedir. Hz. Hatice’den (ra) sonra birkaç evlilik yaptığını ve bu şekilde eş sayısını yükselttiğini, ardından Müslümanların dört eş ile sınırlandırıldığını aktarmaktadır. Fakat sonrasında bunun Hz. Peygamber için geçerli olmadığını onun istediği kadar eş alabileceğini aktarmasını bu konuda örnek olarak vermektedir.⁷⁵⁰ Fakat Buhl, bu ayetin onun yaşadığı son dönemlerde geldiğini görmemektedir. O dönemde Hz. Peygamber birçok kadınla evli bulunuyordu. (evlilik sebepleri 2. bölümün başında verilmektedir) Onu dört kadınla kısıtlamak, insanların Hz. Peygamber’in hanımlarını eş olarak alabilmeyi mümkün kılmaktadır. Fakat Ahzâb Sûresi 6. ayette Hz. Peygamber’in eşlerinin müminlerin annesi olduğu açıklanmaktadır. Böylelikle müminlere onlarla evlenmenin haram kılındığı açıkça belirtilmektedir. Ayrıca Ahzâb Sûresi 53. ayette bunları yapanların Hz. Peygamber’i üzmüş olacağını, onu üzenlerinde Allah’ı üzmüş olacağı aktarılmaktadır. Dolayısıyla Hz. Peygamber’in hanımlarını boşaması ona zulüm ve gaddarlık olacaktır. Bu sebeple bu durum ona has

⁷⁴⁸ Tesniye, 24: 1-3, Matta, 5/31-32.

⁷⁴⁹ Geniş bilgi için: Abdurrahman Çetin, “Nesih”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2006), 32/580.

⁷⁵⁰ Buhl, *Muhammeds Liv*, 353-354.

bir uygulamadır.⁷⁵¹ Ayrıca Hz. Peygamber'in bir hanımı ile evlenmek, inanlar için ahlakî bir uygulama değildir.

Yukarıda bahsedilen olumsuz özelliklerinin yanında Hz. Muhammed'in güzel hasletlerinin de bulunduğunu dile getiren Buhl, onun tek tanrıcılığa olan sadâkatını, diri diri gömülen çocuklara karşı koyuşunu, kan davasını kaldırmasını ve yardımlaşmayı önermesini örnek göstermektedir.⁷⁵² Onun kardeşlik alanında yaptığı işlerin de görmezden gelinemeyeceğini eklemektedir. Hitabetini ve konuşma alanındaki beceresini de dikkate alan Buhl, takipçileri üzerinde çok etkili olduğunu zikretmektedir. Hz. Peygamber'in genellikle düşmanlarına karşı iyi davrandığını, kendisine ters gelen davranışlarda, sert ve kaba olabileceğini gösterdiğini de ileri sürmektedir. Savaş sonrası kadınların çocuklarından ayrılmaması gerektiğini düşünen, çocuklara karşı güzel davranan ve yardıma muhtaç olan insanlara el uzatan bir karaktere sahip olduğunu da eklemektedir. Bu konuyla ilgili olarak Armstrong, Hz. Peygamber'in “el-Emin” künyesine sahip olduğunu ve dünyanın en büyük dâhilerinden biri olduğunu aktarmaktadır.⁷⁵³ İslam kültürü ve özellikle tasavvuf alanında çalışmalarıyla tanınan Schimmel de Hz. Muhammed'in birçok güzelliğe sahip olmasının yanında devlet ve politika alanında yetenekli olduğunu da vurgulamaktadır.⁷⁵⁴

Buhl, Hz. Muhammed'in dış görünüşü hakkında onu yücelten ifadeler kullanılsa da bazı kimselerin daha gerçekçi bir portre çizdiğini de bildirmektedir. Yazar bu hususta bazı rivâyetleri aktarmakla yetineceğini belirtmektedir. Bir rivâyete göre o kısa ne uzundu, orta boylu, hafif dalgalı saçlara sahipti, şişman değildi, açık tenliydi, simsiyah gözleri, uzun kirpikleri ve geniş omuzları vardı.⁷⁵⁵ Başka bir rivâyette ise orta boylu, beyaz tenli, simsiyah saçlara ve güzel dişlere sahip olduğu da aktarılmaktadır.⁷⁵⁶ Genellikle oryantalistler Hz. Peygamber'in hayatını irdelerken onun dış görünüşüyle

⁷⁵¹

⁷⁵² Buhl, *Muhammeds Liv*, 355.

⁷⁵³ Armstrong, *Hz. Muhammed – Bir Batılının Gözünden Son Peygamber'in Hayatı*, 66.

⁷⁵⁴ Annemarie Schimmel, *Ve Muhammed Onun Elçisi'dir- İslam Dindarlığında Peygamber Saygısı*”, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2011), 104.

⁷⁵⁵ İbn Hişâm, *Sîretu'n-Nebeviyye*, thk. Ferdinand Wüstenfeld, 1/266.

⁷⁵⁶ Julius Wellhausen, *Muhammed in Medina: Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*, 349.

ilgilenmezler.⁷⁵⁷ Bazı oryantalistler de sadece rivâyetleri aktarmış fakat yorum yapmamıştır. Delcambre ve Buhl buna örnek gösterilebilir.⁷⁵⁸ Fakat Schimmel Hz. Peygamber'in fizikî özelliklerini incelemiştir. Ona göre Hz. Peygamber hem karakter hem de dış görünüş bakımından en güzel varlıktır.⁷⁵⁹

Schimmel'e göre Hz. Peygamber'in hayatını okuyan nefret ile büyümüş bir batılı okurun, Hz. Muhammed ile ilgili bütün rivâyetleri okumadan önce Hz. Peygamber'in tevazu ve nezaket niteliğini öğrense, çok farklı bir biçimde yorumlayacağını öne sürmektedir. Hz. Peygamber hakkında dost canlısı, kibar fakat yeri geldiğinde ciddi olduğunu söyleyerek, batılıların onu Hz. Îsâ ile karşılaştırmasının anlamsızlığını vurgulamaktadır.⁷⁶⁰ Tez boyunca anlatılmak istenen aslında budur. Oryantalistler Hz. Peygamber ile ilgili konulara subjektif ve önyargılı bir şekilde yaklaştıkları için, sağlıklı ve objektif değerlendirmeler yapmaktan uzaktırlar.

⁷⁵⁷ Soner Akpınar, “Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı”, SAMER, Kahramanmaraş, 2019, s. 229.

⁷⁵⁸ Delcambre, *Allah'ın Resulü Hz. Muhammed*, 167.

⁷⁵⁹ Schimmel, *Ve Muhammed Onun Elçisi'dir- İslam Dindarlığında Peygamber Saygısı*, 90.

⁷⁶⁰ Schimmel, *Ve Muhammed Onun Elçisi'dir- İslam Dindarlığında Peygamber Saygısı*, 90-91.

SONUÇ

Buhl, gerek eserlerinde gerekse ansiklopedi maddelerinde Hz. Peygamber ile alakalı herhangi bir olayı anlattığında genellikle Yahudi ve Hristiyanlık ekseninde konuyu ele almaktadır. Şöyle ki olayların kaynağını semavî dinlere bağlamaktadır. Eğer ki kaynak bu iki din değilse farklı bir dine veya filanca yerden almış olabilir diyerek kesinlikle olayın kaynağını farklı yerde aramaktadır. Bunu tezin içerisinde görmek mümkündür.

Yazar eserlerinde hem batılı kaynaklardan hem de Doğu menşeli eserlerden faydalanmıştır. Eserlerinde çeşitli kişilere yer verdiğinde, bunlar genellikle Batılı oryantalistler olmaktadır. Örnek olarak Sprenger, Wellhausen, Nöldeke gibi şahıslar verilebilir. İbn Hişâm, Taberî gibi kişilerin eserlerine de yer verirken, onların Batılı oryantalistler tarafından tahkik edilen versiyonunu tercih etmektedir. Kaynaklarını sabit bir metotla işlemediği gibi, istifade ettiği kaynakları bazen paragrafların içerisinde bazen de dipnotlarda vermektedir. Çalışmalarında alıntı yapmasına rağmen, kaynağı zikretmediği durumlar mevcuttur. Örnek olarak Buhl, Kitâb-ı Mukaddes'te bulunan bilgilerden hareketle Hz. Peygamber ile bir kıyaslamaya girmesi fakat kaynak zikretmemesi gösterilebilir.

Buhl, İslam tarihi eserlerinde diğer oryantalistler gibi önyargısız bir anlatım biçimine sahip olduğunu düşünse de bu gerçeği yansıtmamaktadır. Özellikle çalışmalarında Hz. Peygamber'in tebliği ile alakalı subjektif iddialara rastlamak mümkündür. O bazen diğer oryantalistlerin uzunca bahsettiği olaylardan iki cümle ile bahsetmekle yetinmiş, bazen de bir mesele hakkında uzunca anlatmayı tercih etmiştir. Hz. Peygamber'in Yahudiler ile ilişkisi hakkında ayrıntılara girmesine rağmen, Hz. Muhammed'in Ebû Tâlib'in evinde yaşadığı hadiseler hakkında bir-iki cümle kaleme alması örnek olarak verilebilir. Buhl, eserin büyük bir bölümünde birçok akıl yürütmede bulunmuş, okuyucuyu kazanmak için mantık çerçevesince akli çıkarımlar yapmıştır. Ayrıca yazar, Hz. Peygamber döneminde yaşanan olaylar ile ilgili rivâyetleri verirken genellikle olaylar hakkında birden fazla örnek vermiş ve söz konusu olayları değerlendirmeye tabi

tutmuştur. Bu şekilde yaparak daha sahih olanı tercih etmektedir. Tarih farklılıklarına da değinen Buhl'un bir rivâyette iki farklı tarih olduğunda, farklı oryantalistlerin görüşlerini aktararak hem rivâyeti hem de görüşleri değerlendirip bir sonuca vardığı görülmektedir.

Hiz. Peygamber'i yücelten rivâyetlere temkinli davranan Buhl, onun hicreti ile alakalı bilgilerin sonradan uydurulduğunu aktarmaktadır. O, Hiz. Peygamber'in Hira mağarasındaki örümcek ağı olayını kabul etmemekle birlikte yolda gerçekleşen mucizelerin onun hayatını süslemek için nakledildiğini iddia etmektedir. Ayrıca o, Hiz. Abbas ve Hiz. Ali gibi sahabîler ile ilgili olayları genellikle kabul etmemektedir. Çünkü Hiz. Abbas hakkındaki söylemlerin Abbasî Devleti ile ilgili ilişkisini öne sürmesi ile çoğu rivâyetlerin onu yüceltmek için uydurulduğunu dile getirmektedir. Aynı hususu Hiz. Ali için de geçerli kılmaktadır. Bunun yanında Buhl, eserine aldığı rivâyetlerde taraflı bir tutum sergileyerek, kendi zihin yapısına uygun bilgiyi içeren rivâyeti tercih etmektedir. Aynı zamanda Hiz. Muhammed'i olumsuz bir şekilde yansıtan bir rivâyetin varlığında, bu rivâyetin doğruluğuna bakmaksızın onu kabul etmektedir. Fakat Hiz. Peygamber'i olumlu gösteren rivâyeti doğrudan değerlendirmeye tabi tutmakta, genellikle ya uydurma olduğu sonucuna varmakta ya da rivâyete şüpheyile bakmaktadır.

Yazar, Siyer ilmini anlatırken sert üslubuyla ön plana çıkmaktadır. O genellikle Hiz. Peygamber ve onun getirdiği öğretilere karşı hep önyargılı davranmakta, bazen onun rahatsız olduğunu (manevi) dile getirmektedir. Buhl Hiz. Peygamber'in Yahudilere karşı yürüttüğü çalışmalarından bahsederken onun “soykırım” yaptığını da iddia etmektedir. Fakat Hiz. Peygamber'in hayatını ele alırken bu üslubun sadece ona has olmadığı diğer oryantalistlerde de aynı şekilde bu tutumun bulunduğu anlaşılmaktadır.

Buhl'un “*Muhammeds Liv*” adlı eseri Batı'da 20. yy.'da Hiz. Peygamber'in biyografisi hakkında yazılan en önemli eserler arasında zikredilmektedir. Bu eser Buhl'un İslam tarihi alanında ün kazanmasına sebep olmuştur. Hatta 1930 yılında Almancaya çevrildikten sonra eser dünya çapında tanınmaya başlanmıştır. Buhl eserinde Hiz.

Peygamber'in hayatını ele almıştır. Yazar kitabını, Hz. Peygamber öncesi dönemden başlatıp O'nun vefatına kadar geçen olayları ele alarak tamamlamıştır. Eser oryantalistlerin Hz. Peygamber'e bakışını ve onların rivâyetleri nasıl değerlendirdiğini açıkça göstermektedir. Dolayısıyla eser kaynak olarak hem İslam dünyasına hem de Batı'ya katkı sağlamaktadır. Onun İslam Ansiklopedisi bünyesinde 100'ü aşkın maddesinin bulunması ve onun Hz. Muhammed ve Kur'ân gibi İslam ile ilgili en önemli kavramları kaleme alması onu akademik alanda değerli kılan sebeplerdir. İşte yapılan bu çalışma bir oryantalist olarak Buhl'un görüşlerinin anlaşılmasını ve Türkiye'de daha çok bilinir hale gelmesini sağlamaya gayret etmiştir.

Buhl, Hz. Peygamber'in hayatını ele alırken bu konuyu iki döneme ayırmaktadır. Onun Mekke döneminde içine kapalı, Allah'ın öğretilerini tebliğ eden ve acı çeken bir şahsiyet olarak tanımlamasına rağmen, Medine'de savaşçı, politikacı ve liderlik çerçevesinde O'nu ele almaktadır. Mekke döneminde kıyametin yakın olduğunu ve insanüstü dünyada hesabın görüleceğini zikrederek insanları uyardığını ve öğretilerinin ön planda olduğunu ifade etmektedir. Fakat onun Medine'ye geldiğinde hayatının tamamıyla değiştiğini ve Mekke'deki öğretileri hiçe saydığını öne sürmektedir. Hz. Muhammed'in eşi Hz. Hatice'nin ölümünden sonra birçok eş aldığını ve bunun hareme döndüğünü dile getiren Buhl, çok eşliliğin Hz. Muhammed'e has bir durum olmasını problem olarak görmektedir. Ondan önceki Peygamberler ve Arapların o dönemde çok eşliliğe sahip olduğunu zikretmesine rağmen Hz. Muhammed'i hedef olarak göstermekte ve eleştirmektedir. Onun genellikle kendi heva ve hevesinden değil birtakım nedenlerden evlendiğini kabul etmemektedir.

Hz. Peygamber'in ve onun takipçilerinin Mekke'de gördüğü işkencelere de değinen Buhl, nedenini Müslümanların güçsüzlüklerine bağlamaktadır. İlk etapta hoşgörülü davrandıklarını ve sabrettiklerini fakat bunu ileride kazanılacak zaferin ve intikamın hayaliyle yaptıklarını iddia etmektedir. Bu şekilde Hz. Muhammed'in savaşçı bir karakter ile hedefine ulaştığını da belirtmektedir.

Yazar, Hz. Muhammed'in Medine'ye geldikten sonra Yahudilerle ilişkisini değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Hz. Peygamber'in Yahudilerle yakınlaşmak istediğini, bu nedenle İslam diniyle ilgili Yahudilerden birçok alıntı yaptığını ifade etmektedir. Fakat onların Hz. Muhammed'i kabul etmemesi üzerine dinde değişikliklere gittiği ve bundan sonra Yahudilerle savaşı bir Peygamber olarak lanse ettiği görülmektedir. Âşûrâ orucunun Ramazan orucuyla değiştirilmesi, kıblenin Mescidi Aksa'dan Harem'e yöneltmesi gibi hususları dile getirerek iddialarını delillendirmeye çalışmaktadır. Buhl bunu bilinçli olarak reddetmekte ve bununla yetinmemektedir. O, Tebük savaşını "*Yahudilerle işi biten Peygamber'in artık Hristiyanlarla uğraştığı*" yorumunu getirerek her iki dine karşı bağımsızlığını ve savaşçı kişiliğini göstermeye çalışmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber'in Arappaganizmden alıntı yaptığını ve bunun en bariz örneğinin hac merasimleri olduğunu öne sürmektedir. Buhl, Haceru'l-Esved'in öpülmesi, Kurban kesilmesi gibi birçok örneğin Araplarda zaten bulunduğunu zikretmektedir. Bu şekilde birçok olayları Hristiyanlık, Yahudilik ve Arap paganizmi ekseninde ele almaktadır. Halbuki İslam kaynaklarında gazvelerin sebepleri ve hac merasimlerinin düzenliliğinden bahsedilerek bunların alıntı olmadığı görülmektedir. Bunun yanında Hz. Muhammed'in toplumun bir ferdi olduğunu ve Arap kültürünün içinde büyüdüğü hususunu göz ardı etmektedir. Bu nedenle yazarın objektif bir bakış açısıyla konuyu ele almadığı ve ön yargılı olduğu görülmektedir. Çünkü insan yaşadığı kültürden etkilenmektedir. Hatta muhatabı Araplar olması hasebiyle bunun gayet tabi olduğu görülmektedir.

Buhl, Hz. Peygamber'in hayatını incelemenin zorluğuna işaret ederek, onun manevi bir güç ile beslendiğini, faaliyetlerinde birtakım sırlar bulunduğunu ve bu şekilde tamamıyla açık bir portre çizilemeyeceğini öne sürmektedir. Aynı zamanda Hz. Muhammed'in hayatıyla ilgili İslamî kaynaklar harici bilgilerin kıtlığını da sebep olarak göstermektedir. Ayrıca Kur'ân'ın birtakım bilgiler verdiğini fakat bütün olayların aktarılmadığını, bundan dolayı satır arası okumalar ve değerlendirmeler yapılması gerektiğini de ifade etmektedir. Sonuç olarak Buhl, Hz. Peygamber'in hayatında gerçekleşen birçok olaya ve onları aktarmanın zorluğuna değinmesine rağmen, onları yorumlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır.

Yazar seriyye ve gazveleri aktarıırken bunları para unsuru olarak görmekte ve Hz. Peygamber'in gazveler sonucu maddi bir doygunluğa eriştiğini göstermeye çalışmaktadır. Hatta o ve bazı oryantalistler, gazvelerin iyi geçmesi ve ganimetlerin çoğalması sebebiyle insanların İslam'a girdiğini de iddia etmektedir. Halbuki insanlar içinde maddeperest olanların yanında, samimi Müslümanların da bulunduğu unutulmamalıdır. Çünkü Hz. Peygamber'in hayatının sonlarına doğru civar yerleşim yerlerinden birçok kabile ona gelmiş ve İslamı kabul ettiğini açıklamıştır.

Buhl, Hz. Peygamber'in hedefinin başından beri Mekke olduğunu, amacı için yapamayacağı hiçbir şeyin olmadığını dile getirmektedir. Onun Müslümanlara ters gelen birtakım hususlara boyun eğdiğini, fakat bunu kısa vadeli politikalar gereği değil, uzun vadeli hedefler için tercih ettiğini zikretmektedir. Bunun en bâriz örneğini Hudeybiye Antlaşması teşkil etmektedir. Ayrıca Buhl, Hz. Peygamber'in hedefleri için dini hiçe sayabileceğini, kendisine göre kurallar koyduğunu ve istediği zaman suçu Allah'a veya takipçilerine yıkabileceğini zikrederek sorumsuz ve sinsi bir portre çizmeye çalışmaktadır. Fakat bunların insanüstü bir karar ile geldiğini görmediği de aşîkardır.

Buhl'un iddia ve ithamlarına sadece Hz. Peygamber'in kendisi değil, eşi de maruz bırakılmıştır. Eşi Hz. Âişe'nin maruz kaldığı ifk olayına değinen Buhl, sadece ondan aktarılan bir rivâyetin bulunduğunu ve bunun ne kadarının gerçek olduğunun şüpheli olduğunu ileri sürmektedir. Bu şekilde Abdullah b. Übey'in kışkırtmasıyla Müslümanların tavırlarının haklılığına temas eden Buhl, üstü kapalı bir şekilde onun Hz. Peygamber'i aldattığını göstermek istemiştir. Fakat bunun gerçek olmadığı bazı müslümanlar tarafından dillendirilse de vahiyle sabit kılınmıştır.

Hz. Peygamber'in diplomatik ilişkilerine de değinen Buhl, onun hedeflerinin Mekke dışı olmadığını sadece Arabistan yarımadasıyla sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Mukavkis, Heraklios gibi imparatorlara gönderilen mektuplar hakkındaki rivâyetlerin çoğunun gerçeği yansıtmadığını fakat bir kısmının haklılık payları olabileceğini

zikretmektedir. Örnek vermek gerekirse Heraklions'un Müslüman olduğunu kabul etmemekle birlikte kendisine değil de vekiline gönderilen bir mektubun varlığından bahsedilebileceğini öne sürmektedir.

Sadece Hz. Peygamber'in kendince kötü huylarına ve olumsuz taraflarına değinmeyen Buhl, onun güzel hasletleri de olduğunu zikretmektedir. Onun tek tanrıcılığa olan sadakatı, diri diri gömülen çocuklara karşı koyuşu ve kan davasını kaldırması buna örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca onun Ensar ve Muhacirler arasında kardeşliği tahsis ettiği de unutulmamalı diyerek, savaş sonrası çocuklara ve kadınlara dokunulmayacağı hususunda kat'i fikirleri olduğunu savunmaktadır. Bunun yanında düşmanlarına genellikle iyi davrandığını, fakat kendisine ters gelen durumlarda sert tutumları olduğunu da dile getirmektedir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in hayatı hakkındaki rivâyetlerin tarafsız ve objektif bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Ancak bu şekilde doğru sonuçlara varılabilmektedir. Buhl'un yaptığı bu değerlendirmeler hem İslam dünyasına hem de Batı'ya katkıda bulunmuştur. Batı için Hz. Peygamber portresi biraz daha karmaşık hale gelmiş; fakat İslam dünyası açısından bu görüşler Müslümanların daha çok çalışıp güzel bir üslup ile karşılık verip İslam'ın evrenselliğini ve gerçeklerini ortaya koymaları gerektiğini göstermiştir. Fakat bunun ölçüsünün de sınırının da bilinmesi gerektiği yadsınamayacak bir gerçektir. Burada hedef Hz. Peygamber'i insanüstü bir varlık olarak göstermek değil, rolmodel bir insan olarak sunabilmektir.

KAYNAKÇA

A) Eser ve Makaleler:

- Ağırakça, Ahmed. “Hz. Ömer’in Müslüman Olması Meselesi ve Rivâyetlerin Değerlendirilmesi”. *Artuklu Akademi* 4/1 (Haziran 2017), 1-20. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/366373>
- Ağırakça, Ahmet. “Kaynaklar Işığında İsrâ ve Miraç Olayı”. *Artuklu Akademi* 1/2 (Mayıs 2014), 1-30. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/358587>
- Akbaş, Mehmet. “Muhâcirûn-Ensâr Kardeşliğinin Serüveni”, *İstem/15* (Aralık 2010), 61-77. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260828>
- Akgül, Muhittin. “Hz. Peygamber’in Evlilikleri Üzerine Bir İnceleme”. *Ekev Akademi Dergisi* 1/4 (1999), 93-112. https://isamveri.org/pdfdrg/D01777/1999_4/1999_4_AKGULM.pdf
- Akiki, Necip. *El-Müsteşrikûn*. 3 cilt. Kahire, 1980.
- Akpınar, Soner. “Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı”. Kahramanmaraş: SAMER, 2019.
- Akram, Muhammed. “Dinler Tarihi Açısından Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm’da Orucun Anlamı ve Önemi”. *Uluslararası Ramazan ve Oruç Sempozyumu*. ed. Berat Açıl vd. İstanbul: Ümraniye Belediyesi Yayınları, 2015. 45-64.
- Andrea, Tor Julias Efraim. *Die Person Muhammeds in Lehre und Glauben Seiner Gemeinde*. Stockholm: Kung. Boktryckeriet. P. A. Norstedt & Söner, 1917.
- Andrea, Tor Julias Efraim. *Mohammed The Man and His Faith*. Çevr. Theophil Menzel. Londra, George Allen Unwin Ltd. 1936.
- Apak, Âdem. “Habeshistan Hicreti Üzerine Mülâhazalar”. *Siyer Araştırmaları Dergisi* / 2(Haziran 2017), 27-44. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1032292>
- Armağan, Bekir. *Tor Andrea’nın Eserlerinde Hz. Muhammed*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=VWkMYZla85GaxfiC1UT2hw&no=bfbS22ReO0Yj6I5L0eowCQ>
- Armstrong, Karen. *Hız. Muhammed – İslâm Peygamber’inin Biyografisi*. çev. Selim Yeniçeri. İstanbul, Koridor Yayıncılık, 2017.
- Atçeken, İsmail Hakkı. “Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saadet’te Yahudiler”. *İstem/4* (Aralık 2004). 105-128. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260623>
- Athamina, Khalil. “İslam Bakış Açısında Hz. İbrahim: İslam Öncesi Arabistan’da Monoteizmin Gelişimi Üzerine Düşünceler”. çev. Ali Osman Kurt. *AÜİFD* 47/1 (2006). 197-217. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/583042>
- Aykaç, Meryem Beyza. *XIX. Yüzyıl Oryantalizmi ve Siyer William Muir’in Siyeri örneğinde*. Kahramanmaraş: SAMER Yayınları, 2020.

- Ayrancı, İlhami. “Hz. Peygamberin Medine’ye Hicreti ve Bu Dönemde Uyguladığı Stratejiler Üzerine Bir Deneme”, *Kalemname* 3/6 (Aralık 2018). 44-77. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/606418>
- Azimli, Mehmet. “Hz. Peygamber’in Bizans İmparatoru Heraklius’a Gönderdiği Davet Mektubu Üzerine Bazı Değerlendirmeler”. *Hikmet Yurdu* 4/7 (2011). 13-37. <https://hikmetyurdu.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=131.pdf&key=50515>
- Azimli, Mehmet. *Siyeri Farklı Okumak*. Ankara: Ankara Okulu, 2015.
- Bayram, Enver. “Mekke Müşriklerinin Nübüvvet Karşısındaki Tutum ve Davranışları (Mekkî Sûreler Bağlamında). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8/1 (Şubat 2019), 919-939. [653490 \(dergipark.org.tr\)](https://dergipark.org.tr/653490)
- Belâzürî, Ebu’l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvud. *Ensâbü’l Eşrâf*. Muh. Süheyl Zükkar -Riyaz Zerkay. 13 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Fıkr, 1996/1417.
- Brockellmann, Carl. *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*. çev. Neşet Çağatay. Ankara: AÜİF Yayınları, 1954.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu’fî, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, çevr. Mehmed Sofuoğlu. 17 Cilt. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1987.
- Buhl, Frants. *Muhammedenismen som Verdensreligion*. Kopenhag ve Kristiania: Gyldendalske Boghandels Forlag, 1914.
- Buhl, Frants. *Muhammads Religioese Forkyndelse efter Quranen*. Kopenhag: J. H. Schultz Forlag, 1924.
- Buhl, Frants. *Muhammeds Liv*. Kopenhag: Gyldendalske Boghandels Forlag, 1903.
- Bûtî, Said Ramazan. *Fıkhu’s-Sîre*. İstanbul: Gonca Yayınevi, 1986.
- Can, Yılmaz. “Kâbe”. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlâhiyât Dergisi*. 7/7. (1993), 67-91. https://isamveri.org/pdfdrq/D00095/1993_7/1993_7_CANY.pdf
- Cengiz, Kübra. “Hristiyanlık Söz Gücüyle Mi Yayıldı? Ahmed Midhat Efendi – Misyoner Henry Otis Dwight Tartışması”. *Oksident* 2/1 (Haziran 2020). 59-89. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1174427>
- Cerrahoğlu, İsmail. “Garânîk Meselesinin İstismarcıları”, *Ankara Üniversitesi İlâhiyât Dergisi* 24/1-2 (1981), 69-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2567155>
- Cevad Ali. *Mufasssal fî târihi’l-arapkable’l-İslâm*. Yayın ve basım tarihi yok, 1993/1413.
- Cora, Mustafa. “Kutsal Kitapların Muharref Oluşunun Kur’ân’da haber verilmesi ve Tahrîfin Eleştirilmesi”. *Kesit Akademisi Dergisi* 7/26 (2021), 557-578. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1751336>
- Çakıcı, Nagehan. *Hiz. Peygamber Döneminde Müellefe-i Kulûb*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

- Çelik, Nizamettin. “Hz. Peygamber’in Diplomatik İlişkilerinin Mahiyeti ve Temel Hedefi”. *Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi*/2 (Temmuz 2019), 72-109. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/772203>
- Delcambre, Anne-Marie. *Allah’ın Resulü Hz. Muhammed*, çev. Mahmut Kanık. İstanbul: Yapı Kredi yayınları, 2015.
- Demircan, Adnan. “Cahiliye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik”. *İstem*/2 (Aralık 2003), 9-32. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260594>
- Demircan, Adnan. *Nebevî Direniş: Hicret*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2000.
- Demirci, Abdurrahman. “Batı Ansiklopedilerinde Hz. Muhammed’e Bakış (Risâletin Medine Dönemi). *EKEV Akademi Dergisi*/73 (2018), 263-292. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2554326>
- Demirci, Abdurrahman. “Batıda Yayınlanan Ansiklopedilerde Hz. Muhammed İmajı (Risâletin Mekke Dönemi)”. *Turkish Studies* 13/2 (2018), 331-354. https://isamveri.org/pdf/drg/D03262/2018_2/2018_2_DEMIRCIA.pdf
- Demirci, Abdurrahman. “Medine Vesikası: Oluşum Süreci ve Zimmet Antlaşmalarına Etkisi”. *İstem* /19 (Aralık 2012), 253-271. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260896>
- Demirel, Cumhuri. “Peygamberlerin İman Etmeden Ölen Akrabaları ile İlgili Ayetlere Dair Mülâhazalar”. *Şırnak Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* / 28 Haziran 2022, 76-98. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2199989>
- Den Store Danske Lex DK. “Frants Buhl”. Erişim 4 Mayıs 2023. https://denstoredanske.lex.dk/Frants_Buhl
- Dermenghem, Emile. “Hz. Muhammed ve Risâleti”. Çev. Ahmet Ağırakça. İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.
- Diyârbekrî, Kadî Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasen. *Târîhu’l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs* 2 Cilt. Beyrut: Muessesetu Şaban, h. 1283.
- Durmuşoğlu, Kadriye - Kurt, Abdurrahman. “Üç Kur’ân Yorumunda Kadının Ötekiliği”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* 17/2 (Haziran 2008), 622-648 [Microsoft Word - m-ESAS 22.doc \(dergipark.org.tr\)](https://dergipark.org.tr/m-esas/22.doc)
- Dursun, Akif. “Âşûre Orucunun Kökeni ve Fıkhi Hükmünün Tahkiki”. *Dergi Abant*. 8/2 (Kasım 2020), 732-759. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1161667>
- Ehrman, Bart D. *Lost Scriptures*. New York: Oxford University Press, 2003.
- Erdem, Mehmet. “Medine Vesikası”nın Maddelendirilme Şekli ve Türkçe Çevirileri Üzerine Bazı Mülâhazalar”, *The Journal of Academic Social Science Studies* 5/8 (Aralık 2012), 526-542. https://jasstudies.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=554561271_erdemmehmet.pdf&key=26387

- Ezrâkî, Ebu'l Velid Muhammed. "Kâbe ve Mekke Tarihi". çev. Y. V. Yavuz. İstanbul, Feyiz Yayınları, 1974.
- Ez-Ziriklî, Hayrüddîn. *El- A'lâm*. 11 cilt. Beyrut: Dâru'l-İlmi'l-Melâyîn, 1957.
- Fück, Johann. *Die Arabischen Studien In Europa*. Leipzig: Otto Harrassowitz, 1955.
- Gaudeul, J.M. – Caspar R. "Kitâb-ı Mukaddes'in Tahrifi konusuna Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı", çev. ve ekleyen Ali Erbaş, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi/7* (2003), 131-167. https://isamveri.org/pdfdrg/D01529/2003_7/2003_7_ERBASA2.pdf
- Gibb, Hamilton A. R. *Mohammedanism- An Historical Survey*. London, Oxford University Press, 1957.
- Grabus, Merzuk. *H. Peygamber'in Mekke Müşrikleri Dışındaki Arap Kabileleri İle Münasebetleri (Medine Dönemi)*. Bursa, Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011. <https://acikerisim.uludag.edu.tr/bitstream/11452/6986/1/294808.pdf>
- Gravsted. "Frants Peder William Buhl". Erişim 4 Mayıs 2023. [Frants Buhl \(gravsted.dk\)](http://gravsted.dk)
- Grimme, Hubert. *Mohammed*. 2 Cilt. Münster: Druck und Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung, 1892.
- Gülbahar, Özan. *Sir William Muir'in Kur'an'a Bakışı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Ztr7bB7e4WaBkSSc67OyTw&no=3RgoJOxreb8N-sygUKs6Ww>
- Güzel, Ahmet. "Hz. Hatice'nin Peygamber'le evliliği, Çocukları ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme". *İSTEM* / 19 (Aralık 2012), 57-100. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/260900>
- Haidary, Mohammad Hanif. *Sebepler ve Sonuçlarıyla Hayber Gazvesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011. <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1717/294474.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hakyemez, Cemil. "Oryantalistlere göre Muhammed". *İslâmî İlimler Dergisi* 1/1 (Nisan 2006), 161-176. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/92593>
- Hamidullah, Muhammed. *H. Peygamber'in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu*. çev. Mehmet Yazgan. İstanbul: Beyan Yayınları, 1998.
- Hamidullah, Muhammed. *H. Peygamber'in Savaşları ve Savaş Meyanları*. çev. Salih Tuğ. İstanbul: Yağmur Yayınevi, 1972.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. 2 cilt. İstanbul, Yeni Şafak Yayınları, 2003.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm'a Giriş*. çev. Hasan Basri Çantay. Ankara: Nur Yayınları, 1961.

- Hazleton, Lesley. *İlk Müslüman-Hz. Muhammed'in Hikayesi*, çev. Erdal Bodur, İstanbul: Kitabix Yayınları, 2012. 132.
- Heykel, Muhammed. *H. Muhammed Mustafa*. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1972.
- Hibri, Tayeb. "Muhammad". *Encyclopedia of The Modern Middle East and North Africa*. ed. Philip Mattar. 3/1595-97. Drake (USA): Thomson Gale, 2004.
- Hoffmann, Thomas. "Collegium Biblicum... et Coranicum". *Dansk Teologisk Tidsskrift* 85/3-4. (2022), 295-315.
- Høgenhaven, Jesper. "Frants Buhl som gammeltestamentlig teolog". *Dansk Teologisk Tidsskrift* 78/3 (2015). 202-224. [Visning af: Frants Buhl som gammeltestamentlig teolog \(tidsskrift.dk\)](http://tidsskrift.dk/visning/af/Frants+Buhl/som/gammeltestamentlig+teolog)
- Hurgronje, C. Snouck. *Het Mekkaansche Feest*. Leiden: E. J. Brill, 1880.
- Hurgronje, C. Snouck. *Mekka*. 2 Cilt. Haag: Martinus Nijhoff, 1988, 1/23.
- İbn Hibbân, Ebu Hâtim Muhammed b. Ahmed et-Temimi. *es-Sîretu'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l-Hulefâ*. Trc. Harun Bekiroğlu Ankara: Ankara Okul yayınları, 2020.
- İbn Hişâm, Ebu Muhammed Cemâlüddin Abdulmelik b. Hişâm. *Sîretu'n-Nebeviyye*, 2 Cilt. thk. Ferdinand Wüstenfeld Göttingen: Dietericshe Universitäts-Buchhandlung, 1858.
- İbn Hişâm, Ebu Muhammed Cemâlüddin Abdulmelik b. Hişâm. *Sîretu'n-Nebeviyye*. Mustafa Es-Sekka vd. 1-4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Mârife, 2009/1430.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ. *El-Bidâye ve'n-Nihâye: Büyük İslam Tarihi*. Çevr. Mehmet Keskin. 15 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdadî. *Kitabu't-Tabakâti'l-Kubra*, çevr. ed. Adnan Demircan. 10 Cilt. İstanbul: Siyer Yayınları, 2011.
- İbn Seyyidi'n-Nâs, Muhammed b. Abdillâh b. Yahyâ. *Uyûnu'l-Eser* 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Mârife, h. 671-734.
- İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbas Takıyüddin Ahmed b. Abdülhalim. *el-Cevâbu's-Sahîh*. Nşr. Ali b. Hasan b. Nâsır vd., 7 cilt (Riyad: Dâru'l-Âsime, 1999/1419).
- İren, Gürkaynak – Ali, Adem. *Muharrem Batı Medeniyeti ve Hristiyanlıkta Haklı Savaş Geleneği, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi/35* (Aralık 2015). 147-178. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/794200>
- Irwin Robert. *Oryantalistler ve Düşmanları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.
- İyâz, Kadı. "*Şifa-i Şerif Şerhi*". Trc. ve Şrh. Mehmet Yaşar Kandemir. 3 Cilt. İstanbul: Tahlil Yayınları, 2012), 2/570-573.
- Jeffery, Arthur. *The Foreign Vocabulary Of The Qur'an*. Baroda: Oriental İnstitute, 1938.
- Juri, Edward J. "Muhammad". *Collier's Encyclopedia*. ed. Bernard Johnston vd. 16/690-691. New York: Macmillian Educational Company, 1991.

- Kallek, Cengiz. “Müellefe-i Kulûb”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/473-475. Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi.
- Karaman, Hayreddin vd. *Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* 5 cilt. Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.
- Kazanç, Fethi Kerim. “Tevhid İnancı ve Evrensel Ahlâk İlişkisi: Hz. İbrâhîm Örneği”. *Kelâm Araştırmaları* 9/1. (2011), 77-126. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179783>
- Kelaî, Ebü’r-Rebî’ Süleymân b. Mûsâ b. Sâlim. *el-İktifâ (bimâ tedammanehû min) meğâzî Resûlillâh ve’s-selâseti’l-hulefâ*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 2000/1420.
- Kimter, Nurten. “Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları”. *Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Dergisi*/3 (2013), 85-118. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/46233>
- Kitabı Mukaddes: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 3. Basım, 2003.
- Kitabı Mukaddes: Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil)*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1969.
- Köse, Feyza Betül. “Bir Entelektüel Müşrik: Nadr b. el-Hâris el-Abderî ve Mücadelesi”. *İnönü Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2018). 69-85. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/512772>
- KU, Kopenhag Üniversitesi. “Metropolitanskolen ved Frue Plads”. Erişim 4 Mayıs 2023. <https://universitetshistorie.ku.dk/leksikon/m/metropolitanskolen/>
- Kurtûbî, Muhammed b. Ahmed. “el-Cami’ li ahkâmi’l-Kur’ân”, thk. Abdullah b. Abdu’l-Muhsin et-Türkî. 24 cilt. Beyrut, Muessesetu’r-Risâle, 2006.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri. “Sakîf (Benî Sakîf)”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/10-11. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2009.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri. “Recî’ Vak’ası”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/511-512. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2007.
- Lewis, Bernard, *The Arabs In History*. New York: Oxford University Press, 1993.
- Lewis, Bernard. *The Jews of İslam*. New Jersey: Princeton University Press, 1984.
- Metin, İsmail. *Fransız Oryantalizminde Hz. Muhammed İmajı*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022.
- Metin, İsmail. “İslam Öncesi Araplarda Evlilik Ritüelleri ve Aile Kurumuna Bakış”. *Tokat İlmiyat Dergisi* 10/2 (Aralık 2022), 553-574. <https://doi.org/10.51450/ilmiyat.1179643>.
- Metin, İsmail. “Oryantalistlerin Vahiy Algısı ve Vahyin Kaynağı Meselesine Yaklaşımları”. *SOBİDER* 9/56 (2022), 92-108.

- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-Âlâ. *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*. çev. Ahmed Asrar. 2 Cilt. İstanbul: Pınar Yayınları, 1985.
- Midhat, Ahmed. *Müdafaa: Ehl-i İslâmı Nasraniyete Davet Edenlere Karşı Kalem Alınmıştır*. İstanbul: Tercüman-ı Hakikat Matbaası, 1300.
- Muir, William. *The Life of Mahomet: and History of İslam to the Era of the Hegira*. 4 cilt London: Smith, Elder & CO., 1858.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*., trc. Mehmed Sofuoğlu. 8 Cilt. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1387/1968.
- Nöldeke, Theodor. *Geschichte des Qorans*, thk. Friedrich Schwally. 3 cilt. Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1909.
- Okuyan, Abdurrahman. "Arap Yarımadası'nda İslâm Öncesi Dini Yapı". *İlahiyat Sayı 1* (Aralık 2018), 108-134. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/614744>
- Özdemir, Sarıçam İ. - Erşahin, M. "İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru". Ankara, Nobel Yayınevi, 2011.
- Özkan, Mustafa. "İrhâsâtla İlgili Rivâyetlerin Metin ve Anlam Açısından Değerlendirilmesi". *Şırnak Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Dergisi* 7/14 (Eylül 2016), 23-41. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/412478>
- Öztürk, Levent. *İlk Hicret Habeşistan*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.
- Öztürk, Mustafa. "Kur'ân Bağlamında Hz. Meryem'le İlgili Bir İnceleme". *Mârife* 3/1 (Mayıs 2003), 79-88.
- Paret, Rudi. "Peygamber'in Hayatı ve Faaliyetleri Hakkında Avrupa'da Yapılan En Son Araştırmalar". *İslâm Tetkikleri Enstitü Dergisi* 3/3-4 (1959-60), 31-48. [D00055c3s1-2y1959-1960.pdf \(dergipark.org.tr\)](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/412478)
- Pedersen, Johannes. "Frants Buhl". *Mecelletu'l Mecmai'l-İlmi'l Arabi* 13/5-6 (1935), 282-284.
- Pedersen, Johannes. "Mindeord over Frants Buhl". *Oversigt Over Det Kongelige Danske Videnskabernes Forhandling*. ed. Prof. Ørsted. 87-111. Kopenhag: Bianco Lunos Kgl. Bogtrykkeri, 1933.
- Polat, Hüseyin. *Oryantalistlerin Kur'ân Vahyini Tarihlendirme Çalışmaları – Alman Öncüler: Gustav Weil ve Theodor Nöldeke Örneği*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, 2019. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/58194/yokAcikBilim_10023391.pdf?sequence=-1&isAllowed=y
- Riley-Smith, Jonathan. *The First Crusaders 1095-1131*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Rodinson, Maxime. *Muhammed- Yeni Bir Dünyanın ve Peygamber'in Doğuşu*. çev. Atilla Tokatlı İstanbul: Doruk Yayınları, 2013.

- Sabatier, Auguste. "A Philosophy of Religion". *The Independent* 51/2646 (Ağustos 1899), 2229-2235. [#1059 - The independent. v.51 May-Aug. 1899. - Full View | Hathitrust Digital Library](#)
- Schimmel, Annemarie. "Ve Muhammed Onun Elçisi'dir- İslam Dindarlığında Peygamber Saygısı", çev. Ekrem Demirli. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2011.
- Schwarz, Klaus. *Der Vordere Orient in den Hochschulschriften Deutschlands, Österreichs und der Schweiz*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 1980.
- Semhûdî, Ebu'l-Hasen Nûrûddîn Alî b. Abdillâh b. Ahmed b. Ali el-Hasenî. *Vefâ'ul-vefa bi-ahbâri dâri-Mustafâ*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1997.
- Sezer, Mustafa "İslâm Tarihi'nde Bi'r-i Maûne Hadisesi Üzerine Bir Araştırma", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, Zonguldak 2/2 (Haziran 2015), 247-274. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/434522>
- Sırma, İhsan Süreyya. "İşte Önderimiz Hz. Muhammed". İstanbul: Beyan Yayınları, 2011.
- SNL, Store Norske Leksikon. "Frants Peder William Buhl". Erişim 4 Mayıs 2023. https://snl.no/Frants_Peder_William_Buhl
- Sourdell, Dominique. "İslam". İletişim Yayınları. Çev. Davut Dursun. İstanbul: İlim Yayınları, 1985.
- Sönmez, Zekiye. "Necrân'da Hristiyanlık ve Hz. Muhammed'in Necrân Hristiyan Din Adamlarıyla Münasebetleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi* 26/2 (Eylül 2017), 117-149. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/510838>
- Sönmez, Zekiye. *İslâm'ın Ortaya çıktığı Dönemde Arap Yarımadası'nda Hristiyanlık*. Ankara, TDV, 2012.
- Sprenger, Aloys. *Das Leben und die Lehre des Mohammed*. 3 Cilt. Berlin: Nicolatsche Verlagsbuchhandlung, 1861.
- Süveyli, Abdurrahman. "er-Ravdu'l-Unûf". Thk. Abdurrahman Vekil. Kahire: Dâru'l-Kutubi'l-Hâdise, 1963.
- Şahin, Özgül. *Sebepler ve Sonuçlarıyla Tebükk Gazvesi*. Konya: Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006. <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/8020/241630.pdf?sequence=1>
- Şenyayla, Gencal. "İslâm'ın İlk Şehit Elçisi: Hâris b. Umeyr". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2020). 1013-1034. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1384807>
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*. Nşr. M. J. De Goeje vd. 15 cilt. Leiden: E. J. Brill, 1879.

- Ülkü, Sema. “Üç Semavi Dine Ait Prensiplerin Muhasebe Biliminin Oluşumu Üzerindeki Muhtemel Etkileri”. *Uluslararası İslâm Ekonomisi ve Finansı Araştırmalar Dergisi* 1/1 (2015), 171-197. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/303982>
- Ünal, Necdet. “Kur’ân’ın İçki Yasağı Tedriciliği Üzerine Bir Araştırma”. *Kelam Araştırmaları* 9/2 (Ağustos 2011), 149-182. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179806>
- Ünal, Yavuz. “Hadis Verilerine Göre Hz. Peygamber’in Kiblesi: Beyt-i Makdis”. *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*. 12/12-13(Nisan 2001), 189-211. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/188619>
- Vâkıdî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vakıd. *Kitabu'l-Meğazî*, muh. Marsden Jones 3 Cilt. Beyrut: Âlemu'l-Kutûb, 1404/1984.
- Watt, Montgomery. “Hz. Muhammed Mekke’de”. çev. Süleyman Kalkan. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur’ân Araştırmaları Merkezi, 2016.
- Watt, Montgomery. “Peygamber ve Devlet Adamı; Hz. Peygamber”, çev. Ünal Çağlar. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2001.
- Wellhausen, Julius. *Muhammed in Medina: Das ist Vakidi’s Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*. Berlin: Druck und Verlag von G. Reimer, 1882.
- Wellhausen, Julius. *Reste Arabischen Heidentums*. 2 cilt. Berlin: Druck und Verlag von Georg Reimer, 1897.
- Wellhausen, Julius. *Skizzen Und Vorarbeiten*. Berlin: Druck und Verlag von Georg Reimer, 1899.
- Wensinck, Arent Jan. *Mohammed en de Joden te Medina*. Leiden: E. J. Brill, 1908.
- Yâkûbî, Ebu’l Abbas Ahmed b. Ebî Ya’kûb İshâk b. Ca’fer b. Vehb. b. Vâzih. *Târîhu'l-Yâkûbî*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru Sadir, 1995.
- Yanç, Mustafa. *Carl Brockelmann Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Yazıcı, Mahmut. “Hz. Peygamber’in Cinlerle Görüşmesine Dair İhtilaflı Rivâyetlerin Değerlendirilmesi”. *Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 4/2 (Aralık 2018), 784-825. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/612528>
- Yiğit, İsmail – Küçük, Raşit. *Hz. Muhammed: Siyer-i Nebî*. İstanbul: Kayıhan Yayınları 2007.
- Yolcu, Emine. “Ümmü Habibe bint. Ebû Süfyan’ın Hayatı ve Şahsiyeti”. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011. <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1540/294603.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yüksel, Mücahit. “Varaka b. Nevfel’in Hayatı ve Hz. Peygamber ile İlişkilerine dair Rivâyetlerin Tahlili”. *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi* 9/17 (Haziran 2022), 41-60. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2477576>

B) Ansiklopedi Maddeleri

- Ahatlı, Erdinç. “Şüca’ b. Vehb”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 39/246-247. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2010.
- Ahsan, M. Manazır. “Buhl, Frantz”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/377-378. İstanbul: TDV İslâm Araştırmalar Merkezi, 1992.
- Armstrong, Karen. “Muhammad”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones 9/6220-6228. Detroit: Thomson Gale, 2005.
- Avcı, Casım. “Kureys”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/442-444. Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2002.
- Avcı, Hamidullah - Casım, Muhammed. “Uhud Gazvesi”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 42/54-57. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2012.
- Birişik, Abdülhamit. “Tebbet Süresi”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 40/212. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2011.
- Bowering, Gerhard. “Muhammed”. *The Princeton Encyclopedia of Islamic Political Thought*. ed. Gerhard Bowering. 367-375. Princeton: Princeton University Press, 2012.
- Bozkurt, Nebi – Küçükaşcı, Mustafa Sabri. “Mekke”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/555-563. Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2003.
- Buhl, Frants. “Abbâs b. Abdulmuttalip”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 1/12-13. İstanbul: MEB, 1978.
- Buhl, Frants. “Abdullah b. Abbas”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 1/26-27. İstanbul: MEB, 1997.
- Buhl, Frants. “Abdullah b. Abdulmuttalip”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon, 1/29. İstanbul: MEB, 1997.
- Buhl, Frants. “Abdullah”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon 1/29. İstanbul: MEB, 1978.
- Buhl, Frants. “Amvas”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 1/428. İstanbul: MEB, 1978.
- Buhl, Frants. “Cebele”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 3/36-37. İstanbul: MEB, 1997.
- Buhl, Frants. “Cereş”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 3/108-109. İstanbul: MEB, 1997.
- Buhl, Frants. “Ebvâ”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 4/103. İstanbul: MEB, 1997.

- Buhl, Frants. “Muhammed”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 8/470. İstanbul: MEB, 1997.
- Buhl, Frants. “Mûte”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 8/851-52. İstanbul: MEB, 1979.
- Buhl, Frants. “Uhûd”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 13/13-14. İstanbul: MEB, 1986.
- Buhl, Frants. “Ürdün”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 13/113-115. İstanbul: MEB, 1986.
- Buhl, Frants. “Ürdün”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon. 13/113-115. İstanbul: MEB, 1997.
- Bulut, Yücel. “Oryantalizm”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/428-437. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2007.
- Buyûl, İhsân İlahî Rânâ. “Frants Buhl”. *Urdû Dâ’ire-i Ma’ârif-i İslâmiyye*. 5/313-314. Lahore: Punjab Üniversitesi Yayınları, 1971.
- Cerrahoğlu, İsmail. “Garânîk”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/361-366. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1996.
- Çağrııcı, Mustafa. “Arap”, *Türkiye Diyanet vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1991, 3/316-321. İstanbul, İSAM İslâm Araştırmalar Merkezi,
- Çetin, Abdurrahman. “Nesih”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/579-581. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2006.
- Demirkent, Işın. “Herakleios”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/210-215. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1998.
- Erul, Bünyamin. “Veda Hutbesi”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/591-593. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2012.
- Fayda, Mustafa. “Amr. b. Ümeyye”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/94-95. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1991.
- Fayda, Mustafa. “Batn-ı Nahle Seriyyesi”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/202-203. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1992.
- Fayda, Mustafa. “Fil Vak’ası”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/70-71. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1996.
- Fayda, Mustafa. “Velîd b. Muğire”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/33-34. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2013.
- Gravsted. “Frants Peder William Buhl”. Erişim 4 Mayıs 2023. [Frants Buhl \(gravsted.dk\)](http://FrantsBuhl.gravsted.dk)
- Hamidullah, Muhammed. “Hudeybiye Antlaşması”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/297-299. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1998.
- Harman, Ömer Faruk. “Meryem”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/236-242. Ankara, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2004.

- Harman, Ömer Faruk. “Yahudilik”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/201-207. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 2013.
- Kandemir, M. Yaşar. “Hatice”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/465-466. (İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1997), 16/65.
- Kandemir, M. Yaşar. “Safvân b. Muattal”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/485-86. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2008.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. “Ebu Basîr”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/101. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1994.
- Kuzgun, Şaban. “Hâmân”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/436-437. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi 1997.
- Læssøe, Jørgen - Pedersen, Johs.”Frants Buhl”. *Dansk Biografisk Leksikon*. Editör C.F. Bricka. 3/61-64. Kopenhag: Gyldendalske Boghandel Nordiske Forlag, 1979.
- Lammens, Henri. “Bi’r Ma’ûne”. *İslam Ansiklopedisi*. çev. Komisyon 2/608-9. İstanbul: MEB, 1979.
- Lecker, Michael. “Muhammad”, *Encyclopaedia of Judaica*, Ed. Michael Berenbaum 14/601-605. Drake: USA, Macmillian Reference, 2007.
- Margoliouth, David Samuel. “Mahomet”. *Encyclopedia Britannica*. 17/399-410. New York: Encyclopedia Britannica inc., 1910.
- Margoliouth, David Samuel. “Muhammad”. *Encyclopaedia of Religion and Ethics*. ed. James Hastings. 8/871-880. Edinburgh, T. & T. Clark, 1915.
- Muilenberg, James. “Buhl, Franz Peder William Meyer”. *Encyclopaedia Judaica*. ed. Fred Skolnik. 4/256. Detroit: Thomsen Gale, 2007.
- Nemoy, Leon. “Mohammed”. *The Universal Jewish Encyclopedia*. ed. İsaac Landman. 7/608-609. New York: Universal Jewish Encyclopedia Co. Inc., 1948.
- Nielsen, Frederik. “Frants Buhl”. *Dansk Biografisk Lexikon*. Runeberg’in ilk Faks dijital baskısı. Editör C.F. Bricka. 3/245-246. Kopenhag: Gyldendalske Boghandels Forlag, 1905.
- Nielsen, Frederik. “Buhl, Frants Peter William”. *Kirke-Leksikon For Norden I*. ed. Frederik Nielsen. 1/416. Aarhus: Forlaget For Kirke-Leksikon, 1900.
- Önkal, Ahmet. “Addâs”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 1/355-356. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1988.
- Önkal, Ahmet. “Hicret”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 17/458-462. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1998.
- Özaydın, Abdülkerim. “Cezîme b. Âmir (Beni Cezîme b. Âmir)”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/508. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1993.
- Özdemir, Serdar. “Serıyye”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 36/565-566. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2009.

- Özkan, Mustafa. “Medine Vesikası”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. ek 2/212-215. Ankara: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2019.
- Özkuyumcu, Nadir. “Nadîr (Benî Nadîr)”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/275-276. İstanbul, TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2006.
- Pedersen, Johannes. “Frants Buhl”. *Acta Orientalia*. ed. Sten Konow. 12/2-5. Lugduni Batavorum: Apud E.J. Brill, 1934.
- Rasthaber. “Fıtrat veya Manevi İçgüdü”. Erişim 6 Mayıs 2023. [Fıtrat veya Manevi İçgüdü \(rasthaber.com\)](http://rasthaber.com)
- Redditt, Paul. “Muhammad”. *Encyclopedia of Religious and Spiritual Development*. ed. Elizabeth M. Dowling vd. 300-302. California, Sage Publications, 2006.
- Savaş, Rıza. “Cüveyriye b. Hâris”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 8/146. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1993.
- Thomson, William. “Mohammed and İslam”. *An Encyclopedia of World History*. Ed. William L. Langer, 184-189. Boston: Houghton Mifflin Company, 1940.
- Thomson, William. “Muhammad”. *Twentieth Century Encyclopedia Of Religious Knowledge*. ed. Lefferts A. Loetcher. 2/758-763. Michigan, Baker Book House, 1955.
- Topaloğlu, Bekir. “Abdullah”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/75-76. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 1988.
- Uyar, Gülgün. “Ümmü Cemîl”. *Türkiye Diyânet Vakfı Ansiklopedisi*. 42/315-16. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2012.
- Watt, Montgomery W. “Muhammad”. *The Encyclopedia of Religion*. ed. Mircea Eliade 10/137-146. New York: Macmillan Publishing Company, 1987.
- Yiğit, İsmail. “Tebük Gazvesi”. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/228-230. İstanbul: TDV İSÂM Araştırmalar Merkezi, 2011.

EKLER

A) İslâm Tarihi Eserleri

- a) Frants Buhl, Koranen Et Udvalg i Kronologisk Raekkefølge(Kronolojik sıra ile Kur'ândan seçmeler), Gyldendals Forlagstrykkeri, Kopenhag 1954.
- b) Ali som praesident og Kalif (Halife ve Başkan Olarak Ali), Universitetsbogtrykkeriet J. H. Schultz, Kopenhag 1921.

B) Diğer Eserleri

- a) Den Gamle Testamente Overlevering (Eski Ahit Geleneği), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag, 1885.
- b) Palaestina i kortfattat geografisk og topografisk fremstilling (Kısaca Filistin'in Topoğrafik ve Coğrafik Olarak Konumlanması), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag 1890.
- c) Die Socialen Verhältnisse der Israeliten (İsrailoğulların Sosyal İlişkileri), Verlag von Reuther & REICHARD, Berlin 1899.
- d) Geographie des alten Palâstina (Eski Filistin'in Coğrafyası), Akademische Verlagsbuchhandlung von J. C. B. Mohr, Freiburg İ. B. und Leipzig 1896.
- e) Canon und Text des Alten Testamentes (Kanon ve Eski Ahit Metni), Akademische Buchhandlung (W. Faber), Leipzig 1892,
- f) Geschichte der Edomiter (Edomitlerin tarihi), Druck und Verlag von Alexander Edellmann, Universitets Buchhandler, Leipzig 1893.
- g) Jesaja oversat og fotolket. (Tercüme ve Yorum Olarak Yeşaya), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag 1894.
- h) De Messianske Forjaettelser(Mesih Vaatleri), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag 1894.
- i) Studien Zur Topographie Des Nordlichen Ostjordanlandes (Kuzey Doğu Ürdün Topografyası Üzerine Çalışmalar), Druck von Alexander Edellmann, Leipzig 1894.

- j) **Sproglige og Historiske Bidrag Til Den Arabiske Grammatik (Arap Dilbilgisine Dilbilimsel ve Tarihsel Katkılar), Druck von G. Kreysing, Leipzig 1878.**
(Doktora tezi)
- k) **En Privat Brevskrivning i Oldtiden (Antik Çağda özel bir yazışma) V. Pios Boghandel, Kopenhag 1917.**
Almanca'sı da mevcut.
- l) **Det Gamle Testamente (Eski Ahit J.C. Jacobsen, Martensen-Larsen ve Michelet'in katkılarıyla), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag ve Kristiania 1910.**
- m) **Det israelitiske folks historie (İsrail Halkının Tarihi) 1893, Kopenhag.**
- n) **Jerusalem paa Kristi og apostlenes tid (İsa ve havariler zamanında Kudüs), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag, 1886.**
- o) **Wilhelm Gesenius' Hebrâisches und Aramâisches Handwörterbuch über das Alte Testament (Willhelm Gesenius'un Eski Ahit Hakkındaki İbrânîce ve Ârâmîce Sözlüğü), Verlag von F. C. W. Vogel, Frants Buhl tarafından düzenlenmiş, Leipzig 1915.**
- p) **Psalmerne, oversatte og fortolket. (Tercüme ve Yorum Olarak Mezmurlar), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag, 1900.**
- q) **Til Vejledning I De Gammeltestamentlige Undersoegelser (Eski Ahit Çalışmaları için Rehber), Kopenhag, 1895, Gyldendalske Boghandels Forlag.**
- r) **Fortaellingerne Om Tobias Og Judith (Tobias ve Judith Hakkında Anlatılar), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag ve Kristiania, 1919.**
- s) **Det Gamle Testamente Apokryfer, (Eski Ahit'in apokrifleri) Frants Buhl tarafından tercüme edilmiş, Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag, Kopenhag ve Kristiania, 1920.**
- t) **Sproget i Daniels Bog og Dets betydning for spoergsmaalet om affatelsestiden (Daniel Kitabı'nın Dili ve Yazıldığı Zaman**

- Hakkındaki Sorunun Önemi), Gyldendalske Boghandels Forlag, Kopenhag 1899.
- u) Gennesaret sø og dens omgivelser (Gennesaret Gölü ve Çevresi), Karl Schoenbergs Forlag, Kopenhag, 1889.
 - v) Praedikerens bog (Vaizin Kitabı Hakkında), Karl Schoenbergs Forlag, Kopenhag, 1886.
 - w) Om Jobs Bog (Eyübün Kitabı Hakkında), Karl Schoenbergs Forlag, Kopenhag, 1887.
 - x) Frants Buhl, *Reden und Aufsätze 1900-1921* (Konuşmalar ve Denemeler), R. Oldenbourg, München ve Berlin, 1922.

C) İslâm Tarihi ile ilgili Makaleleri

- a) En Beroemt Arabisk Traditionsdigter (Meşhur bir Arap Şairi), *Dansk Tidsskrift*, Dr. L. Moltesen tarafından yayınlanmış, Universitetsboghandler G. E. Gad, Kopenhag, 1906, s. 128-143.
- b) Zur Koranexegese (Kuran Tefsiri), *Acta Orientalia*, Editör Sten Konow, v.3, Apud E. J. Brill, Lugduni Batavorum, 1924, s. 98-108.
- c) Sûra (Sûre), *Handwörterbuch des İslam*, Editör Arent Jan Wensinck, Brill, Leiden, 1941, s. 706.
- d) Ein Paar Beiträge zur Kritik der Geschichte Muhammed's (Muhammed'in Tarihini Eleştiren Birkaç Gönderi), *Orientalische Studien Theodor Nöldeke zum 70. Geburtstag gewidmet*, 1. baskı, Verlag von Alfred Töpelmann, Giessen, 1906, s. 7-22.
- e) Monogrammerne i Quranen (Kur'ân'daki Monogramlar), *Festskrift for Prof. David Simonsen*, Hertz's Bogtrykkeri, Kopenhag, 1923, s. 22-34.
- f) Eine Arabische Parallele zu II, Chr. 35,25 (Mourning of Women After Battle of Uhud) (II. Chr. 35,25'da Arapça bir paralellik Uhud Savaşı Sonrası Kadınların Yası), *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft*, v. 29, Verlag von Alfred Töpelmann, Giessen, 1909, s. 314.

- g) Die Schrift und was damit zusammenhängt im Quran (Kutsal Yazılar ve Kur'ân'da Bunlarla İlgili Anlatılanlar), *Oriental Studies Paul Haupt*, J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, Leipzig, 1926, S. 364-373.
- h) Fasste Muhammed Seine Verkünding als Eine Universelle auch für Nichtaraber Bestimmte Religion auf? (Muhammed Tebliğini Arap Olmayanlar İçin de Evrensel Bir Din Olarak Anladı mı?), *İslamica*, v. 2, Asia Major Appellantur, Lipsiae 1926, 135-149.
- i) Über Vergleichen und Gleichnisse im Qur'ân (Kur'ân'daki Benzetmeler ve Kıssalar Hakkında), *Acta Orientalia*, v. 2, Editör Sten Konow, Apud E. J. Brill, Lugduni Batavorum, 1924, 1-11.
- j) The Character of Mohammad as a Prophet (Bir Peygamber olarak Muhammed'in Karakteri), *The Moslem World*, Hartford İnternational University, Missionary Review Publishing Company, Hartford, 1911, v. 1, s. 356-364.
- k) Die Krisis der Umajjadenherrschaft (Emevî Yönetiminin Krizi), *Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie*, De Gruyter, Berlin, v. 27, 1912, s. 50-62.
- l) Alidernes stilling til de Shi'itiske bevaegelser Under Umajjaderne (Ali Taraftarlarının Şii Hareketlerdeki Rolü), *Oversigt Over Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs forhandlinger*, Bianco Lunos Bogtrykkeri, Kopenhag, 1910, s. 355-394.

D) Diğer Makaleleri:

- a) The Aid of Criticism in The İnterpretation of The Psalms (Mezmurların Yorumunda Eleştirinin Gerekliliği), *The American Journal and Theology*, Düz. The Divinity Faculty of The University of Chicago, II cilt, Kopenhag, 1898, s. 763-775.
- b) Die Bedeutung Des Stammes İm Hebräischen (Kabilenin Anlamı), *Studien zur Semitischen Philologie und Religionsgeschichte*, Verlag von Alfred Töpelmann, Giessen, 1914, s. 79-86.
- c) Über Dankbarkeit İm Alten Testament Und Die Sprachlichen Ausdrücke Dafür (Eski Ahit'teki Minnettarlık ve Bunun Dilsel

- İfadeleri Üzerine), *Abhandlungen zur Semitischen Religionskunde und Sprachwissenschaft*, Verlag von Alfred Töpelmann, Giessen, 1918, s. 71-82.
- d) Some Observations on the Social Institutions of the Israelites (İsrailoğullarının Sosyal Kurumları Üzerine Bazı Gözlemler), *The American Journal of Theology*, The University of Chicago Press, Leipzig, 1897, s. 728-740.
- e) Bemerkungen zu Einigen Früheren Aufsätzen der Palästina-Zeitschrift (Filistin Dergisi'nin Önceki Bazı Makalelerine İlişkin Açıklamalar), *Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins*, v. 12, Kopenhag, 1890, s. 37-43.
- f) Til Oversigt Over de Gammeltestamentlige Undersøegelsers og Forhandlingers Nuvaerende Standpunkt (Eski Ahit Araştırmalarının ve Müzakerelerinin Mevcut Konumuna Genel Bakış), *Theologisk Tidsskrift for den danske Folkekirke*, v. 1, Kopenhag, 1884, s. 325-342.
- g) New Testament Times (Yeni Ahit Zamanları), *A Dictionary of the Bible*, Editör James Hastings, ek cilt (V. 5), Charles Scribner's Sons, 1912, New York, s. 44-56.
- h) Roads and Travel in Old Testament (Eski Ahitte Yollar ve Seyahat), *A Dictionary of the Bible*, Editör James Hastings, ek cilt (V. 5), Charles Scribner's Sons, 1912, New York, s. 368-375
- i) De Vestsemitiske folks kultur (Bati-Sami Halklarının Kültürü), *Orientens Forntidskultur II*, Editör Aage Friis, Kopenhag, 1927, V. II, s. 157-276
- j) Dichkunst bei den Israeliten (İsrailoğulları Arasında Şiir), Editör Albert Hauck, *Realenzyklopädie für Protestantische Theologie und Kirche*, J.C. Hinrichs Buchhandlung, Leipzig, 1898, V. 4, s. 626-638.
- k) Remarques Sur Les Papyrus Juifs D'éléphantine (Yahudi Elephantine Papirus Üzerine Notlar), *Oversigt Over Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger*, Kopenhag, Bianco Lunos Bogtrykkeri, 1908, 37-64.

- l) Alexander Jannaj og Hans Dronning (Aleksander Jannaj ve Kraliçesi), *Historisk Arkiv*, P. G. Philipsens Forlag, 5. Sayı, Kopenhag, 1886, s. 21-36 ve s. 81-96.
- m) Jesaja 21 (Yeşaya 21), *Zeitschrift für Die Alttestamentliche Wissenschaft von Berhard Stade*, J. Ricker'sche Buchhandlung, Giessen, 1916, s. 157-164.
- n) Über die Ausdrücke für: Ding, sache u.a im Semitischen (Sami Dilinde Şey vb. İfadeleri Hakkında), *Festschrift V. Thomsen*, Otto Harrassowitz, Leipzig, 1912, s. 30-38.
- o) Von Banijas Nach Bosra (Banijas'tanBusra'ya), *Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins*, Commision bei K. Baedeker, Leipzig, 1891, s. 63-65